

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**ALEV ALATLI'NIN ROMANLARI ÜZERİNE
BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Kubilay ÜNSAL

DANIŞMAN
Dr. Vedat KURUKAFA

AĞUSTOS 2008
MUĞLA

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ALEV ALATLI'NIN ROMANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Kubilay ÜNSAL

**Sosyal Bilimleri Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 22.08.2008**

**Tez Danışmanı : Dr. Vedat KURUKAFA
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ali DONBAY
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Serhat ULAĞLI**

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Aslan EREN

**AĞUSTOS 2008
MUĞLA**

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün/...../..... tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin maddesine göre, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Kubilay ÜNSAL'ın "Alev Alatlı'nın Romanları Üzerine Bir İnceleme" adlı tezini incelemiş ve aday/...../..... tarihinde saat 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır. Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna ile karar verildi.

Tez Danışmanı
Dr. Vedat KURUKAFA

Üye
Yard. Doç. Dr. Ali DONBAY

Üye
Yard. Doç. Dr. Serhat ULAĞLI

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Alev Alatlı’nın Romanları Üzerine Bir İnceleme’’ adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....

KUBİLAY ÜNSAL

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : ÜNSAL

Adı : Kubilay

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Alev Alathı'nın Romanları Üzerine Bir İnceleme

Y. Dil : An Analyse On Novels Of Alev Alathı

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

O

O

O

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte :

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar : -

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan : -

Basım Yeri : -

Basım Tarihi : -

ISBN : -

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : KURUKAFA Vedat

Ünvanı : Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI:

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

- 1. Roman –Alev Alathı**
- 2. Yapı ve Tema**
- 3. Alev Alathı'nın Romanlarında Yapı ve Tema**

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

- 1. Çağdaş Türk Romanı**
- 2. Alev Alathı**
- 3. Yapı**
- 4. Tema**

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

- 1. Modern Turkish Novel**
- 2. Alev Alathı**
- 3. Structure**
- 4. Theme**

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum**
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir**
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir**

Yazarın İmzası :

Tarih :/...../.....

ÖZET

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız “Alev Alatlı’nın Romanları Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışma; Alev Alatlı’nın hayatı, edebî kişiliği, romanlarının incelenmesi, sonuç ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır. İlk romanını 1984 yılında yayınlayan Alev Alatlı’nın bugüne kadar on iki romanı yayınlanmıştır. Yazar bu romanlarında ağırlıklı olarak, toplumsal temaları işlemiştir. Yabancılaşma, kültürel yozlaşma, sosyal adaletsizlik gibi konuları bir aydının bakış açısıyla yansıtılmıştır

Romanları incelerken; tema, olay örgüsü, anlatıcı ve bakış açısı, şahıs kadrosu, zaman ve mekân şeklinde bir sırayı takip ettik. Alev Alatlı’nın tiyatro metni olarak yazdığı ancak sonradan romanlaştırdığı *Kadere Karşı Koy A.Ş.* kitabını çalışmamızın dışında tutmayı uygun gördük. Bu çalışmada, Alev Alatlı’nın romanlarından yola çıkarak, onun fikrî ve edebî dünyasına ulaşılmaya çalışılmıştır. Romanlarının güçlü kurgusu, ele aldığı konular, olay örgüsünün karmaşık yapısı ve karakter oluşturmakta başarısı, onun romanlarını farklı kılar.

Biz bu çalışmamızda, Alev Alatlı’nın romanlarını günümüzün geçerli olan roman inceleme metodları çerçevesinde inceledik ve onun edebî kişiliğini yansıtmak sonuçlara ulaştık. Bu çalışmamızın romancımızın edebiyat tarihimiz içindeki yerini saptama açısından küçük de olsa bir katkı sağlayacağı inancındayız.

Anahtar Kelimeler: Alev Alatlı, Roman, Türk Romanı, Yapı, Tema,

SUMMARY

This work, named the “An Analyse on Novels of Alev Alatlı, Includes the parts as life of Alev Alatlı, her literary identity, introductions of her novels, the structures and themes of her novels, results and resources. It is first novel was published in 1984 and so far twelve novels by her has been published. In her novels she mostly handled social subjects. She reflected the topics such as alienation, cultural wildness, Social injustice etc. by means and eyes of an intellectual person.

We have followed the method that according to theme and structure topics. Because of it had been started as theater play but decided to reform as novel, *Kadare Karşı Koy A:Ş.* has been not added. By the Novels of Alev Alatlı It has been tried to reach to her intellectual and literary world. What makes her novels different from others is her structuring. The events and the characters she creates in her novels and the complexity of the plot structure.

In this work we analysed her novels with modern novel analysing methods and we have had enough conclusions that can give ideas about her importance in the history of our literature.

Key words: Alev Alatlı, Novel, Turkish Novel, Structure, Theme

KISALTMALAR

A.D.M.: Aydınlanma Değil, Merhamet!

A.g.e.: Adı geen eser

A.g.m.: Adı geen makale

A.y.: Aynı yazı

C.: Cilt

ev.: eviren

D.N.: Dünya Nöbeti

E.U.: Eyy Uhnem! Eyy Uhnem!

Gen.: Genişletilmiş,

İ.: İşkenceci

Kon.: Konuşmacı

N.T.: 'Nuke' Türkiye!

O.K.M.T.T.: O.K. Musti, Türkiye Tamamdır.

s.: Sayfa

S.: Sayı

vb.: Ve benzerleri

V.K.Y.B.: Valla, Kurda Yedirdin Beni!

V.L.M.: Viva La Muerte! Yaşasın lm!

Y.T.H.: Yaseminler Tüter Mi, Hâlâ?

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
GİRİŞ	6
BİRİNCİ BÖLÜM	10
ALEV ALATLI'NIN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	11
A- HAYATI.....	11
B- EDEBİ KİŞİLİĞİ	14
İKİNCİ BÖLÜM	17
ROMANLARIN İNCELENMESİ	17
1- YASEMİNLER TÜTER Mİ, HÂLÂ?	18
1-1 TEMA.....	18
1-2 OLAY ÖRGÜSÜ.....	25
1-3 BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI	29
1-4 KİŞİLER.....	30
1-5 ZAMAN	35
1-6 MEKÂN	37
2-İŞKENCECİ	43
2-1. TEMA.....	44
2-2. OLAY ÖRGÜSÜ.....	48
2-3. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI	49
2-4. KİŞİLER.....	50

2-5. ZAMAN	52
2-6. MEKÂN	53
OR'DA KİMSE VAR MI?	55
3- VIVA LA MUERTE - YAŞASIN ÖLÜM	55
3-1. TEMA.....	56
3-2. OLAY ÖRGÜSÜ	70
3-3. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI	71
3-4. KİŞİLER.....	76
3-5. ZAMAN	80
3-6. MEKÂN	82
4- 'NUKE' TÜRKİYE!.....	83
4-1. TEMA.....	84
4-2. OLAY ÖRGÜSÜ	86
4-3. KİŞİLER.....	88
4-4. ZAMAN	90
4-5. MEKÂN	91
5- VALLA, KURDA YEDİRDİN BENİ!	91
5-1. TEMA.....	92
5-2. OLAY ÖRGÜSÜ	97
5-3. KİŞİLER.....	100
5-4. ZAMAN	103
5-5. MEKÂN	104

6- O.K. MUSTİ, TÜRKİYE TAMAMDIR.....	105
6-1. TEMA.....	105
6-2. OLAY ÖRGÜSÜ.....	109
6-3. KİŞİLER.....	110
6-4. ZAMAN.....	112
6-5. MEKÂN.....	113
SCHRÖDİNGER'İN KEDİSİ.....	114
7- KÂBUS.....	116
7-1. TEMA.....	117
7-2. OLAY ÖRGÜSÜ.....	131
7-3. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI.....	135
7-4. KİŞİLER.....	136
7-5. ZAMAN.....	147
7-6. MEKÂN.....	148
8- RÜYA.....	153
8-1. TEMA.....	154
8-2. OLAY ÖRGÜSÜ.....	160
8-3. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI.....	164
8-4. KİŞİLER.....	165
8-5. ZAMAN.....	168
8-6. MEKÂN.....	168
9-GOGOL'UN İZİNDE.....	171

9-A) AYDINLANMA DEĞİL, MERHAMET!	173
9-B).DÜNYA NÖBETİ	174
9-C).EYY, UHNEMM!, EYY, UHNEM!	174
9-1. TEMA.....	174
9-2. OLAY ÖRGÜSÜ	184
9-3. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI	187
9-4. KİŞİLER.....	188
9-5. ZAMAN	192
9-6. MEKÂN	193
SONUÇ	196
KAYNAKLAR	199

ÖNSÖZ

Çağdaş Türk yazınının önde gelen isimlerinden biri olan Alev Alatl, sadece edebiyat dünyasında değil, değişik akademik çevrelerce de çok konuşulan ve tartışılan bir yazardır. Alev Alatl, Türkiye'nin güncel meselelerine karşı duyarlılığı, özgün tespitleri ve çözüm önerileriyle, çeşitli radyo ve televizyon programlarında görüşlerine sıklıkla başvurulmuş bir aydındır. İzlediğimiz bir tartışma programında, Alev Alatl'nın meselelere yaklaşımı, entelektüel ve felsefi derinliği dikkatimizi çekmiş, yazarın bu kültürel birikimini romanlarına nasıl yansıttığı merakımızı uyandırmıştır. Bu merakımızı gidermek için Alev Alatl'nın romanları üzerinde bir çalışma yapmaya karar verdik.

Alev Alatl'lı, bugüne kadar köşe yazıları ve romanlarıyla tanıdığımız ama romancılığı hakkında yeterince bilgiye sahip olmadığımız bir yazarımızdır. Yaptığımız araştırmalar sonucunda gördük ki; Alev Alatl'nın romanları üzerinde yapılan akademik çalışmalar yetersiz kalmıştır ve sayıca çok azdır. Eserleri üzerine yapılan incelemeler, Alev Alatl'nın yazma hızına yetişememiştir.

Bu çalışmada, öncelikle roman teorisiyle ilgili eserler okunmuş ve çalışmamızda uygulanacak inceleme metodu kararlaştırılmış; yazar ve eserleriyle ilgili kaynakça taraması yapılmıştır. Bunların yanı sıra, Alev Alatl'nın görsel ve yazılı basında yer alan görüşlerini de takip etmeye çalıştık. Alev Alatl'nın toplumsal meselelere yaklaşımını dikkate alarak; romanlarının yapısal özelliklerini ve ele aldığı temaları inceledik. Alev Alatl'nın neleri anlatmak istediğini ve bunları nasıl bir kurguyla romanlaştırdığını tespit etmeye çalıştık. Çalışmamız aynı zamanda, Alev Alatl'nın hayata ve sanata bakışını yansıtabilme amacını gütmektedir.

Tez konusunun seçiminde ve çalışmamın yürütülmesinde benden hoşgörü ve sabrını esirgemeyen danışmanım Dr. Vedat KURUKAFA'ya teşekkürlerimi sunarım. Üzerimde emeği geçen ve her zaman yanımda olduklarını hissettiren diğer hocalarıma da teşekkür ve saygılarımı sunuyorum.

Kubilay ÜNSAL/ Muğla, 2008

GİRİŞ

Alev Alatlı, romanlarında, topluma karşı sorumluluğunu bilen bir aydının kaçınılmaz yaklaşımlarını ortaya koyar. Bilinmeyenin, üstünde durulmayanın, göz ardı edilenin ve kaybedilememesi gerekenlerin peşinden koşar. İnsanları seven, ülkesini seven ama eleştiriden kaçınmayan tavrıyla çağımızın Türk romancıları arasında farklı bir yeri vardır. Kendisini bir Türk yazarı, bir Türk aydını olarak tanımlayan yazar:

Ben ABD’li bir aydın değilim, tabii ki Türk aydınıyım. Bu yüzden meselelerimizi ele alıyorum kitaplarımda. Her alanda olduğu gibi edebiyat ve sanatta da çeteler var. Ben Türkiye’deki bütün okurlara ve gençlik guruplarına eşit mesafede kalmak zorundayım. Medya ilgi göstermese de okur beni buluyor. Okurdan okura ulaşıyorum, okunuyorum.¹ sözleriyle; konumunu belirler. Türkiye gerçeğinin ve Türkiye’deki gerçekliklerin farkında olduğunu da ortaya koyar.

Türkiye’nin ve dünyanın çeşitli coğrafyalarında, farklı toplumlar ve düşünce yapıları arasında yetiştiğini hayat hikâyesinden öğrendiğimiz Alev Alatlı, insanlığın evrensel meselelerini idrak edebilmiş, dünya siyasetenin ve ekonomisinin içinde kendisine bir yol tutturmaya çalışan Türkiye’nin nerelere sürükleyebileceğine dair öngörülleri ve endişeleri olan bir yazardır.

Alev Alatlı, Batı’nın aldatmacılığı ve putlaştırılmış değerlerine karşı olan bir yazar olması yönüyle Kemal Tahir’e benzer.² Bize “gerçek” diye gösterilen, “olması gereken” olarak sunulan fikirlerin, dogmaların üzerlerine şüpheyle, iyi niyetle, samimiyetle gitmiş; bunların o kadar büyük, kuvvetli ya da vazgeçilmez

¹ Mehmet Nuri Yardım, *Romancılar Konuşuyor*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, Kasım 2000

² Vedat Kurukafa, *Kemal Tahir’in Romanları Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1997, s.3-5.

olmadıklarını görmüştür. Romanlarında da okura bunları göstermeye çalışan bir yazardır. Batıyı eleştiren, Batı'nın kurmak istediği “Yeni Dünya Düzeni” tarafından bize aktarılan siyasi, sosyal, ekonomik ve bireysel değer yargılarının bizim insanımızla, bizim cemiyetimizle uyuşmayacağını ortaya koyan ve eserleriyle bunu kendi insanlarına aktarmaya çalışır. Kendisini her fırsatta “doğulu” olarak tanımlayan Alev Alatl, bir “doğu” toplumu olan Türk toplumunda; “batı” kavramlarını algılayışta zorlanıldığını, batıcılık çalışmalarının temelsiz ve taklitten öteye gidemediğini, her şeyin taklit seviyesinde kaldığını, kişilerinse, batı emperyalizminin sözcüsü, savunucusu konumuna geçmekten öteye gidilemediğini cesurca dile getirebilen ender yazarlarımızdandır. Akıl, ahlâk, adalet, adap ve aşk olarak tanımladığı beş kavramın, bizim algı dünyamızda gerçek anlam ve değerini kaybettiği görüşündedir. Bu kavramları gerçek anlamlarıyla bünyemizde yeniden bağdaştırarak ve toplumumuzu bir arada tutan en önemli değerler olan dilimizi ve İslâm'ı yabancı tesirlerden, yozlaşmışlıktan kurtararak benimsersek, Türk kültürünün incelikleri ve güzelliğiyle yoğurursak kurtuluşun ve refahın mümkün olabilirliğini savunur.

Alev Alatl'nın en büyük eleştirisi konularından birisi de Türk aydınıdır. Ona göre Aydınlar, bir topluma öncelik eden, fikir ve sosyal alanda görüşleri ile toplumu ileriye götüren, yol gösterici kimseler olmaları gerekirken, kendi iç dünyalarına kapanmalarına ya da Alatl'nın kendi tabiriyle Yeni Dünya Düzeni'nin sözcüleri olmalarına karşı tepkisini koyar. Toplumun genelinde memnuniyetsizlik etkisi yaratan mevcut düzene karşı aydınların duyarsız ve sorumsuz davranmalarını eleştirir. Kendisi de bir aydın ve diğerlerinden farklı olarak topluma dayatılan ideolojilerin aksak yönlerini, var olan idare sisteminin çarpıklıklarını ve bozukluklarını ortaya koyar. Kendisini bu karmaşa düzeni içinde yalnız hissettiğinden ya da kendisi gibi düşünen insanların olup olmadığını anlayabilmek için “*Or'da Kimse Var Mı?*” diye çılgık atar. Yazarın belli bir okuyucu kitlesine sahip olmasının ve eserlerinin ilgi görmesinin nedeni yalnız olmadığının da kanıtıdır.

Türkiye'nin geleceğine karşı duyduğu endişeleri eserlerinde sıklıkla dile getiren ve *Schrödinger'in Kedisi* romanında bu endişelerinin gerçekleştiği parçalanmış bir Türkiye kurgusuyla okurun karşısına çıkan yazar, Türkiye'nin

geleceğine dair en büyük kaygısının; konuşmayan, birbirlerini anlamayan, içinde yaşadığı topluma yabancılaşan insanların, birbirinden uzaklaşarak meydana getirdiği sınıfsal bir ayrışma olduğunu ortaya koyar. Bu duruma karşı çözüm önerilerini de eserlerinde okuyucuya sunar.

Onun amacı okuyucunun fikir dünyasına erişebilmek ve okuyucunun düşünmesini, bazı şeylerin görüldüğü gibi olmadığını farkına varmasını sağlamaktır. Üslubunun ağır olması, dilinin girift ve toplumun geneli tarafından anlaşılmadığı eleştirilerine kulak asmaz. Amacı, belli bir entelektüel birikimi olan ve kendisine dayatılan görüşlere karşı tepkisini koyabilecek, sorgulayabilecek kişilere ulaşmaktır. Bu yönüyle Alev Alatlı, yazar olmasından daha çok bir fikir insanı hüviyetinde okuyucunun karşısında yerini alır.

Romanlarında bireyin dramının yanı sıra, o bireyin içinde olduğu toplumun dramı daha da ön plana çıkarılarak anlatılmaktadır. Toplum kendisini oluşturan bireylerin bütünüdür. Dolayısıyla toplumun dramının önceliği bireyden daha önemlidir. Romana bireyden ziyade toplumun dramını sokmasının nedeni romanlarının bir çeşit tezli roman özelliği taşımasıdır. Toplumumuzu, bireyin mutluluğunu içinde aradığı, bizim doğulu kültürümüze has özellikleriyle değerlendirir. Bu yönüyle bir tip ya da karakter romancısı değildir ancak romanlarında yarattığı karakter o kadar başarılıdır ki; Günay Rodoplu gibi, ismiyle öne çıkabilmiş, hatta “ideal aydın tipi” olarak eleştiri dünyamızda yer alabileceği ön görüşünde bulunmanın abartı olmayacağı tipler yaratmıştır.

Alev Alatlı, bizim karanlıkta kalan, gizlenmeye çalışılan meselelerimizi gün yüzüne çıkarmaya çalışırken, bilimsel bir çalışma titizliğinde hazırladığı, örneklerle ve belgelerle sağlamlaştırdığı temellerin zeminini roman olarak seçer. Romanlarında fikir ve sanatı birbirine karıştırdığı, fikirlerini yaymak için romanlarını yazdığı ve çoğu romanlarının, roman olmaktan ziyade bir inceleme özelliği taşıdığı eleştirilse de, Alev Alatlı'nın romancılığında bunun bir zaaf değil, Türk romanında, okuyucuyu ülkenin meseleleri karşısında duyarlı olmaya davet eden, okuyucuyu aydınlatma görevinin değişik bir tezahürü olarak değerlendirilmesi bizce daha uygun görülen bir değerlendirmedir.

Alev Alatlının Türkiye ve dünya üzerine düşüncelerinden ve romanları hakkında yapılan eleştirilerden yola çıkarak, çalışmamızda ilk önce Alev Alatlının romanlarında işlediği temaları incelemeye aldık. Gördük ki Türkiye'nin temel meselelerinin hemen tamamı Alatlının romanlarında ele alınmış ve işlenmiştir. Yazarın bu hassasiyetine uygun davranıp mümkün olduğunca dikkatle romanları taradık ve genel temaları çıkarmaya çalıştık. Yaptığımız bir diğer çalışma ise Alatlının romanlarını yapısal yönleriyle incelemek oldu. Alev Alatlının kurmaca dünyasının çeşitliliğini ve zenginliğini mümkün olduğunca ortaya çıkarmaya çalıştık.

Bu çalışmada Alev Alatlının hayatı, sanatı ve romanlarının yapısal ve tematik unsurları incelenerek, yazarın Türk edebiyatındaki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızın sonunda, yazarın romanları hakkında genel bir değerlendirme yapabilme olanağı bulduk ve gördük ki Alev Alatlının okundukça derinliği daha da fark edilebilecek ve daha iyi anlaşılacak bir yazardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALEV ALATLI'NIN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

ALEV ALATLI’NIN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ³

A- HAYATI

Alev Alatlı, 1944’de, Menemen’ de dünyaya gelmiştir. Baba tarafı, Sadrazam Kara Mustafa Paşa tarafından boynu vurulan Rumeli Beylerbeyi “İhtiyar”, “Uzun” ya da “Arnavut” diye adlandırılan İbrahim Paşaya; anne tarafı ise, Üçüncü Selim’in sermüezzini Sadullah Ağa’ya kadar uzanır. Her iki aile de Rumelili olup; muhtelif zamanlarda, Balkan Harbi esnasında Türkiye topraklarına göç eder.

Baba Ertuğrul Alatlı, İstiklal Savaşı gazisi, Prizrenli Ahmet Seyfettin Bey’in oğlu; anne Fürüzan Alatlı ise, Cumhuriyet’ten sonra ülkenin muhtelif yerlerinde ağır ceza reisi olarak görev yapan Selanik kadılarından, Halil İbrahim Uygur’un kızıdır.

³ Bu başlık, şu kaynaklardan yararlanılarak düzenlenmiştir: www.alevalatli.com/biyografi.; [msxslabs.org/forum/felsefe/15744alev alatli](http://msxslabs.org/forum/felsefe/15744alev-alatli); Tuğba Çelik, *Alev Alatlı’nın Romanlarında Modernizm ve Postmodernizmin Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.13-16; Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyat Tarihi (Ansiklopedik)*, C.1, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, s.77; T. S. Hamlan-Osman Horata-Yakup Çelik, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C.IV, KTB Yayınları, İstanbul 2006, s.275-374; Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Eklerle 13. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul 1989 s.32; İhsan Işık, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, C.1, Gen.3. Baskı, Elvan Yayınları, Ankara 2004, s.126-127; *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C.1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s.69. Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, C.5, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s.215-235; Mehmet Aydın, *Ne Yazıyor Bu Kadınlar?* İlke Kitabevi Yayınları, Ankara 1995, s.204-205; Mehmet Nuri Yardım, *Romancılar Konuşuyor*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2000, s.193-196; Nesrin Tağızade Karaca, *Edebiyatımızın Kadın Kalemleri*, Vadi Yayınları, Ankara 2006-s.41-50; N.Ziya Bakırcıoğlu, *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2004, s.260.

Baba mesleğini seçen Ertuğrul Alatlı, emekli kurmay albay olarak meslek hayatını tamamlar. Anne Fürüzan Alatlı ise, gerek Fransızca bilgisi, gerekse elişlerindeki maharetiyle Cumhuriyet'in yetiştirdiği ender kadınlardan birisidir.

Babasının mesleği gereği ülkenin çeşitli okullarında öğrenim gören Alev Alatlı, Ankara'da başladığı eğitim hayatına; babasının ateşemiliter olarak atandığı Tokyo'da devam eder. Liseyi Tokyo'da American School in Japan'da tamamlar. Daha sonra ailesiyle birlikte Türkiye'ye dönen Alatlı, Ankara'da Ortadoğu Teknik Üniversitesi Ekonomi-İstatistik bölümünü bitirir (1963).

Üniversiteyi bitirdikten sonra yüksek lisans yapmak üzere Fulbriht bursu ile Amerika'ya giden Alatlı, Vanderbilt Üniversitesi'nde (Nashville, Tennessee) ekonomi(1965); daha sonra da New Hampshire, Dartmouth Koleji'nde felsefe mastırı yapar (1968). Takip eden yıllarda (1968-1969) Canaan Koleji'nde kalkınma ekonomisi öğretim üyeliğinde bulunur. Türkiye'ye dönen Alatlı, 1970-72 yılları arasında, ilgi duyduğu Düşünce Tarihi ve İlahiyat üzerine araştırmalar yapar. Aynı zamanda İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde öğretim görevlisi ve Devlet Planlama Teşkilatı'nda kıdemli ekonomi uzmanı olarak çalışır.

1972-74 yılları arasında ise, Universty of California'da, ruhsal dilbilim araştırma görevlisi olarak çalışır. Aynı yıllarda; Berkeley'in Türkiye'de yürüttüğü bir psiko-dilbilim projesinin İstanbul ayağını da üstlenir.

Türkiye'ye döndükten sonra, Cumhuriyet gazetesiyle birlikte, Çağdaş Yayıncılık'ta "Bizim English" isimli Türkçe temelli bir İngilizce öğretim dergisi çıkarır (1981-1984). Alev Alatlı, daha sonra Türk Yazarlar Kooperatifinde (YAZKO) başkan yardımcısı olarak görev alır.

Yazko, Somut, Nokta, Sur, Türk Edebiyatı, Cönk, İnsan ve Teknoloji gibi çeşitli dergilerde incelemeleri yayınlanır. Alatlı, özellikle 1984'ten sonra yazar kimliği ile karşımıza çıkar.

Alev Alatlı, "İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı" Mütevelli Heyet ve Yönetim Kurulu Başkan Vekili ve aynı zamanda "Kapadokya Meslek Yüksekokulu" Mütevelli Heyeti

Başkanı olarak görevini sürdürmektedir. Alatlı, “Zaman” gazetesindeki yazıları ve çeşitli televizyon programlarındaki yorumlarıyla da okurlarıyla buluşmaktadır. Geçtiğimiz aylarda, Türkiye’de ‘türban meselesi’ üzerinde yazdığı “İçerden Mırıldanmalar” başlıklı makalesinin; Türk toplumunun böyle bir makaleye henüz hazır olmadığına söylenerek ‘sansürlenmesi’ ve yayınlanmaması üzerine bu gazetede yazılarına ara vermiştir. İnternette kendi adına kurulan paylaşım sitesinde okurlarıyla buluşmaya devam etmekte, Türkiye ve dünya için ‘nöbet’ tutmaktadır.

Alev Alatlı 1986 da yayımlanan “*İşkenceci*” romanı ile Yazarlar Birliği’nin “Yılın En İyi Romanı” ödülünü (1987) almıştır. *Gogol’un İzinde* dörtlüsünün ilk iki kitabı, *Aydınlanma Değil Merhamet* ve *Dünya Nöbeti*, Rus diline Moskova Devlet Üniversitesi’ne bağlı Asya ve Afrika ülkeleri Enstitüsü Türkoloji Bölümü öğretim üyesi Doçent İrina Driga ve asistanları tarafından kazandırılmış, Alev Alatlı, “halklara eşit mesafede durmak, yabancı bir kültürün serüvenine olağan üstü bir iç görüyle nüfuz edebilmekte gösterdiği başarı değerlendirilerek, 2006 yılında, büyük Rus yazarının 100. doğum yılı münasebetiyle verilen Mihail Aleksandroviç Şolohov Edebiyat Ödülü’ ne layık görülmüştür.

B- EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Alev Alatlý'nın edebî kişiliğinin şekillenmesinde aile çevresinden almış olduğu eğitim ve terbiyenin önemi büyüktür. Büyük amcası tiyatro yazarı Musaipzade Celal Bey'in estetiği ve asker bir babanın disiplini ile yetişen Alev Alatlý, okuma alışkanlığını ve zevkini de babasından aldığı söyler. Devam ettiği okullar/okumalar yoluyla da edebi kişiliğini geliştirip zenginleştirmiştir.

“Kişiliğimin oluşmasında büyük emeği vardır”⁴ diye anlattığı ilkokul öğretmeni Emine Akkoyunlu ve üniversite yıllarında; ekonomiden istatistiğe, ilahiyattan kimyaya kadar çeşitli alanlarda kendisine yol gösteren ve “holistic” düşünme biçimini öğrendiğini söylediği hocası, Fuat Çobanoğlu, Alatlý'nın hayatında önemli yere sahip isimlerdir...

Akademik kariyerine devam ederken; “doğru düşünme” nin önemini anlayan Alatlý, “nasıl” düşünülmesi gerektiğini öğrenmek için felsefeyle ilgilenir. Alatlý'nın “düşünce” ve “düşünmek” kavramları üzerinde yoğunlaştığı dönem Amerika'da eğitimine ve kariyerine devam ettiği dönemi kapsar.

Eğitim hayatı boyunca topladığı akademik unvanlar, Alatlý'nın içine sinmez. Önce “Düşünce Tarihi” ve ardından “İlahiyat” üzerine ilgisini yoğunlaştırır Bu yeni uğraşı, Alatlý'nın “düşünce” ve “düşünmek” kavramlarıyla olan ilgisini de pekiştirir.

Beşer-i mahlûkat olan insanı diğer canlılardan ayıran en temel özellik “düşünmek”tir. İster yaşam mücadelesi, ister anlamlandırmaya çalıştığı dünyaya dair yeni görüşler üretmek için, insan düşünmek zorundadır. Alev Alatlý, insanın bu en temel özelliğinden yola çıkarak onu yazmaya iten serüveni açıklar ve insanları kendisiyle bir olmaya davet eder.

⁴ <http://www.msxlabs.org/forum/felsefe-tr/15744-alev-atali-alev-atali-kimdir-alev-atali-hakkinda.html>.

“Düşünce”nin büyüüne kapılmadan, gücünü abartmadan, ilk kez içselleştirmişçesine geriye çekilip nasıl bir süreç olduğunu, korkmadan ve üşenmeden irdelemeye, var mısınız? Varım, diyorsanız, hadi, buyrun!”⁵

Alev Alatlı, son zamanlarda romanlarıyla öne çıksa da, farklı kimliklere sahip bir aydındır. Akademisyen, düşünür ve yazar kimliğini, çeşitli kaynaklardan besleyerek araştırmacı titizliğiyle yoğurur ve eserlerinde ortaya koyar. Romanlarında, bugünün Türkiye’sinin önemli konularının sıklıkla işlendiği görülür.

Alev Alatlı, günümüz Türkiye’si ve Türk insanı için kendisine bir amaç ve dert edinmiş; Türkiye’nin karşı karşıya olduğunu düşündüğü tehditlere karşı, Türk toplumunu bilinçlendirme görevini üstlenmiş, duyarlı bir aydın olarak karşımıza çıkar.

Alatlı, hem bir aydın hem de bir yazar olarak *“Düşüncelerimin daha doğrusu önerilerimin yayılmasını tartışılmasını istediğim için yazıyorum.”⁶* diyerek yazma amacını da belirtir

Alatlı; felsefe, politika, ekonomi, ilahiyat, fizik, psikoloji, sosyoloji gibi bilimleri, romanda birleştirebilen bütüncül (holistic) düşünen bir yazardır. Türkiye’nin ve çağın problemlerini, evrensel bakış açısı ile karakterler üzerinden, toplumlara göndermeler yaparak irdelemeye çalışır. Eserlerinde, gerek yakın tarihimizden örnekler vererek; gerek alanında uzmanlaşmış kişilerin eserlerine göndermeler yaparak, gerekse karşılaşılmaması muhtemel durumları, kurguladığı dünyanın içine sokarak okurun dikkatine sunar. Romanlarında, bilimsel bir makale hazırlıyormuşçasına itina ile referans belirtmesini ve ortalamanın üzerindeki kelime hazinesi kullanmasını eleştirenlere: *“Meseleyi anlatabilmek için iktisat olsun, tıp olsun, fizik olsun, psikiyatri olsun uygun terimleri kullanmaktan çekinmem. Çıtayı*

⁵ <http://www.kadinvizyon.com/article.php?aID=94>.

⁶ A.y.

yükseltmekten de çekinmiyorum, okurlarımı tanıyorum çünkü."⁷ diyen Alatlý, bu durumun, sadece "anlatmak", gayretiyle alakalı olduđunu ifade eder.

Alev Alatlý, Türkiye'nin meselelerini ele alırken, Türkiye'nin toplumsal yapısının aydınlar tarafından tam olarak idrak edilemediğinden şikâyetçidir. Türk toplumuna örnek olması gereken sanatçı ve aydınların, ait oldukları topluma karşı duyarsızlaşmalarını kabullenemez. İçinde yaşadığı toplumdan kendisini soyutlayan, yabancılaşan sanatçı ve aydınlar, onun eleştirilerinin hedefindedirler. Romanlarında, sanatın topluma fayda sağlaması yönüyle işlev kazanması gerektiğini vurgular. Ona göre sanatçı ya da aydın, topluma karşı olan sorumluluğunu yerine getirmek zorundadır. Alev Alatlý'nın romanlarında bu sorumluluk bilinciyle "*biçimden çok konuya, içeriğe ağırlık*"⁸ verildiği görülür.

Alev Alatlý son dönem kadın yazarlarımız içerisinde önemli bir yere sahiptir. Sadece kadın sorunlarıyla ilgilenmek yerine Türkiye'nin ve insanlığın evrensel meselelerine karşı da duyarsız değildir. Romanlarında öne çıkan kadın karakterler, kendisi ile benzerlik gösterir niteliklere sahiptirler. Her biri, entelektüel birikimi yüksek, olaylara ve meselelere geniş çerçeveden bakabilen kadınlardır. Alev Alatlý'nın aydın hassasiyeti kadın kimliğinin önündedir. Romanlarında ele aldığı konuları önce insan, sonra kadın gözüyle değerlendirir.

Alev Alatlý hayatta olan ve hâlâ eser vermeye devam eden bir yazardır. Bu bakımdan onun, edebi kişiliği hakkında kesin yargılara varmak mümkün değildir. Bugüne kadar yayınlanmış eserlerinden yola çıkarak onun, yaşamı ve insanı seven; yaşama dair umudunu kaybetmeyen bir yazar olduğu söyleyebiliriz.

⁷ A.y.

⁸ Gürsel Aytacı, *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1999, s.366

İKİNCİ BÖLÜM
ROMANLARIN İNCELENMESİ

1- YASEMİNLER TÜTER Mİ, HÂLÂ?⁹

Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?'nin ilk baskısı 1984 yılında yayınlanmıştır. Roman 230 sayfadan oluşmaktadır. Eserlerinde toplumsal sorunları, roman kahramanın hayatına etkileri ile birlikte ele alan Alev Alatlı, *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* adlı romanında Kıbrıslı genç bir kızın hayatını ve eş zamanlı olarak Kıbrıs adasında yaşayan toplulukların sorunlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini ve çatışmalarını anlatır. Türkler ve Rumların beraber yaşadığı Kıbrıs adasında yakın tarihimizde meydana gelen ve günümüzde hâlâ çözüme kavuşmamış olan iki toplum arasındaki sorunların başlangıcından, Ada'yı bölünmeye götüren sürece ve sonrasına kadar geçen dönemde yaşanan trajedi, yazarın duyarlılığı ile birlikte okuyucuya sunulur. Roman kahramanı Eleni'nin kısa hayatı, İngiliz sömürsü altındaki Ada toplumlarının, günlük yaşantıları, gelenekleri, kültürel farklılıkları, ortak korkuları ve endişeleri, tarihi gerçeklerle örtüşen sosyal ve siyasi yönleri ile anlatılır.

Roman, 1950'li yıllarda Kıbrıs'ın Karpas bölgesinde, Aziz Andreas Manastırı'nın zangocunun kızı, Eleni Klo Morias olarak doğan, Lefkoşa'da tamir ustası Arif'le evlenip din değiştiren Naciye Arif'in gerçeğe yakın hikâyesidir. Türk kocasına dört çocuk doğurduktan sonra korkunç bir iftiraya kurban giderek evinden atılan, göçmek zorunda kaldığı Yunanistan'da, Eskihisar göçmeni bir Rum'la evlenirken geçmişini saklayan, sakladığı geçmişinin ortaya çıkması ile kocası tarafından öldürülen bir genç kadının acıklı hikâyesidir.

1-1 TEMA

Roman, bir kadının, Eleni'nin kısa hayatı konu edilerek, Türkler ve Rumlar arasında tarihten günümüze süregelen çatışmalara insancıl bir yaklaşımla genel bir bakıştır. Savaş ve çatışmalarda en çok etkilenen masum insanlardır. Romanın ana temasını kitabın başında epigraf olarak verilen bir atasözünden çıkarabilmek

⁹6. basım, Alfa Yayınevi, İstanbul Şubat 2002 Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

mümkündür. “Yumurta da taşın üstüne düşse, taş da yumurtanın, olan yumurtaya olur.” Çatışmalardan ve şiddetten en çok masum insanlar zarar görür.

“*Tarihin, tarihten bihaber insanların hayatlarını nasıl etkilediğini*”¹⁰ anlatan “*Yaseminler Tüter mi Hâlâ?*”da, asıl temanın arasına yerleştirilmiş vakanüvisler mevcuttur. Bu vakanüvisler sayesinde Kıbrıs adasının tarihi süreç içerisinde geçirdiği siyasi ve toplumsal yaşamı anlamak mümkün olabilmektedir. İki toplum arasında meydana gelen, kadına karşı yaklaşımı konu eden, dini ve ekonomik konularda bilgiler veren bu vakanüvisler sayesinde, Ada’daki genel çatışmanın çok eski tarihlerden beri süregelen çatışmalar olduğu ortaya konur. Mevcut olan olumsuz durumun, unutulmuş tarihi belgeleri gün yüzüne çıkararak aslında ne kadar eski dönemlere dayandığının göstergesi niteliğindeki bu vakanüvisler, eserde verilmek istenen temalara yardımcı unsurlar olarak da kullanılır.

1-1.1. Din

Romanda karşımıza çıkan en önemli çatışma din temellidir. İki farklı dine mensup iki toplum arasındaki olumsuz elektriklenmelerin temelini dinî farklılıklar oluşturmaktadır. Kıbrıs tarihinde önemli yer tutan Makarios gibi ruhani bir liderlerinin varlığı, Rumları Türklere karşı kışkırtan kişilerin çoğunun toplumda söz sahibi olan papazlar olması, kitapta da karşımıza çıkmaktadır. Peder Andrias, Peder Paulos gibi kişiler cemaatlerini, Türkleri Ada’dan atmaya ve yok etmeye yönelik kışkırtmalarda bulunur. Bu kışkırtmalar sonucunda, Ada’da iki toplum arasında meydana gelen olayların, çatışmadan savaşa götüren boyutlara ulaşmasına neden olurlar.

“Kim alacak bu delikanlının öcünü? Kime düşer bu kutsal ölümün öcünü almak? Sizler Aziz Paulus’un, Aziz Barnabas’ın torunları değil misiniz? Bu Ada’nın her karışı sulanmadı mı, azizlerin kanıyla? Aziz Andrias’ın kutsal mezarında mavi beyaz bayrağımızı görmek için ne zamana kadar bekleyeceksiniz? Ne malınız, ne

¹⁰www.alevalatli.com, Alev Alatlı’nın resmî internet sitesi.

bahçeleriniz ne de aile sorunlarınız, bizi durdurmamalı! Çünkü bugün, bir başka ulusla paylaştığımız, dört tarafı sularla çevrili toprak parçası size yetmez! Kıbrıs, ancak Yunanistanla vardır!”

....

“Viva Enosis!” dedi Peder Andrias (Y.T.H s.60)

1-1.2 Etnik Kimlik

Benzer şekilde etnik farklılıklar da aynı derecede iki toplumun birbirinden uzaklaşmasına neden olacak çatışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Din ve etnik köken farklılığı iki eşit unsur olarak Ada'daki toplumları birbirinden ayırıştıran etmenler olarak görülür.

1-1.3 Emperyalizm ve Milliyetçilik Karşıtlığı

İki toplumun belki de tek ortak kavgası emperyalizme karşı yürütölen mücadeledir. Ada'daki İngiliz himayesinden iki toplumda büyük rahatsızlık duymaktadır. İngilizlerin kendi çıkarları doğrultusunda Makarios'u serbest bırakmaları Türkleri rahatsız ederken, Türk birliklerinin Ada'ya çıkmalarına izin vermeleri de Rumları rahatsız etmektedir. Ne Türkler ne de Rumlar, İngiliz emperyalizmini istememekte, İngilizlerin Ada'yı sahiplerine bırakmaları gerektiğine inanmaktadırlar. Emperyalizm ve milliyetçilik çatışması olarak değerlendirebileceğimiz bu çatışma ortak bir hedefe yönelik, ortak çıkarlar taşısa da milliyetçilik yönü ile iki toplumu yine birbirinden ayırmaktadır. Çünkü Ada halkı Kıbrıslılar olarak bir bütün değil Türkler ve Rumlar olarak ayrıışmış durumdadır.

1-1.4 Fanatizm

İki toplum arasındaki milliyetçilik temelli bu çatışmaların ilerleyen süreçte fanatizme, hatta ırkçılığa varan boyutlara ulaştığı görülür. Rum çeteciler ve EOKA örgütü köyleri basmakta, ENOSİS hayalleri uğruna masum insanları öldürmekteyken, Türk Mukavemet Teşkilatı da Rumlara karşılık vererek mücadelesini sürdürür. Ada'ya askerî müdahale gerekliliğine kadar götüren bu süreç

içerisinde pek çok cinayetler işlenir, pek çok masum insan ölür. Fanatizmin ırkçılığa varan boyutlarını göstermek için kitaptan şu alıntıyı vermek iyi bir örnek olacaktır:

“Kırt!” dedi Hristos. “Kırt!” eliyle boğazını keser gibi yaptı. “Seninkilerin hepsini temizledik! Bir tek Türk piçi bırakmadık Kıbrıs’ta. Senin gibi Türklere orospuluk edenleri de, Barnabas’ın çarmihına çiviledik, verdik götlerinden fitili, yaktık! Anladın mı, döner kebab yaptık! Ne Muhammed kurtarabildi ne de Allah!”
(Y.T.H s.226)

1-1.5 Ekonomik Temelli Çatışmalar

Ekonomik temelli çatışmalar başlığı altında inceleyebileceğimiz çatışmalar arasında, iki toplumun da yoksulluğundan bahsetmek yerinde olacaktır. Yoksulluk Ada halkının ortak kaderidir. Morias ailesi yoksulluklarından dolayı büyük kızları Eleni’yi paralı birine evlatlık vermek zorunda kalır.(Y.T.H s.2). Ksenya aylık belli bir miktar para ve yiyecek yardımı karşılığı Eleni’yi yanına almayı kabul eder (Y.T.H s.69). Kıbrıslı genç kızların pek çoğu gibi Havva Hanım’ın kızı Mualla da ekonomik nedenlerden dolayı Türk alayından bir asker ile evlenebilme hayalleri kurar (Y.T.H s. 142). Eleni’nin gelin gittiği küçük evde yoksulluk kendisini gösterir (Y.T.H s.120). Ekonomik sıkıntılar yüzünden Eleni kendisine hiç de uygun olmayan işlerde çalışmak zorunda kalır (Y.T.H s.181). İkinci kocası Glafkos ile tanışması ve hatta onunla evlenmesi dahi bir bakıma ekonomik sıkıntılar nedeni ile olur.

1-1.6 Siyasi ve İdeolojik Çatışmalar

Romanda ideolojik çatışmalara da yer verilmektedir. Osmanlıcılığı temsil eden Halo Dayı ve modernizmin temsilcisi Turgut Öğretmen arasında geçen sohbetler (Y.T.H s.95), Glafkos ve sendika başkanı teyze oğlu Panos arasında geçen Faşizm ve Komünizm içerikli ülkedeki siyasi gelişmeler üzerine yapılan konuşmalar (Y.T.H s.178) romandaki başlıca ideolojik temelli çatışmalardır.

Roman kahramanı Eleni, kısa yaşamı içinde, Hıristiyan iken Müslüman olur, Müslümanlıktan tekrar Hıristiyanlığa geçer. Geçmişini ile ilgili herkesten saklamak zorunda kaldığı gizleri onu iç çatışmalara sürükler. Eleni’nin yaşadığı iç çatışmaları

din temelli, ekonomik temelli, kültürel temelli ve bireysel iç çatışmalar olarak sıralayabiliriz.

Eleni bir manastırda hizmet işleri yürüten bir ailenin kızı olarak romanın başında karşımıza çıkar. Bu durum iyi bir Hıristiyan eğitimi aldığıının göstergesidir. Eleni Lefkoşa'da Müslümanların daha yoğun olarak yaşadığı mahalleye taşınır ve kimsesizliğinin, korkularının uyutmadığı ilk gecesinde duyduğu ezan sesi ile kendi inanç dünyasında çatışmaya düşer ve şöyle düşünür:

“Türkler’in Allah’ı da bizimki gibi mi?” diye merak etti Eleni. “Bir-de-bu-Allah’a-dua-etsem-tutar mıydı-acaba” gibisinden bir ses geçti içinden. Günah işlediğinin bilinci hemen izledi. Acele haç çıkardı. Bildiği duaları arka arkaya sıralamaya koyuldu. Sonunda yorgunluğu galip geldi, göz pınarları yaş vermez oldular...(Y.T.H s.80)

Eleni, Arif’le evlenip Müslüman olduğunda ne Türkçe bilmektedir ne de Müslümanlıkla ilgili bir bilgisi vardır. Kayın validesi ona abdest almayı namaz kılmayı öğretir. Naciye adını alır ve iyi bir Müslüman olur. Eleni’nin Rum olması, Müslümanlığı seçmiş olmasına, çalışkanlığı ve kişiliği ile kendisini sevdirmesine rağmen, başta Cemil ve Şekibe olmak üzere kendisine her zaman “öteki” gözü ile bakılmasına neden olur. Sarı saçları, mavi gözleri ve dış görünüşü ile farklı olmanın sıkıntılarını yaşar. Rumlar arasında da kendilerine ihanet ettiği, Müslüman olduğu için dışlanır, hatta aforoz edilir.

Eleni Yunanistan’da da Türk ve Müslüman kimliğini saklamak zorunda kalır. Gizli gizli namazını kılar, ibadetini gizli yapar. Komşuları tarafından kiliseye götürüldüğünde büyük bir korkuya kapılarak iç çatışmalar yaşar. İyi bir Müslüman olarak günah işlediğini, kilisede bulunmasının büyük bir günah olduğunu düşünür.

“Kiliseye gezmeye gidiyorum, he?” Başını kaldırdı tanrıya doğru,

“Turistler gibi, Günah yazmazsın değil mi? Gezmeye gidiyorum hâşâ duaya değil!”(Y.T.H s.194)

Kilisede Peder Paulus'un, Türkleri Ada'dan temizlemek ve Ada'yı bir Rum adası haline getirmek arzusunu dile getirdiği kışkırtıcı vaazı, dört çocuk annesi, hem de dört Türk çocuk annesi Eleni'yi sonu gelmez korkulara sürükler. Her şeyden önce Eleni bir annedir ve annelik duygusu ağır basar. İki dinden de bildiği bütün duaları okur. Hristiyan ve İslam dinin iki peygamberine yakarır.

“Bismillahi rahmani rahim, Eşhedü enlâ ilahe illallah ve eşhedü enlâ Mahammeden Resul Allah! Allah'im sığındım sana! Sen koruyasın, Arifimi, Hasanımı, Hüseyinimi, Peykerimi, Sonerimi!” Kıpır kıpırdı dudakları, arka arkaya eklendi bildiği bütün dualar.

Yine İsa'ya takıldı gözleri,

“Sen de yardım edesin be Hazreti İsa! Bir büyük efendi peygambersin sen de. Hepiniz yardım edesiniz hazreti peygamberler!” Fresklerdeki, kadın figürlerini atlayıp, erkeklere seslendi. Telâşından büsbütün kızardı, bu kere de görecekler diye korktu, başını önüne eğdi (Y.T.H s.197).

1-1.7 Uyum

Sosyal ve ekonomik anlamda Eleni'nin yaşadığı çatışmaları uyum sorunu olarak adlandırabiliriz. Küçük yaşta zengin bir eve, Menas ailesinin yanına evlatlık verildiğinde o evdeki yaşama alışma süresince bocalar. Ancak çabuk uyum sağlar. Ksenya'nın yanına getirildiğinde, yarı meczup, az konuşan bu kadın onu korkutur, gecelerini ağlayarak geçirir, ancak Ksenya ve yoksul yaşamına çabuk uyum sağlar. Arif ile evlendiğinde din değiştirir, Müslüman olur, Türklerle birlikte yaşamaya başlar. Bu köklü değişime rağmen yine de yeni yaşamına çabuk ayak uydurur. İngiliz ailenin yanında çalışmaya başladığında, bir türlü bu garip insanları anlamaz, onların çocuklarında kendi çocuklarının özlemini duyar ancak yine uyum sağlar onlara, Brennerler Ada'yı terk ederken ona da pasaport almalarını sağlayacak kadar kendisini sevdirebilir. Pire'de yeni taşındığı apartmana, küçük ve bakımsız eve bütün maddi sıkıntılarına rağmen alışır. Glafkos ile evliliğinde, herkesten gizlediği yaşamı ona büyük acılar yaşatsa da, zorluklar çekse de uyum sağlar. Maddi anlamda da her zaman uyumludur. Parası olduğu kadar geçinmesini bilir. Alırlarsa giyer, verilerse

yer, vermezlerse yok diye gocunmaz. Görünüşte yeni girdiği çevrelere bu kadar çabuk uyum sağlamasına rağmen Eleni her zaman geçmişi ile ilgili hatıraları ve sırları ile iç çatışmalar yaşar. Eleni'nin uyum gösteremediği tek yer Paris Cafe'de ki, bir gün çalıştıktan sonra hemen bıraktığı işi olmuştur.

1-1.8 Kültürler Karmaşası

Eleni daha çocuk yaşından başlayarak farklı kültürlerle adeta itilmiştir. Menaslar'ın evinde batılı bir yaşam tarzına özeni vardır. Konuşmalar, sohbetler, giyim kuşam, yemek takımlarından içeceklere; hatta evin kendisi bile alışık olmadığı bir kültürün parçasıdır. Müslüman olarak bir Türk ailesine gelin geldiğinde de benzer sıkıntılar yaşar. Konuşulan dil, çevresindeki insanlar, evdeki yaşam, yenilen yemekler, insanlar arası ilişkiler ve daha pek çok şey farklı bir kültürün ögesidir. Branner ailesinin yanında çalışmaya başladığında İngiliz kültürü, alışık olmadığı derecede eşitlikçi bir kadın erkek ilişkisi, yemekleri, giyim kuşamı ile farklı bir İngiliz zevki karşısına çıkar. Pire'de ise Yunan kültürü ile tanışır. Çok kısa sayılabilecek zaman zarfında bu kadar çok farklı kültürler arasında geçişler Eleni'yi şaşkınlığa, bazen huzursuzluğa, bazen korkuya sürüklese de, Eleni her zaman uyum göstermeyi başarmış bir tip olarak karşımıza çıkar. Eleni'nin çatışmaları, bu kültür karmaşası arasında yaşadığı iç çatışmalardır.

1-1.9 Aşk ve Cinsellik

Eleni aşkı yaşamadan önce cinselliği yaşar. Eleni'nin yaşadığı acı tecrübeler genç kızın başına gelenleri anlamlandıramayacak kadar korku içinde olması ve hiçbir şey yapamamasından dolayı bir çeşit tecavüzdür. Eleni Mikalis Menas tarafından tecavüze uğradığının ertesi günü evden kovulur.

Bir başka cinsellik tecrübesi ise genç kadının evlenmeden önce Glafkos'u evine kabul ettiği gece yaşadığı tecrübedir. O gecenin ardından Eleni, Glafkos ile duygusal anlamda da bir yakınlık kurar ve onunla evlenir.

Eleni için Arif, ilk aşkı tattığı kişi olması nedeniyle önemlidir. Aşkı uğruna adını değiştirir, Müslümanlığa geçer. Arif ile mutlu bir evliliği vardır.

Eleni, Glafkos'a ise belki hiç âşık olmamıştır. Onu Arife benzetmesi ve içinde bulunduğu yalnızlık Glafkos ile evlenmesini sağlar.

1-2 OLAY ÖRGÜSÜ

Romanda olay örgüsü, Eleni'nin Karpaslar, Girne, Lefkoşa ve Pire'de geçen yaşamında başına gelen olaylar, insanlar arası ilişkiler ve arka planda Kıbrıs Adası'nın bütününe içine alan gelişmeler üzerine kurulmuştur. Bu hali ile olay örgüsü kabaca, Eleni ve Kıbrıs Adası'nın eş zamanlı olarak yaşadıkları ayrı ayrı değişimlerdir. Eleni'nin hayatı göz önüne alınarak romanın olay örgüsü dört bölümde değerlendirilebilir.

Roman, Kıbrıs'ta küçük bir kasaba olan Rizo Karpasso'da Aziz Andreas manastırında zangoçluk yapan yoksul Spiro ve eşi Afrodit'i'nin, manastırın rahibi Peder Andreas'ın teşviki ve yardımı ile büyük kızları Eleni'yi, Girne'li zengin bir aile olan Menaslar'a evlatlık vermesi sonucu Afrodit'i'nin yaşadıklarıyla başlar.

İkinci bölümde, küçük yaşta evlatlık (besleme, hizmetçi) olarak Mikalis Menas'ın villasına giden Eleni, ailesinden kopmanın acısını ve yeni yaşantısının zorluklarını bir arada yaşar. Eleni, kendisine verilen temizlik, çocuklara bakmak ve gelen konuklara hizmet etmek gibi işler ile uğraşır. Ev sahibi Mikalis Menas gün geçtikçe milliyetçi söylemlerini arttıran ve Ada'nın bir Rum adası olduğunu savunan, Türkleri Adada istemeyen EOKA örgütüne yasa dışı yollardan silah temin ederek mal varlığını arttırma hırsındadır. Ancak işler kötüye gider. Mikalis Menas EOKA örgütü ile ters düşer ve örgüt tarafından ölümle tehdit edilir.

Eleni'nin bakmakla yükümlü olduğu Menas ailesinin çocuklarının en büyüğü Yohannides, Akdeniz anemisi ve düzenli olarak eve gelen doktorlar tarafından tedavi edilmeye çalışılmaktadır. Babasının EOKA tarafından ölümle tehdit edildiğini öğrenen çocuk babasını örgütün elinden kurtarabilmek adına, örgüt için bombalı bir eylem yapar ve tutuklanır. Kısa süre sonra da tutuklu bulunduğu ıslah evinde tedavisini sürdürememesinden dolayı ölür. Bayan Menas Yohannides'in ölümünden kocasını sorumlu tutar, yaşadığı üzüntü ve kederden dolayı ev işlerinden elini çeker, kocasından soğur, kendi iç dünyasına kapanır.

Yohannides'in ölümü Menas ailesini üzüntüye boğarken, Ada'da yaşayan Rumlar tarafından Yohannides bir kahraman olarak görülmeye başlar ve cenazesi siyasi bir propagandaya dönüşür. Türkler tarafından herhangi bir şiddete maruz kalmamalarına rağmen, Yohannides'in yaptığı bombalı eylem dinamitin fitilini ateşleyen bir hareket olarak coşku ile kabul görür. Başta Peder Andrias olmak üzere bütün EOKA örgütü ve sempatizanları cenaze merasiminde Türkler aleyhine gösteri yaparlar. Adada Türklere karşı oluşan kin ve düşmanlık bu gösteriler ile birlikte daha da büyümeye başlar. Türkleri Ada'dan uzaklaştırmak, Kıbrıs'ı bir Rum adası haline "yeniden" dönüştürmek için EOKA örgütünün beklediği bahane Yohannides'in ölümü ile bulunmuş olur.

Menas'ların evinde geçen üç yılın sonunda Eleni on beş yaşında, serpilmiş, genç ve güzel bir kız olarak, karısı tarafından kabul görmeyen ev sahibi Mikalis Menas'ın dikkatini çeker. Her zamanki gibi alkollü olduğu bir gece Eleni'ye tecavüz eder. Bayan Menas bütün olan biteni öğrenir. Ertesi gün kızın babasına haber verilir. Zangoç Spiro, Eleni'yi döve döve Menaslar'ın malikânesinden alır, kızı Lefkoşa'da yaşayan yarı meczup teyzesi Ksenya'nın yanına bırakır. "Yediği ekmeğe ihanet ettiği" için (Y.T.H s. 66) Menaslar ve öz ailesi tarafından da dışlanır.

Romanın üçüncü bölümünde Arif Tahsin adında, Lefkoşa'nın Türk mahallesinde oturan bir genç tanıtılır. Büyük çoğunluğu Türk ailelerin oturduğu bu mahallede Eleni, Ksenya teyzesinin yanındaki yeni hayatına alışmaya çalışır. Arif Eleni'yi kızın her gün gittiği çeşme başında görür ve âşık olur. Uzun bir aradan sonra cesaret edip Rum arkadaşı Stefanos'un yardımıyla kıza mektup yazar. Eleni bohçasını alır ve Arif'e kaçar. Eleni Müslüman olup Naciye adını alır. Arif'in ağabeyi Cemil, Eleni'yi Rum olduğu için kabullenemez. Eleni Türk kocası Arif, yeni adı Naciye ve Müslüman kimliği ile bambaşka bir hayata başlar. Evine, ailesine mutluluk getirir, dört tane çocuğu olur.

Eleni Naciye'nin hayatında bu gelişmeler olurken eş zamanlı olarak Ada'da Rumlar ve Türkler arasında çatışmalar da gün geçtikçe artar. EOKA örgütüne karşı Türk Mukavemet Teşkilatı savunmaya geçer. Eleni'nin çok sevdiği Peyker Hanım ve bazı Türklerin Rumlar tarafından katledilmesi, Eleni'yi üzüntüye boğarken, gittikçe

şiddetlenen olaylar ve Eleni'nin Rum kimliği onun dışlanmasına sebep olur. Oysa Müslüman olduğu için Rum cemaat içerisinde de dışlanmış kilise tarafından aforoz edilmiştir.

Ada'da yaşanan sıcak çatışmalar neticesinde Türkiye garantör ülke sıfatını kullanarak adaya 1960 yılında bir alay asker gönderir. Türk askerinin Ada'ya yerleşmesi özellikle Lefkoşa yaşamına büyük değişiklikler getirir (Y.T.H s.141). Naciye'nin komşusu Havva Hanım'ın kızlarından Mualla, Türk alayından Manisalı İzzet Çavuş ile evlenebilme hayalleri kuran bu genç kızlardan birisidir. Naciye, Mualla'ya yardım etmek için kocasından gizli, Türk alayının 30 Ağustos Zafer Bayramı balosu düzenlediği Saray Otel'e gider. Naciye'yi sevmeyen ve hiçbir zaman kabul etmemiş olan Cemil, Arif'in dükkânına gidip Naciye'nin fahişelik yaptığını, kötü yola düştüğünü söyleyerek iftira atar. Arif, Naciye'yi otelden çıkarken görünce iftiralara inanır ve birkaç ay boyunca içine düştüğü aldatılmışlık duygusu ile mücadele ettikten sonra Naciye'yi kapı önüne koyar.

Son bölüm Glafkos Furuksidis'in dağınık ve yalnız yaşamının anlatımıyla başlar. Pire'de küçük bir balıkçı lokantası işleten Glafkos, Eskihisar göçmeni bir Rum'dur. İstemedi doğup büyüdükları topraklardan uzaklaşmak zorunda kalan bu iki kişinin yolları, Eleni'nin Glafkos'un kaldığı apartmana taşınması ile kesişir. Evdokia ve Panos'un yardımları ile Glafkos ve Eleni evlenirler. Bu evliliğin arkasına gizlenen Eleni'yi huzursuz eden büyük yalan ise Naciye kimliğidir.

Glafkos, Eleni'yi ailesi Kıbrıs'ta Türkler tarafından katledilen zavallı bir kadın olarak tanımaktadır. Eleni, Müslüman kimliğini, Naciye olarak sürdürdüğü hayatını, Arif'i, çocuklarını, Glafkos'a anlatamamış; döktüğü her gözyaşı ise Glafkos'u sevdiği kadına acılar çektiren Türklerden daha çok nefret eder hale getirmiştir.

Glafkos'un mutluluğu Eleni'nin lokantaya âdeti olduğu üzere Afrodit'i getirdiği bir gün, bir ekim ikindisi günü son bulur. Lokantadaki müşterilerden birisi Eleni'yi tanır. Kıbrıs'tan gelen EOKA fedailerinden Hristos Kiru, Eleni'yi görünce ona hakaretler etmeye başlar. Bir Türk ile olan evliliğinden, çocuklarından söz ederek hakaretler arasında Eleni'nin ölüm fermanını da ilan eder.

Duyduklarının doğruluğuna inanamayan Glafkos ne yapacağını bilemez. Büyük bir şaşkınlık ve öfke içerisinde kendisini kaybeden Glafkos Eleni'yi bıçaklayarak öldürür. Eleni ya da Naciye, Türkler arasında ya da Rumlar arasında, Hıristiyan olarak ya da Müslüman olarak hiçbir zaman mutluluğu bulamamış genç kadının ölümü de kimlik karmaşası içinde gerçekleşir. Yazar bu durumu şöyle anlatıyor:

“Doğru mu? Doğru mu?”

Sesi gırtlığını yırttı Glafkos'un. Hristos, bu sese ayıldı sanki.

“ Ne doğru mu be? Spiro kızı, Afroditi'den doğma, Eleni Klo Morias değil mi, bu orospu? “

Glafkos'un karısı olduğunu bilmiyordu.

“Dört tane Türk piçi doğurdu! Daha nesi doğru mu?”

Eleni'nin ölüm fermanını ilan etti.

Glafkos'un elinden bezi fırlatıp, bıçağı kapması, insan gözünün algılayamayacağı bir hızda oldu.

Seyirciler Eleni'yi kurtarmakta acele etmedilerse, bu, yaşamlarının en dramatik deneyimleri olacağını sezindikleri olayın sonunu görmek isteğindendi. Hiçbir oyun düğüm noktasında bırakılmazdı. Binlerce yıllık Yunan tiyatro geleneğinin geliştirdiği terbiyenin gereği idi bu.

Eleni Klo Morias Naciye Arif'in arsız mavi gözleri anlamsızlaştı, Afroditi'yi arar gibi dönendiler yuvalarında. Kızının yeni giydirdiği elbisesine kan sıçradı mı, görmeye çalıştılar,

“Sozuklarım...” hırıldandı, Eleni Naciye,

“Sozuklarım.. Hasanımı, Hüseyinimi, Peykerimu, Sonerimu, oy!...” çılgına dönüştü sesi,

“Afroditi! Afroditimu! Benim, beng! Gıprıslı anagnız Eleni Nac’ye
gonuşurum...”

Kanlı elini kaldırdı, alnını bulmaya çalıştı,

“Eşhedü enlâ ilâhe illâllah...” hareketi ayarlayamadı, haç çıkarmayı
tamamladığında kelime-i şehadetin yarısındaydı henüz.

Gücünün mutlak sonuna sığındı, bir daha zorladı elini alnına “ve...”,
göğsüne indirdi, “ eşhedü...”, omzuna değdirdi “ enlâ...”, diğer omzunda
dinlendirdi.

“Muham-meden Resûllâllah.”

İşini bitirdiğini bildi, hafifçe güldü; sol omzunun üstüne bıraktı başını, İsa
gibi (Y.T.H s. 227-228).

1-3 BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI

Yaseminler Tüter mi, Hâlâ? Romanında anlatıcı “yazar anlatıcı”dır. Hakim
bakış açısıyla, olay ve şahıs kadrosu ile ilgili geçmişe ve içinde bulunduğu döneme
ait her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilir, onlar arasında yaptığı seçimleri
okuyucunun dikkatine sunar. İtibari bir varlık olan¹¹ anlatıcı, hâkim bakış açısıyla ait
olduğu âleme dair bilgileri yazarın kalemi ile okuyucuya aktarır. Kişilerin iç
dünyasını, duygularını, düşüncelerini bilir. Aynı zamanda romanda kişiler arasında
geçen münasebetlerde dışarıdan bir gözlemci gibi kenara çekilir onları görür, duyar
ve gelişmeleri izler. Neler olup bittiğini, neler yaşandığını ve ne gibi sonuçlar
doğurduğunu okuyucuya anlatır.

Kitapta olaylar arası geçişlerden hemen sonra yer alan *-sabırsız okuyucuların
sıkıcı bulup okumadan atlayabileceği*¹²- 15 adet vakanüvis mevcuttur. Tarihin çeşitli
dönemlerinden çeşitli kişilerin kaleme aldığı bu vakanüvisler, yazarın anlattıklarına

¹¹ Şerif Aktaş, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s.88

¹² www.alevalatlı.com, Alev Alatlı’nın resmî internet sitesi.

referans teşkil edecek örnekler niteliğindedirler. Yazar anlatıcı, vakanüvisler aracılığıyla yaşanan olaylarla ilgili, tarihî arka plandan örnekler verir. Okuyucuyu bir süre düşündürür ve aradan çekilir. Sözü kesildiği bu noktada, tarihî belgeleri araya dâhil ederek adeta kendi görüşlerini belgelerle kanıtlar. Okuyucunun kuşkuya düşmesine engel olur, anlattıklarının inandırıcılığını pekiştirir.

1-4 KİŞİLER

Romanda çok sayıda kişiye yer verilir. Gerek Türkler gerek Rumlar arasında romanda, anlatılan olay ve kişiler üzerinde doğrudan etkisi olan veya olmayan pek çok kişi vardır. Bunun sebebi, romanda konu edilen ve olayların geçtiği çevre hakkında, olabildiğince farklı görüşte kişilere yer verilerek romanın ele aldığı toplumu tarafsızca sergileyebilme amacının güdülmesidir. Seçilen kişiler toplumun içinde var olan veya olabilmesi muhtemel sıradan kişilerdir.

1-4.1 Eleni

Romanın başkahramanı Eleni'dir. Romanda, Eleni'nin hayatında meydana gelen değişimler ve diğer roman kişileri ile arasındaki ilişkiler işlenir. Roman, Eleni'nin hayatının belli bir kesimini içine alan, bu süre zarfında meydana gelen tarihi ve siyasi olaylarla birlikte kahramanın yaşam öyküsünü içerir. Eleni, ahlakî değerler açısından örnek gösterilecek kadar iyi insan olmasına rağmen, iradesiz, güven ve umut telkin etmeyen, okuyucuya merhamet edilecek veya üzülmeyecek bir kişi hissi uyandıran bir kahramandır. *Olayların altında ezilen, aciz, edilgen bir konumda silik bir şahsiyet*¹³ görünümündedir. İftiralara kurban gider, tecavüze uğrar, hakaret görür, dışlanır ancak kendisini savunamaz. Roman boyunca asla mutluluğu yakalayamayan, yakaladığı huzur ve mutluluk çok kısa süren “yalıncat” bir kişidir. İyi bir hizmetçi, iyi bir gelin, iyi bir komşu, iyi bir evhanımı, iyi bir eş ve iyi bir annedir. İçinde yaşadığı çevrenin ve sosyal şartların etkisi ile değişen hayatına müdahale edememesi, iç dünyasında yaşadığı bireysel çatışmaları *sosyal tip*¹⁴

¹³ Nurullah, Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Basımevi, Ankara 2004, s.146.

¹⁴ A.g.e. s.146.

tanımına uygun düşer. Trajik bir sonla, küçük çocuğunun önünde kocası tarafından öldürülerek hayata veda eder.

1-4.2 Arif

Arif, çok zeki bir çocuk olmasına rağmen Ada'daki kötü eğitim sisteminin kurbanı olarak küçük yaşta okulu bırakır ve Lefkoşa'da tekalamit istasyonunda çalışmaya başlar. Hayattaki tek gerçeğin otomobil motorları ve para olduğuna iman eder (Y.T.H s. 73). Dürüst, ahlaklı, büyüklerine saygılı, çalışkan bir gençtir. Çalıştığı işyerinin karşısındaki çeşmeden su doldurmaya gelen Eleni'yi görür ve ona âşık olur. İş arkadaşı İstefan'ın yardımı ile kıza mektup yazar ve onunla buluşur. İlk buluşmada bohçası elinde gelen Eleni'yi kaçıtır, onunla evlenir, kızın Müslüman olmasını sağlar. Eleni'ye Naciye adını o verir. Mutlu geçen bir evliliği ve çalışkanlığı sayesinde işlerini büyütür. Eleni ile evliliklerinden dört tane çocukları olur. Ancak karısına atılan bir iftiradan dolayı büyük bir ruhsal çöküntü yaşar. Arif karısını çok sevmektedir ancak aldatılmışlık duygusunu kabul edemez iftiralara inanır ve Eleni'yi kapı önüne koyar. Arif, Arif'in akrabaları, yakın çevresi ve komşuları sayesinde, Türkler içinde yaşamaya başlayan Eleni'nin de yardımıyla, Ada'da yaşayan Türklerin sosyal yapısı, yaşam tarzı ve meydana gelen siyasi olaylara karşı Türk toplumunun bakış açısı okuyucuya gösterilir. Arif, bu yönüyle romandaki önemli norm¹⁵ karakterlerden birisidir.

1-4.3 Glafkos

Eleni'nin ikinci kocası Glafkos, Aydın yakınlarındaki Eskihisar'dan Yunanistan'a göç etmek zorunda kalmış bir Rum'dur. Doğup büyüdüğü Anadolu'daki topraklarından zorla kopartılıp hiç sevmeyişi, alışamadığı Yunanistan'a sürülmesine sebep olarak gördüğü Türklerden ve İzmir'i Türklere bıraktığına, Kıbrıs'ı Türklere peşkeş çektiğine inandığı İngilizlerden nefret eder (Y.T.H s.176). Glafkos, ilk karısının doğum yaparken ölümü üzerine kendi iç

¹⁵ W. J.Harvey, "Romanda Sosyal Ortam", Roman Teorisi içinde, s.182-184.

dünyasına çekilmiş, karısının ölümünden dolayı kendisini suçlamaktadır. Lokantası ve evi arasında gidip gelerek adeta münzevi bir hayat sürdürür. Ülkesindeki siyasi gündemi yakından takip eder. Küçük lokantasında insanlar ile yaptığı günlük konuşmalarda politik sohbetler yapar. Her ne kadar çalışkan, işinde titiz bir insan olsa da ev işlerinde bakıma muhtaç bir insandır. Onun bu haline üzülen komşuları ve teyze oğlu Panos ve eşi Evdokia, Glafkos ve Eleni'nin evlenmesine yardımcı olur. Glafkos, Eleni'nin geçmişi hakkında hiçbir şey bilmemekte, ailesinin Türkler tarafından katledildiğine inanmaktadır. Çok sevdiği karısının geçmişinde bir Türk ile evli olduğunu, dört tane çocuğu olduğunu öğrenince kendisini kaybeder ve Eleni'yi öldürür. Glafkos, yazarın yarattığı kurgulanmış dünyada, Rumların gözünden Türkiye ve Türkler anlatılmasında yardımcı olan bir karakterdir. Aynı zamanda Rumların toplumsal yapısını ve ülkedeki siyasi olayların Rumların bakış açısıyla gösterilmesinde kullanılan bir norm¹⁶ karakterdir

1-4.4 Mikalis-Maria Menas

Mikalıs Menas, EOKA çeteleri ile işbirliği yaparak servetini arttırma çabasında olan, iş adamı görünümünde bir silah tüccarıdır. Eşi Bayan Menas ise batılı yaşama özenen, giyimi kuşamı, davranışları ve göstermelik ilgi alanları ile batılı taklidi yapan bir kadındır. Ev işlerinde yardımcı olması ve çocukların bakımını üstlenecek bir halayık olarak Eleni'yi evlatlık alırlar. İki çocuğunu arka arkaya kaybeden Bayan Menas, yaşadığı bu büyük acıların etkisiyle özendiği hayatı terk eder, çocuklarının yasını tutmaya, sade bir yaşam sürmeye başlar. Kocasının Eleniyle ilişkiye girmesini, genç kıza tecavüz etmesini affedemez ve durumdan Eleni'yi de suçlu bularak genç kızın evden uzaklaştırılmasını sağlar.

1-4.5 Peder Andrias-Peder Paulos

Kendi toplumlarında saygınlıkları olan, cemaatlerini Türklere karşı kıskırtan, Adayı Türklerden temizlemek, ENOSİS'i gerçekleştirmek için vaazlar veren iki

¹⁶ A.g.e., s.182-184.

Papaz; Peder Andrias ve Peder Paulos, “Büyük Yunanistan”, Büyük Helen uygarlığını yeniden diriltme çabasındadırlar. Rum halkını fanatizme varan boyutlarda milliyetçiliğe doğru kışkırtırlar. Toplumun önde gelen bu tür dini liderleri ve benzerleri kişiler yakın Kıbrıs tarihinde etkili biçimde var kişilerdir.

Halo Dayı-Turgut Öğretmen

Romanda, Türk toplumun genel siyasi görüşlerini, Kıbrıs Adası'nın Türklerin gözünden tarihi sürecini ve Ada'da yaşanan gelişmeleri, Türklerin bakış açısıyla gösteren kişiler; Halo Dayı ve Turgut Öğretmen'dir. Halo Dayı geleneği, geçmişte Ada'nın idaresinde yaptıkları yanlışlardan dolayı kızgın olsa da Osmanlıyı temsil eder. Turgut Öğretmen ise modern Türkiye Cumhuriyeti'nin idealist öğretmen tipidir. Ada halkının genel kanaatlerini belirlemeye, Türkiye'den beklentilerini üstlerine rapor etmek üzere öğrenmeye çalışır. Aralarında geçen diyaloglarda, siyasi gelişmeler ve toplumsal olaylar değerlendirilir.

1-4.6 Ali

Ada'da Türklere yapılan zulmün ve EOKA örgütüne karşı direnişin Türk tarafındaki temsilcisi Arif'in kardeşi Ali'dir. Ali, Türk Mukavemet Teşkilatı teşkilatının bir üyesidir ve Rumlara karşı mücadele eder. İnsancıl, iyi huylu, saygılı ve kendisinden çok milletini düşünen bu genç, romanda Eleni'ye karşı her zaman olumlu yaklaşımları ile karşımıza çıkar. Eleni'ye yardımcı olmasa bile Ali, Eleni'nin yanında yer aldığı okuyucuya hissettirilen olumlu bir yardımcı¹⁷ güç olarak okuyucuya yansıtılır.

1-4.7 Panos-Evdokia

Romandaki diğer olumlu yardımcı güçler, zorda kalmış bir kadına, Eleni'ye, iş bulan, onun çektiği geçim sıkıntısını görerek yardımcı olmaya çalışan Panos ve Eşi

¹⁷ Şerif Aktaş, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s.139

Evdokia'dır. Eleni ile Glafkos'un evliliğinde çiftin tanışmasını sağlayarak olumlu ara güç olarak da rol oynarlar. Panos'un sendikacı olması, Glafkos ile yaptıkları sohbetlerde Yunanistan'da meydana gelen siyasi gelişmelerin okuyucuya yansıtılmasında kullanılır. Yazar anlatıcı, Glafkos'un sıkıntılarını, özlemlerini, beklentilerini okuyucuya aksettirirken Panos ile Glafkos'un dertleşmelerini, sohbetlerini kullanır. Glafkos'un iç dünyasını ikili arasında geçen diyaloglar yardımı ile okuyucuya aktarır.

1-4.8 Cemil-Şekibe-Hristos

Roman kahramanın hayatını olumsuz etkileyen, acılar çekmesine neden olan karşı güçler¹⁸ Cemil ve eşi Şekibe'dir. Arif'in ağabeyi Cemil, Eleni'yi aileye gelin olarak kabul etmez. Eşi ile birlikte Arif ve Eleni ile sürekli kavga halinde, kıskanç ve kötülük yapmak için fırsat kollayan kişiler olarak okuyucunun nefretini kazanırlar. Eleni'yi karalayarak kocası tarafından evden uzaklaştırılmasına neden olurlar ve yaptıkları bu davranıştan büyük keyif alırlar. Kendisine tecavüz eden, ailesi tarafından dışlanmasına sebep olarak görülebilecek Mikalis Menas da olumsuz karakterlerdendir. Bir başka olumsuz, kötü karakter ise EOKA fedaisi, Türk düşmanı Hristos'tur. Eleni'yi Yunanistan'da görünce tanıyan ona ağır hakaretler eden ve kocası tarafından öldürülmesine neden olan kişidir. Romanda kötü karakterler alaycı bir yaklaşımla, okuyucunun nefretini hatta tiksinsmesini sağlayacak derecede olumsuz tasvirlerle anlatılır.

Ksenya

Nişanlısı tarafından terk edildikten sonra yarı meczup yoksul bir hayat süren Ksenya, kedilerden başka kimse ile ilgilenmeyen, yaşadığı çevre sakinleri arasında kötü bir imajı olsa da tarafsız bir karakterdir. Eleni'yi ücret karşılığında evinde barındırmayı kabul eder. Son derece olumsuz tasvirlerle, çok çirkin, yarı meczup, paragöz bir kişi olarak tanıtılsa bile Eleni'nin en zor durumunda yanına gitmeyi

¹⁸ A.g.e. s.138.

düşündüğü tek kişi, tek akrabası olma özelliği taşır. Silik, etrafındaki olaylara ve insanlara ilgisiz zayıf bir karakterdir.

Yaseminler Tüter mi, Hâlâ? romanında bu saydıklarımızdan başka, Berber Hasan, Peyker ve kızları, Şefika Hanım, İsmet, Sabahat, Havva Hanım, Mualla, Fikret, Nikos Usta, Bay ve Bayan Brannerler gibi irili ufaklı birçok fon karaktere¹⁹ yer verilmiştir.

1-5 ZAMAN

Yaseminler Tüter mi, Hâlâ? Romanın vaka zamanı olarak geçen süre roman kahramanı Eleni'nin kısa hayatı ile sınırlıdır. On iki yaşlarında iken evlatlık verildiğini, on beş yaşından henüz birkaç gün almışken Mikalis Menas tarafından tecavüze uğradığını, Menasların evinde üç yıl kaldığını romanda şu cümlelerden öğrenilebilmektedir:

Maria ve Eleni'nin dışında, hemen herkesin beklediği “baştan çıkarma olayı” kız onbeş yaşından birkaç gün aldıktan sonra gerçekleşti...(Y.T.H s.64)

Karpas'ları bir daha hiç göremeyeceği aynı anda doğdu içine. Babası artık köye götüremezdi onu. Annesini son üç yıldır özlemediği kadar özledi. Yaşamının son sıcaklığını bir daha geri gelmeyecek şekilde yitiriyordu! (Y.T.H s.67)

Eleni'nin Arif ile evlendiği zaman, romanda eş zamanlı olarak anlatılan siyasi gelişmelerden takip edilebilir. “İngilizler Makarios'u serbest bıraktıkları gün”den birkaç gün önce Eleni, Arif ile evlenmiştir. Makarios'un İngiltere tarafından serbest bırakıldı tarih 1957 yıllarına denk gelmektedir. Arif ile olan evliliğinin 5 yıl sürdüğü, Eleni'nin beş yılda dört çocuk yaptığının belirtildiği paragrafta (Y.T.H s.121) ve Cemil'in Eleni'ye iftira attığı gün, Arif'e beş yıl önce söylediği sözleri hatırlatması ile anlaşılır.

¹⁹ W. J.Harvey, “*Romanda Sosyal Ortam*”, Roman Teorisi içinde, s.182-184.

“Cebindeki paran kadar konuşasın ha godoş?” Cemil hatırlattı Arif’e beş yıl önceki sözlerini (Y.T.H s.154).

Türk askerinin adaya çıkması, halkın büyük bir merak ve ilgi ile toplanıp Türk askerini karşıladığı, 16 Ağustos 1960 tarihi romanda kesin olarak belirlenen tarihlerden birisidir. (Y.T.H s.140)

Eleni’nin, diplomat bir aile olan Brannerler yanında bir yıldan daha kısa bir süre çalıştığı yine romanda geçen siyasi olaylardan anlaşılmaktadır. Eleni’nin, Branner ailesinin yanında çalıştığı yıl Yunan Prensesi İrini Kıbrıs adasını ziyarete gelir. Bu ziyaretin 1962 yılında gerçekleştirildiği bilinmektedir. Birkaç ay sonra, Eleni yanlarında çalıştığı aile ile birlikte Kıbrıs’ı terk ettiğinde otuz yaşındadır (Y.T.H s.170).

Eleni’nin Yunanistan’a gelişi kesin bir tarih olarak romanda belirlenemese de, Kıbrıs’tan ayrılıp Yunanistan’a geldiği, cebindeki paranın tükenmeye başlayıp iş aramak zorunda kalmasından dolayı anlaşılabilir. Glafkos ve Panos arasında geçen ülkenin güncel siyasi meseleleri üzerine konuşmalardan da romanda zaman unsuru tespit edilebilmektedir.

Eleni’nin öldüğü günün ardından yayınlanan gazete haberleri romanda vakanüvis olarak verilmiştir. Vakanüvislerden Eleni’nin ölüm tarihi,13 Ekim 1967 yılı kesin olarak belirlenebilmektedir (Y.T.H s.229-230). Bu durumda Eleni’nin Yunanistan’a gelmesi, evliliği ve ölümü arasında geçen süre beş yıldır.

Otuz beş yaşında, geride beş çocuk bırakarak ölen roman kahramanı Eleni’nin hikâyesi on iki yaşında evlatlık olarak verilmesi ile başlayan bir zaman sürecinde anlatılmıştır. Romandan elde edilen ipuçlarından anlaşılacağı üzere; Eleni’nin on iki yaşında evlatlık olarak verilmesi ile başlayan olay zamanı, 1945 yılından başlar ve Eleni’nin öldüğü 1967 yılına kadar kronolojik olarak devam eder. Bu yirmi iki yıllık süre zarfında Kıbrıs Adası’nda meydana gelen siyasi gelişmeler, olayları ve kahramanı bizzat etkileyen, toplumsal değişimleri yansıttığı yönleri ile anlatılır. Romanda siyasi liderlerin demeçleri, Ada’da yaşanan gösteriler, yürüyüşler,

seçimler, sendika faaliyetleri ve hatta radyolarda çalan müzikler gibi sosyal zamanı belirleyen ayrıntılara da yer verilir (Y.T.H s.101,122, 169, ...)

1-6 MEKÂN

Yaseminler Tüter mi, Hâlâ? romanında “mekân” olay örgüsünün şekillenmesinde önemli rol oynar. Romanın olay örgüsü kabaca Eleni-Menas Ailesi, Eleni- Arif ve Eleni- Glafkos arasında geçen ilişkilerle şekillenmektedir. Olaylar, Kıbrıs'ta küçük bir kasaba olan Rizo Karpasso başlar. Kıbrıs şehirlerinden Girne ve Lefkoşa'da sürer ve Yunanistan'ın Pire şehrinde son bulur. Olayların geçtiği coğrafya geniş bir coğrafyadır. Ancak romanda eş zamanlı olarak Kıbrıs Adası'nda geçen gelişmeler de anlatılmaktadır. Bu bakımdan romanda seçilen mekânlar, tarihî gerçeklikler, kişiler ve olaylar ile örtüşecek şekilde özenle seçilmiş mekânlardır.

Rizo Karpasso, çoğunlukla Rumların yaşadığı, ancak Türklerin de mevcut olduğu küçük bir kasabadır. Kasaba ve kasaba halkı tasvir edilirken okuyucuya Ada'daki sosyal yaşam hakkında genel bir görüntü sunulur (Y.T.H s.5-6). Girne, özellikle EOKA faaliyetleri ve iki toplum arasında baş gösteren çatışmaların ilk gözlemlendiği, yakın Kıbrıs tarihi açısından, önemli bir şehir olarak karşımıza çıkar. Lefkoşa, Ada'nın başkenti olması nedeniyle siyasi olayların en çok yaşandığı şehirdir. Romanın arka planında yer alan ikinci kurgusu Kıbrıs'ta iki toplum arasında yaşanan olaylardır. Bu bakımdan Kıbrıs'ın en önemli şehirleri romanda somut mekânlar olarak işlenir. Şehirler başlı başına Eleni'nin hayatını etkileyen mekân olma özelliği taşımaz. Ancak toplumun geneline ve Eleni'nin yaşamına da etkileri olan siyasi olaylar bu şehirlerin önemini artırır. Yine aynı şekilde Eleni Yunanistan'a gittiğinde seçilen mekân Pire şehridir. Bu şehir Kıbrıs tarihinde önemli rol oynayan EOKA lideri Albay Grivas'ın Yunanistan'da saklandığı şehir olarak bilinmektedir. Nitekim Eleni'yi tanıyarak geçmişini yüzüne vuran, ona hakaretler ederek kocası tarafından öldürülmesine sebep olan fanatik Rum milliyetçisi Hristo, Albay Grivas'ın fedailerinden birisi olarak Pire de bulunmaktadır. Roman kişilerinin yaşamı ve olaylar, tarihi süreç ile uyum gösterecek şekilde kurgulanmıştır. Seçilen açık mekânlar, romanda olaylar zincirini birbirine bağlayan halkalar olarak dikkat çeker ve bu yönleri ile romanda ustaca kullanılır.

Karpaslar'da Aziz Andreas Manastırı tasviriyle, okuyucu roman kahramanı Eleni'nin nasıl bir çevrede büyüdüğüne hazırlanır. Eleni'nin inanç konusunda yaşadığı karmaşık ve çelişkili dönemleri üzerinde, Aziz Andreas Manastırı, genç kadının bilinçaltındaki varlığı ile her zaman kendisini hissettirir. Aziz Andreas manastırı kutsal ve mistik unsurları ile birlikte romandaki simgesel²⁰ değeri olan kapalı mekânlardan birisidir.

Bir başka önemli ve Eleni'nin üzerinde derin tesirler bırakan kapalı mekân Menas ailesinin villasıdır. Menaslar'ın lüks villası ve yaşam tarzı, Eleni için hiç alışık olmadığı bir sosyal çevredir. Mekânın simgesel değeri, "*her ne kadar sahipleri içine yakışmasa da*" (Y.T.H s.17) sözleriyle ortaya konan sosyal yaşantıyı yansıtıyor olmasıdır. Bu batılı tarzda, Kıbrıs estetiği ile sentezlenmiş villada yaşam Eleni için bocalama, karmaşa ve korkudur. Eleni'nin bakmakla yükümlü olduğu Menaslar'ın iki çocuğunun hastalıktan ölmeleri, Eleni'nin; Mikalis Menas tarafından tecavüze uğraması, babası tarafından feci şekilde dövülerek Menaslar'ın evinden alınması ve Lefkoşa'ya götürülmesi, bu evin, Eleni'nin hayatında psikolojik etkiler bırakmasına neden olur. Menaslar'ın villası Eleni'nin hafızasında ölüm, mutsuzluk ve acı izler bırakan bir mekândır.

Lefkoşa'ya, teyzesinin yanına getirilen Eleni, arka arkaya sıralanmış iki odadan ibaret, tren vagonuna benzeyen Ksenya'nın evinde kalmaya başlar. Duvarları köhneleşmiş, her yeri pislik içerisindeki bu ev Eleni'nin sığınabileceğini düşündüğü tek mekân olma özelliğini taşır. Bu harabe, yıkık dökük evde mutlu bir hayat sürmese de, kocası tarafından evden uzaklaştırıldığında bilinçsizce ayaklarının kendisini Ksenya'nın yanına götürdüğünü fark eder. Ancak evin bulunduğu mahalle boşaltılmıştır. Bu küçük evin Rum çeteciler tarafından silah deposu olarak kullanılmaya başlandığını görmesi onun gidebileceği son sığınağının da yok olması demektir.

²⁰ D. S. Biand, "*Romanda Fiziki ve Sosyo-Kültürel Çevre*", Roman Teorisi İçinde, s. 263-278

Eleni, Arifle evlendikten sonra Türkler'le birlikte yaşamaya başlar. Kayın validesinin bahçeli evi, Kaymaklı'da oturdukları ev, Türk mahallesi genel yaşam tarzını yansıtmaya açısından kullanılan mekânlardır. Eleni'nin Arif tarafından evden uzaklaştırılmasına sebep olan olayın geçtiği mekân ise Saray Otelidir. Bu otelde düzenlenen baloda Türk komutan ile görüşmeye giden Eleni, Cemil ve Şekibe'nin iftiralarna uğrar. Otelin Türk askerinin zafer balosu düzenlediği bir yer olması, modern bir hava yaratırken, otele giden bir kadının fahişelik ile suçlanması toplumun gözündeki "otel" imajının da göstergesi niteliğindedir. Bu bakımdan otel, modern yaşam tarzının sembolü niteliğinde bir baloya ev sahipliği yaparak olumlu ve ziyaret amacıyla dahi olsa otele giden bir kadının ahlak dışı davranışlar sergilediğine inanılması ve karalanması yönüyle de olumsuz olmak üzere iki farklı işleviyle simgesel değeri olan bir mekân olma özelliği taşır.

Pire'deki apartman dairesi küçük, bakımsız ve doğru düzgün eşyası olmayan bir evdir. Eleni sadece evi çekip çevirmekle kalmaz aynı zamanda apartmanın temizliğini de yapmaya başlar. Eleni'nin bu çalışkanlığı ve hamaratlığı, namuslu bir kadın oluşu komşularının gözünden kaçmaz. Aynı apartmanda oturan Glafkos ile Eleni'nin evlenmesini sağlarlar. Bu bakımdan Pire'deki bu küçük apartman ve daire genç kadının hayatını birleştireceği ikinci erkekle tanışmasına vesile olan bir mekân olarak işlev kazanır.

Glafkos, Eleni için Faliron'da bir ev satın alır. Burayı almasının asıl nedeni geniş bahçesi, su kuyusu ve tulumbası ile birlikte bu küçük evin Eleni'ye Kıbrıs'ı hatırlatacağını düşünmesi ve evin arkasında yükselen Himmetos Dağı'nın da kendisine Anadolu'yu hatırlatmasıdır. Glafkos ile evliliği süresince yaşadığı bu ev, Eleni'nin geçmişi ile hesaplaştığı, uykusuz geceler boyunca geride bıraktığı çocuklarının hatıralarını zihninden atamadığı, sıkıntılarla dolu bir dönem geçirmesine neden olur ve romanda şöyle anlatılır:

"Faliron'da Naciye devraldı. Bedeni huzura kavuşup, gereksinimlerini karşılamaını bekliyorlarmış gibi, rahat vermez oldu anılar! Geçmiş aman vermemeye kararlıydı. Arif'in, Peyker teyze'nin, Hasan'ın, Hüseyin'in yüzleri çıkmaz oldular rüyalarından" (Y.T.H s.218).

Glafkos'un küçük balıkçı lokantası Etratonikea (Eskihisar) adını taşır. Duvarında Glafkos'un hatıralarını canlandıran Madranbaba Dağı'nın amatörce çizilmiş bir resmi yer alır. Bu küçük lokanta, onun Anadolu göçmeni bir Rum olduğunun, doğduğu topraklara duyduğu özlemin göstergesidir. Eleni ile evlendikten sonra değişen, düzelen yaşamı ile birlikte lokanta da değişime uğrar. Glafkos lokantayı büyütür. İsmi değiştirir Büyük Hellas koyar, duvardaki Madranbaba Dağı'nın resmini kaldırır. Bu küçük balıkçı lokantası Glafkos'un kişiliği üzerindeki değişimi yansıtır. Romanın son bölümünde Eleni'nin öldürülmesi de aynı mekânda gerçekleşir. Yazarın romanın en trajik olayının gerçekleştiği mekân olarak lokantayı seçmesi, lokantanın üstlendiği işlevin önemini artırır.

Kapalı mekânların, romanın başkahramanı Eleni'nin değişen sosyal çevresi ile birlikte içinde bulunduğu psikolojik durumun yansıtılmasında sıklıkla kullanılan bir unsur olduğu romanda görülür. Kilise, cami, Menaslar'ın evi, Ksenya'nın kulübesi, Florin'deki ev, Eleni üzerindeki psikolojik etkisi büyük olan mekânlardır. Eleni'nin yaşadığı iç çatışmaları, ruhsal durumunu ve geçmişinden kaynaklanan duygusal çöküntüsünü yansıtırken seçilen bu mekânlar işlevsel boyuttadırlar. Romandaki mekân tasvirleri ise kahramanın iç dünyasını daha iyi ortaya koyabilmeyi amaçlayan duygusal, öznel tasvirlerdir.

Alatlı, Eleni karakteri ile yüzyıllardır aynı coğrafyada yaşamış insanların din, dil, ulus farklılıklarına rağmen aslında aynı toplumsal özellikleri taşıdıklarını göstermektedir. Yaşanan siyasi, etnik ve kültürel çatışmalara rağmen iki toplumun da çektiği acılar benzerdir. Tarihi geçmişten günümüze kadar yaşanan siyasi gelişmeler ışığında, özellikle yakın geçmişte meydana gelen Kıbrıs olaylarının anlatıldığı roman, bu yönüyle tarihi dönem romanı özelliği taşır. Yazarın, objektif bir yaklaşımla iki topluma da eşit mesafede durarak kaleme aldığı *Yaseminler Tüter Mi Hâlâ?* Türk edebiyatında önemli bir yer tutan Yunan ve Rum toplumunun "öteki" kimliğine²¹ farklı bir bakış açısıyla yaklaşılmasıdır. Bu yaklaşım Herkül Millas'ın

²¹ Herkül, MİLLAS *Türk ve Yunan Romanlarında "Öteki" ve Kimlik*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s. 25.

tespiti ile “*insancıl yaklaşım*”²²dır. İnsancıl yaklaşım tespiti Alev Alatlının kişiliği ve karakteri ile örtüşen ve romanda da pek çok yönleri ile karşımıza çıkan bir tespittir. Fakat yazar kitapta vermek istediği mesajın tam olarak yerini bulmadığından rahatsızlığını “*kitap tam yerini bulmadı, Türkler fazla Yunan yanlısı, Yunanlılar fazla Türk yanlısı buldular – belki bundan sonra*”²³ sözleriyle dile getirir.

Eleni'nin ölüm anında bir Müslüman olarak kelime-i şahadet getirmesi, kelime-i şahadet getirirken bir Hıristiyan olarak istavroz çıkarması ve son nefesinde çocuklarını anması onun kısa yaşamının özetidir. Hayatta çocuklarından başka bir kazancı olmamış, ama çocuklarını da henüz onlar çok küçükken terk etmek zorunda kalmış olan Eleni'nin dramatik yaşamı, Alev Alatlının daha ilk romanında karakterlerini ne kadar canlı yansıttığının göstergesidir.

Ayşe Nalân Özübek imzası taşıyan, *Yaseminler Tüter mi Hâlâ?* kitabının arka kapağında yer alan yazıda, romancının yukarıda bahsetmiş olduğumuz ustalığı şu sözler ile dile getirilir:

“*Her okuyuşumda içimin dalga dalga olduğunu bir tek Yasemin'lerde yaşadım. Her seferinde 'Naciye' oldum, paçalarım dolandı bacaklarıma. Peyker'e ağladım, Hasan-imu ilk oğlum oldu, Arif'e çevremi verdim, Glaşkos'un yatağında yasemin koktum, Afroditi'yi bağrıma bastım. Düşünülebilen her şeyin yaşanabildiğini, yaşanan hiçbir şeyin silinmediğini, her bulutun altında bir iz olduğunu yeniden bildim...*”

Alev Alatlının, daha sonra yayınlanan romanlarında da kadın karakterleri kullanmış, kadın gözü ile romanlarında ele aldığı konuları işlemiştir. Sonay Kaleci hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde,²⁴ Alatlının eserlerindeki Türk kadınından bahseder. Eleni karakteri bu bakımdan ayrı bir önem taşımaktadır. Eleni, gerek anne konumu, gerek aile çevresi ve evlilik ilişkilerindeki konumu itibarıyla, yaşadığı acılarla, hiçbir zaman itiraz etmeksizin sessiz kabullenişleri ile tipik bir Türk

²² A.g.e. s. 211.

²³ <http://www.alevalatli.com>.

²⁴ Sonay Kaleci, *Alev Alatlının Eserlerinde Türk Kadını*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Eylül 2004.

kadınıdır. Eleni namus meselesi yüzünden ailesi tarafından reddedilir. Türk kocası tarafından aynı sebeplerden dolayı evinden ve çocuklarında uzaklaştırılıp sokağa terk edilir. Rum komşuları ile yaprak sarmasının koruk ekşisi ile mi yoksa limonla mı güzel olacağını tartışır. Düzenlidir, titizdir, çalışkandır, evinin kadını, çocuklarının anasıdır. Komşuları ile ilişkilerinde saygılıdır, özverilidir. Eleni Naciye. giyimi kuşama, terbiye ve görgüsü ile sıradan bir Türk kadınıdır

Eleni, masumiyeti kendi sonunu hazırlayan kahramanlardan birisidir. Hiçbir zaman kendi seçimleri ve isteği doğrultusunda gelişmemiş olan kısa hayatı, Kıbrıs Adası'na benzetilebilir. Kıbrıs Adası da asla gerçek sahiplerinin kendi kaderlerine yön vermesine izin verilmeyen bir toprak parçası olmuştur. Birbirlerine düşman olarak belletilen iki toplum arasındaki iki farklı yaşam, Eleni'nin karakterinde örtüşür. Eleni Klo Morias Naciye Arif'in trajik sonunu ve Kıbrıs halkının ortak kaderini “*yumurta da taşın üstüne düşse, taş da yumurtanın, olan yumurtaya olur*” şeklindeki kitabın başında epigraf olarak kullanılan bir Kıbrıs Rum atasözü özetler. Sebebi ne olursa olsun çatışmalardan en çok etkilenen ve daima zarar gören masum halktır. Türkler ve Rumlar arasında yaşanan trajedilere Alatlının bakış açısıyla örtüşen, belki de en güzel cevabı, Dido Sotiriyu “Benden Selam Söyle Anadolu'ya” adlı meşhur kitabının son cümlesinde şu sözlerle verir:

*Benden selam söyle Anadolu'ya... Toprağını kanla suladık diye bize gazezlenmesin... Ve kardeşi kardeşe kırdıran cellâtların, Allah bin belâsını versin!*²⁵

²⁵ Dido Sotiriyu, , *Benden Selam Söyle Anadolu'ya*,(Çev. Atilla Tokatlı), Alan Yayıncılık, İstanbul 1993 sf. 229

2-İŞKENCECİ²⁶

İşkenceci, Alev Alatlının, Türkiye'deki işkence gerçeğini gözler önüne serdiği, 108 sayfalık küçük bir romandır. 1987 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü'nü Alev Alatlının bu romanıyla almaya hak kazanmıştır.

İşkenceci, 1950'li yıllarda Türkiye'nin doğusunda bir toprak Ağası'nın tek erkek çocuğu olarak dünyaya gelir. Babası Abdurrahman Ağa, Recaioğulları aşiretinin başındaki kişidir. Recaioğulları ve hasımları Sarılar arasında kan davası mevcuttur. Abdurrahman Ağa, 1960 yılında “ Nüfuz kurmak suretiyle halka baskı yapanlardan olduğu için” altı ay boyunca Sivas'a sürgüne gönderilir. Suçsuz olduğu anlaşılınca serbest bırakılır, ancak “ Mecburi İskan Kanunu” gereğince köyü ve topraklarını kaybeder. Artık bütün malını, servetini kaybetmiştir ve hasımları topraklarına el koymuşlardır. Abdurrahman Ağa, yoksulluk ve sefalet düşer. Recaioğulları'nın içine düştüğü durum öylesine vahimdir ki, Sarılar intikamlarını aldıklarını sayıp kan davalarından bile vazgeçerler.

Abdurrahman Ağa, içinde bulunduğu durumdan kurtuluşu İstanbul'a göç etmekte bulur. Karısı, dört kızı ve oğlu ile birlikte İstanbul'da tek odalı köhne bir yere yerleşir. Yaşamları yokluk ve sefalet içinde devam eder.

1960'lı yılların Türkiye'si siyasi istikrarın olmadığı bir dönemdir. Sık sık seçimler yapılmakta, darbeler olmakta, iktidar değişiklikleri yaşanmaktadır. Abdurrahman Ağa, kaybettiği toprakları geri alabilmek umuduyla siyasilerin seçim vaatleri doğrultusunda parti değiştirir, karşıt görüşlü partiler arasında gider gelir. Ama her seferinde iktidara gelenler sözlerini tutmaz. Abdurrahman ağa sefalet içinde ölür.

²⁶ 4. basım, Alfa Yayınları, İstanbul, Kasım 2002. Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

İşkenceci, İstanbul'da gecekondulu mahallesinde ilkokula başlar. Kendisi de köylü olmasına rağmen, içinden çıktığı toplumdan intikam alırcasına yoksul insanlara kötü davranan bir öğretmen, onun hayatındaki en önemli değişimlerin sebebi olur. Okulda yoksulluğun ve sefaletin yanı sıra, bilmediği, alışık olmadığı bir ortamda ezilir, hakaretlere uğrar. Derslerinde başarılı olamaz. Ezberci eğitim sistemi sayesinde okulu bitirir, ilerleyen yaşlarında savcı olur.

İşkenceci, savcılık mesleğini, çocukluğu boyunca karşılaştığı aşağılanma duygusundan dolayı insanlardan intikam almak için kullanır. Babasını ve kendisini zor durumlara sürükleyen iktidar yönetimleri 12 Eylül darbesinden sonra ortadan kalkmıştır ve işkenceci savcı olarak eski iktidar taraftarlarından ve düşünce suçuyla yargılanan gençlerden intikam almak için kendisini haklı görür. İşkenceci'nin öfkesi hiç dinmez. İntikam duygusu ve güç sahibi olmanın verdiği güvenle kendisinden güçsüzlere işkenceler yapılmasına göz yummaya devam eder.

2-1. TEMA

2-1.1. İşkence

İşkence, yalnızca hapishanelerde ya da sorgu hücrelerinde tutuklulara yapılan işkence olarak değil, hayatın her anında kişinin karşılaşılabileceği yönleri ile ele alınır. Daha dünyaya gözlerini açar açmaz kişinin özgürlüğünün kısıtlanmasına değinilir. Çocuklukta, evde, okulda, yaşanan toplumda psikolojik ya da şiddete dayalı işkencenin varlığı, romanda, Abdurrahman Ağa'nın oğlunun yaşamı boyunca maruz kaldığı örneklerle anlatılır:

“Bebek ilk kültürel dersini aldı; bedeninin gereksinimleri uyarınca hareket edemezdi. İçgüdüsel tepkileri kendisine zarar verebilirdi. Yüzünü çizebilir, sağa sola dönerken bir yerlerini acıtabilirdi. Kendi iyiliği için bağlanması gerekliydi. Büyüklere kendisinden elbette daha iyi bilirlerdi. Bu kelimelendirilmemiş ama temel bir telkindi.” (İ. s.6).

Tutuklulara uygulanan işkence yöntemleri ise bütün gerçekliği ile anlatılır. Yazar okuyucu üzerinde etki bırakmak için işkencenin ürpertici boyutlarını gösterir.

Fiili, sözlü ve kişinin onurunu paramparça eden yöntemlerle işkence gören kişilerin feryatlarını duyurmaya çalışır:

Asli organizma sürdü, attı; başını bir sağa bir sola vurdu, İşkenceci. Işık, ses, acı, hep birden patladı. Ölümsüz ilkelerden bir ölümlü doğdu. Dört-beş el birden uzandı.

Kendisine ait olduğunu artık bilmediği bir yerlerini kaptılar, koridora sürüklediler. Tepetaklak döndü. Dört-beş el kollarından, bacaklarından havalandırdı; dört- beş el kaba etleriyle hesaplaşmaya girişti, kış falakası. Kendi iyiliği için kabul etmeliydi. Kabul etmeden kurtulamayacaktı. Herkes kabul ediyordu, o da edecekti, yazacaktı. Kaç gün daha dayanırdı. doksan gün dayansa, doksan günlük bir izin daha alırlardı. Olmazsa bir daha alırlardı. Cezaevinden alır devam ederlerdi, yeni kanun öyle diyordu. Boşuna direniyordu. Baskındı, Behçet Dinlerer'in sonu ne olmuştu. Öldürürlerdi, kesin yetkileri vardı. Emir, konseydendi.

“Konuş, niye inat ediyorsun? Sana mı kaldı bu ülkenin kurtuluşu, deyyus!”

Haddini bilmezlere duyulan öfkeyle saldırdılar. Kaburgaları sayılıyordu, karakuru bedeni haddini bilmezliğinin kanıtıydı. Morarması, haykırması kâr etmedi, havayı olsun tepemedi. Başını kaldıramadı. Belinden üstü çıplak altıncı görevliyi ayakkabılarından tanıdı,

“Karı gibi heriflersiniz,” tükürdü görevli. Kendisinin erkek adam olduğunu, acı duymadığını, işkenceciler gibi sopa yiyince bağırap çağırmadığını, hiç ağlamadığını söyledi. Dört-beş el, dört-beş el değneği bıraktı, hayalarına uzandılar, neşeyle burdular,

“Oğlandır, oğlan!”(İ.s. 80-81).

Kitapta kadın erkek ayrımı gözetmeksizin yapılan işkenceler; okuyucuyu hayrete düşürecek, tiksinti uyandıracak sahnelerle anlatılır. İşkenceye karşı duyarsız kalınamayacağını, okuyucu adeta yaşayarak, çekilen acıları hissederek anlar.

2-1.2. Eğitimsizlik

İşkencenin var oluş sebebi, diğer pek çok meselelerde olduğu gibi eğitimsizlik ya da yanlış eğitimidir. Türkiye’deki eğitim sistemi romanda olabildiğince eleştirilir. İlk kusur olarak meslek erbabı olmayan eğiticilerin varlığı gösterilir. İlgili alanları farklı olduğu halde, öğretmen olmak zorunda kalmış bir öğretmenin eline verilen çocukların yaşamlarının olumsuz yönde nasıl etkilenebileceği anlatılır. İşkenceci böyle bir öğretmenin elinden yetişmiş birisi olarak başka insanların hayatı üzerinde de olumsuz izler bırakır.

Türkiye gerçekleri ile örtüşmeyen eğitim müfredatı da eleştirilir. İlkokul kitaplarında öğretilen ideal aile tipleriyle Türkiye’deki mevcut aile yapısı uyuşmamaktadır. (İ.s.55). Ezberciliğe dayalı bir eğitim sistemi vardır. Öğrenciyi sorgulama yetisinden uzaklaştıran, kılık kıyafetiyle bile fabrikadan çıkmışçasına tek tip insan yetiştirilmesine yönelten eğitim politikaları anlatılır. (İ.s.47). Köhne binaları, derslikleri ve sıralarıyla eğitim için hiç de uygun olmayan mekânlar gözler önüne serilir. Bütün bu olumsuz şartlar, Türk Eğitim Sistemi’nin birer gerçeği olarak gözler önüne serilir.

2-1.3. Kadın Erkek Eşitsizliği

Güncelliğini günümüzde de sürdüren bu problem romanda da işlenir. Cinsiyet ayrımı, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliği ve toplumsal baskı ele alınır. Abdurrahman Ağa, kızı Melike henüz on iki yaşındayken onu evlendirir. Romanda Melike’nin çocuk yaşta evlenmesinden dolayı psikolojik sıkıntılar yaşadığını, kızı tedavi etmeye giden şeyh efendinin sözlerinden anlamak mümkündür. Abdurrahman Ağa, oğlu doğduğunda çok sevinir. Çünkü daha önce dört tane kızı olmuştur ve erkek evlat eksikliğini hissetmektedir. Erkek, güç ve kudretin simgesi olarak görülür:

Koyu karanlıkları oğlu ile geçirdi baba. Dört kız dört belâ. Oğul gökte yıldız, yerde mücevher, tarlada saban, hükümette katip, kavgada silâh, yaşlılıkta para, gençlikte tebâ! (İ.s.7).

Abdurrahman Ağa, oğlunu affetmesi için Mefaret Öğretmene yalvarır. İktidarını kaybetmiş olması, yoksulluğu, cehaletiyle Mefaret Öğretmen ona göre yüksek sınıftandır. Ve böyle bir kadının ayağına gidip, ona yalvarmak zoruna gitmez. Yazar, kadınların toplumdaki gerçek yerini almasının, kadın eşitliğinin sağlanmasının ancak eğitimle mümkün olabileceğini romanda şu sözlerle gösterir:

“Elin avradına yakarmaktan yüksünmedi. Şehir avradı, avrattan değildi. Kadına itaat, dişiyi kamufler eden kıyafet devriminin lütfü olsa gerekti. İşkenceci, babasının yaltaklanmalarını yadırgamadı.”(İ.s.49).

2-1.4. Siyaset ve ideoloji

Abdurrahman Ağa Demokrat Parti yandaşıdır. Romanda, Köylülerin gözüyle İsmet İnönü dönemi ve Halk Partisi idaresi eleştirilir. Köylü, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden memnundur. Verimli geçen bir mevsimin ardından bile Demokrat Parti'nin getirdiği bereket olduğuna inanıp dua ederler.

Ülkedeki siyasi istikrarsızlık, meydana gelen askeri darbeler, iktidar değişiklikleri ve iktidar ortaklıkları Abdurrahman Ağa'nın gözünden değerlendirilir.

12 Eylül ihtilâli sonrası kurulan darbe yönetimi, işkence gören devrimciler, milliyetçi söylemlerle mevcut iktidarı eleştiren askerler, irticaya karşı çıkarılan yasalar ve ülkede var olan ideolojileri yansıtır.

2-1.5. Din

Abdurrahman Ağa ve köylüler cahildirler. Köyün şeyhine saygı duyar, hürmet ederler. Din ile ilgili her hangi bir şüpheye düşmek, anlamadıkları bir konuda soru sormak bile ayıp sayılır:

“Hikmetten sual etmek saygısızlık değilse, şüpheydi, İslâm öğretisi nicedir tartışmaya kapalı, bir seçkinler monoluğuydu.”(İ.s.10).

Kan davası, cehalet, gücü elinde bulundurmanın sağladığı narsizim, çarpık bürokrasi, yozlaşmış kurumlar, iktidara duyulan güvensizlik, köylü-kentli çatışması gibi başka konu ve temalar da romanda değinilen meselelerdendir.

2-2. OLAY ÖRGÜSÜ

İşkenceci romanının olay örgüsü beş bölüme ayrılarak incelenebilir. Birinci bölüm işkencecinin doğumuyla başlar. Abdurrahman Ağa ve Recaioğulları ailesi tanıtılır. Sarılar ile aralarındaki kan davası, yaşadıkları sıkıntılar ve ailenin genel durumu anlatılır. Abdurrahman Ağa, irticai faaliyetler ve halkın üzerinde baskı kurduğu iddiasıyla suçsuz yere sürgüne gönderilir. Yeni çıkan yasalar çevresinde haksızlığa uğrar ve bütün servetini kaybeder. İstanbul'a göç etmek zorunda kalır.

İkinci bölümde İstanbul'daki yaşamları ve değişen hayatları anlatılır. Abdurrahman Ağa bütün itibarını kaybetmiştir. Yoksulluk içinde bir yaşam sürmektedirler. *İşkenceci*'nin okul hayatına başlaması da bu bölümde anlatılır.

Üçüncü bölüm *İşkencecinin* ailesinden bağımsız olarak Mefaret Öğretmen'in tanıtıldığı bölümdür. Mefaret Öğretmen'in çocukluğundan başlayarak yaşamı anlatılır. Onun kişiliğinin oluşmasında etken olan faktörler hayat hikâyesinde ortaya çıkar. *İşkenceci*'nin hayatında yer edinmesine neden olacak tutum ve davranışları bu bölümde gözler önüne serilir.

Abdurrahman Ağa'nın kaybettiği topraklarını geri alabilmek adına sürdürdüğü mücadele ve ülkedeki sıklıkla değişen siyasi durumun yansıtılması dördüncü bölümde gerçekleştirilir.

İşkenceci'nin bir savcı olarak karşımıza çıkmasını ve gelişen olayların işlendiği beşinci bölümde, *İşkenceci*'nin güç sahibi olarak öç alma duygusu işlenir. Tutuklulara yapılan işkenceler anlatılır.

Olay örgüsünün büyük bir kısmı *İşkenceci*'nin doğduğu, babası Abdurrahman Ağa'nın devlet tarafından köyden uzaklaştırılıp İstanbul'da yaşamak zorunda bırakıldığı ve *İşkenceci*'nin İstanbul'da ilkokula gittiği yılları kapsamaktadır. Olay

örgüsünde, İşkenceci'nin büyüüp savcı olarak meslek sahibi olduğu yıllara kadar uzun bir zaman atlaması yapılmıştır.

İşkenceci'de kurgu, 1960'ların Türkiye'sinin tarihsel platformu üzerine yerleştirilmiş, 1990'lı yıllara kadar getirilen bir kurgudur. Olay örgüsü genellikle kronolojik olarak anlatılır; fakat zaman zaman geriye dönüşler de yapılır.(İ.s.102).

2-3. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI

Roman, hâkim bakış açısıyla gören, kişilerin iç dünyasını bilen yazar anlatıcı tarafından anlatılır. Yazar anlatıcı, her şeyi bilen ve gören bir konumda bulunmaktadır. Roman kişilerini de mümkün olduğunca kültür seviyelerine uygun olarak konuşturur.

Yazar, İşkenceci'nin iç dünyasını okuyucunun keşfetmesine izin vermez. İşkenceci'nin düşündüklerini, nasıl bir ruh hali içinde olduğunu yazar anlatıcı aktarır. Bir anlamda okur, yazarın belirlediği sınırlarda kalır. Okuyucunun kafasında soru işaretleri kalmaz ve bu sayede okuyucu, ileride gerçekleşecek daha karmaşık olaylara hazır konumda olabilecektir.

Yazarın mizah unsurlarına, hatta işkence sahnelerinde kara mizaha, yer verdiği görülür. (İ.s. 102-103).

Romanda farklı bir üslupla, destansı bir anlatımla dünyaya gözlerini açan bir bebeğin doğumu şöyle anlatılır:

Ne ölüm vardı ne ölümsüzlük. Gün gecedен ayrılmamıştı henüz. Soluksuz soluk alıyordu: Tek. Yalnız o vardı. Karanlıklar karanlıkları kucaklıyordu.

Henüz ne varlık vardı, ne yokluk. Ne gökkubbe vardı, ne yeryüzü. Neydi o kıpırdayan? Nerede kıpırdıyordu? Deniz var mıydı?

Sonra, ansızın, boşaldı sular. Tepetaklak döndü. Can havliyle yapıştığı göbek bağı dayanamadı. Asli organizma sürdü, fırlattı. Işık, ses, acı hep birden patladı. Ölümsüzlerden bir ölümlü doğdu. (İ s.5)

İşkenceci romanında kullanılan bir başka değişik anlatım şekli ise romanla ilgisi olmayan, olaylara “Kaf Dağı’nın arkasından bakan adam”ın yaptığı yorumlardır. Kafdağı, masallarda kullanılan, ulaşılmaması mümkün olmayan ütöfik bir mekandır. Romanda olaylar gelişirken, olaylar hakkında yorum yapan; ama bu yorumları kahramanlara duyuramayan “Kafdağı’nın ardındaki adam”, sık sık kendini gösterir. Onun söylediklerini yalnızca okur duyabilir. “Kafdağı’nın ardındaki adam”, bir değil; birden çok kişidir. Dünya ve Türkiye için önemli düşünceler sunan tanınmış adlardır ve “bilgelik”i simgelerler. Kafdağı’nın ardından seslenen insanların kimlikleri, romanda yer alan söylemlerinden tespit edilebilir. (İ.s.6-10-15-26-33-45-64-68..).

2-4. KİŞİLER

Romanda, kişileri İşkence edenler ve işkence görenler olarak sınıflandırmak mümkündür. Ancak işkenceciler ve işkence mağdurları arasındaki ince çizgi, işkence edenlerin bir zamanlar sosyal veya psikolojik işkence gördükleri, işkence görenlerin ise gücü ellerine geçince işkenceci konumuna gelebilecekleri göz önüne alındığında, iki farklı grup arasında ayırım yapmanın zorluğu ortadadır. Yazarda bu durumun bilinciyle; işkence uygulayıcılarına ve mağdurlarına aynı şekilde işkenceci olarak adlandırmada bulunur.

2-4.1. İşkenceci

Romanın başkahramanı, Abdurrahman Ağa’nın oğlu, savcı olan işkencecidir. İşkenceci, köyde bir mirasın, yani babası Abdurrahman Ağa’nın ona sunduğu kolay yaşam koşullarının hazır alıcısı durumunda ve diğer köy çocuklarının çok üstünde bir statüde bulunurken, babasının mal varlığını kaybedip İstanbul’a zorunlu göçünden sonra yoksul ve diğer kent çocuklarının çok altında bir yaşantıya sürüklenir. Köyde bütün çiftlik, hayvanlarıyla, çalışanlarıyla, erkeğiyle, kadınıyla onun iradesi altındayken işkenceci konumundadır. Ancak değişen hayatıyla birlikte mağdur konumuna düşer.

İşkenceci’yi en çok ezen öğretmeni Mefaret’tir. Onu beceriksiz bulduğu için sürekli azarlar. Mefaret Sabır’ın İşkenceci’nin hayatında çok önemli bir yeri vardır.

İşkencecinin evden dışarı çıktığı andan itibaren ilk kez aşağılanma duygusuna kapılmasını sağlayan kişidir:

“Resim senin neyine!” Bağırđı, Mefaret Öğretmen, Bumburuş etti, attı kâğıdını,

Daha düz çizgi çizemiyorsun! Topla şunları! Pislik istemiyorum! Pislik istemiyorum bu sınıfta!” (İ. s.48)

Okulda pek çok konuda yetersiz kalan İşkenceci, eziklik ve eksiklik duyguları yaşar. Kendisini kurtarabileceği tek yol olan ezbercilikle okulu bitirir ilerleyen yıllarda savcı olur. İşkenceci, savcı olduktan sonra çevreye olan düşmanlığını ve ezilmişliğin acısını başka insanlara eziyet etmekle alt edeceğine inanır ve biçimde davranır. Böylelikle yeniden işkence eden konuma geçer.

2-4.2.Mefaret Öğretmen

Romandaki karşı güç Mefaret Öğretmendir. Mefaret Sabır, daha önce işkence mağduru konumundayken öğretmen olduksan sonra insanları ve öğrencileri hor gören, azarlayan, aşağılayan yaklaşımıyla işkenceci olur.

Mefaret Sabır, köyden kente göç etmiş, sanatçı olamayıp öğretmen olabilmenin acısını yoksul ve gecekondü insanlarından çıkarır. İşkenceci de onlardan biridir. Bu özellikleriyle romanın olumsuz karakteridir ve karşı güç olarak anlatıdaki yerini alır.

Romanda okuyucunun onu daha yakından tanınması ve bu karşı güce karşı objektif olunması arzusuyla Mefaret Sabır'ın geçmiş yaşamı anlatılmıştır.

2-4.3.Abdurrahman Ağa

Romandaki diğer önemli karakter İşkenceci'nin babası Abdurrahman Ağa'dır. Abdurrahman Ağa, Birden bire yokluğu ve sefaleti yaşamış, kaybettiği kudretinden sonra insanlara karşı eziklik duyan yalın bir karakterdir. Onun bütün mücadelesi siyasi partilerin hep gündemde tutup bir türlü uyulamaya sokmadıkları

toprak reformuyla birlikte, kaybettiği topraklarını ve ağalığını geri alabilme mücadelesidir. Sefalet ve yokluk içinde ölür. Abdurrahman Ağa'nın oğlu üzerindeki tesiri büyüktür. Onun başına gelenleri ve çektikleri sıkıntıları hep hatırlayan İşkenceci, babasının intikamını başka insanlardan alma arzusu duyar.

Romanda, işkence gören mağdurlar ve işkence yapan polisler, mahkeme üyeleri, İşkenceci'nin aile fertleri fon karakterler olarak kullanılmıştır.

İlahi bir sesle romandaki kişilere seslenen, olaylar karşısında yorumlar yapan hayali karakterlerde de mevcuttur. Kafdağı'nın ardındaki adam hayali karakter olarak romanda zaman zaman ortaya çıkar ancak varlığı kurgu dünyasındaki kişilerden ziyade okuyucu tarafından anlaşılır.

2-5. ZAMAN

Romanda zaman çizgisi düz bir çizgi halindedir. İşkencecinin doğduğu 1950'li yıllardan başlar savcı olduğu 1980'li yıllara kadar, aşağı yukarı 25-30 yılı kapsar. Olay zamanı kronolojik bir çizgidedir. İşkenceci'nin ilkokuldan ayrılıp savcı olduğu süreye kadar geçen zamanda büyük bir boşluk mevcuttur.

Abdurrahman Ağa'nın başına gelen olaylardan kesin zaman tarihleri verilir ancak romanda daha çok ülke gündemini meşgul eden konulara ve siyasi olaylara değinilerek sosyal zaman kullanımı söz konusudur. Romandaki kişiler kurgulanmış kişiler olsa da sosyal zaman gerçekçidir. Romanda yer alan örneklerden bir kaçını gösterelim:

O yılın Eylül'ünde, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir başbakanı, iki de bakanı asıldı...

Aynı ay, Metin Toker, Ekim ayında yapılacak seçimleri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin büyük ekseriyetle kazanacağını ilan etti dergisinde.

Albay Taât Aydemir, Albay Halim Menteş'e Ekim seçimleri istenildiği gibi sonuçlanmaz ise, yeni kurulacak Meclis'e müdahale etmeleri gerekeceğini söyledi.

Genel başkanını seçime bir ay kala Yeni Türkiye Partisi'ne kaptıran, "tarihimizde yukarıdan aşağıya kurulan ilk parti", Türkiye işçi Partisi'nin başına Mehmet Ali Aybar'ın geçeceği belli oldu.

Amarikalı astronot, Albay John Glenn, Mercury uydusunun içinde uzaya gidecek Enos adlı maymunu selamladı, yerinde olmayı isterdim dedi.

Brezilyalı romancı Frico Verissimo, O Arquipelogo'yu yayımladı.

...

Bedri bir resim yaptı.

Oktay maça götürüldü.

Suna keman dersine gitti.

İkizler balık tuttu...(İ.s.32)

2-6. MEKÂN

İşkenceci romanında yazar, olayların geçtiği yerleri somut biçimleriyle değil, çağrışımlarıyla yansıtır. Kullanılan mekânlar, olayların gelişmesinde oldukça etkilidir. Yazarın, yerleşim yerlerini "insanın yetiştiği veya yaşadığı yer" olarak algıladığı ortadadır. Kahramanlar, ailelerinin yaşadığı yerde doğar, yetişir; sonra zorunluluktan veya istekli olarak başka türlü çevrelere yol alırlar. Bu çevre değişiklikleri, onların kişilik ve kimliklerini değişikliğe uğratar. Genellikle olumsuz değişiklikler sunan yeni çevreler, kahramanların diğer insanlara bakışlarını da oldukça farklı boyutlara taşır.

Çevre değişikliğinden ilk etkilenen Abdurrahman Ağa'dır. Köyde iken her istediği ikilenmeden yerine getirilen bir ağa olan Abdurrahman Ağa, İstanbul'a geldikten sonra sürekli ezilen, hor görülen bir insan halini alır. Modern dünyanın, yani kentin soğukluğu, yalnızlaştırıcılığı ve çıkarıcılığı onun her yönden etkiler.

Romanda mekânın, kahramanların sadece kentten köye biçimsel bir değişimini getirmediği; bunların yanında onların yaşama bakışlarını da değiştirdiği anlayışı ortaya çıkar. Kent yaşamının insanı ne kadar kendine benzettiği ve çirkinleştirdiği roman kahramanlarının davranışlarından gözlemlenebilmektedir.

Yazar, ülkemizde işkencenin boyutlarını, işkence eden ve işkence gören arasındaki ince çizgiyi gösterir. Kimin işkenceci kimin işkence gördüğü belli değildir. İşkence gören de işkence eden de romanda işkenceci olarak tanımlanır. İşkence, Türkiye'nin bir gerçeğidir ve bu acı gerçek karşısında Alev Alıtlı duyarlılığını gizlememiş konuyu olabildiğince çarpıcı bir şekilde ele almıştır.

Yazar; *“Türkiye’de işkence gören ile işkenceci arasındaki fark, Birinci Şube’de tutukluyu polis memurundan ayıran, kötü kontrplak kadar incedir. Mazlumla zalim her zaman yer değiştirebilirler. Çünkü bu ülkenin insanı ‘mezalim’e tepki göstermeyecek kadar zalim olabilir.”* diyerek bu konuya karşı tepkisini gösterir.

OR'DA KİMSE VAR MI?

Or'da Kimse Var Mı? dörtlüsü, arayışların ve soruların romanıdır. Yazar bu arayışlarını Günay Rodoplu vasıtasıyla ortaya koyar Roman, kendi sınıfını eleştiren, Türkiye’de yaşananlardan hareketle bütün siyasi ve kültürel tabakaları tarafsızca sorgulayan Günay Rodoplu’nun öyküsüdür. Günay’ın hayatı aynı zamanda hayal kırıklıklarının da öyküsüdür. Ölmeden önce Mehmet’e yazdığı mektubunda, yine de ümidini yitirmediğini söyleyerek vazgeçmediğini gösterir

Mehmet Narlı, 1980 sonrası Türk romanlarını ve ele aldıkları konuları incelerken *Or'da Kimse Var Mı?* romanını ayrı bir yere koyar. Ona göre politik bir roman olan *Or'da Kimse Var Mı?*’yı “aydınların ideolojilerle hesaplaşması” olarak adlandırır ve bu olgunun görmezden gelinmesinin mümkün olamayacağını²⁷ söyler.

3- VIVA LA MUERTE - YAŞASIN ÖLÜM²⁸

Serinin birinci kitabı olan “*Viva La Muerte!*”*Yaşasın Ölüm!*, her biri kendi içerisinde numaralandırılan altı ana bölümden oluşur.

Birinci bölüm “*Kuyu*” kendi içinde sekiz alt bölümden; ikinci bölüm “*Şafak Özden Yeşil Elma, Kekik ve Tarçın Kokuyordu!*” beş alt bölümden; üçüncü bölüm “*Bana Bir Türkü Söyle*” dokuz alt bölümden; dördüncü bölüm yine ilk bölümde olduğu gibi “*Kuyu*” ve son bölüm “*Epiloque*” tur.

İlk bakışta kitabın adı tuhaf gelse de romanı okuduktan ve özüksedikten sonra ne kadar güzel bir başlık seçimi olduğu ortaya çıkmaktadır. Romanda ele alınan asıl mesele, Türk toplumunun hızla artan nekrofilik eğilimlerinin toplumu götürebileceği noktadır. Romanın merkez kişisi Günay Rodoplu biyofilik bir

²⁷ Mehmet Narlı, *Roman Ne Anlatır*, Akçağ Yayınları, Ankara2007, s.185.

²⁸8. basım, Alfa Yayınları, İstanbul, Kasım 2001. Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

insandır. Yani insanı seven, insani değerleri yücelten bir kişidir. Ancak etrafındaki insanlar nekrofilik eğilimlerinin kurbanı olmuşlardır. Yani insani değerleri önemsemeyen, maddi değerlere tapan, kendi “put”larını oluşturmuş insanlardır. Günay etrafındaki bu tür insanlarla yaptığı mücadeleden yenik ayrılmıştır. Savunduğu değerlerin gözünün önünde yıkılıp gitmesi onu ölümüyle sonuçlanacak bir umutsuzluğa ve mutsuzluğa sürüklemiştir. Nekrofilyanın, biyofilyaya karşı galip gelmesinin öyküsü anlatıldığı için romana “*Yaşasın Ölüm*” adı verilmiştir. “*Yaşasın Ölüm!*” tıpkı arenada galip gelen gladyatörler için yapılan tezahürat gibidir. Birinin ölümüyle sonuçlanan durum, diğer insanlara zevk vermektedir ve bu da tüm insanlığın nekrofilyanın ağında olduğunu gösterir.

3-1. TEMA

3-1.1. Ekonomi

Alev Alatlı, romanda; kapitalizm, komünizm, liberalizm gibi çeşitli ekonomi modellerini en geniş tanımları ve örnekleriyle ele alır, Türk toplumu için uygulanabilirliklerini tartışır. Türkiye'nin uyguladığı, daha uygun bir ifadeyle uygulamaya çalıştığı, kapitalizmin; Türk toplumunun genel yapısına uygun olmadığı, Türkiye'nin böylesi bir ekonomi modeliyle yönetilemeyeceği hususunda tespitlerini ve eleştirilerini ortaya koyar. Başka ideolojilerin Türkiye için uygun gördükleri ekonomi seçeneklerini akla yatkın gerekçelerle reddeder. Yazarın Türkiye için uygun gördüğü ve bir tez olarak ortaya attığı ekonomi modeli; bireyin ve bireylerin bütünü oluşturduğu toplumun ortak doyumunu sağlayacak bir ekonomi modelidir. Bu ekonomi modelinin tarifini şöyle yapar:

“(...) Önemli olan, azami doyumunu sağlayacak bölüşüm ve üretimin aynı anda işlemesidir ki, bu bence... İlkel komünizmin üzerinde parlayan hilal ile gerçekleşebilir.” (V.K.Y.B. s.542)

Büyük Makine olarak adlandırılan; kapitalist dünya düzenini kurmayı hedefleyen, Amerika ve Batı Avrupa ülkelerinin ideolojik dayatmaları karşısında

ayakta kalabilmenin yolu, onların düzenine karşı koyabilmek, aldanmamak ve Hıristiyan-Yahudi geleneği çerçevesinde örgütlenmiş bu düzene karşı İslam'ı koruyabilmektir. Bunun aksi bir durum yenilgiyle sonuçlanacaktır:

“Şafak Özdenleri, Şiran Örenleri yaratan oluşumun ekonomik unsurlarına eğilince, Türkiyelinin çaresizliğini bir kez daha gördüm! Son ağaların hakkından 1940'larda gelinmişti, İslâmiyet de öldürülünce, Büyük Makine 'ye karşı duracak güç kalmadı. (V.K.Y.B. s.488)

3-1.2. Aydın

Romanda, nekrofilya dünyanın karşısındaki en büyük tehdit olarak görülür. Türk insanında ortaya çıkan nekrofilik eğilimlerin de Batı'dan bulaştığını savunulur. (V.L.M. s.116) Doğu kültürlerinde bireyin varlığı ancak ait olduğu toplumla bütünleşirse ön plana çıkar. Ancak batılı toplumlarda bireyin, toplumun genelinden kendisini soyutlaması esastır. Türk toplumu doğulu bir toplum olduğu için özü itibarıyla nekrofiliyadan uzak bir yapıya sahiptir. Bu özelliği sayesinde de, yeryüzünün emniyet sübabı olabileceği fikri ortaya atılır:

“Türkiye, bir tür evrensel emniyet sübabı olabilir' ölü-seviciliğinin büsbütün azıtmasını hiç değilse geciktirecek bir denge unsuru olabileceğimiz umut edilebilir.” (V. L. M. s. 171)

Nekrofilya, ilk önce narsizmle kendini gösterir. Kişi kendisinin toplumdaki ayrıcalığı özelliğini keşfederek narsist eğilimlere yönelir. Belli bir güce ya da ayrıcalığa sahip kişi, bu ayrıcalığı sayesinde kendini daha farklı daha üstün görmeye başlarlar. Aynı şey toplumlar üzerinde de geçerli olan bir durumdur ve Batı toplumları, doğu toplumlarına karşı böyle bir ruh hali içerisindeyler. Romanda bu ruh hali şöyle tarif edilmektedir:

“Aynı teknoloji, neden kötülüğün bunca çeşitlemesinin yapımında kullanılır da, iyiliğin çeşitlemesi yapılmaz?” “ Çünkü” diyordu, “Batılının kafası 'bir şeyin yapılması teknik olarak mümkünse o zaman yapılmalıdır' kafasıdır. Yani, nükleer silah yapmak mümkünse, hepimizi yok edecek olsa da yapılmalıdır. Ay'a gitmek

mümkünse insanlar acından ölse de gidilmelidir. Bu siberetik toplumun aksiyonudur. Teknotronik toplumun ana kuralı. İnsancıl değerlere tümüyle tersmiş, onları siler geçermiş, ne gam! Bu işi becermiş olmanın kibri, kendini beğenmişliği de cabası!

“Narsizim!”

“Ölü-seviciliği,” dedi Günay. (V. L. M. s. 170)

Sadizm, nekrofiloya giden yolun ikinci evresidir. Kişinin kendisine olan güveni o kadar fazladır ki gücünü karşısındakine zarar vermek için kullandığında zevk duyar. Son aşama ise nekrofiloyadır. Romanda, narsizm, sadizm ve nekrofiloya aşamaları şu çarpıcı örnekle anlatılır:

“Tanımı itibariyle her ben-sevici ille de sadist değildir ama her sadist ben-sevicidir. Batıların başka medeniyetleri algılayamamalarının, kendi kitle kültürlerini dayatmalarının, yaşamın her alanındaki fütursuz sömürgeciliğinin arka planı kendilerine duydukları aşkı bize düzenin öz-uzman aydınlarının ‘halk’ı algılayamamaları, kendi kültürlerini dayatmaları şeklinde yansır.” (V. L. M. s. 171)

Yazar, nekrofilya'nın ‘ölü-seviciliğin’, üstesinden İslâmiyet ile gelinebileceğini savunur. İslamiyet barış dinidir. Özünde, insanı sever, insani değerleri yüceltir, insanın özgürlüğüne önem verir. İslamiyet biyofilitir ve özü itibariyle nekrofilyanın karşısındadır:

“(…) Kısacası canım, İslâmiyet'in öteki adı ‘biyofilya’dır.”

“Biyofilya?”

“yaşam-severlik. Öteki anahtar kavram. Ölü-seviciliğinin tersi.” (V. L. M. s. 176)

“(…) Kuramsal olarak, Batı medeniyetinin nekrofilik kıyıcılığının alternatifi, biyofilik İslâmiyet'tir. Erich fromm, ' Yaşayanı sevmek ya da ölüyü sevmek! Her insanın karşı karşıya geldiği temel bir seçenektir. İnsanoğlunun yaradılışı

biyofilyaya müsaittir; ancak, psikolojisi nekrofilyaya yönelebilir,' derken, Müslümanların 1400 yıldır söyledikleri bir şeyi tekrar ediyor: İnsanoğlunun çamur ve Allah'ın nefesi gibi birbirine zıt iki unsurdan oluşması. Yaradılışındaki çamura, yani, kıyıcı nekrofilyaya, doğru alçalmak da, Allah'a rahman, rahim ve gaffar olan Allah'a yani biyofilyaya doğru yükselmek de onun bileceği iştir, çünkü özgür iradesi vardır. (V. L. M. s. 184-185)

İman, bütün varlıklar arasında hakiki bir kardeşliği, iletişimi, bağlantıyı ve birlik ilişkilerini oluşturur. Küfür ise yabancılaşma gibi bütün varlıkları birbirinden ayrı gösterir ve birbirine ecnebi nazarıyla baktırır.²⁹ Alev Alatl, Türk aydınının yabancılaşmasını, inancını yitirmesini, kendilerine ait bir cenazeyi bile kaldıramayacak derecede dinlerinden uzaklaşmasını, Müslümanlığı sınıfsal bir nitelik olarak görmelerini eleştirir ve şu çarpıcı örnekle dile getirir:

"Bizim takımın, sonuçta 'bizim' cenazemizi kaldıracak takkeliler kendilerine sürünmesinler diye geri geri kaçtıklarını gördükçe, Müslümanların greve gitmelerini diledim!" derin bir nefes aldı,

"Utanç verici bir işti!" diye fısıldadı, "inan olsun, biz orada işgal kuvvetleri gibiydik! Hem adamların, tanım yerindeyse, 'mülk'lerini işgal etmiştik, hem bize hizmet etmelerini, cenazemizi kaldırmalarını talep ediyorduk, hem de aşağılıyorduk!"

Günay Rodoplu, Müslümanlığın da sınıfsal bir niteliğe büründüğünü düşünürdü. (V. L. M. s. 3)

Müslümanlık aydınlar tarafından sınıfsal bir nitelik olarak görülürken, toplumun da İslamiyet'e yabancılaşmış olduğu aynı cenaze merasiminin ardından meydana gelen insan manzaralarıyla canlandırılır:

²⁹ Mesnevi-i Nûriye, *Hayır Diyebilmeli İnsan* içinde, İstanbul Ocak 2006, s. 64.

Sonuçta “ve her zaman olduğu gibi”, namaz bitip de tabut ayaklanınca hareketlenmişti aydın kalabalık. Bu defa da, namazı Allah rızasından öte bir şeyler için kılalar ortaya çıkmış, aleni bahşış talepleri, “ Bu da çiçek taşıdı, buna da iki bin lira vereceksin,” şeklinde, merasimsiz ve hiçbir duygudaşlık gösterisine gerek duyulmaksızın tebliğ edilmişti. Kadınlar ellerini çantalarına attıklarında, Rodoplu, yüzlerinde “ hır çıkartmaktan günün niteliği gereği kaçınan insanların” örtülü öfkelerini gördü. Mezarın başında dua okuyan hocaları da” dönüşümlü konuşan televizyon sunucuları”na benzetmişti. (V. L. M. s. 4)

(...) Duasını Allah rızası için okurmuş gibi yapan din görevlilerini toptan defedip kendi yakının cenazesini bir başına kaldıracığı günlerin yakın olduğunu düşünmüştük. (V. L. M. s. 5)

3-1.3. Aşk

Romanda karşımıza çıkan gerçek aşk, Mehmet’in Günay’a olan duygularıdır. Mehmet Sedes, Günay’a âşıktır. Ancak ona aşkını bir türlü itiraf edemez. Çünkü aralarındaki dostluk, Mehmet’in, Günay’a karşı beslediği duygularını söylemeye imkân vermeyecek ölçüde kuvvetlidir ve Mehmet bu dostluğu kaybetme riskini göze alamaz. Aşk dostluğun gölgesinde kalmıştır. Yine de Mehmet, onu kıskanmaktan kendini alıkoyamaz. Günay, Şafak’la olan beraberliğini Mehmete anlattığında bu kıskançlık ortaya çıkar:

“İşte, böyle,” dedi Günay, “Ne düşünüyorsun?”

“Duyduğum en pespaye hikâye,” dedim.

“Ya?!” elleri titremeye başladı, “Dost acı söyler öyle mi?”

İtalik’ini italik’le karşıladım,

“Dost acı söyler. Öyle” (V. L. M. s. 158)

Mehmet, aşkını itiraf edememenin acısını Günay'ı kaybettiğinde daha çok yaşar. Hatta Günay'ın ölümünden bile kendisini sorumlu tutar ve okuyucu ile bunu şu sözlerle paylaşır:

Bugün, “duyduğum en pespaye hikâye” cümlesini hatırladığımda ilklerime kadar ürperiyorum. Ben, Günay Rodoplu'ya o gün, o cümleyle ihanet ettim. Etmeseydim bugün belki de yaşıyor olacaktı.

(...)

(...) o sıralar “ özgürlüğümle meşguldüm” de, ondan mı, yapmadım? Yoksa, kıskançlığımdan mı bilemiyorum. Bildiğim hâlâ varsa, o da kendimi ömrümün sonuna kadar affetmeyeceğim; sizlerinde bana, haklı olarak, “Neye yarar?” diyeceğiniz.

(...)

Neşesinin bana acı verdiği farkında değilmiş gibi anlattı. Sonuna geldiğinde o malum lafı ediverdim,

“Duyduğum en pespaye hikâye!”. (V. L. M. s. 158-159-160)

3-1.4. Cinsellik

Şafak, Günay'ı sevdiğini, onun kadını olduğunu sık sık söylese de yaşadıkları birlikteliklerin ardından Günay, Şafak'ın aşk söylemlerinin sıradanlığının farkına varır. Günay için cinsellik bir kadın ve bir erkeğin ortak duygularla paylaştığı birliktelik olamamıştır. Günay, Şafak ile yaşadığı ilişkilerinin ardında kirlenmişlik duygusu hissetmektedir. Aralarındaki cinsellik, birbirini seven iki kişi arasında yaşanan bir ilişki olmaktan ziyade, hayvani güdülerle gerçekleştirilen, erkeğin baskın olduğu bir eylem olarak yaşanmaktadır ve bu Günay'ın kabullenemediği bir durumdur:

“Sedat'ın kapıda beklediği o gece ta be sabah kirlenmişlik duygusuyla boğuştum. Ertesi sabah, şurada, senin oturduğun yerde, Şafak oturmuş, katlanan

göbeğinin altında kalan buruşmuş erkeklik organını siliyordu. Alelacele, beni kaygılandırılan bir baştan savma, yalapaşap siliyordu. Aşk söylemini bayağılığa indiren bir manzaraydı...

(...)

(...) şafak'ın beni soyutladığını hissediyordum, anlıyor musun? Beni 'Günay Rodoaplu' olmaktan çıkarıp, 'bir dişi' olmaya indirgediğini hissediyordum!.. (V.K.Y.B. s.493-494)

Türk toplumunda cinsellik, kadın ve erkeğin ortak birlikteliğinden başka boyutuyla da algılanmaktadır. Erkek, etken olarak iktidarını, edilgen olan kadının temsil ettiği değerlere karşı bir güç, bir intikam aracı olarak kullanır. Günay'ın sevgilisi Şafak, Diana'ya tacizde bulunur. Çok sinirlenen ve öfkelenen Amerikalı kadına, Günay'ın söyleyemeye cesaret edemediği sözler, Türk toplumunda cinsellik anlayışının diğer bir yönünü de sergilemesi açısından önemlidir:

“Ah, Mrs. Pavloviç! Sana onun yeşil elma, kekik ve tarçın koktuğunu nasıl anlatayım. Sirkeci Garı'nda, ter içindeki başımı hircun üzerine koyup, ağlaya ağlaya uyduğunu nasıl anlatayım? Dev gibi boyun ve olmadık giysilerle ve yıllarca ülkemizin sorunlarının nedeni olarak gördüğümüz bir ulusun ferdini düzerek intikam almak isteyebileceğini düşündüğümü sana nasıl anlatayım? Ülkemde, kadın düzmenin bir ceza, bir hınç almak olduğunu nasıl anlatayım? Türk erkeklerinin Alman karılarını becerdikleri zaman, onları, yani Batılıları 'aştıklarına', onlara 'galip' geldiklerine inandıklarını nasıl anlatayım? Bazen, şafak Özden'in beni düzerken benim 'sınıfımı' düzdüğümü hissettiğimi nasıl anlatayım? Anlatamama ki! Nasıl anlatayım?” (V. L. M. s. 552-553)

3-1.5. Eşitlik

Çeşitli ideolojilere, dünya görüşlerine sahip insanların, sivil toplum örgütlerinin ve siyasi partilerin söylemlerinde sıklıkla dile getirdikleri; insanlar arası 'eşitlik', 'hakça paylaşım' gibi söylemler gerçekte bağdaşmamaktadır. Onun yerine

insanların en uygun değerde fayda sağlayacağı, insancıl bir paylaşım sistemi getirilmesi gerekmektedir. İnsanlar arasında eşitliğin fiilen m¼mk¼n olmadığı, bu s¼ylemin bir aldatmacadan ibaret olduğu, bunun yerine *kardeşlik* ilkesinin benimsenmesi gerektiği ve *kardeşçe* bir paylaşımın insanlığın yararına olacağı romanda şu tespitle ortaya konur:

‘Eşitlik’in ilkel bir paylaşım biçimi olduğunu d¼ř¼nd¼ę¼n¼ biliyordum,

“Evet. ‘Eşitlik’e değil, ‘kardeşlik’e inanıyorum. ‘eşitlik’ fiilen m¼mk¼n olmayan bir kandırmacadır. İnsanlar kardeştirler ama eşit değil! K¼çük kardeşiyle boks yapmaya kalkan bir ağabey d¼ř¼nsene! Bazen, bu eşitlik denen şeyin, g¼çl¼lerin g¼çl¼ olma sorumluluklarını sırtlarından atmak için uydurdukları bir kavram olduğunu d¼ř¼n¼yorum.”

‘Fraternite’ evet, ‘egalite’ hayır! Diyordu.

“insanın optimum pay alması başka şey, eşit pay alması başka şeydir. Eşitlik olsun diye, bir bebekle bir delikanlının ön¼ne aynı cins ve miktardaki yemeği mi koyacaksın? Paylaşmak, azami doyumunu sağlayacak b¼l¼ř¼m¼ becerabilmektir, biri a kalırken ötekinin ön¼ne yiyemeyeceği miktarı koymak değil! Önemli olan bu b¼l¼ř¼m¼ gerçekleştirecek biyofilik yapılanmayı gerçekleştirebilmektir.” (V. L. M. s. 182)

3-1.6. Yabancılaşma

T¼rkiye insanı, kendi ülkesine ve toplumuna yabancılaşmıştır. Sonu felakete sonuçlanabilecek bu durum afazik bir durumdur ve kurtuluş için T¼rkiye ne yapıp edip hayata sahip çıkan, hesap soran insanlar yaratmalıdır. T¼rkiyeliler üzerindeki ataleti atmalı, insanlar bilinlenmelidir. (V.L.M. s.385) Kendi insanına ve toplumuna karşı yabancılaşan birey, kurtuluşu kendi öz benliğinde, kendi değerlerinde aramalıdır:

(...) Kendimizi tanımaya yanaşmamamız, hiçbir şeye neden olmuyorsa, b¼y¼k israfa neden oluyor. D¼ř kırıklıklarına, kendimizi neredeyse hasta sanmamıza, karamsarlığa neden oluyor. Oysa ne Sami, ne de Aryan, bambaşka bir medeniyetin

çocukları olduğumuzu içimize bir sindirebilirsek, kendi değerlerimizi tanımlayıp yabancılaşmadan kurtulma ihtimalimiz belirebilir. (V.K.Y.B. s.523)

Yabancılaşmış toplumlarda dil kaybolur. (V.K.Y.B. s.2497) İnsanlar birbirlerini anlayamaz, çevresiyle yapıcı ilişkiler kuramaz. Etrafındaki insanlarla iletişim kuramayan kişi kendisine olan güvenini kaybeder. Bu durumda alkol ve uyuşturucu tüketimini tetikleyen etkenlerden biridir. (V.K.Y.B. s.496). Alkol ve Uyuşturucunun batağına saplanan ve bu bağımlılığında kurtulamayan birey, kendi iç dünyasına yönelir, toplumdan kendini soyutlar. Olaylara ve kişilere yabancılaşır, sorgulama yetisini kaybeder, kendi kendisine yabancılaşır:

“Bireyin dünyasını kedi adına biçimlendiremediği, kendisini ‘kendisine el’ gibi gördüğü eylemlerini kendi dışından dayatılan bir düzenin normlarına göre sürgit ayarladığı durumdur. Eylemlerinin sonuçları kendisini çıkmaza sokar, benliğinden uzaklaştırır, kendisi ile olan iletişimini yok eder, kendisine duyduğu muhabbeti soğutur, ama yine de boyun eğer, hatta tapar eylemlerine!” (V.L.M. s.443)

Yabancılaşma, “Büyük Makine”nin toplumları ayrıştırmak için kullandığı silahlardan biridir. Kendisine hizmet edecek kişilerin oluşturulması ve dünya üzerinde uygulamaya çalıştığı pazar ahlâkını ancak kişileri ait olduğu kültürden, toplumdan yabancılaştırarak sürdürebilir kılabilmektedir ve bunun için çaba gösterir. Kendi sistemine uygun olarak ele geçirdiği kişileri yine kendi sistemini yaymak için kullanır:

Yabancılaşma, Pazar ahlâkını; Pazar ahlâkı, yabancılaşmayı körükler! Sonuçta, Büyük Makine, kendisine en iyi hizmet edecek toplumsal karakterleri yaratır ve besler. (V. L. M. s. 482)

Yabancılaşmaya, yani afaziye sürüklenmiş kişilerin en başında toplumun aydın kesimini oluşturan insanlar yer almaktadır. Çünkü, “Büyük Makine” için bu tür insanları ele geçirmek ve kendi ideolojisini, hedef aldığı toplumda yaymak; aydınların toplum üzerindeki nüfuzlarını kullanarak daha kolay mümkün olabilmektedir.

İnsanları etkileri altına alabilme olanağına sahip ve toplumun gözü önünde olan bu kişiler, örnek teşkil edecek niteliklerinden dolayı daha duyarlı ve dikkatli olmak zorundadırlar. Nitekim kendisine bir kitap hediye eden saygın bir yazarın, kitabın kapağına düştüğü not Günay'ı hayrete düşürür. Bu durum, alaycı bir dille romanda şöyle eleştirilmektedir:

“Sayın Günay Rodoplu’ya, Bize verdiklerine şükran duyarak!” diye imzalamıştı! Bir daha baktım! Doğru görmüştüm! Ciddi ciddi: “Bize verdiklerine şükran duyarak!” Fesubanallah!

‘Şükran Günü’nde, hindinin önünde, başlarımız eğik, murıldanıyorduk. “Our God in heaven, hallowed be the name! Thou shall be in earth, as you were in heaven...” Yani, “Asumandaki Tanrımız, adın kutsansın! Yeryüzünde de, asumanda olduğun gibi egemen olacaksın...” ve saire ve saire... Sonra da “Bize verdiklerine şükran duyarak, amen!” (V. L. M. s. 18-19)

3-1.7. Batılılaşma

Alev Alatl, sömürgeci olarak gördüğü ve Türkiye’ye karşı büyük bir tehdit olarak algıladığı Batı medeniyetini eleştirse de, Türkiye’nin var oluşunu sürdürebilmesi için batılılaşması gerektiğini düşünür. Hâlihazırda Türkiye, mücadelesini kaybetmiştir ve sömürü düzeninden kendisini kurtaracak durumda değildir. Türkiye tamamen yok olmak istemiyorsa; bütün kurumlarıyla birlikte batılılaşmalı ve varlığını sürdürmelidir. Ancak, İslamiyet başta olmak üzere dilini ve diğer kültürel değerlerini, yeniden güçleninceye kadar, muhafaza etmelidir.

Günay’ın, İstanbul’da verdiği seminerde, öğrencilerden birinin bu yaklaşıma karşı sorduğu soruya şöyle cevap vererek durumun vahametini ortaya koyar ve düşüncesine açıklık getirir:

“(…) ben birbiriyle bağlantılı iki soru sormak istiyorum. Siz bütün kurumlarıyla Batılılaşmak dediniz. Biz Müslüman bir toplumuz. Bütün kurumlarıyla Batılılaşmak demek Hıristiyanlaşmak demek. Hıristiyanlaşamayacağımıza göre, sizce bu, Batılılaşamayacak mıyız demek mi oluyor?”

“Cevap vermeye sondan başlayayım. Batılılaşacağız, tabii. Çaresiz Batılılaşacağız. Çünkü yenildik. İtaliklemeye başladığını olduğum yerden görebiliyordum, Hilal de yenildi, komünizm de. Hazineselerimizi gün ışığına çıkarmayı beceremedik. Ve biz, Batılılaşamazsak yok olacağız.

Müslüman toplumu olmamamıza gelince: ben Müslüman olduğumuzdan hiç de emin değilim, siz emin misiniz? Son zamanlarda bir cenazeye gittiniz mi? Kaldı ki, Müslüman adı altında Hıristiyanlaşılabilir. Ha, şimdi siz, ‘Bir Müslüman Hz. İsa’nın Allah’ın oğlu olduğuna asla inanmaz!’ diyeceksiniz. Ne ki, o da sandığınız kadar önemli değil. Baba-oğul-ruh üçlemesini reddeden Unitarian mezhebine kaydolunur, biter gider.” (V. L. M. s. 332)

3-1.8. Emperyalizm

Emperyalist güç odaklarının Türkiye üzerinde oynadıkları oyunlar, Türkiye’yi ekonomik ve kültürel anlamda ele geçirme çabaları, romanda sıklıkla ele alınan konulardan biridir. Emperyalizme boyun eğmemek, yerli kültürü korumak, yerli kalmak, varlığımızı sürdürebilmenin yegâne unsurudur. Ancak emperyalizme boyun eğmiş ve onlar adına çalışan aydınlarımız, Türkiye’nin Batı kültürü etkisinde kalması, milli kültüründen ve değerlerinden uzaklaşması için çabalamaktadırlar. Alev Alatlı bu aydınları ‘düzenin öz-uzman aydınları’ olarak adlandırır ve işgalci güçlere yardımcı olmakla suçlar:

“Yapılmak istenene baksana! Batı kültürü getirilecek, Batılı olmayan bir toprak parçasında –o toprak parçasında yaşayan yerli çoğunluğun varlığı ve istemleri tümüyle kulak arkası edilerek!- yeni bir vatan edinmesine yardımcı olunacak! Nasıl yardımcı olunacak? Batının kültürünün, yerli kültürü istediği gibi tasarruf etmek hakkının, yerli kültürü korumak hakkından ‘daha yüce’, ‘daha iyi’, ‘daha saygın’, ‘daha çağdaş’, ‘daha akılcı’ olduğu şeklinde, tartışmasız ‘doğru’lar yerleştirilerek, yardımcı olunacak. Efendim? Mesela, Türk müziğini ‘çoksesli’ kılmak, ‘tek sesli’ olmak özelliğini korumak isteminden; bireyselliği yüceltmek, geleneksel aile yapısını korumak isteminden; pizzacıları yaygınlaştırmak, lahmacuncuları korumak isteminden ‘daha yüce’ bir uğraş, hatta bir ‘hak’

sayılacak! Kim yapacak bu işleri? İşgalcilerin öz-uzman aydınları, tabii!” (V. L. M. s. 83-84)

Batılıların, Türkiye’ye karşı yaklaşımları, çoğu zaman sömürgeci anlayışlarının bir tezahürüdür ve şüpheyle karşılanmalıdır. Bu konuda bilinçli olunmalı, en masum amaçların arkasında yatan gizli emelleri gün ışığına çıkarabilecek duyarlılık ve dikkatle davranılmalıdır. Türkiye’ye, kendi üniversitesi için araştırma yapmaya gelen; Türk insanını daha yakından tanımak ve Türk kültürünü öğrenmek isteyen Dr. Sernea, Günay’dan yardım ister. Bu durum karşısında Günay’ın koruyucu yaklaşımı ve tespitleri örnek teşkil edecek niteliktedir:

Bir şey daha var: Sizin dünyanızın öğrenme azmini kamçılayan tek bir şey vardır, o da bir şey biliyor olmanızın size sağlayacağı ekonomik fayda! Bu Avrupa’nın Asya’yı sömürgeleştirmeye kalktığı günden beri böyle olmuştur. Coğrafya cemiyetlerini boşuna kurmadınız. Gezginleriniz, bağışlayın, şu anda sizin yaptığınıza benzer biçimde, saraylarımızda misafir olup, konukseverliğimizin keyfini çıkardıktan sonra geri döndüler ve hükümetlerine o ülkeleri ele geçirmenin yollarını öğretiler. Bakın, üniversiteniz size Türkiye’ye gelesiniz diye ücretsiz izin veriyor, niçin? Buradan bir tebliğle dönmeniz için. Niçin? Üniversitenizin ünü büyüsün, daha çok paralı öğrenci alabilin diye. CIA size yardımcı oluyor. Niçin? Türkiye’de etkili olabileceğini düşündüğü kimselerin kafa yapısını anlamak, gerekirse yönlendirmeye çalışmak için. Ve bütün bunlar sizin o ‘Amerikan yaşam biçimi’ dediğiniz, ‘kutsal ineği’ korumanız için!

Azizem, Dr. Sernea, hapisanelerini özel sektöre devreden bir ulusun, sizinkinin, ‘kutsal ineği’ çıkardan başka ne olabilir?”

“Dr. Rodoplu! Sizi kullanmayı düşündüğümü düşünüyor olamazsını!” diye haykırdı Dr. Sernea, “Böyle düşünüyor olamazsınız?”

“Neden, hanımefendi?” dedi Günay, “Benimle çıkar dışında nasıl bir ilişkiniz olabilir ki!”

Buna verecek bir cevap bulamadı, gözlerini kırıştırmakla yetindi, kadın.
(V.L.M. s. 92-93)

Günay'ın anlayışına göre; Batılıların sömürgeci tutumlarına karşı mücadele edebilmenin yolu, onlarla fazla yüz göz olmamak ve kendini onlardan uzak tutmaktır. Onların Türkiye'yi çözmesine, Türkiye'nin zayıf noktalarını görmelerine izin verilmemelidir. Onlar için keşfedilmemiş bir sır olmaya devam edilmesinde fayda vardır. "Büyük Yalan" a karşı mücadele edebilecek gücü elde edinceye kadar; ancak bu şekilde savunma yapılabilmesi mümkündür. Günay, Dr. Sernea'ya bu durumu şu sözlerle açıklar:

"Size bir sır vereyim mi?" diye sürdürdü Günay, "Sizin kültürünüzle baş edecek gücü elde edinceye kadar, Batı ile fazla yüz göz olmamamızda yarar görüyorum! Niye biliyor musunuz? Bugüne kadar muhteşem ABD sadece kendi kültüründen olanlarla, yani, kendi hısım akrabalarıyla başa çıkabildi de ondan. Ne zaman ki, bir Vietnam'a, İran'a hatta Filistin'e çattı, yenildi. Onun için diyorum ki, bırakalım, bizim kendi tılsımlı güçlerimiz, kendimize kalsın. Siz, kendi muhayyilenizdeki Türkiye ile avunun. Teslim edersiniz ki, bizim tek silahımız budur!"
(V.L.M. s. 92-93)

Büyük Yalan, Türkiye için ciddi bir tehlikedir. Günay Rodoplu bu tehlikenin farkındadır. Türk aydını, Büyük Yalan'nın esiri olmamalı, karşısında durmalı, mücadele etmelidir. Ölümünün ardından Mehmet'e bıraktığı mektupta bu duruma dikkat çeker ve onu uyarır:

Uzun tarihimizde benzer mücadeleler vardı, kuşkusuz. Ruhu zincire vurulmuş gibi duran toplumumuzun karşısına dikilen, doğruyu haykıranlar vardı. Ama sorun, hiçbir dönemde bu kadar ciddi değildi. Türkiye insanının ortak ruhu hiçbir dönemde günümüz örgütlenme biçiminin, sistematikleşmenin, muhakeme yoksunluğunun, gerçeklik kaybının, yaygın iştahların, savurganlığın gönüllü esiri olmamıştı. Ama bir yolunu bulmalı Büyük Yalan'nın karşısında mutlaka dikilmeliyiz. (V.K.Y.B. s.633)

Batılıların insani değerleri hiçe sayan, eşyanın ve paranın esiri olmuş ölü sevici insan anlayışına karşı, kişinin insani değerlerinin öne çıkarmasını sağlayan biyofilik eğilimleri korunmalı ve yüceltilmelidir:

Hiçbir sosyal, siyasal ya da ekonomik reform insanın nekrofilik eğilimlerini yok edemez. Bunları denetim altında tutmak devamlı bir gözetleyiciliği, sürekli savaşı gerektirir. Bu, hiçbir sosyo-ekonomik yapının unutmaması gereken bir tarihi gerçekliktir. İnsanın doğası ahlâkidir. Biyofilik eğilimleri, nekrofilik eğilimlerinden daha güçlüdür. Ancak, biyofilyanın baskı altında kalamması, nekrofilyanın denetimsiz biçimde hükmetmemesi için özel ve sürekli çaba, yani, iç ıslahat, yani iç cihat gerekir. (V.K.Y.B. s.635-636)

Kapitalizm ve onun sömürgeci anlayışına karşı sosyalizme karşı bir sempati romanın genel havası içinde hissedilebilmektedir. Ancak Sosyalizm tek başına yetersiz bulunmaktadır. Sosyalizmin, İslamiyet'in insana önem veren değer yargılarıyla sentezlenerek daha iyi bir yönetim biçimi oluşturabileceği romanda dile getirilen görüşlerden biridir:

Sosyalizmin, ölü-sevici kapitalizme karşı yenilmiş gibi durduğu günümüzde, İslâmiyet, sosyalizme atılmış bir can simidi olabilirdi. Doğu'da parlayan hilal, özünü arayan sosyalizme, gerekçelerini her iki öğretinin temelinde bulan yeni bir sentezin yolunu gösterebilir. (V.K.Y.B. s.636)

İslamiyet'in ahlâk anlayışından uzaklaşılması romanda eleştirilir ve büyük bir kayıp olarak görülür. Türkiye'de, İslami ahlâk yerine konulan akla dayalı herhangi bir ahlâk anlayışı da yoktur. Bunun yerine, Türkiye, otoriter ahlâk anlayışına esir düşmüştür. İslami ahlâk, yabancılaşmaya karşı toplumu bir arada tutan önemli bir değer olarak şu sözlerle savunulur:

(...) vahiye dayalı ahlâk sistemi gitti, ama yeri boş kaldı. Onun yerine akla dayalı bir ahlâk sistemi de konmadı. Sonuç, batılıların nice dir, yakındıkları 'relativistik', görecelikçi, ahlâk sistemini yerleşmesi oldu. 'Herkesin ahlâkının kendine göre' olduğu bu düzenlemede, haz veren şey 'iyi', haz vermeyen şey 'kötü'dür diye öğreten hedonist ahlâk yeşerdi. Hedonist ahlâk, tanımı itibariyle

öznel. Öznel ahlâkın kabul görmesi, 'güçlü'nün kendi kurallarını dayatmasıyla sonuçlanır. Otoriter ahlâk sistemi yabancılaşmayı, yabancılaşma otoriter ahlâk sistemini güçlendirir, Türkiye insanını dayatılan her değeri kabule zorlayan patolojiyi bu sistemin yerleşmiş olmasında aramak gerekir...(V.K.Y.B. s.637)

İslamiyet'e ters düşmeyen akılcı ahlâk görüşü Türkiye'nin kurtuluş reçetelerinden birisi olarak görülür. Akla dayalı, insancıl ahlâk anlayışı Müslüman bir ülke olan Türkiye için en meşru ahlâk anlayışı olarak değerlendirilir:

Akla dayalı, insancı ahlâk, 'dünyada insandan yüce, insandan daha vakur hiçbir şeyin olmadığı' anlayışı üzerine yapılır ki, bu insan görüşü, İslâm'ın, insanı, yeryüzünde Allah'ın halifesi bilen, Müslüman'a ters düşmez. (V.K.Y.B. s.639)

3-2. OLAY ÖRGÜSÜ

Viva la Muerte-Yaşasın Ölüm! Roman bir şairin cenazesi ile başlar. Şairin cenazesinde yer alan Türk aydınlarının eleştirisi yapılır. Bu aydınlar kendi insanına ve kültürel değerlerine yabancılaşmış "büyük yalan"a kanmış aydınlardır. Yazar Günay Rodoplu, gittiği bir imza günü'nde Şafak Özden ile tanışır. Şafak, Günay'dan kendilerinin düzenleyeceği başka bir imza gününe katılması için söz alır.

Söz verilen imza gününden sonra Şafak, Günay'ı kendi çevresinden insanlarında olduğu bir yemeğe bir götürür. Şafak, Günay'a çok yakın davranır. O geceden sonra Şafak'la Günay arasında başlayan ilişki aşka dönüşür. Şafak evlidir ancak Günay yine de onunla ilişkiye girer. Şafak'la olan ilişkisi başta Mehmet olmak üzere Günay'ın arkadaşları tarafından hoş karşılanmaz. Ama Günay'a engel olamazlar.

Şafak, yapılacak olan yerel seçimlerde belediye başkanı adayı olmak istemektedir. Günay çevresini kullanarak Şafak'a yardımcı olur ve Şafak Özden, SHP listesinden Çayırtepe'de yapılacak olan yerel seçimlere katılmaya hak kazanır. Günay seçim sürecinde Şafak'ın yanında yer alır. Onun seçim kampanyasında aktif olarak çalışır, Şafak'ın konuşma metinlerini yazar. Bu arada Günay'ın sağlık

problemleri başlar, ameliyat olması gerekmektedir. Ama seçimlerden sonra ameliyat olmaya karar verir. Amacı Şafak'ı yalnız bırakmamaktadır.

Seçimleri kazana Şafak, birden bire Günay'la olan ilişkisini keser. Ailesine geri döner. Ameliyat olan Günay'ı arayıp sormaz. Günay bu duruma çok bozulur ve kabullenemez. Bir süre sonra Şafak'ı arar ve buluşurlar. Şafak ona baştan savma bir şekilde davranır ve Günay Şafak tarafından kullanılmış olduğunun iyice farkına varır. Günay'ın hayal kırıklıkları daha da artar. Zaten bozuk olan sağlığı daha da kötüye giden Günay, birkaç ay sonra ölür. Roman başladığı şekilde, genç bir şair yerine genç bir yazarın cenazesinin anlatıldı kısa bölümle son bulur. Günay arkadaşı Mehmet'e ölmeden önce yazdığı mektup romanın sonunda epilog olarak yer alır. Bu mektupta Günay, Mehmet'e hâlâ umudunu yitirmediğini, Şafak gibi insanların çok fazla olmalarına rağmen yine de insanlara güvenmek gerektiğini anlatır.

3-3. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI³⁰

Or'da kimse Var mı? romanının anlatıcısı, birinci tekil şahıs anlatıcıdır. Günay Rodoplu'nun hayatı, Mehmet Sedes'in bakış açısıyla ve onun hikâyeleştirmesiyle anlatılır. Mehmet Sedes, anlatının içinde yer alır ve katılımcıların arasındadır. Tahsin Yücel'in *özöyküsel anlatıcı*³¹ adını verdiği bu tür anlatıcı, olayların ve anlatının diğer elemanlarının değerlendirilişinde okuyucu ile ferdi bir ilişki içindedir.

Anlatma işini katılımcılardan birinin üstlenmesi demek, metnin yapısı ve üslûbu üzerinde onun kültür düzeyi, mizacı, içinde bulunduğu sosyal şartlar ve dikkatin belirleyici olacağı anlamına gelmektedir.³² Romanda, Mehmet Sedes'in bu

³⁰ *Or'da kimse Var mı?* romanının dört kitabında da anlatıcı ve bakış açısı aynı olduğundan, serinin diğer kitaplarında bu başlığa yer verilmeyecektir.

³¹ Tahsin Yücel, *Anlatı Yerlemleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993, s.29

³² Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s.93

özellikleri hakkında bilgiler edinilebilmektedir. Mehmet, sol görüşlü bir yazardır. Entelektüel birikimi oldukça fazladır. Onun olaylara aydın hassasiyeti ile yaklaşması, yine de insani duygularının önüne geçemez. Bir insan olarak kıskançlıkları, kızgınlıkları, şaşkınlıkları ile romanda yer alır. Geçmişinde yaşadığı tecrübelerden dolayı farklı siyasi görüşe sahip kişilere karşı bakış açısı yanlıdır. Kendi düşüncesinden farklı görüşteki insanları ve ideolojileri içselleştirmek konusunda zorlanır. Onun öznel bakış açısı, Günay'ın nesnel bakış açısıyla romanda dengelenmektedir.

Her anlatıcı, metnini belli bir niyet doğrultusunda düzenler. Anlatıcı her ne kadar olayların içinde yer alsada, anlattıkları, kendi bildikleri, gördükleri ve duyduklarıyla sınırlıdır. Kurgu, anlatıcının bu özellikleri doğrultusunda şekillenir. Anlatıcının romanda karşımıza çıkan bazı genel özelliklerini sıralayalım:

*Anlatıcı varlığını hikâye dışına çekmek yerine, iyiden iyiye karakterin içerisine sokulup, onun adına konuşmaya ve düşünmeye başlar.*³³ Bu tanıma uygun düşen kavram, romanda 'italikleme' olarak adlandırılır.

Anlatıcı, bu kavram aracılığıyla gerçek dünyada birbirlerini yakından tanıyan insanların davranışlarını, düşüncelerini içselleştirebilmeleri gibi, roman kahramanları arasında da bunun yapılabildiğini ortaya koyar. Bu da roman kahramanlarına 'gerçeklik' kazandıran bir özelliktir:

"Kafka çok Batılıdır. Bize zor gelir," diye açıklamaya başladı, vazgeçti. İtalikleme 'ye başladığını duyabiliyordum,

"Kafka, Avrupa'nın 'Bunalım Çağı'nın ürünüdür..." dediğini hayal ettim. İzleyecek diyalogu da tahmin edebiliyordum,"(V.L.M s.27)

³³ Yavuz Demir, *İlk Dönem Türk Hikâyelerinde Anlatıcılar Tipolojisi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2002, s.94

Anlatıcının yer yer iç hesaplaşmalar içine düştüğü ve bunu okurla paylaştığı görülür. Parantez içi ifadelerle okura doğrudan doğruya hitap eden anlatıcı, okurla canlı bir iletişim halindedir. Eğer böyle bir anlatıcının varlığı söz konusu olmasaydı, Günay Rodoplu'nun yaşadığı olaylar ve söylemleri okuyucunun kafasında şüpheler bırakabilirdi. Anlatıcının okurla bütünleşme beceresi, onun, romanın gerçekliğine katkısını ve romanda ele alınan konuların ve işlenen temaların inandırıcılığını artırır:

“şimdi düşünüyorum da,(bu ‘şimdi düşünüyorum da’ ibaresini çok sık kullandığının farkındayım, ne ki, neden sonra ayanların hikâyesi bu! İster istemez böyle)... (V. L. M. s. 416)

Anlatıcı, ele aldığı konuları her yönüyle okura aktarmak arzusuyla; zaman zaman anlattığı konuyu bitirmeden başka konuya geçme ihtiyacı hisseder:

“Nilgünlere gideyim.”

Bu aşamada Nilgün'ü anlatmalıyım.

Nilgün, roman notlarındaki kadın. (V.K.Y.B. s.309)

“Burada bir çıkma yapıp, Seyfettin İhsani'nin hikâyesini anlatmalıyım, çünkü Diana çok etkilenmiş olmasına rağmen hiçbir zaman bütünüyle anlamadı ve doğal olarak da içselleştiremedi. (N.T. s.144)

Anlatıcı kendi çocukluk dönemini anlatırken ‘üçüncü tekil şahıs anlatıcı’ dilini kullanır:

Ben, çocuk, kapının önündeki buzda düştü, toparlandı, tipiye doğru atıldı. Kar, yanan yüzüme değdikçe eridi, buharlaştı, gözyaşlarıma karıştı. (V.K.Y.B. s.33)

Bu kullanım belli bir amaç taşımaktadır ve romanda anlatıcı bunu okuyucuya şu sözlerle ifade eder:

Bu çocuk, Mehmet Ömer Sedes, bendim. Az önceki sahneyi üçüncü tekil şahıs kullanarak anlatmamın nedeni, okurun, böylesi bir çocukluğa ve ne denli yabancılaştığımı kavramasına yardımcı olmak, yoksa edebi oyun oynuyor ya da

biçem denemeleri yapıyor değilim. Ne babamı ne de annemi çok sevmiş olmadığımı anlatmaya çalışıyorum. (V.K.Y.B. s.19)

Anlatıcı/Mehmet Sedes, okuyucuya kendi hayat hikâyesini anlatırken samimi itiraflarda bulunur, okuyucu ile dertleşir. Roman, onun anılarını yazdığı bir günlük gibidir:

Şunu da itiraf edeyim: Bundan sonra yazacağım satırların büyük bölümü eski eşim, Yasemin Sedes için. Ayrılabili neredeyse yirmi yıl oldu ve biz ancak bu kitap aracılığı ile konuşuyor olacağız. Umarım beni okuyacaktır. (V.K.Y.B. s.145)

Anlatıcı, okuyucu tarafından daha iyi idrak edilebilmesi amacıyla konuyu derin bir arka plan zenginliği içinde sunar; okurun her yönüyle konuya hâkim olmasını ister:

Burada kesip, Rodoplu'nun Metin Abi ile tanıştığı o güne dönmeliyim.

Ama önce arka-plan. (V.K.Y.B. s.419)

Böylelikle anlatıcı, anlatmakta olduğu konuyu keserek; başka bir kişi veya olayı anlatmaya başlar. Konular arasında kopmalar, uzaklaşmalar görülür.

Bu aşamada tekrar araya girmeliyim. Şimdi anlatacaklarım Rodoplu ile çok sonraki aşamalarda konuştuğumuz şeyler, ancak bağlam aynı olduğu için okurun Günay'ı tanınmasını kolaylaştıracaktır ki, bunca anlatımın amacı da budur. (V.K.Y.B. s.407)

Ancak anlatıcı bu durumun bilincindedir ve özrünü okuyucuya şu sözlerle ifade eder:

Laftı çok saptırdığının farkındayım. Rodoplu'nun Şiran'ın ofisinden iki yüz metre ilerde ne yaptığını bilesiniz istedim. (V.K.Y.B. s.211)

Anlatıcı, hikâyesini anlatırken kendince bir şablon hazırlamıştır. Konuya öylesine hâkimdir ki, iç içe geçmiş olaylar ve kişilerden kafası karışan okura, hikâyeyi belli bir düzen dâhilinde aktarır:

“Söylediğim gibi, Selahattin’i uzun uzun anlatacağım. Hüseyin’e geri dönelim. (V.K.Y.B. s.207)

Zaman zaman okurun dikkatini toplamak ve asıl hikâyeye geri dönmek için okura hatırlatmalarda bulunur:

Diana Pavloviç, Günay Rodoplu ve benim Ziya Bar sohbetlerimizi hatırlarsınız. (N.T. s.35)

Edindiği hayat tecrübelerini okuyucuyla paylaşır:

Bugün bu satırları yazarken büsbütün ikna oluyorum ki, BİZ HİÇ BİR ZAMAN SOSYALİST OLMADIK! (V.K.Y.B. s.91)

Romandaki diğer kişilerin hikâyelerini anlatırken, hikâyesinin inandırıcılığını arttırmak için yer yer onların üslubunu taklit etme ihtiyacı duyar:

Okura, Rodoplu hakkında biraz bilgi vermenin zamanı geldi. Hatırlayabildiklerimi, onun üslubunu taklit ederek, aktarmaya çalışacağım. (O. K. M. T. T s.120)

Anlatıcının bu genel özelliklerinden yola çıkarak şu değerlendirmeleri yapabiliriz: Anlatıcı olayları anlatırken kendisini gizleme ihtiyacı hissetmez. Bu, onun kendi hikâyesidir ve okuyucu ile samimi bir üslupla bunu paylaşır. Sık sık anlatımı keserek okuyucunun konuya hâkimiyetini arttırmak için müdahaleler eder, açıklamalar yapar, okuyucuyla duygularını paylaşır. Okuyucu ile adeta diyalog halindedir. Bu şekliyle anlatıcının, Ahmet Mithat Efendi’nin romanlarını çağrıştıracak bir üslup kullandığı görülür. Romanda, bilinç akışı, iç monolog ve diyalog teknikleri sıklıkla kullanılır. Bu teknikler sayesinde insan ruhunun en

mahrem köşeleri teşhir edilebilmekte, kahramanların sessiz dünyalarına³⁴ da ışık tutulabilmektedir.

Modern ve post modern romanın anlatım tekniklerinin hemen hemen hepsinden yararlandığı görülür. Metinler arasılık romanda en çok kullanılan tekniklerden biridir. Bölümler arasında yer yer epigramların kullanıldığı görülür. Bunların yanı sıra, montaj/kolaj, geriye dönüş, gibi tekniklerin kullanımıyla anlatıma zenginlik kazandırılır. Tuğba Çelik'in yayınlanmamış yüksek lisans tezinde³⁵ bu teknikler ayrıntılarıyla incelenmiştir.

Birinci kitap, *Viva La Muerte Yaşasın Ölüm!* romanının sonunda yer alan 'Epilogue' başlıklı bölümde; Günay'ın, ölümünün ardından, Mehmete bıraktığı bir mektup yer alır. Bu epilog, kitabın manifestosunu da oluşturacak niteliktedir ve bütün kitabın iletmek istediği mesajları, sorunları ortaya koyarak çözüm önerileri sunar.

3-4. KİŞİLER

Romanda kişiler davranışları, konuşmaları ve giyim-kuşamlarıyla; sosyal statülerine ve ait oldukları çevreye uyum gösterecek şekilde kurgulanan dünyada yer alırlar. Roman kişilerinin seçiminde gösterilen bu dikkat, onların, gerçekliklerini ve inandırıcılıklarını pekiştirir.

3-4.1. Günay

Romanın başkişisi Günay Rodoplu'dur. Romanda, onun hayat hikâyesi anlatır, iç dünyasına yolculuk yapılır. Günay'ın dünya görüşü, hayata ve insana bakışı, yakın arkadaşı Mehmet Sedes'in anlatımıyla okuyucuya yansıtılır:

³⁴ Ahmet Cüneyt İssi, *Bahattin Özkışının Öykücülüğü*, Turkish Studies Yayınları, Ankara 2008, s. 61

³⁵ Tuğba Çelik, *Alev Alath'nın Romanlarında Modernizm ve Postmodernizmin Yansımaları*, *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002

Nazlı nazenin, çok titiz birisi değildi Günay. Hatta tam tersi olduğunu söyleyebilirim. Ancak yaşamının son iki yılında uğradığı acımasız ihanet ona insanlara ilişkinin her türlü bilgisini yeniden gözden geçirmesi gerekliliğini dayattıyordu. O kadar ki, bir gün, bana, “ Nereden buldun?” yasası gibi, bir de “nereden biliyorsun?” yasası çıkarılması gerektiğini söyledi. Kimdi, hatırlamıyorum, ama pek az tanıdığımız birisinden bahsederken, “İyi bir adam,” gibisinden bir şey diyecelik olduydum. Günay, hemen yapıştırdıydı,

“Nereden biliyorsun?”

Bilmiyordum tabii! Acı acı güldü, başını esefle iki yana salladı,

“Ne hale geldiğimi görüyorsun, değil mi?!” dedi.

Oysa daha şundan birkaç yıl öncesine kadar, yüreğinin sözlü ya da yayınlarının insanlarını bulduğundan, kafalarına ve gönüllerine gömüldüğünden, “bir parça herkes, herkes de bir parça olduğundan” asla kuşku duymamıştı. Ama özellikle, Şiran olayından sonra gözle görünür bir biçimde kapandı, “roman notlarında” göreceğiniz gibi aylarca sorguladı,

“Ah, be arkadaşım! Neydi o gaflet?! Neydi?! Kendi ülkemdeyken haymatlos³⁶ etiler beni!”

Büyük bir hızla koptuğunu, dilini kaybettiğini, bu yeni konumunun içerdiği tecrit olunmuşluk, Sevgisizlik duygusunu yadırgadığını, öfkelenişini, canının yandığını görüyordum. Örneğin, artık dokunmanın bile kâr etmediğini söylüyordu ki, bu hasarın boyutlarını saptamakta çok önemliydi. Çünkü yıllar yılı sevmenin dokunmak olduğunu iddia etmişti Günay. İletişim kurabilmek, çevresiyle yeniden sevgiyle bütünleşebilmek için her yolu- sormayı, konuşmayı, yazmayı- denediğini ama başaramadığını iddia ediyordu, ama yine de inandıramıyordu beni. (V. L. M. s.7-8)

³⁶ Hiçbir ülke vatandaşı olmayan kimse

Arkadaşlarının olumsuz görüşlerine ve uyarılarına kulak asmayan Günay, Şafak'la beraberliğini sürdürür. Şafak'ın evli olması dahi bu birlikteliğe engel olabilecek güçte değildir. Günay, Şafaktan hamile kalır ancak Şafak Günay'dan bir çocuğu olmasını içselleştiremez.(V.L.M. s.581) Günay, Şafak'ın istemediğini hissedince çocuğu aldırır.

Günay seçim sürecinde Şafak'ın yanında yer alır. Onun seçim kampanyasında aktif olarak çalışır, Şafak'ın konuşma metinlerini yazar. Sağlığının kötüye gitmesi ve yaşadığı bütün olumsuzluklara rağmen, sadakat ve fedakârlık sergileyerek Şafak'ı yalnız bırakmaz. Seçimlerin hemen ardından ameliyat olur. Ancak Şafak ne hastaneye gelir ne de telefon ederek Günay'ın halini sorar. Seçimlerin ardından belediye başkanlığını kazanan Şafak, ailesine geri döner ve Günay'ı terk eder.

3-4.2. Şafak

Gümüşhane'den İstanbul'a göç eden yoksul bir ailenin çocuğudur. Babası Köy enstitüsü mezunu bir öğretmendir. Babasının köy enstitüsü mezunu olması, Şafak'ın sol görüşlü siyasi kimliğiyle örtüşmektedir. Şafak'ın sol siyaset çizgisindeki gençlik yılları, romanda geriye dönüşlerle anlatılır.

Şafak, ortakları ve kardeşleriyle birlikte inşaat ve ticaret işleri yaparak geçimini sağlamaktadır. Yeri geldiğinde rüşvet vererek, yeri geldiğinde araya adam sokarak işlerini bir şekilde yürütmektedirler. İnsanları dolandırmaktan kaçınmayacak derecede 'ticari ahlâk' değerleri vardır. Nitekim Günay'ı ve onun yakın arkadaşlarını kullanarak; usulsüz bir kooperatif kurmuş, onları da dolandırmışlardır.

Şafak bir imza gününde yazar Günay Rodoplu'yla tanışır. Bir tesadüf gibi görünen bu tanışma; aslında Şafak'ın uzak olduğu toplumun 'sol görüşlü aydın' kesimine Günay'la birlikte 'yakınlaşabilme' çabası olduğu sonradan ortaya çıkar.

Günay, Türk erkeğinin geleneksel niteliklerinin hepsini Şafak'a yakıştırmaktadır. "*Yiğit, yürekli, onurlu, dürüst ve içten. Kimseye müdanası yoktur. Eğilip bükülmez. Otoriteye yılmaz*"(V. L. M. s. 215) Aynı zamanda, 'yeşil elma, kekik ve tarçın kokulu' Şafak Özden, Anadolu'yu temsil eder. Şafak, faşizme ve

sömürgecilere karşı sanki bir halk ayaklanmasıdır. Günay, Şafak'ı sadece kendisine değil 'Türkiye'ye ait bir olay' olarak görmektedir. Eğer, Şafak'ı çözümleyebilirse Türkiye'nin toplumsal karakterini de çözümleyebileceğine inanmaktadır. (V.K.Y.B. s.505)

Şafak evlidir ve çocukları vardır. Ancak onun için ailesi Günay'la aralarındaki aşka engel değildir. Günay'ı kadını olarak görür ve her fırsatta bunu söyler. Aralarındaki ilişki hiçbir zaman cinselliğin ötesine geçemez. Hâlbuki Günay gerçekten Şafak'ı sevmiştir. Günay'ın hislerini şu sözleri ortaya koymaktadır:

(...) şafak'ın beni soyutladığını hissediyordum, anlıyor musun? Beni 'Günay Rodoplu' olmaktan çıkarıp, 'bir dişi' olmaya indirgediğini hissediyordum!.. (V.K.Y.B. s.493-494)

Şafak Günay'ı yerine göre kadını, yerine göre danışmanı olarak görmekte; yerine göre de Günay'ın içinde olduğu toplumsal sınıfı, 'kravatlılar' sınıfına yakın olabilmek için, onu kullanmaktadır. (V.K.Y.B. s.561)

Şafak, 1989 yılında yapılan yerel seçimlerde, bir gece konu semti olan Çayırtepe'de, SHP'den belediye başkan adayı olarak seçimlere katılır. Günay, seçim süresince Şafak'ın yanında yer alır ve ona seçimlerde yardımcı olur. Sağlık problemleri yaşamasına rağmen seçim sürecinde onu yalnız bırakmaz. Ancak, seçimleri kazanan Şafak, Günay'ı terk eder onu bir daha arayıp sormaz. Şafak Özden, Günay Rodoplu için hayal kırıklığıyla sonuçlanan bir aşk ve toplumsal serüvendir.

Şafak Özden'deki değişim romanda gözlemlenebilmektedir. Roman içinde gelişim gösteren 'yuvarlak' bir karakter görüntüsü çizse de, roman sonunda anlaşılır ki, çizgisinden sapmayan 'düz' bir karakterdir. Şafak, anlatımda yer yer ön plana çıkararak olayın merkezindeki kişi; bazen de, karşı güç olarak Günay'ın temsil ettiği değerlerle çatışma halindedir. Şafak'ın temsil ettiği Anadolu insanı imajıyla onun 'kart bir karakter' olduğunu söyleyememek mümkündür.

3-4.3. Tülin

Günay'ın yakın arkadaşıdır. Daima Günay'ın yanındadır. Şafakla olan ilişkisinde yeri geldiğinde bir dost olarak onu uyarır. Vefakârdır, hastanede Günay'ı yalnız bırakmaz. Fedakârdır, zarar göreceğini bile bile, Günay'la birlikte Şafak'ın kooperatif işine girer. Dostluğu değerlidir. Günay'ın, Şafak'la olan ilişkisinin duygusal boyutlarını onunla paylaştığı, Tülin ve Mehmet arasında geçen diyaloglardan anlaşılmaktadır. (V.L.M s. 218)

Günay'ın hikâyesi Mehmet Sedes tarafından anlatılır. Ancak, Mehmet'in olayların uzağında kaldığı durumlarda, Günay'ın başından geçenlerin aktarılmasında Tülin yardımcı anlatıcı görevindedir. Yakın arkadaşlıklarından dolayı, Günay'ın duygusal dünyasının yansıtılmasında da Tülin işlevseldir. Tülin'in aktardıklarından hikâyenin eksik kalan duygusal boyutu da tamamlanır. Bu amaçla romana yerleştirilmiş bir 'fon' karakterdir.

3-4.4. Mehmet

Romanda, Günay'ın hikâyesi Mehmet Sedes tarafından anlatılır. Mehmet Günay'ın yakın dostu olarak olaylar sırasında her zaman yanındadır. Bu romanda olumlu ara güç olarak yer alır.

Şafak'ın kardeşleri, ortakları ve siyaset yoldaşları; Duran Kuran, Erol Çiçek, Onur Oflu, Günay'ın arkadaşı ve daha birçok kişi, işlenen konunun ve sosyal ortamın gerçekçiliğini sağlamakla görevli fon karakterler olarak romanda yer alırlar. Bunun dışında romanın konu zenginliğine orantılı olarak çok sayıda dekoratif kişiler yer almaktadır.

3-5. ZAMAN

Günay, Şafak'la bir imza gününde tanışır. İmza gününden önce genç bir şairin cenazesi anlatılır. Genç şairin cenazesi, '*Mart ayının ortalarında, yağmurlu, sisi geniz yakan bir gün, öğle namazından sonra Şişli Camii'nden*' (V. L. M. s. 1)

kaldırılır. Böylelikle romanda olayların başlangıç tarihinin Mart ayı ortalarında bir zaman olduğu anlaşılır. Romanın sonunda, Günay Rodoplu'nun Kasım ayında öldüğü benzer cümlelerle aktarılır:

Yazarın cenazesi, kasım ayının ortalarında, yağmurlu, sisi geniz yakan bir gün, öğle namazından sonra Levent Camii'nden kalktı. (V. L. M. s. 631)

Roman, Günay'ın Şafak'la tanışmasıyla başlayan ve ölümüne kadar devam eden bu bir buçuk yıllık süreyi kapsar.

Romanda zaman unsuru mevsimsel tasvirlerle canlı tutulur. Günay'ın evindeki çiçeklerin saksılarını değiştirmesinden zamanın bahar başlangıcı olduğu anlaşılır:

Saksıların topraklarını değiştirmeye niyetlendi. Yere serecek bir şeyler aradı. Bembeyaz, ütülü bir çarşıfta karar kıldı.

“İlkbahar ayini!”

Çarşafın üzerine “tertemiz!” toprak döktü. Topraklarını ovaladı, parmaklarını kevgir etti, aralarından geçirdi. İncitmekten korkar gibi, her bir hücreden ayrı ayrı sorumluymuşçasına, özenle temizledi kökleri. Yeni evlerine taşıdı. Uğur getirsin, güle güle otursunlar diye de yağmur niyetine su serpiştirdi. Bahar evin ortasında çınladı, toprak koktu, ot koktu.” (V. L. M. s. 121-122)

Bahar'ın gelişiyle doğada görülen yeniden uyanış, insan ruhunda da neşe ve canlılık uyandıran psikolojik bir etkiye sahiptir. Günay çiçekleriyle uğraşırken çok keyifli ve neşelidir. Normal koşullarda olumsuz yanıt vereceği bir randevu teklifini, Şafak'ın aramasıyla umursamaz bir tavırla kabul eder.

Yaz zamanı, 'güneşin İstanbul'un tepesinde otağ kurup muhteşem bir şölen vermesiyle' (V. L. M. s. 231) tasvir edilir. Yaz mevsimiyle birlikte olgunlaşan tabiat gibi, Günay ve Şafak arasındaki aşk da duygusal anlamda doruğa ulaşır. Sonbahar ise tabiatın uykuya geçiş mevsimidir. Günay da, bir sonbahar günü hayata veda eder ve ebedi uykuya dalar.

Romanda zamana dair başka ipuçları da sosyal olaylardan, dönemin siyasi kişilerinden ve Türkiye'nin gündeminden takip edilebilir. Roman'da olayların geçtiği zamanda, Bedrettin Dalan, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi başkanıdır. Türkiye gündeminin en önemli meselsesi ise yapılacak olan yerel seçimdir. Şafak'ın belediye başkan adayı olarak katıldığı bu yerel seçim, 26 Mart 1989 tarihinde yapılmıştır

Günay seçimlerden bir gün sonra ameliyat olur. *'Soğuk bir bahar sabahı'* (V.L.M. s. 614) olarak tasvir edilen ameliyat gününün 27 Mart 1989 olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye için önemli sosyal ve siyasi meselelere göndermeler yapılarak, olay zamanı gerçek zamanla bütünleştirilir. *'İrtica'nın '90'lar Türkiye'si'nin 'krizi' olmaya aday gösterildiği günlerdeydik'* (V. L. M. s. 186) söyleminde olduğu gibi, olay zamanının seksenli yılların sonu olduğu çağrışım yoluyla hatırlatır.

Anlatma zamanı, Günay'ın ölümünden sonra Mehmet'in okuyucuya hikâyeyi anlattığı zamandır. Bu zaman, romanda Mehmet'in söylediği şu cümleyle ayırt edilebilir:

Bugün, "duyduğum en pespaye hikâye" cümlesini hatırladığımda iliklerime kadar ürperiyorum.(V. L. M. s. 159)

3-6. MEKÂN

Romanda açık ve kapalı mekânların bir arada kullanıldığı görülür. Kurgulana dünya gerçek dünyayla birebir örtüşen bir dünya olduğu için mekânlar da, gerçek dünyaya ait somut mekânlardır. Tercih edilen mekânlar asıl işlevleriyle kullanılır. Olay halkalarını mekânlar arasındaki değişikliklerden takip edebilmek mümkündür.

Olayların geçtiği şehir İstanbul'dur. İstanbul, romanda yer alan açık mekânların merkezi konumundadır. Şafak'ın belediye başkanı adayı olduğu Çayırtepe beldesi ise, bir başka açık mekândır. Çayırtepe, Gümüşhane'den göç edenlerin kurdukları bir beldedir. Çayırtepe'de, sürdürülen seçim yarışında, binaları, mahalleri ve insan manzaralarıyla Gümüşhane'nin karakteristik özellikleri görülür.

Romanda iki çeşit kapalı mekân kullanımı söz konusudur. Birincisi, asıl olayı, roman kişilerinin günlük yaşamını ve anlatılan konunun gerçekliğini yansıtabilmek amacıyla tercih edilen ev, işyeri, büro gibi günlük hayatın geçtiği mekânlardır. Diğeri ise, kişilerin sosyal yaşantılarının ve statülerinin ortaya konmasına yardımcı olan, bar, disko, meyhane, çay bahçesi gibi mekânlardır.

Asıl anlatılmak istenen konu olduğu için, romanda, mekân tasvirlerine fazla yer verilmez. Dolayısıyla mekânın insan psikoloji üzerindeki etkilerini görmek pek mümkün değildir. Yine de Günay'ın salonundaki maydanoz saksılarının olduğu köşe, onun psikolojisi üzerindeki etkilerinin gözlemlenebildiği küçük bir mekân olarak dikkate değerdir. Günay maydanozları sularken huzur bulur, yer yer onlara dokunur, onlarla konuşur ya da o köşede düşüncelere dalar.

4- 'NUKE' TÜRKİYE!³⁷

Serinin ikinci kitabı olan “*Nuke Türkiye!*” beş ana bölümden oluşur. “*Pavloviçler*” ile başlayan birinci bölüm kendi içinde sekiz alt başlıkla ele alınır. Bölüm “*Kutsal Kitap-Tekvin*” den alınan bir epigramla başlayıp; *James Fraser*'in bir sözüyle tamamlanır. Her bölüm kendi içerisinde alt başlıklara ayrılır.

“*Homo Islamicus*” adlı ikinci bölüm, on alt bölümden oluşmaktadır. *Prof. Dr. George Kevorkian*'ın 1979 yılında Harvard'da söylediği bir epigramla başlar.

“*David'in İhaneti*” adlı üçüncü bölüm kendi içerisinde yedi alt başlıktan oluşur.

Günay Rodoplu'nun bir sözü ile başlayan “*Paslanmış Mesih*” ise kendi içinde beş alt bölümden oluşmaktadır.

³⁷ 6. basım, Alfa Yayınları, İstanbul, Kasım 2001. Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

“‘Nuke’ Türkiye!” adlı beşinci ve son bölüm, *Oscar Wilde*’ın *Reading Zindanı*’ndan alınan bir epigramla başlar. Bölüm kendi içinde iki alt başlıktan oluşur.

‘Nuke’ Türkiye! (Türkiye’yi, atom bombasıyla bombalayın, yok edin.) Türkiye’de edindiği olumsuz tecrübelerden sonra akıl sağlığını kaybeden Diana’nın çığıdır. Diana, Türkiye’nin bombalanarak yer yünden silinmesini ister. Romanda, Pavloviç çiftinin Amerika’dan Türkiye’ye gelişleri ve geçirdikleri bir yıllık sürenin sonunda Türkiye’den büyük hayal kırıklıklarıyla ayrılmalarının hikâyesi anlatılır.

4-1. TEMA

4-1.1. Dil

Dil iletişimi sağlamak için kullanılan bir araçtır. Dil kaybı insanlar arası iletişimi koparır, toplumu oluşturan kişiler birbirlerini anlayamaz. Kullanılan dilin bir iletişim aracı olmak çıkarılıp, kelimelere farklı ideolojik anlamlar yüklenmesi veya kelimelerin, insanın sosyal statüsünde belirleyici olması, romanda eleştirilir. Kişiler kendi amaçları ve dünya görüşleri doğrultusunda dilin kullanım alanını daraltmakta, dilin zenginliğini yok etmektedirler. Konuşulan dilin, ne kadar farklı kaynaktan beslenirse o kadar çok zenginleşeceği görüşü romanda şöyle anlatılmaktadır:

Dilin, bir amaç değil bir araç olduğunu çoğu zaman unutuyoruz. Mesela öz-Türkçe’ciyse ve söylemek istediğimizi ifade eden Öz-Türkçe bir kelime bulamıyorsak, ilgisiz kelimelere yeni anlamlar yüklüyor, sırf sosyopolitik inançlarımız izin vermiyor diye kullanabileceğimiz Arapça, farsça veya batı dilleri kökenli kelimeleri reddediyoruz. Böyle yapmak suretiyle, hem dilimizi zayıflatıyoruz, hem de nüansları siliyoruz. Vuzuh ve serahat ortan kalktığı gibi dilin tadı da yok oluyor. Oysa bir dil ne kadar çok kaynaktan beslenirse, o kadar müessir, renkli ve bereketli olur. (N.T. s.218)

Günay’a göre dünyada yaşayan insanların en önemli sorunu birbirlerini anlayamamaktır. İnsanın doğası dünyanın neresinde olursa olsun aynıdır. İnsanlar arasındaki savaşların sebebi iletişimsizliktir. Aslında birbirine karşı gibi görünen ideolojilerin veya inançların birbirine benzerlik gösteren yanları vardır. İnsanlar

benzer kavramlara veya olgulara farklı dillerde farklı isimler vererek, birbirlerini anlamaktan uzaklaşmaktadır. Günay'ın bu soruna karşı çözümü, bir dildeki kavramın başka bir dilde de anlaşılabilmesi bir kavramlar sözlüğünün oluşturulmasıdır. Böylelikle insanlar arasındaki iletişim eksikliği giderilebilir ve beraberinde dünya barışı sağlanabilir:

Hep derim ya, Birleşmiş Milletlerin yeryüzünde barışı sağlamak için tek ve en önemli şey, bir kavramlar sözlüğü yapmaktır! O zaman dünyanın bütün erkek ve dişi varlıkları birebir eşleşebilecekleri kümelerin olduğunun farkına varacaklardır. (N.T. s.281)

4-1.2. Irkçılık

Batı toplumunda hâlâ mevcut olan ırkçılık, bizim toplumumuza yabancı bir kavramdır. İnsanı, eşref-i mahlûkat olarak kabul eden İslamiyet'le örtüşmeyen ırkçılık, Batı toplumunun nekrofilik eğilimlerinin bir sonucu olarak hâlâ varlığını sürdürmektedir. Batı, her ne kadar özgürlük vaatleriyle dolu söylemlerine devam ederse etsin, insanı köleleştirme zihniyeti, onların bilinçaltına yerleşmiş bir gerçektir. Bize yabancı olan, insanı kendisine bağımlı bir köle yapma arzusu, onların tarihinde mevcut olan kölelik düzeniyle ilişkilendirilir ve romanda şu şekilde yer bulur:

“Bir Türk'ün anlamasına, anlamasına demeyeyim de kavramasına, idrak etmesine, içselleştirmesine imkân olmayan bir dönemdi,” diye anlatmıştı.”

“Üniversitede, zenci hademelerle aynı asansöre binmeyen öğretim üyeleri gördüm! Biliyor musun, Afrikalı öğrenciler, sırf Amerikalı zencilerle karıştırılmasınlar diye okula rengârenk yerel kıyafetleriyle gelirlerdi! Daha da ironik olanı; Amerikalı zencileri, beyazlar gibi onlar da küçümserlerdi! Neden biliyor musunuz? Bir, 'köle' oldukları; iki, Amerikan emperyalizmine hizmet ettikleri için! Müslüman Afrikalılar daha da haklıydılar. Onlar, bir yandan da kendilerini muhteşem İslâm medeniyetinin vârisleri gördükleri için, marjinal Hıristiyan mezheplerine, kelime yerindeyse, 'takılan' Amerikan zencilerinden büsbütün uzak dururlardı. (N.T. s.16)

4-2. OLAY ÖRGÜSÜ

İlk bölümde Diana ve David'in aileleriyle birlikte tanıtıldığı görülür. Hristiyan-Prüten mezhebine bağlı dindar bir ailenin kızı olan Ellen Caterine Auchincloss, gençlik yıllarında bunalıma girer ve Yahudi bir ailenin oğlu David Pavloviç ile tanışır evlenir. David, Yahudiliğin Hasidi Mezhebi Lidelerinden Rabin Pavloviç'in oğludur. İkisi de farklı dinlerden olan ama dindar birer ailenin çocukları olan David ve Diana'nın ortak noktaları, dini inançlarından uzaklaşmış olmalarıdır.

David Pavloviç, bir profesördür. Nitekim "Cord Vakfı", İstanbul Sosyal Bilimler Üniversitesi'ne konuk profesör olarak onu göndermeyi uygun bulur. Bir yandan da Türkiye üzerine akademik bir çalışma yapması istenir. David, "Mohammedi Zihniyeti ve Rasyonalizm" başlıklı araştırma projesi ve konuk profesör olarak ders vermek için bir yıl süreyle çalıştığı kurumdan izin alarak ailesiyle birlikte Türkiye'ye gelir.

Diana ise Müslüman bir ülkeye gidebilecek olmanın heyecanını yaşamaktadır. "Doğu" onda mistik çağrışımlar uyandırır, aradığı iç huzuru Müslüman ülkelerini tanıyarak bulabileceğini ümit eder. Türkiye'ye gelince de "doğu felsefesi" üzerine merak salar, bir yandan da "doğu" insanını konu eden bir film projesi üzerinde çalışmalarda bulunur.

Romanın ikinci bölümünde; Pavloviçler'in Türkiye'de yaşadığı dönem, tanıştıkları insanlar ve başlarından geçen olaylar anlatılır. David, İstanbul Üniversitesi'nde ders vermeye başlarken, Diana da film projesini hayata geçirmek için kolları sıvar. Nitekim Günay'la tanışması da bu proje sayesinde olur. Dr. Sernea'nın tavsiyesiyle Günay'la tanışır, ondan projelendirmeye çalıştığı filmin senaryosunu yazmasını ister. Günay, entelektüel kişiliğiyle ve olaylara karşı yorumlarıyla Diana'nın dikkatini çeker. Diana, ona, tanıştığı diğer insanlardan daha fazla güven duymaya başlar. Günay da, Türkiye'yi daha yakından tanıyabilmesi için ona yardımcı olur.

Romanın üçüncü bölümünde, David, gözlemleri ve tanıştığı kişilerden sonra anlar ki, Türkiye'de İslam anlayışı hiç de tahmin etmediği bir şekildedir. Geçek

anlamda İslamiyet’i algılayan ve yaşayan hiç kimsenin olmadığını görür. David, alışık olduğu Müslüman tanımlarına uygun bir kişi bile bulamadığı için, araştırma projesinin içeriğini değiştirir. Bu durumdan duyduğu rahatsızlık romanda şu sözlerle dile getirilir:

“David’in, “İsa Mesih! ‘Müslüman’ bulamıyorum!” gerekçesiyle adını “Çağdaş Türk Zihniyeti ve Rasyonalizm” şeklinde değiştirdiği projesinin gelişmesini yakından izledim(N.T. s.231)

David’in tespitlerine dayanılarak; Türkiye’nin, eğitim sorunu, Türk aydınlarının genel özellikleri, Türklerin hayata ve olaylara bakışı, üniversitelerin durumu, tarafsız bir bilim adamınının bakış açısıyla yine bu bölümde ortaya konur.

David araştırma projesiyle uğraşırken, Diana, evlerine hizmetçi olarak aldıkları, Günay’ın da yakından tanıdığı Nesibe ile arkadaşlık etmeye başlar. Diana Nesibe’ye acımaktadır. Onu saf, temiz bir insan olarak görür, maddi anlamda destek olur. Nesibe ve Diana’nın yakınlaşması, Nesibe’de değişimlerin başlamasına neden olur. Bu durum Günay’ın onaylayamayacağı boyutlara ulaştınca, Günay her ikisiyle de ilişkisini kesmeye çalışır ve onlardan uzak durur.

Dördüncü bölümde Diana ve Nesibe artık hep beraberdirler. Diana Nesibe’ye âşık olur. Ancak Nesibe Diana’nın bu ilgisini çıkarları için kullanır. Bu durum farkında olmayan Diana onu Amerika’ya götürür. Diana, Nesibe’nin kendisini kullandığını, aslında hiç de masum, saf ve temiz bir insan olmadığını Amerika’ya gidince anlar. Nesibe Amerika’da yeni insanlarla tanışır. Yeni bir düzen kurar ve onu yüz üstü bırakır.

Diana Türkiye’ye geri döner. Hiçbir zaman algılayamadığı, masum olarak gördüğü “doğulu”ların da masumiyetini yitirmiş olduğunu düşünerek inandığı değerleri kaybetmenin hayal kırıklığını yaşar. Bir akıl hastanesinde tedavi altına alınır.

4-3. KİŞİLER

4-3.1. Diana

Ellen Catherine Austin-Auchincloss (Diana), Prof. Dr. David Pavloviç'in eşidir. Püriten bir ailenin çocuğudur ve o değer yargılarıyla büyümüştür. Tutucu bir ailenin kızı olarak, Yahudi bir gençle evlenmesini ailesi hoş karşılamaz. Annesiyle sürekli bir kavga halindedir. Oldukça varlıklı bir aileden geliyor olmasına rağmen mütevazı bir yaşam tarzı sürmektedir. Türkiye ve Müslüman ülkelerine karşı batılı anlayışla oluşan ön yargılarla dolu bir bakış açısı vardır. Romanda Diana'nın batılı zihniyetiyle oluşmuş Müslüman imajını şu alıntıyla ortaya koymak yerinde olacaktır:

Saatler sonra uyuduğunda, entarili Araplar, kıvrık kılıçlar, kara sakallı sultanlar rüyasında birbirine karıştı. Kendisini bunaltıcı buhar kokularının arasında, ipek yastıklar üzerinde yatarken gördü. iki dev haremağası bacaklarına yapışmışlar, korkunç kahkahalar atarak yaklaşan sultan için ayrık tutuyorlardı. Sultanın yüzü kâh İdi Amin, kâh Anthony Queen, kâh, Ayetullah Humeyni oldu. Harem ağaları, Peter O'Toole ile 007 arasında gidip gidip geldiler. (N.T. s.66)

Diana, insanlarla kolayca iletişim kurabilen birisidir. Türkiye'ye geldikten sonra çevresine çabucak uyum sağlamaya çalışır. Türk kültürünü daha yakından tanımak için bağlama ve Türk müziği dersleri almaya başlar. Bir film projesinin seneryosunu yazdırmak için Günay'la tanışır. Günay'la yaptığı sohbetler ve Günay'ın dünya görüşü, olaylara bakış açısı onu çok etkiler.

Hizmetçi olarak işe aldığı Nesibe'ye başlangıçta acıma duygusuyla yaklaşır. Nesibe'yi kendisine bir arkadaş olarak görür, ona maddi anlamda çok büyük yardımlar yapar. Aralarındaki ilişki ileryen süreçte lezbiyenlik boyutuna ulaşan bir ilişkiye döner ve Nesibe için kocasını terk eder. Nesibe'yi Amerikaya götürür. Ancak Nesibe, Amerika'da kendi düzenini sağlayınca onu terk eder. Diana, Nesibe'nin, parası için kendisiyle birlikte olduğunu anlar ama bu durumu kabullenemez. Nesibe'nin peşinden Türkiye'ye gelir. Nesibenin tekrar kendi kocasına döndüğünü öğrenince de akıl sağlığı bozulur ve hastaneye düşer.

Zamanla, Diana'nın Türkiye'ye karşı olan ön yargılarının değiştiği gözlemlenir. Türkleri çok sevdiğini ve Türkiyeden ayrılmak istemediğini söylese de, romanın sonunda, Nesibe yüzünden yaşadığı hayal kırıklıkları, onun, Türkiye'den ve Türk insanından nefret etmesine neden olur. Nuke, Türkiye! (Türkiye'yi atom bombasıyla yok edin) diyerek Türkiye'yi yeryüzünden silmek isteyecek kadar kin ve nefret dolar. Diana'nın, Türkiye'ye gelmeden önce Türkler hakkında okuyarak edindiği olumsuz izlenimlere; Türkiye'de geçirdiği sürenin sonunda 'yaşanmış deneyim'lerini de ekleyerek geri döndüğü görülür. Diananın romanın akışı içinde değişmiş gibi görünmesine rağmen; tekrar aynı düşüncelere yönelmesiyle, 'yuvarlak' gibi görünen, esasında 'düz' bir karakter olduğu anlaşılır.

4-3.2. Nesibe

Nesibe küçük yaşta besleme olarak kaldığı evden, yaşlı bir adamla evlendirilince ayrılmak zorunda kalır. Kocasını birkaç yıl sonra ölür. Abdullah ikinci kocasıdır ve kapıcılık yapar. Nesibe de temizlik işleri yaparak bütçeye katkı sağlar. Romanda geçen diyaloglardan onun saf, temiz bir köylü olduğu hissi uyanmaktadır. Pavloviçler'in evinde çalışmaya başlamasıyla birlikte, Nesibe'nin davranışlarında da değişimler görülmeye başlar. Diana Pavloviç ile yakın arkadaşlık kurar. Diana'nın akıl hastanesine düşmesiyle son bulan dostluğunun, menfaat üzerine kurulu olduğu ortaya çıkar. Romanda değişim ve yozlaşmanın gösterilmesi bakımından işlevsel bir fon karakterdir.

4-3.3. David :

David Pavloviç, Diana'nın kocası ve Hasidi mezhebinden köklü bir Yahudi ailenin oğludur. Kendi ülkesinde saygın bir bilim adamıdır. Bilimsel bir çalışma yapmak üzere eşi ve çocuklarıyla birlikte Türkiye'ye gelir.

Romandaki fonksiyonu, Türkiye'nin mevcut sosyal ve toplumsal durumunu ortaya koymaktır. Anlatıcı, David'in çalışmalarından yola çıkarak Türk gençliğine ve Türk aydınına ilişkin tespitler edinir ve okurla paylaşır. David'in işlevselliği, romanda, tarafsız bir bilim adamı olarak yabancı gözüyle Türkiye'nin değerlendirilmesinden ibarettir.

Romanda toplumun farklı kesiminden farklı sosyal statüye sahip pek çok fon karakter kullanımı mevcuttur. Prof. Dr. Emin Çertek, Giritli Seyfettin İhsani, Sabri Yıldız, Abdullah Geçkin gibi, toplumun farklı kesiminden, farklı dünya görüşlerine sahip bu kişiler, Pavloviçler aracılığıyla tanıtılır. Aynı zamanda bu fon karakterler, Türkiye'deki insanların farklı düşünce yapılarının yansıtılması yönüyle roman kurgusu içinde işlevsellik kazanırlar.

4-3.4. Prof. Dr. George Kevorkian

Anadolu asıllı bir Ermeni'dir. Amerikada yaşayan diaspora Ermenilerini temsil eder. David'in yakın arkadaşıdır ve Türkiye hakkında olumsuz yargıları mevcuttur. Türkler'in sözde Ermeni soykırımını yaptıklarını, barbar olduklarını, 'bastığı yerden ot bitmeyen Türklerden uzak durulması' gerektiğini her fırsatta arkadaşına söyler. David, Türkiye üzerinde yaptığı incelemelerin sonuçlarını onunla paylaşır. Okuyucuya, bu incelemenin bilimsel nitelikli sonuçlarının aktarılmasında araç olan bir kişi olarak, kurgulanan dünyada ortaya çıkarılmış bir fon karakterdir.

4-4. ZAMAN

David Pavloviç, çalıştığı kurumdan, araştırma yapmak için bir yıl süreyle ücretli izin alır ve Türkiye'ye gelir. Olay zamanı da, Pavloviçler'in Türkiye'de geçirdikleri bu süreyi kapsar.

Zaman kronolojik olarak seyrederek, ancak Pavloviçler'in tanıtılmasında, zamanda sıçramalarla geçmişe dönülür. 1940'lı yıllardan itibaren David ve Diana'nın Türkiye'ye gelinceye kadar geçen sürede hayat hikâyeleri anlatılır. Bu geriye dönüşlerde, Amerika'da geçen olayların zamanına dair ipuçları, Amerikan iç ve dış siyasetinde yaşanan, dünyaya mal olmuş olaylara değinilmesiyle anlaşılacaktır.

David ve Diana'nın doğum tarihleri ve gençlik dönemi, sosyal zaman unsurlarıyla okuyucuya yansıtılır. Amerikan tarihinde yaşanan önemli olaylar; Vietnam hezimet, Domuzlar Körfezi savaşı, ya da bütün dünyayı etkilemiş gelişmeler; OPEC'in petrol fiyatlarını arttırdığı yıl:1974, romanda zaman unsuru olarak karşımıza çıkar.

Pavloviç'in Türkiye'de yaptığı araştırma süreci ve aşamaları romanda, zaman unsuru olarak kullanılmaktadır. (N.T. s.329) Romanda geçen olayların gerçek zamanını tespit etmeye yarayan başka bir ipucu da Günay'ın, Şafak'ın seçim kampanyasında çalışıyor olmasıdır. Bu bilgiden yola çıkarak asıl zamanının 1988-1989 yıllarına denk geldiği anlaşılabilmektedir.

4-5. MEKÂN

Romanda olayların geçtiği, gündelik yaşamın sürdüğü asıl mekân yine İstanbul'dur. Türkiye'ye gelen Pavloviçler İstanbul'da, Bebek'te kiraladıkları bir evde otururlar.(N.T. s.50) Bu ev roman kişilerinin bir araya geldiği, buluşmaların gerçekleştiği, olayların yaşandığı en önemli mekândır.

Pavloviçler'in eviyle, onların nasıl bir yaşam tarzı sürdürdükleri de okuyucunun belleğinde canlandırılır. Benzer şekilde Nesibe'nin evi ve yoksul mahallesi de insanların sosyal konumunun yansıtıldığı mekânlardır. Sabri Yıldız'ın, Beşiktaş'taki müzik evi insanların bir araya gelmesini sağlayan sosyal bir ortam olarak kullanılır.

Romanda mekânlar sosyal ortamın sağlanması için kullanılırlar. Mekân tasvirleri yüzeyseldir. Mekân daha çok olayların bir zemine oturtulması ihtiyacını gidermek için kullanılmıştır.

5- VALLA, KURDA YEDİRDİN BENİ!³⁸

Serinin üçüncü kitabı, "*Valla, Kurda Yedirdin Beni!*", her biri kendi içinde alt başlıklara ayrılan beş ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, "*Ben Komünistleri Seviyorum*" başlığı altında sekiz alt bölümden oluşmaktadır. Bölümüne adını veren cümle aynı zamanda romanda özel bir yeri olan Şiran Ören'in bir epigramıyla başlar.

³⁸6. basım, Alfa Yayınları, İstanbul, Mart 2003. Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

“O Bir Müslüman Solcu!” adını taşıyan ikinci bölüm kendi içerisinde sekiz alt bölümden oluşmaktadır.

“Em U Ew (Biz ve Onlar)” adlı üçüncü bölüm; altı alt bölümden oluşur ve Süleyman Demirel’den alınan bir epigramla açılır.

Dördüncü bölüm, Lale Mansur’un bir sözü ile açılan ve dört alt bölüme ayrılan “Maça Kızı ve Gül” dür.

Beşinci ve son bölüm ise anlatının seyrine uyarak “Esasen Bunların hepsi Uydurma” ile noktalanır.

Yazar, 1970-1990 yılları arasında Türkiye’nin siyasi penceresinden, Türk solu ve Kürt meselesine bu roman vasıtasıyla bakış atarken; konuyla ilgili yeni soruları ve sorunları da ortaya koyar.

5-1. TEMA

5-1.1. Kürt meselesi

Aydınlarımız, Kürt meselesini, bu konuya uzak olan batılıların, oryantalist yaklaşımla, konunun insani yönü görülmeden; onların, kendi yazdıkları ayrımcı ve dışlayıcı tarih anlayışıyla değerlendirmeye çalışmaktadır. Bu yanlış bir yaklaşımdır ve milli bellek kaybına güzel bir örnektir. *Tarih, müspet bir bilim değil, ideolojik mülahazalar doğrultusunda yüceltmek, yermek ya da yok saymak üzere işaretlenen olgular sıralamasından oluşan bir tasavvurdan ibarettir. Ansiklopediler, asla tarafsız bilgi dağarcıkları olmayıp, hizmetinde oldukları ulusların çıkarlarına göre şekillenirler.*³⁹

Türk aydını da, Kürt meselesini dikkatli yaklaşımlar ve bakış açılarıyla değerlendirmelidir. İki ulusun birbirleriyle yüzyıllardır süren birlikteliği ve paylaşımları batılı tarih kitaplarında yer almış olaylarla ayrıştırılmaz. Konuya,

³⁹ Hayır Diyebilmeli İnsan, Zaman Kitap, İstanbul 2005, s.129

Avrupalı bir tarihçinin gözüyle değil, kendi tarihimizden bakılmalıdır. Günay, Mehmet'in Kürt meselesine bakış açısını eleştirir ve onu bir yazar olarak değil, Batılı bir tarihçi olarak meseleye baktığı için eleştirir:

“Tıpkı bir oryantalist gibi, sen de Kürt soruna bir yazar olarak değil, bir tarih yapıcısı olarak giriyorsun, ama senin yaptığın tarih, benim tarihim değil. Çöken bir imparatorluktan bağımsız bir devlet kurma mücadelesini iki boyuta indirmek ve çok karışık problemler yaratan ‘insan’ tarafını saf dışı bırakarak onunla ilgili incelemeleri basitleştirmek... yaptığın bu değil mi? ülkemize ait bir portreyi Avrupa zevkine göre onarıp düzelttikten sonra sunmak değil mi yaptığın? Bu, yüzyıllardır medeniyetimize kastetmiş sömürgecilerin keşif yolları oryantalistlerin yöntemi değil mi?” (V.K.Y.B. s.358)

5-1.2.İdeoloji

Alev Alatlı, Türkiye'nin mevcut durumunu ortaya koyarken, Türkiye'nin kendi tabiatına uygun bir ideolojiyle yönetilmediğinden ve böyle bir ideolojinin noksanlığından yakınır. Yazarın, Türkiye'nin ihtiyaçlarını giderebileceğine inandığı adı konulmamış ideoloji tarifi, Günay'ın ağzından, romanda şu şekilde yapılmaktadır:

(...) Hümanistlik, insancıl psikoloji açısından baktığımda, üretime yönelik ruh halinin gelişmemiş olmasından kuşulanırım. Böyle durumlar, akılcı olmayan, özellikle de zinavari-yani, şoven-yıkıcı ve sömürücü tutkular yaratır. Gelişme doğal seyirini izlemediği için ortaya çıkan acı çekme olgusu, Türkiye insanını farkında olsun olmasın, acıdan kurtulmak, sağlığına kavuşmak, kendisini iyi hissetmek için dinamik bir çaba sarf etmeye yöneliktir ki, bu çaba ülkenizin iyileşme yolundaki en önemli güvencesidir.”

(...) ‘Türkiye insanının ve dolayısıyla toplumumuzun iyileşme çabasını sürdürmeye devam etmesinin yolu, acı çektiğinizin, bilinçli kişiliğinizin hangi duygularımızı bastırduğının farkına varmanızdan geçer. (...) Türkiye insanı, akılcı olmayan tutkularını; yalnızlık, beyhudelik duygularını; sevgiye ve üretkenliğe duyduğu iştiyakı bastırıyor’

Doğru değil mi? kalıcı olmayan tutkularımızı, örneğin, dini duygularımızı, bastırmıyor muyuz? Türkiye insanı kadar sevgiye muhtaç kim var?

“Türkiye insanının ben- bilinci, ancak ikinci adım atılırsa yani, nevrotik yapılanma üzerine bina edilmiş ve bu yapıyı her an yeniden doğuran yaşama biçimi değiştirilirse etkinlik kazanır,” diye sürdürüyor Usta, “Türkiye insanı, doğasının gereklilikleri ile çatışan ve acı çekmesine neden olan bastırılmış duyguların bilincine varmalı, hayatını, değer ve ideallerini değiştirmelidir. Bu Türkiye'nin toplumsal patolojisinin tedavisi için de gereklidir.

Akil sağlığı yerinde olan Türkiyeli, üretken ve yabancılaşmamış Türkiyelidir; dünya ile sevgi ilişkisi kuran, aklını gerçekçiliği nesnel olarak yakalamak için kullanan Türkiyelidir; kendisinin eşsiz bir bütün olduğunun idrakinde olmakla birlikte, diğer insanlarla- mesela, Türk ise Kürt'le, Kürt ise Türk'le, fındık ihracatçısı ise fındık üreticisiyle, üreticisiyse, ihracatçısıyla- tek parça olabilen; irrasyonel otoriteye boyun eğmeyen ama vicdanının ve mantığının hâkimiyetini isteyerek kabul eden; yaşadığı sürece her an yeniden doğan ve kendisine armağan edilmiş hayatın eline geçmiş en kıymetli fırsat olduğunu görebilen Türkiyelidir.”

“Peki, böyle bir sağlıklı Türkiyeli'ye tekabül edebilecek sağlıklı Türkiye toplumunun yapısı ne olmalıdır?”

(...)

Akil sağlığı yerinde bir Türkiye'de tamahkârlık, sömürgenlik, mülkiyetçilik, ben-sevicilik gibi nitelikler daha fazla servet edinmek ya da itibar kazanmak için kullanılmamalı; kişini vicdanı doğrultusunda hareket ediyor olması temel ve olmazsa olmaz bir nitelik olarak kabul görmeli; oportünizm ve ilkesizlik toplum dışı ilan edilmeli; Türkiyelinin ilgilendiği toplumsal meseleler, bireysel meseleleri haline gelmelidir. Sağlıklı Türkiye, insanın idare edilebilir ve gözlemlenebilir boyutlar dâhilinde işlev görmesini sağlar (...) İnsanlara yüklediğin görev, onların gözlemleyebilecekleri ve halleşebilecekleri boyutlarda olmalıdır, aksi takdirde ezilir, pasifize olurlar. (...) Sağlıklı Türkiye, insani dayanışmayı, vatandaşlarının birbirleriyle ilişki kurmalarını teşvik eden Türkiye'dir. Sağlıklı Türkiye, üretkenliği

teşvik eden, akliselimi yücelten ve Türkiyeli-ler'in fitri ihtiyaçlarını sanat ve diğer yollarla- ibadet gibi, şenlikler gibi- ifade etmelerini mümkün kılan Türkiye'dir."

Adı ne olursa olsun, Türkiye'ye bu koşulları sağlayacak bir ideolojiye hiçbir itirazım olmadığı gibi önerilen tüm sistemleri de bu kıstaslarla değerlendiririm. (V.K.Y.B. s.407, 408, 409, 410)

5-1.3.Aydın

Sosyalizmin savunucusu aydınların, Türkiye'de var olmayan işçi sınıfı yerine, mevcut iktidara karşı benzer ölçülerde kin ve düşmanlık besleyen Kürtlere yönelik yaklaşımlarını, Günay, dürüst bir yaklaşım olarak görmez. Ona göre solcu aydınlar bu ulusun insanlık değerlerini hiçe saymakta, iktidara gelebilmek için onları aldatmaktadırlar. Kendi çıkarları için her yolu deneyebilecek hırsla sahip solcu aydınlar, Türkiye'yi parçalanmaya götürecektir, Türkler ve Kürtler arasında insanlık dramı yaşanmasına sebep olabilecek olayların sorumluluklarını da taşımak zorundadırlar:

Biliyor musun, siz solcu aydınlara hiç güvenmiyorum! Askerler dâhil, her şeyi kullandığımız gibi, Kürtleri de kullanacak, atacaksınız. Kullanacaksınız, çünkü namevcut işçi sınıfında bulamadığımız potansiyeli Kürtlerde bulacaksınız. Çünkü, bugünkü düzene, devlete karşı en içten tepki ve nefret onlarda var; işçilerde ya da köylülerde değil. Bu nefretten yararlanacak, bu nefreti örgütleyeceksiniz. Özde milliyetçi duyguları sömürecek, bunu sosyalizm adına yaptığımızı iddia edeceksiniz. Böyle de yapmak zorundasınız, çünkü hareketinizin Türkiye'nin parçalanmasına kadar gidebilecek sonuçlarını ancak sosyalizm şemsiyesi altında mazur gösterebilirsiniz. Aksine sizin vicdanınız da katlanamaz. Ama sosyalizmin nihai hedefini Kürtlerden de saklayacaksınız. Saklamak, onları da aldatmak zorundasınız, çünkü Kürtler, Türklerden daha az Müslüman, daha az feodal gibi sosyalizmin karşısına dikilen engellerden yoksun değillerdir. İşçi sınıfı adına milliyetçiliği kullanacaksınız.

Profesyonel devrimci oğlunun esenliği için secdeye varan ana olgusunun ardındaki ironiyi görebiliyor musun?

Ve eğer başarılırsanız, elinizde aldatılmış bir halk kalacak- tabii, o arada siz de değişmediyseniz!-sosyalizm diye çıktığımız yolu pekâlâ da milliyetçi, hatta ırkçı olarak da bitirebilirsiniz. Çünkü bir noktada elinizde tek bir alternatif kalacak; zafer ya da yenilgi. Zafer için değil milliyetçiliği, dini bile kullanabileceğinizi görebiliyorum. Ne ki, sizler bireysel hayatlarınıza anlam katar, kariyerinizi pekiştirirken, olan güzelim insanlara olacak.” (V.K.Y.B. s.245)

5-1.4.Cinsellik

Günay ve Şiran arasındaki ilişkiyi açıklayabilecek tek kavramın cinsellik olması, Günay’ın yakındığı bir durumdur. Aralarındaki cinselliğin niteliği ve insanların ilişkilerini değerlendirme ölçütleri de Günay’ı rencide edici boyutlardadır. Şiran’ın Kürt olması ve etrafındaki insanların Günay’a bakışı onu rahatsız etmektedir. Günay’ın çevresindeki Türkler’in ise cinselliği iyice ayaklar altına alan yozlaşmış tavırları, Günay tarafından rezillik olarak değerlendirilir:

“Kaldı ki, ‘canım’ kelimesinin bile cinsellik neşrettiği bir coğrafyanın insanı o. Zaten Kürtlere sorarsan, Şiran benimle sınıf atlamaya çalışan ama kahpe ve Türk olduğum için bana parasını kaptırmakla kalacak bir şaşkın. Türklere sorarsan müthiş bir aygır. Beraberliğimizi açıklayabilecek tek mantıki kavram: cinsellik,

‘Hadi, hadi Kürtler yatakta müthiş olurlarmış! Öyle mi, kız?’

Susturmanın tek yolu, Şiran’ın cinsel becerilerinin niteliğini açıklamak. Ne rezil iş!” (V.K.Y.B. s.392

5-1.5.İşkence

İşkence, Türkiye’nin bir gerçeğidir ve insanlıkla bağdaştırılmayacak bir ayıptır. Alev Alatlı, yakın tarihimizde meydana gelen siyasi süreci ele alırken; bu insanlık suçunun en kötü örneklerinin yaşandığı dönemi, bütün gerçeklikleri ve yaşanmışlıklarıyla ortaya koymak adına, insanların maruz kaldıkları işkenceleri göz ardı etmemiş, duyarsız kalmamıştır.

“Yaşanmış gerçekleri kayda geçmemek, yaşananları kabullenmektir.” anlayışıyla işkencenin tüyler ürpertici örnekleri romanda ortaya konur. İşkence, hiçbir yorum yapılmaksızın, okuyucunun muhayyilesinde yaşanan dramın boyutlarını canlandıracak ve o acıları yeniden hissettirecek gerçeklikte anlatılır:

Ben Ankara dışındaydım. Hamile olduğumu daha sonra, o tutuklandıktan sonra, öğrendim. Karşılaşmamız olmamızı belki de Allah'ın bir lütfü olarak değerlendirmek lâzım. Hamile olduğumu bana söylememiş olması, aldığı riskler nedeniyle onu yargılayabilir, kınayabilirdim. Şimdi artık, hamileliğini Yasemin'den daha ciddiye adlımı seziyorum. Çok gençti. Sanırım o çocuğu zaten istememişti. İstememiş olmasını da bir lütf kabul etmek lâzım. Çünkü, işkenceciler çocuğun düşmesine neden oldular ama Yasemin'i yıkamadılar. Ne ki, ben bu bilgiyle teselli olamadım. O bebeğin kaybıyla aramızdaki son bağların koptuğunu da hissettim. Bir şey daha vardı. Bir başka arkadaşımızı Semiha da onunla beraberdi. Semiha yeni doğum yapmıştı. Üç aylık lohusaydı. Süt doluydu, mosmordu. İşkencenin bir noktasında çatlayacak gibi olan göğüslerini avucuna sağdı. İlk süt açlıktan kıvrandığını hatırlattı. Semiha kendi sütünü içti. Sonra da Yasemin'e içirdi. Yasemin'in sütannesi oldu.

“İnsan” olan “ben” de, bu bilginin karşılığı yok. O gün bu gün, bilincimin neresine oturtacağımı hâlâ bilemiyorum. Yazmasam olmaz mı, diye de düşündüm. hayır, diye karar verdim. 21. yüzyıla çeyrek kaldı ve Rodoplu haklıdır; zulmün kaydını düşmemek, sükût ikrardan gelir faslına giriyor ve neredeyse meşruiyet kazanıyor. Ben ancak kayıt düşülenin yaşandığını artık biliyorum.” (V.K.Y.B. s.152)

5-2. OLAY ÖRGÜSÜ

Roman'ın ilk bölümü “Ben Komünistleri Seviyorum” başlığını taşır. Bu bölümde, Mehmet Sedes'in, Şiran Ören ile nasıl tanıştığı anlatılır. Mehmet, Şiran'la, ‘Silvan Olayları’ sonrasında ‘olay yerinde incelemelerde bulunmak’ üzere gittiğinde tanışmıştır. Bu tanışma romanda şöyle anlatılır:

8 Nisan 1970 komando/jandarma harekâtını Türkiye İşçi Partisi adına yerinden incelemek için Silvan'a gidenler arasında ben de vardım. Şiran Ören'i bu

vesileyle tanıdım. Şiran, Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın gönderdiği on altı kişilik guruptandı. (V.K.Y.B. s.1)

Silvan'da meydana gelen bu olay ve sonrasında oluşan yankıları, devlet organlarınca provokasyon olarak nitelenir ve sol örgütler suçlanır. Solcuların hedef gösterilmesi ve suçlanması, sol parti üyesi olan Mehmet Sedes'i de hedef göstermektedir. Aynı zamanda romanın genel anlatıcısı konumundaki Mehmet Sedes artık okuyucuya kendisini daha yakından tanıtmaya karar verir:

“Devletin bütünlüğüne kastedecek davranışlar ve oluşlar mevcuttur. Özellikle Doğu'da, Komünist Kürtçüler bir ayrı devlet anlayışı için kitleleri kışkırtma yolları aramakta, bazı örgütlerle de bunu canlı ve hedefine varacak bir hareket haline sokmayı istemektedirler. Aşırı solcuların ‘Türk Halkları’ sloganı ile Kürtçülükten Çerkez ayırımına kadar pek çok bölünmeyi sürdürmeyi arzuladıkları görülmektedir.”

Cumhurbaşkanı'nın tanımladığı solculardan birisi de bendim. Ve sanırım artık bu noktada kendimi anlatmaya başlamalıyım. (V.K.Y.B. s.7)

Birinci bölümde, Mehmet Sedes'in 1940'larda Ankara'da geçirdiği çocukluk yıllarına dönülür. Mehmet'in ailesi ve ailenin çevresinden o zamanki Ankara'nın siyasal ve sosyal panoraması anlatılır. Babası ile bir türlü yıldızı barışmayan Mehmet Sedes bir daha dönmek üzere evden kaçar, sol görüşlülerin bir araya gelerek oluşturdukları Spartaküs Komünü'ne sığınır. Mehmet'in gençlik yıllarında Spartaküs Komünü'nde geçirdiği günler, tanıştığı kişiler, ilk defa âşık olması, sosyalizm ve kendisini bu konuda geliştiren bilgi ve donanımları edinme süreci yine ilk bölümde anlatılır.

Türk iç ve dış siyasetinde meydana gelen önemli olaylar, Türk solunun siyaset çizgisindeki tarihi serüveni, sol çizgideki partilerin iktidar mücadeleleri, iç hesaplaşmaları, tarihi belgelere ve dönemin etkin kişilerinin demeçlerine dayanılarak anlatılır. Mehmet'in bakış açısıyla 12 Eylül öncesi Türk solunun değerlendirilmesi yapılır.

Mehmet, aktif bir şekilde sol siyasetin içinde yer alır. Yasemin adında devrimci bir genç kızla tanışır, onunla evlenir. Yasemin ve Mehmet'in sol çizgide sürdürdükleri siyasi etkinlikleri; ikisinin de 12 Mart müdahalesinin ardından hapse düşmelerine, işkenceler görmelerine neden olur.

12 Mart rejimi sona erince, Mehmet ayla birlikte hapisten çıkar ve Yasemin'in isteği doğrultusunda ondan boşanır. Hapisten çıktığında uzatmalı bir hukuk öğrencisidir. Annesini hapisteyken kaybetmiş, babası yeniden evlenmiştir ve siyasi mahkûm olarak Ankara'da iş bulmasının olanaksızlığının farkındadır. İstanbul'a gitmeye karar verir. (V.K.Y.B. s.161)

İkinci bölüm, Mehmet'in İstanbul'da Şiran'ın yanına gitmesiyle başlar. Şiran ailesi ile birlikte İstanbul'a taşınmıştır ve küçük bir dergi çıkarmaktadır. Mehmet'e dergisinde iş verir. Kürt bir aileye mensup Şiran Ören, devrimci bir gençtir ve yasadışı olarak Kürtçülük ve Devrimcilik faaliyetlerine devam etmektedir.

Örenlerin kalabalık ailesi ve aile yaşantıları bu bölümde tanıtılır. Örenler Kürt kökenli bir ailedir. İkinci bölümde artık Kürt meselesinin, Türk soluna paralel bir çizgide ele alınmaya başladığı görülür. Örenler, Kürt halkının genel yaşayış biçimini ve karakterini ortaya koyan model bir ailedir ve şöyle tanıtılır:

(...) Örenleri size tarif ederken Günay'ın kelimelerine teslim oluyorum.

“korkusuz, yiğit bir ırk,” demişti, “ insanı minnettar bırakan konuk severlik, eşsiz dürüstlük, onur, huzur veren güzel bir çehre, nezaket ve şövalyelik.” (V.K.Y.B. s.177)

Üçüncü bölümde Mehmet'in Günay'la tanışması ve Güany'la Şiran'ın beraberliği anlatılır. Mehmet Günay'ı ilk defa Şiran'ın ofisinde görür. Günay, Şiran'ın arkadaşı Hüseyin'le ortak bir şirket kurmuştur ancak şirkette işler yolunda hitmez, Hüseyin'le ortaklığını bitirir.

Daha sonra Günay, Şiran'ın dergisinde çalışmaya başlar. İşleri büyütürler ve Üniversal Eğitim A.Ş adında, yabancı dil eğitimi üzerine çalışan bir şirket kurarlar.

Üniversal Eğitim A.Ş şirketinin kuruluş aşaması, şirketin faaliyetleri ve başka şirketlerle olan ticari ilişkileri, anlatılır.

Günay Şiran'ın kalabalık ailesi içinde kendisine yer edinmeye çalışır. Şiran ve kardeşlerinin her fırsatta yardımlarına koşar Örenlerle iyi ilişkiler kurmaya çabalar. Ancak kendisini bu aileye kabul ettiremediğini; Şafak'ın kardeşiyle kavga ettiği gün onları ayırmak için araya girdiğinde anlar. Kardeşinin araya giren Günaya “*Sen karışma Günay Hanım!*” diye bağırması, Şiran'ın öfkesini birden bire Günaya yöneltmesine neden olur. Günaya tokat atar ve onu evden kovar. Şiranın Günay'ı kovmasının nedeni, aileye yabancı olan bir kadının düzenlerini bozduğu düşüncesidir. Şiran'la olan beraberliğinin bitmesinin ardından Günay, yaşadıklarını hayatının en sarsıcı sosyolojik deneyimi olarak tanımlar ve şu sözlerle Mehmet'e anlatır:

“hayatımın en sarsıcı sosyolojik deneyimidir bu. İhanet, taammüden cinayetin öteki adı. Kötülüğü teorik olarak bilirdim. Örenler bana uygulamada gösterdiler.

Ben, kötülük de diyemiyordum. Daha çok, korkaklık gibiydi.

Şiran, gönlünün başka birine kaydığını Rodoplu'ya söyleyebileceğinden, Günay'ın bu oluşumu, zaman, mekân ve koşullar muvacehesinde değerlendirebileceğinden eminim. Ama yapmadı. Yapmadığı gibi bu ilişkisini ayırmak durumunda olduğu zamanları, Günay'ın örgütsel faaliyetler olarak algulamasını da teşvik etti. (V.K.Y.B. s.581, 582)

“Esasen bunların hepsi uydurma” başlığı ile Günay'ın yazdığı romandan sayfalar alıntılanarak kitap son bulur. (V.K.Y.B. s. 584-610)

5-3. KİŞİLER

5-3.1. Günay

Günay, insanlara ve insanların düşüncelerine karşı ön yargılı değildir. Toplumun hangi kesiminden ve hangi ideolojiden olursa olsun insanları oldukları

gibi sever. Mehmet Günay'ın kişiliğine yönelik tespitlerde bulunurken şu sözlerle onun insanlara bakışını anlatır:

İnsan manzarası... düşünce manzarası...

Artık, Rodoplu'nun izlediğim bütün tepkilerini bu iki kavramın oluşturduğunu düşünüyorum. İnsan manzarası, düşünce manzarası ve bu manzaralara geliştirdiği duygudaşlık. Sahiplenme. (V.K.Y.B. s.284)

Mehmet'ciğim, ben şu ya da bu ideolojiden değil, akıl sağlığından, akliselimden, yanayım. Hep öyle oldum. Çünkü nihayet ideolojiler insanın mutluluğunu sağlamaya yönelik önerilerdir. Bu öneriler, tamamen, kısmen ya da birbirlerine eklenerek kabul edilebilir, denenebilirler. Benim 'Müslüman solcu', 'aklı karışık' gibi alayı alaylı suçlamalara hedef olmamın nedeni böyle düşünmemdir. (V.K.Y.B. s.407)

Günay, sahip olduğu her şeyi paylaşmayı seven cömert bir insandır. Sahip olduğu her şeyi; sevgiyi, bilgiyi, malumatı, anlayışı insanlarla paylaşır. (V.K.Y.B. s.233)

5-3.2. Mehmet

Mehmet, romanda olayları ve kişileri anlatmayı üstlenen karakterdir. Günay Rodoplu'nun hikâyesi onun aracılığıyla okuyucuya anlatılır. Günayın yanındaki yardımcı güç konumundadır her zaman onun yanında yer alır. Yuvarlak bir karakterdir. Romanın içinde okuyucuyu şaşırttığı zamanlar da olur. Solcu aydın karakteri romanda onunla gerçeklik kazanır. Bu yönüyle “norm” bir karakterdir.

Mehmetin Babası İhsan Bey, Cumhuriyet değerlerine sıkı sıkıya bağlı bir öğretmendir. Annesi ise babasının gölgesinde kalmış bir ev hanımıdır. Babasının baskılarına dayanamayan Mehmet evden kaçır ve sol görüşlü insanların arasında kendine yer bulur.

Mehmet'in gençliği siyasi mücadeleler ve eylemlerle geçer. Yasemin adında devrimci bir kızla tanışır ve onunla evlenir. Yasemin hamile kalır fakat Yasemin

savunduğu dava adına Mehmet'ten hamile olduğunu gizler, hapiste gördüğü işkencelerden dolayı da çocuğunu düşürür. Mehmet, etrafındaki insanlardan farklı olarak; o zamanın şartlarında sıklıkla görülen silahlı eylemlere katılmaz ve bu yüzden de çevresindeki insanlar tarafından dışlanır. Karısı Yasemin için savunduğu dava, kocasından daha önemlidir. O yüzden Mehmet'ten ayrılmak ister ve ayrılırlar Mehmet, çok sevdiği eşi Yaseminden ayrılmasını; silah sevmemesi ve silahlı eylemlerde yer almaması nedeniyle ödediği diyet olarak görür. (V.K.Y.B. s.149)

Hapisten ıkınca, İstanbul'a arkadaşı şiran'ın yanına gelir, onunla birlikte çalışmaya başlar. Bir yandan da yarım kalan eğitimine devam eder. Günay'la da şiran aracılığıyla tanışır. Dostlukları, Günay ölene kadar sürer.

5-3.3. şiran

Mardin'den İstanbul'a taşınan Kürt kökenli ren Ailesinin en büyük çocuğudur. Kendi geleneklerine uygun olarak babasından sonra ailenin en çok saygı gören üyesidir. Ailesinin geçimini sağlayan işleri şiran yürütür.

Küçük bir dergi çıkararak başladığı işlerini Günay'la beraberliğinden sonra iyice büyütür. Bir yandan da siyasi olaylardan dolayı yarım bıraktığı hukuk eğitimini tamamlayıp avukat olur. Hiçbir zaman avukatlık yapmayacağını söylese de avukatlık mesleğinde hızla yükselir. şiran, Günay için büyük bir hayal kırıklığı olmuştur. Sadece Günay'ı değil sahip olduğu ve uğrunda mücadele ettiği bütün değerlere sırt çevirmiş, yabancılaşmıştır. şiran, Günay'ın ilk büyük kaybıdır.

Sosyalist görüşlü bir insan olan ve kapitalist düzene karşı gençliğinde mücadele eden, hapis yatan şiran'daki değişim romandan yapılan şu alıntılarla açıkça görülebilir:

“şiran'ın bir yandan DGM'ler, öte yandan ticari davalar arasında koşuşması mali durumunu dzelitti. Bir otomobil almak, evi değiştirmek istediğini söylemeye başladı. Sonra, günlerden bir gün, bir otomobille çıkageldi; bir baştan bir başa, sekiz silindirdi, yemyeşil camlı bir Amerikan arabası.” (V.K.Y.B. s.573)

“Üç yıl kadar sonra Şiran Ören ünlü bir avukattı. Âdet olduğu vechile bir spor kulübüne üye olmuştu. Üniseks saten şortları içinde yüzme havuzunun başında viskisini ‘yudumladığını’ Tülin gördü. Daha sonra, Levent’teki evin satıldığını, Ataköy’e taşındığını duyduk. Kızlar Gültepe’ye, Apo’nun yanına gönderilmişlerdi. (V.K.Y.B. s.581)

Şiran, Kürçü’lüğü ve sosyalizmi temsil etmektedir. Romanda bu anlayışın sembolü olarak karşımıza çıkan “kart” bir karakterdir. Türk solu ve Kürt meselesi Şiran ve ailesi üzerinden romanda konu olarak işlenir. Sabit fikirli, sahip olduğu değerler için mücadele etmekten kaçınmayacak bir kişi olarak görülse de o da Günay’ın hayatındaki diğer erkekler gibi “Büyük Yalan”nın tuzağına düşmüş, yabancılaşmıştır.

Romanın şahıs kadrosu oldukça kalabalıktır. Şiran’ın ailesi, Mehmet ve etrafındaki insanlar bir dönemi ve bir ideolojiyi yansıtmak için kullanılan fon karakterleri oluştururlar bu karakterler romanda ele alınan konuya ya da, belli bir dönemi anlatırken sınırlı ölçüde katkı sağlayan, romanın inandırıcılığını pekiştiren karakterlerdir.

5-4. ZAMAN

Romanda, anlatma zamanından geriye dönüşlerle geçmişe gidilir. Günay ve Mehmet’in hatıralarıyla daha önce yaşanmış, bitmiş olaylar anlatılır, değerlendirmeler yapılır. Mehmet’in 1940’lı yıllarda Ankara’da geçen çocukluğundan başlayarak, 1975 yılında Günay’la ilk karşılaştığı güne kadar geçen zaman, dönemin siyasi olaylarından takip edilebilmektedir. Mehmet Sedes, o dönem yaşadıklarını, romanın anlatma zamanında değerlendirirken zamanla ilgili bilgiler de verir:

1970 TİP Kongresini hatırlayın,

“Kürt halkının yaşadığı bölgenin, Türkiye’nin diğer bölgelerine oranla geri kalmış olmasının temel nedenlerinden birinin, kapitalizmin eşitsiz gelişme kanununa

ek olarak, bu bölgenin Kürt halkının yaşadığı gerçeği göz önüne alan hâkim sınıf iktidarlarının sonucu olduğu kararı alınmıştı.” Yeri gelmişken,

Bu karardan bugün hâlâ gurur duyduğumu bilmenizi isterim! (TİP’li olmaktan da!) Biz, yaşamaya, yaşatmaya ve iyileştirmeye çabaıyorduk. TİP, hiçbir şey yapamadıysa bizi terbiye etti. Bu oluşumda yer almak benim için onurdur. (V.K.Y.B. s.141)

Romanda zaman öğelerini, Türkiye’nin yakın tarihinde meydana gelen önemli siyasi olaylar aracılığı ile rahatlıkla takip edilebilmek mümkündür.

Müteferrika’ya geldiğimizin üçüncü günü (30 Mayıs) Çayanlar bu defa Maltepe’de Sibel Erkan’ın rehin alınmasıyla sonuçlanan eylemi başlattılar. Bu olaya duyulan öfke, bir buçuğa/bir buçuk bir helâya kapatılmama sonuçlandı.

“Sinan geberdi, sıra Mahir’de!”

Cemgil’in Nurhak Dağları’nda katledilmiş olduğunu böyle öğrendim. Taharet musluğunda su içmeye çalıştığım üç günün sonunda tekrar koğuşa alındığımda, ırgat yüzölü, yaşlıca bir polis,

“Mahir Çayan öldü, Cevahir yaralı ele geçti,”dedi. Cevahir’i, Mahir sanmışlardı; zavallı bedeninden yirmi yedi kurşun çıktı. (V.K.Y.B. s.156)

5-5. MEKÂN

Romanda ele alınan mekânların tasvirine fazla yer verilmez. Olay ve kişiler daha çok ön plandadırlar. Romanda geçen olaylar iki ayrı şehirde meydana gelir. Mehmet’in hikâyesini anlattığı bölümde asıl mekân Ankara’dır. Şiran ve Günay’ın hikâyesinin anlatıldığı bölümdeyse, mekânın merkezi İstanbul’dur.

Kapalı mekânlardan Ören ailesinin kalabalık evi, sosyal ortamı yansıtmaması bakımından işlevseldir. Romanda geçen ev işyeri, yazıhane gibi diğer mekânlar günlük hayatın bir parçası olarak olayın geçtiği mekânlardır.

6- O.K. MUSTİ, TÜRKİYE TAMAMDIR.⁴⁰

Serinin son kitabı “*O. K. Musti, Türkiye Tamamdır.*” Diğer üç kitapta olduğu gibi kendi içinde alt başlıklara ayrılan beş ana bölümden oluşur.

Birinci bölüm ‘*Kazak Baskı Oyması*’ndan alınan bir dörtlükle başlayan “*Aşçının Oğlu*” dur. Bölüm kendi içinde altı alt başlıktan oluşur.

“*Kür Şad ve Kırk Arkadaşı*” adlı ikinci bölüm *H. N. Atsız*’ın *Bozkurtlar’ın Ölümü*’nden alınan bir epigramla başlar. Bölüm, *Abdal Musa*’dan Yunanlı şair *Viktorya Tedoru* ve *Hüsrev Hatemi*’den alınan epigramlarla kendi içinde dört alt başlıktan oluşur.

“*Fena Fi’d Devle*” adlı üçüncü bölüm *Dündar Taşer*’in epigramıyla başlar. Yine kendi içinde beş alt başlıktan oluşan bölümde; *Mustafa Ok* ve *Marsen Lianapolu* gibi isimlerin epigramları da bulunur.

“*Bireysellik, Bilinmeyen İdeal*” başlıklı dördüncü bölüm tek alt başlıktan oluşur. Diğer bölümlerde olduğu gibi bu bölümde de epigramlara yer verilir.

Birinci kitapta olduğu gibi bu kitap da, “*Epiloque*” diye adlandırılan bir sonla noktalanır. Bu bölüm bir nevi serinin de sonunu gösterir.

6-1. TEMA

6-1.1. Kadın

Farklı ideolojilerin kadına verdikleri farklı değerler vardır. Selahattin’in Milliyetçi ideolojisiyle sevgilisi Günay’a bakış açısı şu sözlerle yansıtılır:

⁴⁰ 4. basım, Alfa Yayınları, İstanbul, Kasım 2001. Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

“Yeniçeriler boş zamanlarında zikrullahla meşgul olurlarmış,” diye sürdürdü, Rodoplu, “Busbecque, onları ilk gördüğünde ‘Türklerin rahipleri zannettim, o kadar vakurdular,’ demiş. Cumhuriyet ordusunda zikrin yerini şiirini aldığı düşünüyorum. Her iki süreçte de kadın yoktur, anlıyor musun? Bizim ordumuzda kadın diye bir şey yoktur. ‘Kadın’ soyut bir kavramdır; ‘vatan’ kavramıyla örtüşür. Ana ve sevgili karışımı olan bu kavram, uğruna dağlar aşılacak, rhmine sığınılacak ‘kadın’ vatandır. Selahattin, sürgit böyle bir kadının, benim asla yerini tutamayacağı bir kadının, vatan-kadının hasretini çekti. Ve vatanının kadını, kadını vatanı gibi kışkandı!” (O. K. M. T. T s.22)

6-1.2. Aydın

Aydınların en önemli görevi, toplumun sorunlarının çözülmesine yardımcı olmaktır. Ancak, kendi toplumuna yabancılaşmış Türk aydınları, “değer yargılarından arındırılmış” bir toplum kurma⁴¹ çabasındadırlar ve bu durum kabul edilemez. Bir aydının, varoluş sebebi olan, içinden çıktığı toplumu hakir görmeye hakkı yoktur. Romanda aydınların bu tavrı eleştirilir. Kendi toplumunu, kültürünü ve milli değerlerini iyi bilen, sorumluluklarının farkına olan aydınların gerekliliği romanda şu sözlerle anlatılır:

‘Benim kumandanım çok temiz, iyi niyetli ve kıymetli bir zat idi. Fakat, her aydın gibi, halkı cahil görüyordu. Ona medeniyet götürmek gibi bir telakki içinde bulunuyordu. Halbuki huzuruna çıkarılan sofra, bin senelik bir medeniyet ve tarihi. Bunu anlamıyor, anlayamıyordu. Türkmenler, görgüsüzlüklerinden, fakirliklerinden böyle hareket etmiyorlardı. Beraber yemek, adap ve erkân işidir. Başlı başına bir medeniyettir.’

Söylemeye çalıştığım, senden benden farklı olarak, Selahattin’in şehirliliköylü, halk-aydın uzmanlığının bilincine çok küçük yaşta varmış olması. Zaman içinde gördüm ki, Ülkücülerin hemen hepsi böyleydi. Yaşadıkları hemen her olayın,

⁴¹ Hayır diyebilmeli İnsan, Zaman Kitap, İstanbul 2005, s. 11

duydukları hemen her sözün, gözlemedikleri davranışların, hatta melodilerin, tarihi, dini, ulusal kökenlerini saptamaya çalışırlardı. (...) Yani halleşemediğin, içselleştiremediğin bir oluşumu –bizim durumumuzda Selahattin'in sahiplendiği halkı!- ortadan kaldırıp, kurtulmak isteyebiliyorsun! Nükleer bomba kullanarak yok etmiyorsun da, dönüştürerek yok ediyorsun.

O gün, Taşer gözlerimin içine baka baka,

'Münevverin, halka karşı takındığı tahripkâr ve aşağı görücü tavrının boşluğunu anlaması lâzım,' diye sürdürdü ve meydan okudu,

'Halkı anlayacak, onun şuur ve ölçülerine sahip münevver lâzım. Yani aydın, halkımızın okumuşu olmalı.' (O. K. M. T. T s.35)

6-1.3. Rasyonel otorite

Kişinin kendisini kontrol edecek mekanizmalardan kurtulması, sorumluluk kaybına yol açar. Başboş ve duyarsız kalınması halinde kişi narsist duyguların esiri olur ve topluma karşı yabancılaşmaya başlar. Bu durum romanda sıklıkla vurgulana nekrofilyanın ilk aşamasıdır. Romanda bu tehlike şöyle anlatılır:

(...) Bu 'rasyonel otorite' meselesini hatırlatmakta yarar var. Rodoplu, rasyonel otoriteyi, 'zaman içinde kendisini yok eden otorite' diye tanımlardı; öğretmenin öğrencisinin, ustanın çırağının üzerindeki otorite, boynuz kulağı geçtiği zaman ortadan kalakan otorite. Rasyonel otoriteyi, ilerlemenini gelimenin olmazsa olmaz şartı görürdü. "Rasyonel otorite ortadan kalktığı zaman izleyen kaosta, kişi tolumdaki yerini ve haddini bilmez olur," derdi.

"Bugünkü Türkiye'ye tercüme edersen, nedir 'haddini bilmezlik' biliyor musun? 'Haddini bilmezlik' rasyonel otoritenin kaybıdır. Kimsenin karşısındakinin kendisinden daha bilgili, daha yetkin olduğunu kabullenmeye yanaşmadığı ruh halidir. Herkesin kendisini her mevkiye layık gördüğü, herkesin 'en iyi eri kapmaya çalıştığı' ortamdır.

(...)

Türkiye'nin ölümcül patolojisinin, yabancılaşmanın önde gelen unsurlarından birisiydi, rasyonel otorite kaybı.

“Rasyonel otorite ortadan kalkınca, meydan yalana kalır, Büyük Yalan'a! Kadızade'nin mftüymüş gibi, Şafak'ın belediye başkanıymış gibi, Selahattin'in Müslümanmış gibi, efendim Şiran'ın devrimciymiş gibi yaptığı ritüeller ülkesi oluruz. Her eylemimiz bir ritüelden, törenden, gösteriden ibaret kalır.” (O. K. M. T. T s.63, 64, 65)

6-1.4. Cinsellik

Cinsellik, içinde duygu barındırmadığında yapmacık ve yüzeyseldir. Günay'ın yaşadıkları da böyle bir cinselliktir ve romanda “ten tokuşturmak” ifadesiyle adlandırılır. Günay'ın ilişkilerinde yaşadığı cinselliği tanımı şu şekildedir:

“Onları anlıyorum. Çünkü biliyorum, bir kadın olarak öteki yarımı kucaklamamanın önündeki en büyük engel, cinselliğin ta kendisi olabiliyor! Ne garip, ne ironik, öyle değil mi? Benim er kişilerimi -Selahattin'i de, Şiran'ı da, Şafak'ı da- öğüten cinsellik oldu. Birbirimizi tanıyamadık, birbirimize dayanamadık, birbirimizi ululayamadık. Çünkü yürekte yüreğe, sahici ilişkiler kuramadık. Ulvi gibi görünen aşk sahneleri, sıradan-ve sıkıcı- ten tokuşturmalarına, adale sürtüşmelerine dönüştü. Bütünlüğe ulaşamadık.” (O. K. M. T. T s.120)

“Bu arada, Selahattin, öfkesini seksle dindiriyor, ben acıdan kaskatı, ten tokuşturmak, adale sürtüştürmek nedir, çok iyi anlıyorum! Bir de böyle bir zamanda bedenine dönüp rahatlayabilmesini kısıtlıyorum! Halimiz bana, Amerikan filmlerinde çatışmanın ortasında öpüşen çiftleri hatırlatıyor! Nereden akıllarına gelir, hayrettir!” (O. K. M. T. T s.287)

6-1.5. Akılcılık

Gerçek aydın akılcı olmalıdır.. Türkiye'nin de tarafsız, akılcı aydınlara ihtiyacı vardır. Günay, romanda Mehmet'i akılcı olmamakla eleştirirken aslında Türk aydınının genel bir yanlışını da ortaya koymaktadır:

“Bak, ne zaman Ülkücülere ilişkin bir şey söylesem, bakışlarını kaçırıyorsun. Tıpkı, aydınları eleştirdiğim zaman yaptığın gibi yapıyorsun! Öyle şartlanmışsın ki birisinin yanlışlarını hoş görmeye, ötekinin yanlışlarını abartmaya!”

Sesini yakarır gibi yumuşattı,

“Ama bu akıl değil canım, bunu görmüyor musun? (O. K. M. T. T s.73)

6-2. OLAY ÖRGÜSÜ

O.K. Musti, Türkiye Tamamdır!'da, Selahattin'in hikayesi anlatır. Ailesiyle birlikte yaşadıkları afetten dolayı Ağrı'dan Erzincan'a göç etmek zorunda kalan Selahattin, Erzincan Askeri Lisesi'nde okumaya başlar. Daha sonra eğitimine Ankara'da, Harbiye'de devam eder. Gençlik yıllarında gittiği Erzurum'da bir binbaşının karısı olan Ayhan Hanım'ı görür ve ondan çok etkilenir. Her sabah kocasını işe güler yüzle uğurlayan ve her akşam süslenip güzel kıyafetler giyerek kocasını karşılayan Ayhan Hanım, onun ideal kadın tipinin ilk çizgilerini oluşturur. Romanda Selahattin'den yola çıkılarak Türkiye'nin milliyetçi kesiminin siyasi süreci anlatılır. Selahattin ve arkadaşları 21 Mayıs darbe girişiminin ardından Harbiyeden atılırlar. Selahattin üniversitede eğitimine devam eder.

Daha sonra, Günay Rodoplu'nun hikâyesi anlatılmaya başlanır. Günay'ın kökeni Batı Trakya'ya dayanmaktadır ve buradan yola çıkılarak Batı Trakya Türkleri'nin siyasi tarihi, yaşadıkları savaşlar ve acılara değinilir. Batı Trakya Türklerinin çektiği insanlık dramı tarihi belgelere de yer yer başvurularak ortaya konur.

Günay'ın babası yaşadığı bölgenin güvensizliğinden duyduğu endişe ve savaş sırasında kötü duruma düşen sağlığından dolayı, karısını Türkiye'deki akrabaları Osman'ın yanına gönderir. Kendisi orada kalır ve iki yıl sonra da ölür. Batı Trakya'daki topraklarını satarak elde ettikleri parayla, Günay, Amerika'ya eğitim almaya gider.

Selahattin ve Günay, Nihal Atsızın da bulunduğu bir piknikte tanışır ve ilerleyen süreçte sevgili olurlar.

Günay İstanbul Üniversitesi'nde işe başlar. Üniversitelerdeki çarpık idarecilik ve eğitim ciddiyetsizliğine dayanamayan Günay, üniversiteden ayrılır. Yeni yeni tanıştığı Şiran ve Kürt çevresiyle arkadaşlığını kıskanan Selahattin, Günay'ı döver. Selahattin'le ilişkisi de böylelikle son bulur.

6-3. KİŞİLER

O.K. Musti Türkiye Tamadır! Romanında; Türk siyasetinin sağ görüşlü ideolojileri, özellikle de, Türk milliyetçiliği ele alınır. Selahattin, milliyetçi bir gençtir ve romanın önemli karakterlerinden birisi olarak karşımıza çıkar. Selahattin'in ve tarafsız bir aydın gözüyle olayları, kişileri ve ideolojileri değerlendirebilme yetisine sahip Günay Rodoplu'nun bakış açısıyla; Türk Milliyetçiliği, romanda pek çok yönüyle değerlendirilir. Romanda, konuyla ilgili olarak olayların merkezine çekilen, derinlik kazandırılan Selahattin ve kendisi gibi aynı siyasi çizgide hareket eden dava arkadaşlarının etrafında meydana gelen dönemin siyasi olayları, sosyal atmosferi, milliyetçilik ideolojisinin Türkiye üzerinde bıraktığı izler romanda irdelenir.

Bu romanda da şahıs kadrosu oldukça zengindir. Şahıs kadrosu, milliyetçi ideolojiye sahip sosyal ortamın okuyucuya yansıtılmasında ve romanın gerçekliğine katkıda bulunulması amacıyla romana serpiştirilmiş fon karakterlerden oluşmaktadır. Gerçek hayatta rahatlıkla benzerlerini görebileceğimiz bu fon karakterler, romanda olayları yorumlayan bir koro gibi görev yapmaktadırlar.⁴²

6-3.1. Selahattin

Romanda, çocukluğundan başlayarak Selahattin'in gençlik yıllarına uzanan, milliyetçi çizgide oluşumunu tamamlayan hayat hikâyesi anlatılır. Karaköse'de

⁴² W.J.Harvey, "*Romanda Sosyal Ortam*", Roman Teorisi içinde, s.182-184.

yaşadıkları afetin ardından Erzincan'a göç etmek zorunda kalan bir aşçının oğludur. Yoksulluk içinde geçen çocukluğu onun karakterinin oluşumunda da önemli etkiler taşır. Günay bunu şöyle anlatır:

Erzincan'ın dağlarında, ovalarında büyüdü çocuklar. Aşçı'nın kazancı, aileyi geçindirdi ama birikime izin vermedi. Alucu kuşburnundan, üvezi muşmuladan ayırmayı öğrendiler. Ebegümece ot değil, sebzeydi. Madımak da öyle. Yenebilecek her şeyi yediler.

“Belki de bundan, Selahattin, kendisini hiçbir lüksün kolay etkilemeyeceğini, sivribiber ve soğana her zaman dönebileceğini söylerdi. Severek ya da inatla” (O. K. M. T. T s.7)

Önce Erzincan Askeri Lisesi'nde, daha sonra da, Ankara'da, Harbiye'de eğitimini sürdürür. Başarısızlıkla sonuçlanan 21 Mayıs askeri darbe girişiminin ardından diğer Harbiye'li arkadaşlarıyla birlikte okuldan atılır. Üniversite eğitimini ekonomi üzerine yapar.

Selahattin, Türk milliyetçiliğini ve ülkücüleri temsil eden “kart” bir karakterdir Romanın sonunda, diğer kahramanlarda görülen büyük değişim ve yabancılaşma onda da görülür. Amerika'da bir banka satın alan ve bunun için Türk bankalarından usulsüz kredi alan Selahattin, arkadaşına; “O.K. Musti Türkiye Tamam” diyerek yaşadığı değişimi gösterir. Aynı Şafak ve Şiran gibi Günay'ın hayatında derin izler ve hayal kırıklıkları bırakan birisidir. Kitaptaki epilogdan Günay'ın ölümünden sonra Selahattin'in durumu hakkında şu bilgiler verilir:

“Selahattin Ak, 1987 yılında beraat etti. 1994'te ortağı Mustafa ile birlikte Cleveland'da bir de bankası olan dolar milyoneriydi.

Birleşik Devletler'deki bankayı satın alma sürecinde, Türkiye Emlak Kalkınma Bankası'ndan aldığı krediyimüjdelemek için telefon açtığı ortağına “O.K. Musti, Türkiye Tamamdır!” demesiyle bilinir.” (O. K. M. T. T s.410)

Romanın şahıs kadrosu çok kalabalıktır. Kişiler temsil ettikleri ideolojileri yansıtmak için kullanılırlar. Kişilerin başından geçen hikâyeler anlatılarak Türk

milliyetçiliğinin genel çizgileri örneklendirir. Nihal Atsız, Orhan Şaik Gökyay gibi gerçek kişilerin roman kurgusunda yer almaları hikâyenin inandırıcılığını artırır. Bu ideolojiyi temsil eden kişiler, Selahattin'in yakın arkadaşları, Mustafa ve Rıfkı, Günay'ın İbrahim abisi vb. pek çok fon karakter romanda yer alır. Ancak, romanda bu kişilerin etkinliği ele alınan olayı gerçekçi kılmak için “orada” bulunmalarıyla sınırlıdır.

6-4. ZAMAN

Roman'da Selahattin ve Günay'ın hikâyeleri, kronolojik bir sıra takip edilerek anlatılır. Bunu yaparken, zamanda geriye dönüşlerle, hastane odasından olayların geçtiği zaman gidilir. Günay ve Mehmet'in hastane ve evde geçirdikleri kısa süre, geçmiş olayların ve insanların hikâyelerinin anlatılmasıyla, çok uzunmuş gibi hissedilmektedir. Oysa bu durum anlatıcının zamanı yavaşlatmasının göstergesidir.

Tarihte meydana gelmiş önemli olayların romanda bahsedilmesinde nesnel zaman kullanımı söz konusudur. Bu tercih sayesinde,, olay zamanıyla, romanda işlenen konuların tarihi sürecinin canlı tutulduğu gözlemlenir:

“Almanlar, Atina'yı 12 Ekim 1944'te boşalttılar.” (O. K. M. T. T s.211)

“Yine de İngilizler 1947 baharına kadar ancak dayandılar. 12 Mart'ta, Yunanistan için öngörülen yardım karşılığında Amerikan büyükelçiliğine ülkenin “bütün işlerine müdahale ile iç ve dış politikasında değişiklik talep etmek hakkını” öngören Truman Doktrini ilân edildi.” (O. K. M. T. T s.213)

Günay'ın annesi Gülizar Hanımın İstanbul'a geliş tarihi romanda şu tasvirle anlatılır:

“Rodopluzade'lerin Gülizar Hanım, İstanbul'u, 1947 Ekim'inin son gününde, hanidir yağmursuz bir sonbaharın alışılmadık sağanağı altında gördü.” (O. K. M. T. T s.217)

6-5. MEKÂN

Romanda gerçek mekânlar kullanılmıştır. Bu romanda kullanılan açık mekânlar diğer romanlardan farklı olarak geniş bir coğrafyayı kapsar. Romanda ele alınan konu Türk milliyetçisidir. Türkler, tarih içinde büyük imparatorluklar kurmuş, farklı coğrafyalara yayılmışlardır. Romanda mekânın, Türklerin bu özelliğinden dolayı, Orta Asya'dan Balkanlar'a kadar konuya uygun olarak genişlediği görülür. Romanda asıl olan konudur ve mekân ancak konuya gerçeklik katmak için kullanılan bir unsur olarak romanda yer alır. Selahattin ve Günay'ın çocukluklarının geçtiği çeşitli şehirler de romanda yer alan açık mekânlardır. Yüzeysel tasvirlerle anlatılırlar:

“Aşçı'nın ailesi Erzincan'ı yaz başında gördü. 1939 depreminden sonra yeni yeni kuruluyordu şehir. Binalar dört köşe, caddeler dikine dikine, bağlar türküdeki gibi yeşil, suları gürül gürüldü.” (O. K. M. T. T s 4)

Hastane odası ve Günay'ın evi, dört kitabın da ortak kapalı mekânlarıdır. Batı Trakya'dan Türkiye'ye gelen Günay'ın annesi Gülizar hanımın sığındığı ve Günay'ın çocukluğunun geçtiği Cemal Dayı'nın evi, roman'da şu sözlerle tasvir edilir:

“Gülizar Hanım, sağda, sarmaşık kaplı duvarın içine oyulmuş gibi duran, kiremit çatılı küçük tahta kapıyı ancak fark etti. Cemal Dayı, kapının yanında, yeni takılmış gibi parlak, lacivert üzerine beyaz emaye “10” yazılı oval plakanın altındaki delikten çıkan ipi çekti. Boğuk çingirak sesi evdekilere nihayet haber verdi.” (O. K. M. T. T s 219)

SCHRÖDİNGER'İN KEDİSİ

2020'li yıllarda Yeni Dünya Düzeni tarikatı tüm dünyada iktidar sahibidir ve gücünü hızla yükseltmektedir. Tarikatın başında Yüce Pir vardır ve tarikatın amacı, “Son hakikat” olarak adlandırdıkları dünya görüşlerini, kendilerine tabi olmuş insanlarla birlikte tüm dünyaya yayma çabasıdır. “ Son Hakikat” bütün dünya halklarını, tek bir dünya, tek bir devlet, tek bir bayrak altında toplamayı amaç edinen post modern bir faşizm yönetimidir:

“Gezegemizi sıkıca koordine edilmiş küçük, seçkin ve uluslar ötesi bankerlerden ve sanayicilerden oluşmuş, entelijensiya destekli bir oligarşinin eline teslim etmek, Avrupa Birliği'nin Avrupa kıtası için yaptığını gezegenin bütünü için yapmak ve dünya devleti kurmak istiyorlar.”(Rüya 283)

Bu yönetime boyun eğmek istemeyen dünya halkları genleri yok edilerek biyolojik bir soykırımla karşı karşıya kalacaklardır. Kutsal Koalisyonun (Yeni Dünya Düzeni) karşısındaki en önemli engel, kendilerine “Onarımcılar” adını veren bir gurup insandır. “Kutsal Koalisyon'un” dışında kalarak gezegenimizde hayatlarını sürdürebileceklerine inanan bu insanlar, yeraltında kurdukları “mucizeler diyarı” ile kendileri ile hemfikir olan insanları bir araya toplayarak “Yeni Dünya Düzeni'ne” karşı mücadele etmektedirler. Roman bu iki karşı gurubun, güçlü ile güçsüzün, zalim ile mazlumun, “bozucular” ve “onarımıcılar” arasındaki temel çatışmalar üzerine kurulmuştur.

Yeni Dünya Düzeni tarikatı “Son Hakikat'ın” kesin zaferini sağlayabilmek için *öldürücü olmayan silahlar* kullanırlar. Ekonomik güçlerini, kontrolleri altındaki “bağımsız” medyayı kullanarak insanları kendi kültürlerinden kendi değerlerinden uzaklaştırıp, bireyden topluma kadar uzanan afazi salgını yaratırlar. Bireyin algılama bozukluğu ve kültürel yabancılaşmasını sağlamakta kullandıkları sloganları *özgürlük, zenginlik* kavramları ile ait oldukları toplumdan soyutlamakta, bilinçsizleştirmektedirler. Sloganları özgürlük olmasına rağmen, insanları kendisine tabi kılmaya zorlayan bir yönetim...

“...İnsanın insana egemen olduğundan beri ilk kez, karşısında özgürlüğün bile işe yaramadığı bir egemenlik sistemi oturtular. Tersine, sistem bütün kozlarını özgürlük üzerine oynuyor. En büyük buluşu da bu zaten. Her türlü eleştiri yararına oluyor. Her türlü yergi yılış yılış hoş görüsünün yarattığı yanılısamayı güçlendiriyor. Size kibarca boyun eğdiriyor. Her şey serbest. ...İtaatsizlik bile bir itaat biçimi haline geldi.” (Rüya 314)

Dünya uluslarındaki değişimi sağlamak için başlıca hedefleri dil, din, ulus ve kültürel değerleri ortadan kaldırmaktır. Bu hedef doğrultusunda yaptıkları çalışmalardan Türkiye Cumhuriyeti de nasibini almıştır. Yeni Dünya Düzeni'nin askeri kolu olan Psikolojik Savaş Ünitesi, uzun yıllar sürecektir olan bir projeyi, “Türkiyeli mağdurları moronlaştırma” çalışmalarını başlatmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda en önemli hedefleri Türk milletinin bağlayıcı unsurları olan dil, din, aile ve kültür gibi kavramları ortadan kaldırmaktır. Bireyi ailesinden milletinden ve içinde bulunduğu toplum ile ortak değerlerinden ayırarak, *biz* kimliğinden uzaklaştırıp, *ben* kimliğini ön plana çıkararak ele geçirmektir. Romanda bu durum şöyle anlatılmaktadır:

“kültür değişimi direnç gösterir, gelişmeyi engeller” kültür bireylerin içine “Yeni'nin” korkusunu salan bir firavundur, tirandır!.. Dünyamızda değişimi sağlayan faktör (kültürel) yabancılaştırma, sıçramadır.” (Kâbus 14)

“Aileleri parçalayacaksınız ki, birey yaşama şansı bulsun. Bakın sülale ve ailelerde hiç istenmeyen bir vericilik vardır. İnsanlar kendilerini diğerlerinin esenliği için feda etmeye şartlandırılmışlardır...”(Kâbus 160)

“ İngilizce konuşan oligarşik federasyon... Orta Doğu Teknik Üniversitesi hangi tarihte kurulmuştu? Marmara İngilizce İktisat? Diğerleri? NTV'nin İngilizce başlıklar attığını hatırlıyorum, life style, high fashion vs. Sonra dergi isimleri, futbol maçlarındaki bez afişler İngilizceydi...”(Rüya 301)

Bireyi ait olduğu kùltürden koparmak için, kendisinin ait olduğu kùltürün ortak değerlerine yabancılaştırılır. Kişi celbedilmiş afaziye⁴³ sürüklenir. Bireysel afazi, zamanla toplumsal afaziye dönüşür ve ùlke birbirlerinden tamamen bağımsız hiçbir ortak değerleri olmayan kişiler topluluğundan ibaret kalır.

Onarımcılar ise bu psikolojik savaşın karşısında durup, kaybedilmiş değerleri bir arada toplayarak *biz* kimliğini tekrar ortaya çıkarmaya, “onarmaya” çalışmaktadırlar.

7- KÂBUS⁴⁴

Schrödinger’in Kedisi dizisinin birinci kitabıdır. 705 sayfadan oluşan bir kitaptır. Günümüz Türkiye’sinin güncel sorunlarını, yaratmış olduğu dünyada her yönüyle irdelediği eserde, bilimin, sosyal düzenin inşa edilmesine ne denli etken olduğu anlatılır. Alatlý’ya göre “kâbusla halleşmek”, problemleri aşmanın öncelikli şartlarından biridir.

Serinin ilk kitabı olan “*Kâbus*”, her biri kendi içinde sınıflandırılan üç ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm, “*Amnesty International (Uluslar arası Af Örgütü) Adrianople Islahanesi*” dir. Bu bölüm, on alt başlıktan oluşur. Her bir başlık farklı konuya ayrılmıştır. Bunlar: “*Bir Cinayet Sanığı*” (sekiz alt bölüm), “*Mao’nun Yolu, Kennedy’nin Sonu (Head Start)*” (altı alt bölüm), “*Seks ve Hükümlerlik, Eski Türkiye Mağdurlar Cumhuriyeti*” (iki alt bölüm), “*Remzi Adında Bir Ön-İnsan*” (sekiz alt bölüm), “*The Grudgers, Karşılıklı Dindarlık İlkesi*” (beş alt bölüm), “*Radikal Kapitalistler, Ayn Rand Kültü*” (altı alt bölüm), “*Onarımcılar, Kara*

⁴³ Afazi: beyinde oluşan bir hasar sonucu sözlü ve yazılı iletişim fonksiyonlarında ortaya çıkan kayıp. Lisan ve algılama yetisinin kaybı. celbedilmiş afazi: “inducet abhasia” bedensel bir aksaklık sonucu olmayan insan yapımı yapay afazi.

⁴⁴ 16. basım, Alfa Yayınları, İstanbul Mayıs 2005. Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

Kalpaklı Adam” (altı alt bölüm), “*(Ufak Bir Detour) Haşhaşiler, Marlboro Operasyonu*” (beş alt bölüm), “*Scrödinger’in Kedisi, (Kuantum Fizikçileri, Sufî Tayfasıyla-Birleşik Cephe!) Saçaklı Devrim*” (üç alt bölüm) ve “*Heceli Kelâm Meselesi, Afazi*” (altı alt bölüm) dir.

İkinci bölüm “*Eros, Thanatos’a Karşı*” dır. Bu bölümde diğer bölümde olduğu gibi kendi içinde on iki alt başlıktan oluşur. Bunlar: “*İddianame*” (altı alt bölüm), “*The Mıh, Issız’ın Türküsü*” (on iki alt bölüm), “*The Nal, (Allahümme inni Eüzü Bike Minelhubbi Velhaba*” (yedi alt bölüm), “*The At, İnsanoğlumun Yegâne Evrensel Merkezi, Seks*” (sekiz alt bölüm), “*The Atlı, Moleküler Düzeyde İdeolojiler Yoktur, Bir Zapping Ustası*” (altı alt bölüm), “*Muskalı Mafya (Komşuluk Töreni) Bir Tabak Ayva Reçeli*” (on iki alt bölüm), “*The Mıh, The Nal, The At & The Atlı, Ruhun Cenkleri*” (on alt bölüm), “*Akıl, Ahlâk, Adalet, Aklın Cenkleri*” (altı alt bölüm), “*Anneler, Babalar, Çocuklar The Zafer*” (yirmi iki alt bölüm), “*Salihun Devleti, İlk Kan*” (altı alt bölüm), “*Evvel Zamanın Alınyazısı, Özgürlüğün İçinde, Sonlu Sonsuzluk*” (on alt bölüm) ve “*Kurgusal Doğrular, Olgulara Karşı: Bilgi Yerine Geçen Kurallar*” (üç alt bölüm) dir.

Üçüncü bölüm “*İmre Kadızade’nin Seçimi*” ise iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar: “*Kelebek Etkisi*” (on alt bölüm) ve “*The Ülke, (Silahlı Sivil Toplum Örgütleri) Postmodern Faşizm*” (on alt bölüm) dir.

7-1. TEMA

Romanda, Türkiye Cumhuriyeti, birbirini tetikleyen pek çok nedenlerden dolayı yıkılmış, adeta öldürülmüştür. Yazar ölü Türkiye’yi ameliyat masasına yatırır. Kendisinin ölümüne sebep olan bütün nedenler, bir cerrah titizliği ile parçalara ayrılıp tek tek incelenir. Bulgular alanındaki uzman kişilerin görüşleriyle tahlil edilir. Türkiye’nin ölmeden önceki halini, bugünkü durumunu gösteren bulgular romanda bütün teferruatlarıyla verilir. Burada karşılaşılan meseleler, İmre Kadızade’nin kendisiyle ve aile bireylerinin birbirleriyle olan çatışmalardır. Küçük bir alanda meydana gelen bu çatışmalar, geniş bir çerçeveden bakılacak olursa tüm bir ülkeyi

yok oluŖa sürükleyen, ortak değerleri bitiren süreci gözler önüne serer. Romanda anlatılan bu süreç günümüz Türkiye'sinin içinde bulunduğu temel sıkıntılarını ele almaktadır.

Romanın ana temasını Türkiye'nin en önemli meselesi olan ideoloji noksanlığı ve afazi oluŖturur. Afazi'nin toplum içinde ürkütücü boyutlara varan yayılıŖına yazar duyarsız kalamamıŖtır. Romandaki temel atıŖma ve meseleler eŖitli baŖlıklar altında Ŗyle sıralanabilir:

7-1.1. Afazi

Romanın temel meselesi afazidir. Afazi bütün boyutları ile romanda ele alınır ve incelenir. Sözlük anlamından psikolojik etkilerine kadar pek çok yönü ile afazi hakkında belgesel oluŖturabilecek ölçüde afazi tanımı yapılır, birey ve toplum üzerindeki etkileri tahlil edilir. Afazi en temel anlamıyla dil kaybıdır ve Türkiye de dilini kaybetmiŖtir. Türkiye'nin parçalanmasına sebep olan sorunların baŖında Türkçenin kaybıyla baŖlayan afazinin toplumun her kesimine yayılması gelir. Bu konuyla ilgili çarpıcı örnekler verilir:

Bizim tespitlerimize göre, konuŖma yetiniz ülke çapında zedelenmiŖti, dedi BaŖdanıŖman, Yirminci Yüzyılın son çeyreğinde birbirinizle ancak 'Eylem koy!' 'Tavır al!' 'Ensesine yapıŖ!' düzeyinde iliŖki kurabiliyordunuz. Anladığım kadarıyla parlamento seviyesinde bile bir konunun üzerinde kesintisiz konuŖma yapılamıyormuŖ. Kendinizi ancak yan bakmalar, omuz atmalar, dalaŖmalarla ifade edebiliyormuŖsunuz!

Bütün bunlar n-insan davranıŖ biçimleri! Diye ekledi Evengelista. Örneğin, Büyük Mimar Sinan'ın kabrinin abdesthaneye dnŖmiŖ olması ya da daha sonraki yıllarda Parlatonuzun tavanlarından sarkan çiğ köfte yumrularını ya da atıklarını baraj glne dökecek Ŗekilse inŖa edilen villalar. Bunlar 'Mimar Sinan' 'Parlamento' 'içme suyu' kelimelerinin zihinsel karŖılıklarının olmadığını gösteriyor. Az önce de iŖaret ettiğim gibi, hiç değilse felsefe, matematik, teorik fizik, hatta ilhiyat gibi alanlardaki fikri sefaletiniz sizi uyarabilirdi diye dŖnyorum. (Kâbus s.56-57)

Koalisyon'un alt kolu olan "Vasıllar Meclisi" celbedilmiş afazi yöntemini kullanarak "Türkiyeli mağdurları moronlaştırma projesi" adlı sistemli bir çalışmaya girer. Koalisyonun "psikolojik savaş ünitesi" uzun yıllar sürecek olan bu projeyi gerçekleştirmek için çalışmalarına başlar. Bu amaçla ilk hedefleri, kültürünün en önemli parçası olan "dil" ile mücadeledir. Sahip oldukları teknolojiler ve keşfettikleri yöntemlerle, insan beyninin dil yetisinin merkezi olan beyindeki Wernicke alanını yapay yollarla hasara uğratarak yozlaştırmak isterler. Teorik olarak mümkün olabilecek bu yöntemle, kişinin beynine düzenli ve düzensiz uyarıcılar gönderilerek hasara uğraması sağlanır. Dil, uzun bir tarihi gelişim sürecinde ortaya çıkmış bir yetidir. Kişinin ait olduğu toplumla ilişkisini sağlayan dil yetisi ise bu bilgi birikiminin yani kültürün temelini oluşturur. Kişinin sahip olduğu en önemli kültürel değer olan lisanından uzaklaştırılarak kişi ait olduğu topluma yabancılaştırılır ve o toplumdaki uzaklaştırılır. Kültürel kodlamaları algılamayan beyin kişinin ait olduğu toplumdaki uzak kalmasına neden olur. Tek başına kalmış bireylerin ya da ortak kültürel değerleri olmayan insan topluluklarının yönetilmesi daha kolay olur:

"Soyadı Kanunu!" dedi İmre Kadızade, birden, "Soyadı Kanunu. Eski Türkiye'de sülâleler de böyle " düştü!" İnsanlar, genlerinin izini süremez oldular, çünkü Soyadı Kanunu'yla birlikte yeğenler, amcalar, dayılar, her biri bir başka soyadı aldı, izlerini kaybetti. Biz de bile iki soyadı var; Kuran ve Kadızade. Yoksa komplonun bir parçası da bu muydu? İnsanları genlerinden kopartmak yani! Olabilir mi? Niçin olsun?"(Kâbus s.160)

Yaklaşık iki yüzyıldır süregelen Türkiye üzerine oynanan bu komplo neticesinde mağdurlar düşünemeyen, algılayamayan ve yorum yapamayan bilinçsiz insanlar haline gelirler. Bağımsız düşünme ve soyutlama yeteneği olmayan bu insanlar topluluğu ise Euro-Amerikalıların keşfettikleri çalışma rutinini taklit ve tekrar etmekten öteye gidemeyip, kendileri için kurtuluşu sağlama becerisinden ve var olmanın değerlerinden uzaklaşırlar. İdeolojiler üretmezler. Kurtuluşu, özgürlüklerini teslim etmekte bulurlar.

7-1.2. İdeoloji noksanlığı

İdeolojisi, siyasi ilkeleri, teorileri, idealleri, felsefesi olamayan Türkiye romanda eleştirilir. Yönü, hedefi, pusulası olmadığı gibi entelektüel unsurlardan yoksun liderlerinin oluşu Türkiye'nin en temel sorunları olarak gösterilir (Kâbus s. 88). Bütün bu olumsuzluklara rağmen Türk halkının duyarsızlığı ve tepkisizliği *idrak* yoksunluğuna bağlanır. İdrak yoksunu bu insanlar bilinç ve algılama yitisini kaybetmiş *ön- insan* konumundadırlar. Türkiye'nin eleştirilen ideolojisi ise bu ön-insanları yönetmek için kullanılan *anti-ideolojidir*. Diğer adıyla; çoğunluğun kendilerini doğrudan tehdit etmediği için tümüyle reddetmediği, genel kabul edilebilir siyasi düşünceleri kapsayan *uzlaşma yöntemi*dir. Uzlaşma yöntemi ile ödün vermeyen düşünceler “aşırı uçlar” olarak kabul edilirken, kötülükle, fanatizmle eş tutulur. Bunun yanında “ılımlılık” ise erdemlerin en yücesi olarak kabul görür (Kâbus s.90). Bütün siyasi düşünceler ve ideolojiler “ılımlılık” ilkesince kabul edilebilir bir derecede merkezde toplanır. İmre bu hataları romanda şu sözlerle anlatır:

Bilemedik. Hoşgörüsüzlük dünyanın en büyük günahı olarak pazarlandı, hırsıza hırsız, fahişeye fahişe diyemez olmuştuk. Kelimeler dilden düşmüş, onların temsil ettikleri bilgi, düşünce, çağrışım, tasarım, tasavvur ve önlemler bir daha geri gelmemek üzere kaybolmuşlardı (Kâbus s. 693).

Uzlaşma siyaseti ile oluşturulan Türkiye'deki merkezîyetçi hükümetler ve uzlaşma yönteminin bir sonucu olarak bu hükümetlerin üretim kaynaklarını bireylerin eline bırakmalarına rağmen denetimi ellerinde tutmaları eleştirilir. Çünkü bu siyasetin doğal sonucu, ekonomide *karma- ekonomi* olarak tanımlanan sistemi zorunlu kılar. Siyasi bir istikrar varmış görünmesine rağmen denetim ilkeleri tam olarak tanımlanamayan, teorileri ve kuralları tam bir karmaşa olan bu siyasi ve ekonomik sistemi baskı gurupları yönetir. Baskı guruplarını bir arada tutabilmek için de merkezi hükümet ödümler vermek zorunda kalır. Bu ödümler neticesinde çıkar gurupları kendi varlıklarını sürdürebilmek adına kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederler. Romanda Türkiye'nin Anadolu Devletçiklerine bölünmesiyle son

bulan süreç, bölünmenin özü, ideoloji eksikliği ve ekonomik sistemin zayıflığı olarak gösterilir (Kâbus s.93). Günümüz Türkiye'sinin siyaseti ve ekonomisi eleştirilir.

Bir toplumu yücelten, o toplumu veya insanları güçlendirip var oluşunu, birlikteliğini, gücünü simgeleyen, siyasi veya ekonomik ideolojiler her toplum için geçerli ideolojiler değildir. Bir toplumu üstün kılan ideolojik yaklaşımlar başka bir toplumu zayıf kılabilir, hatta yok oluşa sürükleyebilir. Alev Alatlî'nin savunduğu gibi Türkiye'nin kurtuluşu için, yine Türkiye'nin kendisine ait, kendisini ürettiği ideolojileri olmalıdır. Romanda siyasi ve ekonomik alanlarda toplumun kendi değerleri doğrultusunda sistemleştirilmiş ideolojilerin oluşturulması gerekliliği ortaya konur.

7-1.3. Nihilizm

Romanda üzerinde durulan toplumun en önemli problemlerinden biri nihilizmdir. Nihilizm, Türkiye'de edebi bir akım olarak veya işçi sınıfının toprak köleliğinden kurtulma mücadelesi gibi bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkmamıştır. Halkın var olan düzene güvensizliğinin simgesi olarak ortaya çıkar:

Nihilizm bizde dini, milli, ahlâki, siyasi, sosyal hatta bilimsel inançları defalarca yıkılan Türkiyelilerin yeni aldatmalardan korunabilmek için ne kadar saygın oldukları iddia edilirse edilsin, tüm otoriteleri, tüm ilkeleri inkâr etmeleri şeklinde ortaya çıktı. Gençler zihinlerini her türlü bağımlılıktan kurtarmaya çalışıyorlardı, bağımlılıktan ve bağımlılığın dayatacağı sorumluluklardan. Bireyselleşme, toplumun, aile hayatının, dinin, dilin, ideolojinin dayattığı manevi sorumluluktan kurtulmanın diğer adıydı. Türk nihilizmi, izleyecek büyük drama, ülkenin parçalanmasına da öncülük etti. (Kâbus s.548)

Türkiye nihilizmin aşırı boyutlara ulaşmasıyla otoritesini yitirmiştir. Yeni Dünya Düzeni de iktidarını elinde tutabilmek için nihilizme karşıdır. Dünya Anti Nihilist Sivil Toplum Örgütü, nihilizmle mücadele eden Koalisyon'a bağlı bir kurum olarak romanda karşımıza çıkar. Özellikle gençler arasında çok yaygınlaşmasına işaret edilir. Nihilizm kişiyi sonunda afaziye götüren bir hastalık olarak tanımlanır. Romanın önemli kahramanlarında Devrim ve pek çok kişi nihilizm kurbanıdır:

“Devrim ruh kanserine yenik düştü. Ruhun kanseridir nihilizm. Devrim, nihilizme yenik düştü. Onu diğerleri izlediler. On- on beş yıl içinde eşim, dostum, akrabalarım, Naçeyev’den emir almışlarcasına tam yol çamurun içine daldılar. Ne kadar mümkünse o kadar yakıp yıktılar. Gözlerinin önünde sevinçle yok olurken, kendilerini yaşatabilecek hiçbir kurumun ellerinden kurtulamadığını gördüm.” (Kâbus s.55)

7-1.4. Saçaklı Mantık

Romanda İmre’nin temsil ettiği değer, onarımcıların ve modern bilimin savunduğu saçaklı düşünce, roman boyunca her alanda kendisini gösterir. Saçaklı düşünce, kırçıl düşünce sistemidir. Fizik doğrusal sistemleri çözer ama gerçek dünyada doğrusal sistem bulunmaz. Kesin olarak gerçek dünyada ait bir denklem kurulamaz. Doğrusal olmayan sistemlerin başlangıç noktasında yapılacak ufak bir değişiklik sistemin genelinde hiç beklenmedik değişiklikler meydana getirebilir. Bu Kaos paradigmasıdır;

Ufacık bir kelebeğin kanat çırpmaları belli bir süre sonra atmosferin durumunu tümüyle değiştirebilir! (Kâbus s.127)

Saçaklı mantık ise batılı anlayışla kurulmuş olan bilimin, Yani Aristo felsefesi üzerine bir şey ya doğru ya da yanlıştır şeklinde kurulan bir matematiksel denklemin çürütülmesi demektir. Avrupa ve Amerika temelli kurulmuş olan bilim sistemin çöküşü demektir. Var olan anlayışa göre; bir şey, ya siyah ya da beyazdır. Bilim bu sistem üzerine kurulmuştur. Bilgisayar dilinde her şey 0/1 ile sistemlendirilir, arası yoktur. Oysa doğu ilminde saçaklılık vardır. İkisinin arası vardır. Son yüzyılda saçaklılık üzerine geliştirilen akıllı teknolojiler geçmiş dönemlerde yaşamış doğulu bilim adamlarının saçaklı mantıkla yürüttüğü çalışmalar üzerine temellendirilmiş teknolojilerdir. Doğü ilmi saçaklı mantıkla, batı ilmi düz mantıkla sıfatlandırılır. Aristo’ya karşı Buda örneği verilir. Ying Yang felsefesi; siyahın içindeki beyaz beyazın içindeki siyah örneği verilir, gerçeğin değişkenliği anlatılır. (Kâbus s.129)

Saçaklı mantık; dünyaya dair olup da yüzde yüz doğru ya da yüzde yüz yanlış olduğu kanıtlanmış tek bir veri yoktur sözüyle savunulur (Kâbus s.139). Bu düşünceler doğrultusunda pozitif bilimler irdelenmeye başlar. İmre, matematik ve psikoloji eğitim gördüğü bilim dalları olduğu için ilk olarak bu bilim alanlarında saçaklı mantığı sorgular. Daha sonra Kuantum fiziğinin *Schrödinger'in Kedisi* kuramı, saçaklılık mantıkla ilişkilendirilir. Türkiye, içinde bulunduğu hal itibariyle Schrödinger'in kedisine benzetilir (Kâbus s.130). Kedinin kuruluşu ülkenin de kurtuluşu demektir. Romana adını veren bu deney romanda şöyle anlatılır:

...

“Yarı geçirgen bir ayna al, önüne bir ışık kaynağı, mesela, bir ampul koy,” dedi Erkâni Keyman, bir gün piposunu özenle doldururken.

“Aynanın arkasında ampulden neşrecek fotonları algılayacak bir detektör, detektöre bağlı bir de silâh olsun. Silâhın namlusunun kutuya kapatılmış bir kediye doğrultulmuş olduğunu düşün. Ampulü yak. Foton aynadan sekmeden geçerse, detektör silâhı tetikler ve kedi ölür. Foton seker de aynadan geçmezse, kedi sağ kalır.”

“Aynaya yüz foton gelirse, ellisi geçer, ellisi seker diyelim. Soru: Peki, tek bir tane foton gelince neler oluyor? O foton ne yapacak? Ya geçecek aynadan, kedi ölecek ya da sekecek, geçmeyecek, kedi yaşayacak. Ne zaman geçecek ne zaman sekecek? Onu fotona soracaksın.”

“Keyfine göre mi takılacak yani? Onu mu demek istiyorsun?”

“Evet. Sen ne yaparsan yap. İstersen ampulü güçlendir, fotonların sayısını arttır, istersen azalt. İster beş yüz mumluk, bin beş yüz mumluk ampul kullan, ister renkli ampuller tak. Sonucu kontrol edemiyorsun.

“Kedinin şansına kalmış.”

“Şans değil bilinmezlik.” Dedi profesör

...

“Daha çok kismete benziyor,” diye mırıldandığımdım, “O foton, Schrödinger’in kedisinin kısmeti gibi.”(Kâbus s.125-126)

Bu deney aracılığı ile saçaklı mantığın doğru seçilmiş bir yöntem olduğu kanıtlanır. Olaylara ve kişilere saçaklı mantıkla yaklaşarak çözüm üretmenin en iyi yol olduğu savunulur. Gerçeğin değişkenliği, görüldüğü gibi olmadığı ilkesi, Kutsal Koalisyon’un da sorgulanması, dünya insanların körü körüne Yeni Dünya Düzeni’ne katılmalarının önüne geçilmesi, insanların afaziye sürüklenmesine engel olunması demektir. Türkiye’yi kurtuluşa götürecektir yola, afaziden uzak durmaya yardımcı olacak güce saçaklı mantık ile ulaşılabilir. Tıpkı Kedinin kaderinin fotonların keyfine bırakılmayacağı gibi Türkiye’nin kaderi de başkalarının keyfine bırakılmamalıdır.

7-1.5. Modernizm ve Postmodernizm

Romanda dünya Postmodern faşizmle yönetilmektedir. Yani Dünya’cılar modernizme ve modernist değerlere karşı savaş halindedirler. Romanın başında, oldukça uzun anlatımlarla postmodernizmin temel ilkeleri olan bireyin özgürlüğü savunulur. Modernizm ve *özne- nesne* ayrımı eleştirilir. Çok *benli*, çok *özneli*, bireyin *ötekini* dışlamadığı bir dünya düzeni onlar için ideal olan düzendir. *Ötekini* yadırgamayan bireylerden oluşan bir dünya devleti kurmak isterler.. Koalisyon yönetiminin Türkiye üzerinde uyguladığı komplo olan afazi ise özü itibariyle postmodernizme düşmandır, karşıdır. Afazi, *öteki*’ndeki *özne*’nin teşhisini zorlaştırır hatta ortadan kaldırmak ister. Türkiye üzerinde uygulanan komploda ise modernizm ve postmodernizmin birbiriyle çatıştığı görülür. Postmodern düşünce sistemi amacına ulaşmak için modern düşünce sistemini kullanmaktan çekinmez. Eski Türkiye’de *siz*, *ben*, *herkes*, *hepimiz*, formatlarının kendilerinden farklı olduğunu sezen insanlar, birbirinden uzak durmaya çalışıp, sadece aynı kodlama sistemini paylaştıklarına inandıklarıyla birlikte olurlar. Yaşanan kaosla mücadele edemeyeceklerini anlayan insanlar, aile, sınıf arkadaşları, iş arkadaşları, internet arkadaşları gibi herkesin kendisine yakın düşüncede olan, aynı kodlamaları paylaştıkları kişilerle bir araya gelmeye başlar. Toplum ayrılmaya başlar. Farklılıklar çoğalır. Özellikle 80’li

yıllarda görünmeye başlayan örgütlenmeler artar ve bu durum Koalisyon için kolay yönetilebilecek küçük guruplar oluşmasına neden olur. Türkiye'yi bölünmeye götüren bu küçük guruplaşmalar Yeni Dünya Düzeni'nden aldıkları destekler ile güçlenirler ve neticesinde Türkiye pek çok yasal ve yasal olmayan Anadolu Devletçikleri'ne bölünür (Kâbus s.489).

7-1.6. Ekonomi

Romanda yoksulluk ön plandadır. Kuran ailesi yoksulluğun her yönüyle hissedildiği Korkuyu'da yaşamaktadır. Ailenin gençleri eğitim almak için gittikleri İstanbul'da da ekonomik sıkıntılar çekerler. İş hayatına atılan Bekir ve ailesi, maddi sıkıntılardan dolayı gecekondularda kalır. Devrim'in çocukluğu da tıpkı teyzesi İmre gibi yokluk içinde geçer. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yoksulluktan kaçarak Türkiye'ye gelen Zozulya, kendisinden yaşça çok büyük, kendisi ile taban tabana zıt Osman Kuran ile maddi sıkıntılar yüzünden ilişkiye girer.

Ekonomik çatışmaların bir diğer unsuru da para ve güç hırsı olarak romanda gözlemlenebilmektedir. Bekir ve Ömer işlerini büyütebilmek, para ve güç sahibi olmak adına yasadışı yollardan işlerini yürütmekte çekinmez. Bekir'in sekreteri Gül, para hırsı ve maddi servet düşkünlüğü yüzünden Bekir ile yasak aşk yaşar. Kara Kalpaklı Adam da Onarımcılar için maddi destek sağlamak adına yer altı örgütleri ile yasadışı işler çevirir. Kara para aklamak için türlü yollara başvurur. İkisinin de amacı güç ve hayallerini gerçekleştirmek arzudur.

7-1.7. Birey ve Toplum

Toplumun genel yapısına ayak uyduramayan insanların sayısı romanda oldukça fazladır. Özellikle Devrim başta olmak üzere toplumsal değer yargılarını kabul etmeyen gençler genellikle nihilizm kurbanı gençler olarak yansıtılırlar. Afazinin etkisiyle başta dilinden olmak üzere kültürel değerlerinden koparılmış bireyler, içinde bulunduğu topluma aitliklerini kabullenmezler. *Biz*'lik bilinçlerini kaybeden, *ben* merkezinde buluşan kişiler ilerleyen süreçte ülkeyi yağmalanmaya ve parçalanmaya götüren sürecin başkahramanları olurlar. Devrim, Sarp, Ekim ve

Toprak toplumla uyum gösteremeyen kişiler olarak ön plana çıkarlar. Toplumla her zaman çatışma halindedirler.

7-1.8. İdeoloji

Romanda en önemli çatışmalardan birisi, kapitalizmin toplum üzerindeki egemenliği üzerine olan çatışmadır. Ayn Rand⁴⁵ kültürü ve kapitalizmin kimliği tanıtılır, kapitalist sistemde birey - toplum temelli genel çatışmaları anlatılır. “Yeni Dünya Düzeni” kapitalizmin ulaştığı boyutun sonucudur ve bu düzen Yeni Dünyacılar tarafından savunulurken, onarımcılar tarafından reddedilen bir düzendir. Küreselleşen sermaye ve güç gurupları dünyayı kendi yönetimlerinde istekleri doğrultusunda yönlendirirler. Kapitalizmde birey kendi yeteneği, özgünlüğü ve bağımsızlığı için toplumla çatışır, aklını kullanan birey toplumun geneline karşı sorumluluğu kabul etmez. *Onarımcılar* ise var olabilmenin gereksinimi olarak birey ve toplumun bir bütün olarak kalması gerekliliğini savunur. Yeni Dünyacılar’ın savundukları en temel görüş ise bireyin akılcılığı ve özgürlüğüdür. Bir çeşit seleksiyon sonucu toplum değil sadece aklını kullanan bireyler yaşamlarının devamlarını sağlayabilirler. İnsanın yegâne yaşayakalma amacı akıldır ve aklını kullanmayanın aklını kullanana müdahalesi kabul edilemez. İnsan aklının temel gereksinimi ise özgürlüktür. (Kâbus s.87)

Modernizmin temsil ettiği hemen hemen bütün ideolojiler romanda eleştirilirler. Başta kapitalizm olmak üzere ideolojilere geniş yer verilir. Kuran ailesinin gençleri sosyalist gençlerdir ve 1970’li yılların Türkiye’inde inandıkları ideolojiler uğruna kavga halindedirler. Oğuz savunduğu ideolojinin kurbanı olur, idam edilir. İlerleyen yıllarda bu gençler dünya görüşüne aykırı olarak yaşamlarını sürdürebilmek adına kapitalist sistemde yer edinme çabasındadırlar.

⁴⁵ Felsefesi ve kitaplarında; bireycilik, rasyonel bencillik ve kapitalizm mefhumlarını anlatan objektivizm felsefesiyle tanınan düşünür-yazar.

7-1.9. Fanatik İslamcılık

Türkiye’de gizliden gizliye büyüyen fanatik İslamcılık romanda ele alınan meselelerden birisidir. Laik düzeni kabul etmeyen, şeriat kanunlarından başka yasa tanımayan fanatik İslamcı guruplar ülkede var olan sistemi kendi lehlerine kullanarak güçlerini hızla arttırmaktadır. Salih Hoca tarafından yer altında kurulan bir tarikat romanda anlatılarak bu mesele üzerinde de durulur. Toprak Salihun fedailerinden birisi olur. Aile büyüklerini, kanunları, yasaları umursamaz. Şeyhinin buyrukları doğrultusunda hareket eder. Dedesinin ölümüne sebep olduğu zaman Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre yargılanmayı kabul etmez. Yer altında kurulan şeriat mahkemesi tarafından yargılanır. Fanatik İslamcıların ülkede ulaştığı nokta ve gençler arasında yaygınlaşmaya başlaması İmre’nin tedirgin olmasına neden olur. İslam’ın siyasi bir boyut kazanmasını, politik söylemlerle kişilerin İslam Dini’ni kullanarak ön plana çıkmasını, yeryüzü tanrıları yaratılmasını eleştirilir:

Bence, ne şeriatçı ne radikal ne de fundemantalist, sadece ve sadece mutsuzdu bu çocuklar!

Değersizlik, iktidarsızlık, keder, mutsuzluk, umutsuzluk içlerine işlemiştii. Hepsinden aynı yeni yetme çığlık yükseliyordu,

“İstiyorum! İstiyorum! İktidar istiyorum, hayatı yönlendirmek istiyorum!”

Olan biteni, gençlerin positivismden, sosyalizmden sonra, Allahtan da umudu kesiyor olmalarının somut belirtilerini görüyordum. Görüyordum ki, mazlumların İslam’ı değil, firavunların hevesleri dayatılacaktır. Televizyon programlarında Salih Hocalar, ekonomi- politik konuşuyorlardı, ilahiyat değil! “ Bu bir devlet başkanının ifadesi,” derdim onları seyrederken, “ İslam âleminin değil!”

İslam’ın, uzatmaları oynadığını düşünüyordum ve itiraf edeyim ki, düzenin bozulacağından değil bozulmayacağından korkuyordum! Bu nedenledir ki fikir değil, yeni dünyalar, yeni insanlar, yeni toplum projeleri hiç değil, Müslümanlardan inanç istiyordum.

İnanç: vasıtasız ve fitri ve ezeli ve matematiksel bilgisi Allah’ın!

Sıra gelmediydi. O günlerde esaslara dair hiçbir şeye sıra gelemezdi zaten!
(Kâbus, s.421-422)

“Bu din değil, bu ideoloji! Allah’ı yerde istemem!” (Kâbus s.434)

Siyasi İslam’ın Allah kurgusu şirktir. (Kâbus s.435)

7-1.10. Emperyalizm

Yeni Dünya Düzeni Tarikatı, emperyal bir güç konumundadır. Neredeyse dünyanın tamamını ele geçirmişlerdir. Dünya ulusları üzerinde sistematik olarak kültürel soykırım uygulamaktadırlar. Toplumu bir arada tutan “kültür denen tirana” karşı mücadele ederler. Öldürücü olmayan silahlar geliştirerek insanlara karşı psikolojik savaş yürütürler. Kişiyi ait olduğu değerlerden uzaklaştırıp kendi egemenlikleri altına almak için çeşitli yöntemler uygularlar. Afazi bu yöntemlerden birisidir. Dünya tarihini kendi yazdıkları tarih kitapları doğrultusunda kabul ettirmek isterler. Bilim ve sanatta kendi değerlerini insanlığa dayatırlar. Dünyada İngilizce ortak dil olarak kabul ettirilmeye çalışılır. Başka kültürleri yok sayarlar.

Ekonomik Emperyalizm

Kutsal Koalisyon ekonomi merkezli bir birlikteliktir. Ellerindeki gücü kullanarak dünya insanları kendi ekonomik düzenlerinde kontrol altında tutarlar. Dünya toprakları bütün zenginlikleriyle kendi kontrolleri altındadır. İnsanları sınıflandırırken bile “sömürülmezler” olarak adlandırdıkları bir sınıf ayrımı yaparlar. Sömürülmezler artık ellerinde sömürülecek hiçbir şey kalmayan, Koalisyon için önem taşımayan insanlar gurubudur. Türkiye de değerli maden yatakları, stratejik öneme sahip zenginlikleri ile sömürü altındadır.

Teknolojik Emperyalizm

Koalisyon teknolojinin bütün imkânlarını kullanarak dünyayı ele geçirmiştir ve idare etmektedir. Bilgi ve teknoloji tekelleri ellerindedir. Kendilerine ait bir birim olan Psikolojik Savaş Ünitesi, bilgisayar, internet, televizyon gibi teknolojilerin yardımıyla insanları afaziye sürükleyip etkisiz hale getirirler. Bilim ve teknoloji

yardımları ile kendileri için ideal insanları yaratırlar, insanların genleriyle oynarlar. Teknolojik olarak iyi donanımlı, beyinleri yıkanmış güçlü orduları ile dünyanın her yerine müdahale edebilecek kapasitededirler. Haşhaşiler'in yardımıyla Onarımcılar, Koalisyon'un bilgi ve teknoloji tekeline kırmaya çalışırlar.

7-1.11. Aşk ve Cinsellik

Roman kahramanı İmre gençliğinde Yusuf Eralın'a âşıktır. Aralarındaki aşk hiçbir zaman birlikteliklerini sağlayamasa da İmre için Yusuf hayatına giren tek erkektir. Devrim uğruna uyuşturucu bağımlısı olduğu Sarp'a âşıktır. Bekir gençliğinde Mehin adında bir kıza âşık olur ancak kız onu beğenmez. Bekir ömrü boyunca Mehin'i unutamaz. Her üçü de aşklarının gerçek karşılıklarını bulamazlar ve aşklarının hatıralarını yaşarlar.

Cinsellik romanda tabu olarak karşımıza çıkar. Korkuyu Sakinleri bağımlılıkları ile cinselliği büyük bir günah kabul ederler. Cehalet, cinselliğin tabu olarak kabul edilmesine, bağımlı yaklaşımlarla cinselliğe bakılmasına neden olur ve şu sözler anlatılır:

Daha sonraki günlerde oramın kıllarını yakarak temizlemeye kalkıştım, Allahümme inni euzü bike minelhubsi velhabais, cinler yangın yerlerini, külleri severler diye vazgeçtim. Oram, necaset yeri idi. Oram, mezbelelikti. Oram, kılların bittiği bozkırdı. Oramda kılların dibinde cinler cirit atıyordu. Cinler, tezek yerlerdi. Cinler, vücudumun gözeneklerine nüfuz edebildiklerine göre anüsüme haydi haydi girerlerdi. Vıngır vıngır oynayabilirlerdi. Bağırsaklarımdan beslenebilirlerdi. Oramın merkezi olduğu hareketlilikten kaçınabilmek için yapmayacağım yoktu!

Orama duyduğum sakatlayıcı nefreti gündemimden çıkarmaya çok uzun seneler sonra, o da ancak yabancılaşarak muvaffak olabildim. "sen yoluna oram, ben yoluma!" şeklinde karşılıklı bir dsaldırmazlık paktı imzaladık. Her neyse. (Kâbus s.238)

Benzer bir bağımlılıkla büyümüş, yine Anadolu'dan gelen Münevver, bir cinle olan ilişkisini anlatır:

“Öyle deme, Ayla Abla! Yakacık'ta bir gelin var, kocası askerde, onun Cin'i onu hamile bıraktı. Vallahi de billahi de! Bana inanmazsan, çağırayım kayınvalidesine sor! Hocalar getirttiler, hocalar üç gün üç gece okudular da, öyle gitti. Yoksa her gece kadının koynuna giriyordu!”

“Kadın da bundan hamile kaldı?”

“Kaldı ya! Böyle şeyler olur! Kur'an'da yeri var.” Parmaklarını tahtaya vurmuş, kulağını çekmiş, “Allah korusun! Bu yaştan sonra gebe kalmak da var!”

“Yatmazsan gebe kalmazsın!” demiş Ayla, yine bir şey söylemiş olmak için. Fakat Münevver'in kızarmasından kuşkulanmış. Ona da delilik gibi bir şey gelmiş olmalı ki, “Bana bak kız, yoksa Cin'in koynuna mı girdin?”

Münevver, utanmış sıkılmış, “ Ne yapayım, İzzet sokağa çıkar çıkmaz geliyor!” diye fısıldamış, “Eve girer girmez öpüyor beni. Yavaşça yatak odasına doğru çekiyor...” (Kâbus s.393)

Oğuz eşcinseldir ve eşcinsel kimliği yüzünden ailesi tarafından bile dışlanmıştı. Bekir karısını sekreteriyle aldatır. Ailesini kaybetme noktasına gelir. Osman Kuran, Hıristiyan bir kadınla, Zozulya ile cinselliği yeniden keşfeder. Bütün aileyi karşısına alır. Devrim uyuşturucu batağına saplanmış fahişelik yaparak babası yaşındaki adamlara vücudunu satmaktadır. Sarp, Devrim'i bırakır, uyuşturucu uğruna zengin bir adamın kendisini iğfal etmesine izin verir onunla birlikte yaşamaya devam eder. Görüldüğü üzere cinsellik; bağnaz yaklaşımlar, eşcinsellik, fahişelik, aldatma, oğlancılık gibi en uç noktaları ile romanda ele alınmıştır.

Türkiye'de göz ardı edilen Aile içi ensest ilişkilerin boyutu Koalisyon'a bağlı Psikolojik Savaş Ünitesi'nin hazırladığı raporlar doğrultusunda romanda “Seks ve Hükümlerlik” başlığı altında verilir (Kâbus s.31).

7-1.12. Kuşak farklılıkları

Devrim bir süre sakinleşmesi ve kötü alışkanlıklarından kurtulması için babası tarafından Korkuyu'ya gönderilir. Ancak Korkuyu'da dedesi ve akrabaları

Devrim'in sorunları ile ilgilenmektense 'Allahlarına yağ çekmekle' meşguldürler (Kâbus s.197). İstanbul'da doğup büyümüş üçüncü kuşağın temsilcisi Devrim, ait olduğu değerlere uzaklaşmış, dedesine ve akrabalarına bu gözle bakmaktadır. Kuşaklar arası bu çatışma değişimin göstergesidir. Aile'nin ikinci nesil üyeleri, büyüklerine karşı ilerleyen yaşlarına karşı edilmektedirler. Ancak üçüncü nesil çocuklar, yani torunlar, gerek seçtikleri yaşam tarzları gerek algıladıkları dünya görüşleriyle aile içi çatışmaların oluşmasına neden olurlar.

7-1.13. Mekân Ağırlıklı Çatışma

Kâbus romanı kurgusu içerisinde hayalî bir ülkenin varlığı söz konusudur. Ütopik ülke tasavvuru, genelde var olan düzenden memnun olmamayı, daha iyi bir düzeni, daha iyi yönetilen bir ülkeyi temsil eder. Ancak romanda Koalisyon tarafından idare edilen ülke, memnun olunacak, hayallerde canlandırılan ülke değildir. Daha önce tasvir edilen hayalî devlet tiplerinden farklı olarak olumsuz yönleriyle tasvir edilir. Türkiye'den de memnuniyetsizlik söz konusu olsa da, var olan çarpıklıklarıyla bile günümüz Türkiye'si, Yüce Pir'in ülkesinden daha sevimli bir ülke izlenimi uyandırır.

Romanda yer alan diğer mekân ağırlıklı çatışmalar ise genelde kişilerin sosyal konumunu da etkileyen, kişilerin yer değiştirmeleri ile içine düştükleri bocalama evresinde yansıtılan çatışmalardır.

Romanda pek çok mesele irdelenmekle beraber, cehalet, işkence, rüşvet, eğitim, bölücülük, mafya, anarşi, terör, din gibi ferdi ve toplumsal birçok mesele günümüz Türkiye'sinde en çok göze çarpan meseleler olarak ele alınır. Yazar, bütün bu temalarla Türk romana konu çeşitliliği de kazandırır.

7-2. OLAY ÖRGÜSÜ

Birinci bölüm hazırlık kısmıdır. İçlerinde İmre Kadızade'nin de bulunduğu yaklaşık iki yüz kadar kişiden oluşan bir kafilenin Adrianople İslahhanesi'ne getirilmesi ile başlar. Yeni Dünya Düzeni Tarikatı'nın İslahhanedeki yetkili kişileri tarafından *taliplere*, tarikatın oluşum yapısı ve tarikatın başındaki *Yüce Pir* hakkında

bilgiler verilir, tanıtımları yapılır, tarikatın amacı anlatılır. *Tarikatın* amacı tek bir devlet, tek bir bayrak, tek bir dünya sloganıyla yeryüzünde yaşayan insanları yönetimleri altında toplamaktır. Bu amaçlarını büyük ölçüde gerçekleştirdikleri Eski Türkiye kendileri için özel bir önem taşımaktadır. Taliplere, Eski Türkiye'nin genel durumu anlatılır. Kendilerine bağlı uzmanlar tarafından Türkiye ile ilgili düzenlenen raporlara dayalı tespitler yapılır.

Kutsal Koalisyon'un oluşumunun temel dayanağı olan Ayn Rand kültü ve kapitalizm hakkında bilgiler verilir. Koalisyon uzmanlarınca sık sık Yeni Dünya Düzeni Tarikatı'nın en önemli var oluş sebebi kapitalist ekonomi övülür, Kapitalizmin tarihi serüveni, dünya için en uygun yönetim biçimi olduğu *taliplere* anlatılır.

Koalisyon'un yönetimi en uygun yönetimdir. Bütün dünya halkları kendi yönetimleri altında yaşamayı kabul ederlerse kurtuluşa ereceklerdir. Kurtuluş, Yüce Pir tarafından dünya halkları için ön görülen yaşama şeklidir. *Yüce Pir*'in haritasını çizdiği kurtuluşa, koalisyona bütün benlikleri ile katılmanın evreleri hakkında, YOL'a dair taliplere eğitim verilir.

Roman Kahramanı İmre Kadızade, Eski Türkiyeli bir *talip*dir, aynı zamanda cinayet samığı olarak ıslahhanede tutukludur. Eğitimlerine devam etmekte, yargılanmasını beklemektedir. İslahhanede uygulanan yöntemlerden birisi de taliplere her şeyleri ile ilgilenmeleri için onlara birer *mağdur* verilmesi, *mağdurların* eğitim sürecine katkıda bulunmalarının sağlanmasıdır. İmre Kadızade de Remzi X adında bir *mağdurun* tedavisi için memur edilir. İmre, konuşma ve algılama yetisini tamamen yitirmiş olan Remzi'nin tedavi sürecinde onun afazi mağduru, bilinçsizlik dönemi insanı, bir *ön-insan* olduğunu öğrenir. Çeşitli yöntemler dener ancak Remzi'yi tedavi etmek konusunda başarılı olamaz. Remzi'ye yardımcı olabilmek için afazi hakkında araştırmalar yapar. Deli General lakabıyla tanınan ıslahhanede görevli eski bir komutan kendisine yardımcı olur. Afazi hakkında bilimsel bilgilere ulaşır. İmre, afazi ile ilgili araştırmalarını sürdürürken internetten korsan yazılımlar aracılığı ile *Koalisyon*'nun sistemine sızan *Onarımcılar* ile karşılaşır.

İmre'nin ıslahhanedeki yaşamından bağımsız olarak *Onarımcılar*'ın lideri *Karakalpaklı Adam* merkezinde gelişen olaylar zinciri hakkında da bilgiler verilir. *Onarımcıların* ihtiyacı olan maddi desteği sağlamak için *Kara Kalpaklı Adam*'ın diğer yasadışı yer altı örgütleri ve gizli oluşumlar ile olan ilişkileri, yaptıkları operasyonlar da birinci bölümde anlatılır.

Romana adını veren Schrödinger adlı bilim adamı tarafından ortaya atılan kuantum fiziği ile ilgili bir teorem yine romanın ilk bölümünde anlatılır. *Kutsal Koalisyon* çok güçlüdür. Mücadele edebilmek neredeyse imkânsızdır. *Koalisyon* ile mücadele edebilmek için Schrödinger'in bir kedi ile yaptığı deneyinden yola çıkarak, gerçeğin çok karmaşık olduğu, hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığı, çok değişken şartlara bağlı olduğu anlatılır. *Schrödinger'in Kedisi* olarak adlandırılan bu teori ile örtüşen saçaklı mantık tanımı yapılır, bu tanım ve görüşlere uygun örnekler verilir. Saçaklı mantığın diğer bilim dallarında uygulanabilirliği, başta İmre'nin eğitim gördüğü matematik ve psikoloji bilimleri olmak üzere diğer bilimlerle ilişkisi üzerinde durulur. Kuantum fiziği ile Uzak Doğu felsefesi ve tasavvuf ilişkilendirilir. Saçaklı düşünce sisteminin İmre'nin yaşamındaki yeri ve önemi anlatılır.

İmre'nin sorumluluğu altındaki Remzi, Onarımcılar tarafından kaçırlır. Kendisine Remzi'nin afazi konusunda uzman bir *salik* sorumluluğuna verildiğinin söylenmesi üzerine İmre afazi hakkındaki araştırmalarını yoğunlaştırır. Bu araştırmaları sırasında Deli General'in yönlendirmesiyle *celbedilmiş afazi* tanımı ile karşılaşır. Kalisyon'nun psikolojik Savaş Ünitesi tarafından Eski Türkiye üzerinde uygulanmış olan "Türk Halkını Moronlaştırma" komplosunu öğrenir. Onların Türk halkını afaziye nasıl sürüklediklerini, hangi yöntemlerle amaçlarına ulaşıp Türkiye'yi parçalanmaya, küçük devletçiklere bölünmesi ile tamamlanan sürece götürüldüğü karşılıklı diyaloglar ve neden-sonuç çözümlenmeleriyle okuyucuya gösterilir.

İkinci bölüm romanda ana vakanın anlatıldığı bölümdür. İmre Kadızade'nin İslahane'de kurulan bir mahkemede Koalisyon'un DANSTÖB⁴⁶ heyeti tarafından yargılanması ele alınır. İmre "Saçaklılık, nihilizm ve kendisine bir dünya kurmasını

⁴⁶ Dünya Anti-Nihlist Sivil Toplum Örgütleri

engellemek suretiyle yeğeni Devrim Kuran'ın intiharına yardımcı olmak" suçlarıyla yargılanmaktadır. Bu suçlamalar doğrultusunda nihilizm, saçaklılık tanımları, İmrenin hayatına etkileri ve Devrim Kuran'ın yaşamı anlatılır.

Holo-former⁴⁷ adı verilen bir cihaz aracılığı ile İmre çocukluğundan başlayarak hayat hikâyesini mahkeme heyetine ve dinleyicilere anlatırken bir yandan da savunmasını yapar. Kendisini yargılanmaya getiren süreci, başından geçenleri, Eski Türkiye'de ailesi etrafında cereyan eden olayları irdeler. İmre geniş bir aileye mensuptur. Eserde ailenin şeceresi hakkında bilgiler verilir. İmren'in kişiliğinin oluşumunda aile bireylerinin etkileri üzerinde durulur.

Bundan sonra, Devrim başta olmak üzere her bir aile ferdi etrafında gelişen olaylar ve İmre'nin yaşamına yansımaları, ülkenin yok oluşu sürecinde aile bireylerinin yaşadıkları tek tek anlatılır. Ana vaka Devrim'in hikâyesidir. Devrim genç ve güzel bir kızdır. Genç kızın ailesi ve içinde yaşadığı çevrenin bütün problemleri, diğer insanlarla olan münasebetleri ayrıntılı şekilde anlatılır. Türkiye'de yaşayan pek çok gencin ortak sorunlarını o da yaşamaktadır. Buna bağlı olarak Türkiye'yi çöküşe götüren olaylar ve sebepleri tahlil edilir. 2010 yılında devlet parçalanır. Devletin kurumları ve yönetim birimleri iflas eder. Halk sokaklara dökülür. Güvenlik güçleri yetersiz kalır. Ülkeyi yönetenler ülkeyi terk eder. Ülke parçalanır ve Anadolu Devletçikleri adı verilen ayrı cumhuriyetler kurulur. Bu devletçiklerin hepsi daha sonra Koalisyon'un idaresine geçerler.

İmre mahkeme boyunca savunmasını yaparken, bir yandan da Onarımcılar mahkemeyi takip etmekte, İmre'yi savunan avukatları General Bora Demirkanlı ve Kürşat Urallar'a savunma için uygun gördükleri gerekli talimatları vermektedirler.

Üçüncü bölüm sonuç bölümüdür. İmre bu bölümde de mahkemede olayları anlatmaya devam eder. Mahkeme sonunda sürpriz bir şekilde *arınma* talebinde bulunur. Bütün geçmişini ve ait olduğu kimliğin silinmesini, kendisine Koalisyon

⁴⁷ Holo-former cihazı; bellekte oluşan görüntüleri iki boyutlu bir cam ekrana yansıtan, bu aşamada devreye giren bilgisayar yardımı ile resme üçüncü boyut eklenerek mükemmel yakın bir hologram meydana getiren cihaz.

tarafından yeni bir kimlik verilmesini ister. İmrenin mahkeme sonunda teslimiyeti kabul etmesi herkesi şaşırtsa da dinleyiciler tarafından coşku ile karşılanır. Onarımcılar, İmre'yi gece yarısı kaçırlar, Mucizeler Diyarı'na getirirler. Birinci kitap *Kâbus*, İmre'nin Mucizeler Diyarı'na getirilmesiyle son bulur.

Romanda şuur akışı tekniği kullanılır. İmre, mahkeme süreci boyunca zamanda geriye dönüşler ile çocukluğundan başlayarak hayat hikâyesini ve olayları; serbest çağrışımlarla, geri dönüşlerle, çeşitli zaman sıçrayışları içinde, mazi ve içinde bulunduğu zaman arasında gelgitler şeklinde anlatır. Olayların yönü yaşanan zamana dönük olmakla beraber olayların akışı ve gidişi geleceğe doğru işler. Bu geriye dönüşler ve olay zamanına tekrar dönüşleriyle romanda “İlmikli Çizgi Halindeki Olay Örgüsü”⁴⁸, kullanıldığı görülür. Diyaloglar romanda geniş yer tutar. Olaylar sık sık diyaloglarla anlatılır. Romanda siyaset, bilim, sanat, din, felsefe, tarih gibi pek çok alanla ilgili geniş bilgilere yer verilir. Diyalogların çokluğu, okuyucunun yabancı olduğu konu ve alanlar ile ilgili görüşlerin daha kolay aktarılabilmesinde kolaylık sağlar.

7-3. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI

Romanda anlatıcı, her şeyi bilen ve gören, olaylara ve kişilere hâkim bir bakış açısıyla bakan yazar anlatıcıdır. Birbirleriyle yolları Mucizeler Diyarı'nda kesişen olayların anlatımında, yazar anlatıcı görev üstlenir. Kişilerin ve mekânların tanıtımında nesnelidir.

Yazar anlatıcı, görüşlerini ve düşüncelerini romanın kahramanı İmre Kadızade aracılığı ile okuyucuya aktarır. Sözü İmre'ye bırakır. Mahkeme sürecinde İmre sanık olarak mahkeme heyetine, kahraman anlatıcı olarak da okuyucuya karşı anlatıcı koltuğuna oturur. Kahraman anlatıcı olarak İmre'nin ağzından, onu yargılanmaya kadar götüren süreçte kendisi ve ailesi etrafında gelişen olaylar ve bütün ülkeyi de içine alan parçalanma öncesi dönemde neler yaşandığı anlatılır.

⁴⁸ Necla Aytür, *Amerikan Romanında Gerçekçilik*, Ankara 1987, s. 30-38

Mahkemede, İmre'nin şahit olmadığı, içinde yer almadığı olaylar ise Holo-former adında üç boyutlu bir canlandırma cihazıyla aktarılır. Böylelikle İmre'nin takip edemediği vaka zinciri ve kişiler arasındaki münasebetler hakkında da bilgi sahibi olunması sağlanır. Yine Holo-former aracılığıyla söz bazen Devrim'e bırakılır. Onun hikâyesini kendi ağzından anlatması sağlanır. Ancak yazar anlatıcı sözü roman kişilerine bıraksa da, olayların anlatımına müdahale etmese de olaylar arası geçişlerde varlığını gösterir. Yazar anlatıcı olaylara ve kişilere dışarıdan bakarak tarafsız bir biçimde anlatma işini yerine getirir.

7-4. KİŞİLER

Alev Alatlı, karakter yaratmada başarılı bir romancıdır. Kahramanlar zaman, mekân ve olaylarla tutarlı bir tutum sergilerler. Romanda zengin bir şahıs kadrosu vardır. Yazar kurguladığı dünyaya hayali olarak yaratılmış kişilerin dışında, gerçek hayattan kişileri de kullanmaktan kaçınmaz. Gerçek hayatta yazarın şahsen tanıdığı ya da esinlendiği kişiler, olumlu ya da olumsuz imajlarla veya savundukları görüşler zikredilerek kurgu dünyasındaki yerlerini alırlar. Bu kişiler genellikle bilim, sanat, siyaset ve ekonomi ve benzeri alanlarda öne çıkmış isimlerdir. Alev Alatlı'nın romanlarında başkahramanlar büyük çoğunlukla kadınlardır. Bir kadın olarak yazar hemcinslerinin gözüyle, kadın hassasiyetiyle olaylara bakar. *Schrödinger'in Kedisi* adlı romanında da başkahraman bir kadındır.

7-4-1. İmre

Romanda Başkahraman İmre Kadızade'dir. İmre, 1990'lı yıllarda psikoterapist olarak yaşamını sürdürmektedir. Sosyalizm uğruna akciğerlerinin yarısını muhtelif ceza evlerinde bırakan (Kâbus s.347) Yusuf Eralın'a âşık olmuş hayatına ondan başka kimse girmemiştir. Yalnız başına yaşamayı seçmiş, iyi eğitim almış kültürlü bir kadındır. Çevresinde meydana gelen olaylara karşı duyarsız kalmasa da ailesini ve toplumun genelini saran afazinin de farkına geç varmıştır. İslahhanede "arınmak", Yüce Pir'in temsil ettiği dünya görüşünü benimsemek için eğitim görmektedir.

İmre, bütün yönleriyle ayrıntılı bir şekilde romanda tanıtılır. İmre genel özellikleriyle “yuvarlak”.⁴⁹ Bir karakterdir. Olaylar İmre’nin bakış açısı ve yorumlarıyla anlatılır. Kurgulanan dünya onun etrafında şekillendirilir. Romanda anlatılan, yaşamını etkileyen olaylardan dolayı hayata bakış açısı ve beklentileri değişmiştir. Birey olarak roman boyunca olgunlaşma süreci yaşar. Modernizmin dünya görüşünü benimsemiş, saçaklı mantığa inanan, Türkiyede yok olmaya başlayan değerlerin savunucusudur. Etrafındaki değişimlere, gördüğü yanlışlıklara, insanların tek düze mantık anlayışına karşı saçaklı mantığa sığınır. Kendisini kurtaran bu çok değişkenli mantık (Kâbus s.455) saçaklı düşünce anlayışı sayesinde hayatta kalabilir. Belirleyici özelliği geçmişinde afaziye yakalanmamış ender kişilerden birisi olmasıdır. Yaşadıklarından dolayı yorgun ve mutsuz olduğu romanda birkaç yerde vurgulanır.

İmre Kadızade’de, aile bireyleri ile birlikte farkına varamadıkları bu psikolojik savaşın kurbanı olan, ailesinin ve ülkesinin adım adım sürüklendikleri yok oluşa tanık olmuş bir “mağdurdur.” Kutsal Koalisyon’un ıslahhanelerinden birisinde yargılanmaktadır. Suçu; kendisine bir dünya kurmasını engellemek suretiyle yeğeni Devrim Kuran’ın intiharına yardımcı olmaktır. İmre Kadızade’nin yargılanma süreci ve mahkemedeki savunmasında, romana göre geçmiş Türkiye’de yani günümüz Türkiye’sinde, bir bireyin gözüyle ailesinde ve yakın çevresinde meydana gelen değişimler aktarılır. İmre adeta geçmişiyile hesaplaşarak, başlangıçta algılamadığı, sonradan farkına vardığı, ülkeyi yok edişe sürükleyen değişimleri, toplumun en küçük birimi olan kendi ailesi ve yakın çevresi etrafında, Türkiye üzerinde oynanan oyunları anlatır. İmre Kadızade, yeğeni Devrim Kuran’ın ölümünden çok etkilenmiştir. Ailesini ve inandığı değerleri kaybetmiştir, bezgindir. Yaşadıklarına, kayıplarına müdahale edememenin sıkıntılarını ve pişmanlıklarını yaşar. Türkiye’nin ve aile bireylerinin dağılışını görmüş, ailesinin çöküşünün ızdırabını yaşamış, kendisi ile çatışmaya düşmüştür.. Yaşadığı hayal kırıklıklarının neticesinde sürpriz bir biçimde kendisini yargılayan Yeni Dünya Düzeni Tarikatı’nın saflarına katılmak ister, onlara teslim olur:

⁴⁹ E.M. Forster, *Roman Sanatı*, (Çev. Ünal Aytür), Adam Yayınları, İstanbul 1985, s. 108.

...

“Birbirlerine gerek tarih, coğrafya, gerekse kültürleri itibariyle yabancı “ben”lerin buluştukları Kutsal Koalisyon’un Tekleşmiş Varoluş, Tekleşmiş Dünya olduğunun bilincindeyim...

“Kurtuluşun her şeyin tek bir bilinç, herkesin tek bir ben’den ibaret olduğunu mutlak bilince ulaşabilenlerin olacağını biliyorum...”(Kâbus s. 688)

Buna karşı Müslüman olduğunu söyleyen bir Türk’le dayanışamayacak, kader birliği yapamayacak olmam bana acı veriyor. Bu acının utancı içindeyim. Utancımın beni öldürecek olması önemli değildir. Ben bu ilkel duyguyu öteki mağdurlara bulaştırmaktan, başlamasına neden olabileceğim yerelleşme salgınından korkarım...

Mahkeme heyetinin sayın üyeleri ben YÜCA PİR’e teslimim.

Kutsal Koalisyon’un siz vasıllarından, beni ıslah etmenizi, beni modernizm artışı yerel duyarlılıklarımın kurtarmanızı talep ediyorum...

Hakir benliğim bir dünya, bir devlet, bir bayrak şiarına adanmıştır. Her türlü dini ve kültürel takıttan uzak, özgür bir “yeni dünya” vatandaşı olarak yeniden yaratılmayı talep ediyorum..

Ben yeni bir dil, yeni bir din, yeni bir kimlik istiyorum.”(Kâbus.688-699)

7-4-2. Yüce Pir

Romadaki karşı güç Yüce Pir’dir. Birinci dereceden hasım güç olarak başkahramanın karşısına çıkmasa da İmre’nin mücadelesi Yüce Pir’in savunduğu ve temsil ettiği değerlere karşıdır. Yeni Dünya Düzeni Tarikatı’nın başındaki Yüce Pir, büyük bir cazibe gücüdür. İnsanları kendi yönetim sistemi içerisine hızla çekmektedir. Kalisyon saflarında yer tutmuş kişiler için hayranlık duyulan, özenilen, onun çizdiği Yol’da vuslata erişilmek istenen bir güçtür. Onarımcılar ve

Koalisyon'un yönetimi altında toplanmayı reddeden topluluklar için korku uyandırır, yok oluşu temsil eder.

Yüce Pir, Yeni Dünya Düzeni tarikatının başında oturan kişidir. Romanda soyut bir kişilik olarak kullanılır. Sonsuz kudreti, merhameti, sevecenliği ve ışığı ile Postmodernizm'in maddi ve manevi refahının yollarını açar (Kâbus s.10). *Mutlak bilinci* temsil eder. İnsan bilincinin *kadınsı* ve kökenlerinden *erkeksi* amaçlarına doğru eylemlilik süreci, tarihsel oluşum ve gelişimi, bu iki ögenin *bütünleşmesi* ile son bulur. *Biz*'lik bilincinin temsilcisi *kadınsı bilinç*, *ben*'lik bilincinin temsilcisi *erkeksi bilinç* olarak tanımlanır. *Mutlak bilinç*, *kadınsı* ve *erkeksi* öğelerin bütünleştiği, nihai aşamadır.

Yüce Pir, küresel bir hâkimiyet kurmak adına, dünya uluslarını tek bir bilinç, tek bir bayrak, tek bir yönetim altında toplamak ister. Müritlerinden beklentisi mutlak teslimiyettir. Bu amaçla *Yol* adı verilen bir tarikat örgütlenmesi sistemi gerçekleştirmiştir. *Yol*'un en üst mevkiinde kendisi yer alır. İnsanlar tarikattaki hiyerarşi sırasına göre; *salıklar*, *müritler*, *talipler* ve *mağdurlar* olmak üzere ayrılırlar. *Sömürülmezler* ve *lanetliler* olarak görülen diğer insanlar üzerinde de hâkimiyetini kurabilme çabasıdadır. Ruhani kutsal bir kişiliği, Esmâ'ül-Hüsna'yı çağrıştıran doksan dokuz sıfatı vardır. Tanrılaştırılmış bir kişiliktir. Müritleri, bu *kutsal* vasıflarını tekrar ederek zikir ayinleri düzenlerler. (s.17-45-174...). Yüce Pir tek bir bireyi temsil etmez. Tarikat'ın en üst makamına gelen, *vuslat* olarak tabir edilen noktaya ulaşan herkes Yüce Pir olabilir. Bu yönüyle tek bir kişi olarak değil, bir mevki olarak kabul edilebilir. *Onarımcılar*, Yüce Pir'in mutlak hâkimiyetine son vermek amacıyla kendisi ile mücadele halindedirler.

7-4-3. Karakalpaklı Adam

Karakalpaklı Adam, Onarımcılar'ın lideridir. Kutsal Koalisyon'a karşı mücadele etmektedir Mahkeme sürecinde duruşmayı adamları ile birlikte gelişmiş teknolojik cihazlar vasıtasıyla takip eder. İmre'nin avukatlığını yapan Deli General ve Kürşat Urallar ondan aldıkları emirler doğrultusunda duruşmada İmre'nin savunmasını yaparlar ve yine ondan aldıkları emirle İmre'yi yer altındaki Mucizeler Diyarı'na kaçırlar. *Kâbus* romanında Onarımcılar adına yaptığı yasa dışı işler ve

yer altı örgütleri ile olan ilişkileriyle ortaya çıkar. İkinci Kitap *Rüya*'da daha belirgin olarak yer alır.

7-4-4. Devrim

Norm karakterler, roman kişinin kusurlarını yansıtan birer ayna, başkahraman ile toplum arasında iletişimi sağlayan bir araç, tematik gücün temsilcisi konumundaki kişilerin eksikliklerini tamamlayan figürlerdir.⁵⁰ Bu tanıma uyan romanda ki bir diğer önemli kahraman da Devrim Kuran'dır.

Devrim bir genç kız olarak var olan düzene karşı isyan halindedir. Ailesi ile çatışmakta, ebeveynlerinin arasındaki gerilimlerden kaçmanın kurtuluşunu uyuşturucuda bulmaktadır. Bu uyuşturucu körpe bedenini yavaş yavaş zehirlerken bir yandan ruhsal çöküşünü hazırlamakta diğer yandan bedenini kendisine ait görmekten uzaklaştırmaktadır. Devrimin vücudunu saran bu zehrin Türk gençliğini yavaş yavaş saran afaziden hiçbir farkı yoktur. İçten içe sona sürüklenen Türkiye, kendi kültürel değerlerine yabancılaşmaya başlamakta, bedenini yabancı sermayelere pazarlamakta, kendi kendini zehirlemekte ve hazin sonunu hazırlamaktadır. Türkiye'nin bütünleşmeye çalıştığı gelişmiş medeniyetlere karşı sunduğu fidiye Devrimin verdiği "masumiyeti" ile eşdeğerdir:

"Bir zamanlar Revolucion isimli küçük bir kız yaşarmış.Revolucion!, evvelin zamanın içinde olduğunu bilmezmiş. Bu sebeple geceleri kovalayan gündüzlerden birinde isyan ile büyüklere başvurmuş. Onlardan iradesini tescil edip uygun bir fidiye biçmelerini istemiş. Takdir edecekleri azad akçesini ödeyecek, kendisini anasına bağlayan zincirden kurtulacaktı. Büyükler toplanmışlar, Allah'ın İblise bile fırsat verdiği bir âlemde bile engellemek bize düşmez deyip, Revolucion'un dileğini kabul etmişler. Özgürlüğün bedeli masumiyettir. Ver masumiyetini, al özgürlüğünü demişler. Ama hakkında bilgi sahibi olmadığın şeylerin ardına düşmeden iyi düşün. Masumiyetini yitirenin dili lal olur. Kanıtladığın dünyaya uymaz dünyaya uyanı sen kanıtlayamazsın."(Kâbus s.42)

⁵⁰ Philip Stevick, *Roman Teorisi*, (Çev. S. Katrancıoğlu), Ankara 2004, s. 189.

İntihar eden ve ölümünden sorumlu tutulan İmre'nin yeğeni Devrim Kuran, Türkiye'deki çöküşün temsilcisidir. Adım adım yok oluşa sürüklenen genç kız günümüz Türkiye'si'dir. İmre ile çatışma halindedir. İmre onu düzeltebilmek, hayata yeniden döndürebilmek için çabalar ancak başarılı olamaz:

“Dünyayı “ne anlamak ne değiştirmek” isteyen sen. Rüiyayı kâbusla eş tutan, “Bir boka yaramayacak hayaller için öleceğime, keyfime bakarım daha iyi!” diyen sen. Devrim. Senin kaderin, bu ülkede yaşayan hepimizin kaderi. Sen kurtulursan, ülke kurtulur” (Kâbus s.185).

Devrim, Türk gençliğinin en önemli sorunlarından birisi olarak gösterilen hastalığa, “nihilizm” illetine bulaşmıştır. Uyuşturucunun ve asi kişiliğinin etkisi ile inançlarını yitirir. Teyze-yeğen arasına afazi girmiştir, uzlaşmalarını imkânsız kılar. İmre, Devrimin söylemlerini ciddiye almamasının üzüntülerini yaşar kendisini affedemez:

“Şimdi artık ıslah olmak amacıyla sığındığım ıslahhanenizde yeğenim Devrim'in münferit bir vaka değil, ülkenin küçük bir modeli olduğunu görebiliyorum! Ama o yıllarda ben de geçiştirmeyi seçmiştim. ...o yıllarda dilimize pelesenk ettiğimiz bir kaçış vardı “konuşuyor işte!” söylenenlerden asla etkilenmemeye niyetli olduğumuzda bunun arkasına sığınırdık : “konuşuyor işte!” karşı tarafın ahmak olduğunu, boş konuştuğunu ima ederdi bu söylem...” (Kâbus s.259)

Devrim, yaşına göre bilgi düzeyi yüksektir ve çok zekidir. Fiziksel olarak güzel bir kızdır. Bir barda tanıştığı Sarp'a âşık olur ve onunla birlikte uyuşturucuya alışır. Evinden ailesinden uzaklaşır. Hiçbir şeyi umursamaz fahişelik yapmaya başlar. Babası onu kurtarabilmek için Korkuyu'ya gönderse de Devrim'i bağımlılıklarından kurtaramazlar. Sarp ile evlenir. Aşka ve evlilik kurumuna inanmayan bir başka nihilist gençtir Sarp. Devrim kendisini yüz üstü bırakan Sarp ve bir türlü bulamadığı mutluluğun acısıyla aşırı dozda uyuşturucu alarak intihar eder.

7-4-5. Erkani Keyman

Erkani Keyman Roman kahramanı İmre Kadızade'nin hayatını etkileyen en önemli kişidir. Nükleer fizikçi olan Erkani Keyman İmre'ye saçaklı mantığı öğretir. Saçaklı mantığı; Yeryüzünde hiçbir şeyin kesin olarak doğru olmayacağını, olayları ve nesnelere, ak ve kara olarak kesin çizgilerle sınıflandırılmayacağını, doğru veya yanlış gibi iki uç olmayacağını öğreten bilim adamıdır. İmre'nin yakın dostudur. İmre, geçmişini, acılarını paylaşacak, içini dökecek, Oğuz'u, hayatındaki önemli noktaları anlatacak kadar Erkani'ye güven duyar.

Erkani Keyman aynı zamanda Alev Alatlının çocukluk arkadaşı ve Kapadokya Meslek Yüksekokulu'nda beraber çalıştıkları gerçek bir kişidir. Romanda anlatıldığı gibi, uluslararası başarıları ve toplumda saygınlığı olan, tanınmış bir fizik doçentidir. Bu örnekten anlaşılacağı gibi yazar gerçek hayattan kişileri gerçek hayattaki işleri ve kişilikleri ile romana yerleştirmiştir. Kurgu dünyasını bu kişilerle zenginleştirmesi, yazarın kendi yarattığı kişilere de gerçeklik kazandırmakta yardımcı olur.

Gerçek hayattan alınarak kurmaca dünyasına taşınmış bu kişiler, romanda etkinlikleri çok fazla olan kişilerdir. Roman boyunca saçaklı mantık savunulur. İmrenin savunduğu saçaklı mantık düşüncesi, Erkani Keyman aracılığı ile öğretilir. Bu yönüyle, doğrudan olmasa da, romanda İmre'nin savunduğu görüşlerle varlığını ortaya koyar.

7-4-6. Aile Fertleri

Romandaki kart karakterler daha çok İmre'nin aile bireylerinden oluşmaktadır. Tek bir karakteristik özelliğin vücut bulmuş şekilleridir.⁵¹ Devim dışında bu karakterler kendilerinden beklenen tipik özellikleri taşıyan tek boyutlu düz karakterlerdir. Romanda dikkati çeken bir unsur, roman kişilerinin temsil ettikleri değerlerdir. Bu değerler günümüz Türkiye'sindeki farklı görüşleri temsil eder. Kişilerin yaşam tarzları, dünya görüşleri ve eylemleri, romandaki çatışmalarıyla

⁵¹ A.g.e. s. 185.

bu değerlerin yansıtıcı niteliğindedirler. Çatışma unsurları yaratılmasında ve ele alınan konuların vücut bulmasında esere canlılık kazandırırılar.

7-4-7. Osman Kuran

Ailenin en büyük ferdi, Devrim'in dedesi Osman Kuran, geleneği temsil etmektedir. Dindar, cahil ve bağnaz düşüncelere sahip orta Anadolu'lu bir köylüdür. Her ne kadar bağnaz düşünceleri olsa da aileyi bir arada tutan ortak değer Osman Kuran'dır. Osman Kuran kendi çocukları yeğenleri ve torunları ile taban tabana zıt kişiliği ve görüşleri ile çatışma halindedir. Yine de torunlarından Toprak Kuran dedesine yakın denilebilecek görüşe sahiptir ve İslami düzenle kurulup yönetilecek bir ülke için mücadele etmektedir. Dedesinin ölümüne de Toprak sebep olmuştur. Toprak'ın temsil ettiği aşırı İslamcı siyasi görüş günümüz Türkiye'sinde de var olan iyi örgütlenmiş yeraltı cemaat guruplarını yansıtmaktadır. Kendisini adadığı şeyhine her şeyiyle bağlı olan bu genç ailesiyle ve Türkiye'nin laik kurumları ile çatışma halindedir. Aile içinde huzursuzluğa ve karmaşaya neden olmakta kendi inançları doğrultusunda hareket etmektedir. Sonuçta dış güçlerin etkisi ile gücünü yitirip parçalanan ülkede kendi devletlerini kurmaya nail olmuş bir gurubun üyesidir. Temsil ettiği değer parçalanmadır.

7-4-8. Bekir

Bekir Kuran, Osman Kuran'ın oğlu, Devrim, Ekim ve Toprak'ın babasıdır. Babasının otoriterliğinden başlangıçta nasibini almış baskı altında bir çocukluk ve gençlik geçirdikten sonra kendi işini kurup kendi yaşam mücadelesini yürütmektedir. Bekir anti-kapitalist, Marksist görüşlere sahiptir. Çelişkili olarak ticaret işi ile uğraşıp, kapital sermaye piyasasında geçimini sağlar. Severek evlenmediği, akraba evliliği yaptığı karısı Müjgan'ı aldatmakta, çocuklarını sevmesine rağmen kendisine oluşturduğu farklı bir dünyası vardır. Bekir kendi içinde bastırılmış gençliğinin bunalımlarını kurtulamamıştır ve hem kendisiyle hem de ailesi ile çatışma halindedir. Mutsuz bir evlilik ve çocuklarını içine düştükleri bataklıklardan kurtaramamanın verdiği ızdırabı yaşamaktadır. Temsil ettiği değer kırsaldan, yoksulluktan gelecek toplumda söz sahibi olmaya, kendisine yer edinmeye çalışan, boşluğa düşmüş ara nesildir. Romanda şöyle tanımlanır:

Bekir kuran; takva ehli bir köy ağasının itaate kusur etmeyen oğlu, İstanbul dükaliğine parmak ısırtan kurnazlıkta bir iş adamı, cömert bir patron, özgürlükçü bir solcu, mankenler kadar güzel kolejli bir kızın anlayışlı babası, aşka âşık bir entelektüel. (Kâbus s.494)

7-4-9. Ekim

Ekim Kuran, Kardeşleri gibi mutsuz bir aile içerisinde kendi kimliğini bulma mücadelesine girmiş, diğer kardeşlerine göre daha bastırılmış bir kişiliğe sahip arayış içindeki bir kızdır. Onun çatışması yine ailesi ve kendi iç dünyası ile ilgilidir. Kendisine iç huzur sağlayacak arayışlara girmiş, Romanya’lı bir prensle evlenip, kendi öz kimliğini terk edip din değiştirerek Katolik Hıristiyan olmuştur. İmre’nin de Yeni Dünya Düzeni Tarikatı’nın öğretilerini benimsemek üzere talip olarak Islahane’ye gönderilmesinde yardımcı olur. Temsil ettiği değer teslimiyettir.

7-4-10. Müjgan

Müjgan, Bekirin hanımı, ideal bir öğretmen, kendi ayaklarının üzerinde durmaya çalışan bir kadındır. Kocasından aldatılmanın ve gözünün önünde çocuklarının yok oluşunun acısını yaşamaktadır. Ailesi içinde meydana gelen sıkıntıları çözümlenmekten uzaktır. Temsil ettiği değer çaresizliktir.

7-4-11. Oğuz

İmrenin kardeşi Oğuz eşcinseldir. Aynı zamanda sosyalist dünya görüşüne sahiptir. Oğuz homoseksüel bir devrimci olarak dava arkadaşları arasında tiksini uyandırır (Kâbus s.468). Arkadaşları onun cinsel kimliğinden dolayı mahcup olur. Oğuz devrimcilerle beraber savunduğu davası uğruna idam edilenlerdendir. Mahkeme heyeti de Oğuz’u cinsel kimliğinden dolayı asıp asmama konusunda tereddüt geçirir. Yine de idam edilir ancak örgütün yıl dönümlerinde adı geçmez. Asla bir Deniz Gezmiş olmaz (Kâbus s.469). Ölümünün “ıdamlar için öngörülen kotayı” sıradaki hükümlüler lehine dolduracağı umuduyla neşlenebilecek kadar halis bir diğerkâmdır. (Kâbus s.470). İnsanların dil, din, ırk, sınıf ayrımı gözetmeksizin, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin de sevebilecekleri günlerin geleceğine

inanan bir devrimcidir. Oğuzun idamı, aile içinde eşcinsel kimliğinden dolayı göz ardı edilir. Ölüm nedeni olarak içinde yaşadığı toplum ve faşist düzen gösterilir. İçinde yaşadığı toplumu, ülkeyi terk edip başka ülkelere gidip rahat etmek yerine kolay yolu, ölümü seçer (Kâbus s.268). Savunduğu ideolojiler uğruna kadınsı çözümlenmelere itibar etmemesi, İmre tarafından “hepsinden daha erkek” olarak tanımlanmasına neden olur. (Kâbus s.476). Devrim ve Oğuz genç yaşta ölümü seçmeleri, onurlu kişilikleri ve yalnızlıklarıyla birbirlerine benzetilirler:

“Sayın Yargıç, bunlar, sahici insanlardı,” diye açıkladı. Talip İmre, “Oğuz, Devrim ve Sarp. Bunlar, benliklerini tümüyle adayamayacakları yapılanmalara iltifat etmeyecek kadar onurlu çocuklardı. Varoluş sancıları içinde geçen yaşamlarını anlamlı kılacak verileri de Eski Türkiye sunamadı. Keskin zekâları, resmî, gayri resmî ama her zaman içtenliksiz ve sarsak önerilerimizin tümünü deldi geçti. Sonunda canlarını yüzümüze tükürdüler.” (Kâbus s.272)

Genellikle Koalisyon’un yönetici kademesindeki karakterler romanda olumsuz yardımcı güçler olarak dikkat çekerler. Taliplerin eğitiminde ve İmre’nin mahkemesinde karşımıza çıkan, tavırlarıyla ironik olarak ele alınan bu kişiler uydurma kraterlerdir. Ancak kendileri için seçilen isimler günümüz Türkiyesinde, Avrupa Birliği avukatlığına soyunan, Türkiye’yi, Onlar’ın isteği doğrultusunda eleştiren maşa kişilere benzetilir. Maria Evengelista, Clodia Roth, Şeyho Baran, Helsinkili Ingrid gibi çağrışım uyandıracak isimler bu karakterlerin adlandırılmasında kullanılır.

7-4-12. Şeyho Baran

Şeyho Baran; yirminci yüzyılın ikinci yarısında *Vasıllar Meclisi* tarafından sessiz sedasız yürürlüğe konulan *Dünya Anayasası* uzmanlarındandır. Yüce bir tarafından Doğu Trakya Cumhuriyeti’ne zengin tor madeni yataklarından dolayı ne kadar önem verdiklerini göstermek için, Adrianople (Edirne) özel temsilciliğine atanmıştır. *Talipleri, Yeniden arındırma* projesi kapsamında tanıtıcı dersler verir. *Yeni Dünya Düzeni, Yüce Pir* ve İslahane’nin işlevi, Şeyho Baran’ın Taliplere yaptığı eğitim toplantılarında ve konuşmalarında okuyucuya tanıtılır.

7-4-13. Maria Evengelista

Maria Evengelista, Nörofizyolog, psikiyatris ve psikoterapist doktordur. Meksika kökenli ünlü bir VİRD uzmanıdır. Koalisyon'un "İnsanlık Tarihini Düzenlemekle Görevli" kurumlarında önemli sorumluluklar üstlenmiş, *egemen devlet* geleneğinin çok güçlü olduğu Türkiye üzerine özel ilgisinden dolayı Edirne'deki ıslahhanede çalışmayı kabul etmiştir. "Eski Türkiye'nin" *mağduriyetini* belirleyen çalışmalara imza atar. Tespitlerine göre Türkiye; *erkeksi* öğeleri temsil eden *ben* bilincinin zayıf olduğu *babacıl* bir toplum değil, *kadınsı* öğeleri temsil eden *biz* bilincinin yaygın olduğu *anacıl* bir toplumdur. Türkiye'nin değişen dünya düzenine ayak uyduramamasını *bizlik* bilincine bağlar. Bu tespit doğrultusunda, Koalisyon'a bağlı *psikolojik savaş ünitelerinin* yaptığı çalışmalar sonucu *bizlik* bilinci yıpratılıp, bireyleri kültürlerinden, ailelerinden kopartarak *ben* bilinci yaygınlaştırılır. Ülkeyi parçalayan da bu *ben* bilincidir. Bu çalışmalar ve yaptığı konuşmalar ile okuyucuya Türkiye'nin bölünüp parçalanmasına kadar giden süreçte ülkedeki genel psikolojik durum yansıtılır. Türkiyelilerin yaratıcı olamamalarını, sanatta, edebiyatta, bilimde dünyaya yeni öneriler sunamamasını neden geri kaldığını ve Türkiye'nin nasıl yok oluşa gittiğini anlatır (Kâbus s.37)

7-4-14. Kürşat Urallar- Deli General

Romanda olumlu yardımcı güçler olarak yine Koalisyon için çalışıyor görünen, aslında Onarımcı'lardan olan Kürşat Urallar ve Deli General'dir. Bu iki kişi İmre'nin ıslahhanede afazi hakkında bilgi edinmesine yardımcı olurlar. İmre'nin, Eski Türkiye'de meydana gelen olayları çözümlemesinde ona yol gösterirler. Onarımcılar ile tanışmasını sağlarlar. Mahkemede Karakalpaklı Adam ve Onarımcılar'dan aldıkları direktifler doğrultusunda İmre Kadızade'nin savunma avukatlığını yaparlar. Roman sonunda İmre'yi Mucizeler Diyarı'na kaçıranlar da yine bu iki kişidir.

Eserde dekoratif unsur olarak kullanılan, mevcut durumu yansıtan ve etkinliği yok denecek kadar az çok sayıda fon karakter yer alır. Bunların başında Remzi X adında bir genç gelir.

Remzi, İslahhanede uygulanan bir eğitim yöntemi sonucu, kendisi ile İmre'nin ilgilenmesi ve tedavi etmesi için seçilmiş, konuşma ve algılama yetisi yitmiş bir gençtir. Afazik bir genç olarak tanımlanan Remzi, İmre'nin bütün çabalarına rağmen tedavi sürecine tepki vermemiş, *moronlaşmış*, bilinçsizlik dönemine ait bir *ön insandır*. İmre, Remzi'yi tedavi edebilmek için yaptığı araştırmalar sırasında başlangıçta kendisini korkutan ancak daha sonra onları daha yakından tanımaya başladığı *onarımcılar* ile karşılaşır. Onarımcılar tarafından ıslahhaneden kaçırılan ve tedavi edilen Remzi, iyileşmiş olarak İmre'nin karşısına *mucizeler diyarında* çıkar. Remzi biraz abartılı olmakla beraber afaziye düşürülen Türk gençliğinin sembolik bir temsilcisidir.

Remzi'den başka çok sayıda fon karakter kullanılmıştır. Mahkeme jürisi, onarımcılardan ve Yeni Dünya Düzeni Tarikatı'nın görüşlerini benimsemiş bir çok fon karakter eserin kişi dünyasını zenginleştirir. Fon karakterlerin bu kadar çok kullanımı kurgulanan dünyada yansıtılan olayların ve ele alınan konuların gerçekçiliğini arttırma çabasından kaynaklanır.

7-5. ZAMAN

Romanda olay zamanı, İmre'nin İslahaneye getirilmesi ile başlar. Soğuk, yağmurlu ve şiddetli rüzgârın buz tanecikleri savurduğu bir gün İmre İslahhane'ye gelir (Kâbus s.1). Zaman olarak sonbahar sonu kış başlangıcı olan bu mevsim, mekân ile birlikte kişinin psikolojik durumu üzerinde çağrışımlar uyandıracak şekilde işlenir. Yatakhanelerde doğal gaz sobası ısıtma amaçlı olarak kullanılır. Mahkeme kışlık dersanelerin birinde kurulur, pencereden bakıldığında dışarısoğuk ve kar manzaralarıyla tasvir edilir:

Mezarlık, çalılar, hatta Tunca, beyazın altında kaybolmuşlardı. Görebildiği tek şey, girdaplanan tipi oldu (Kâbus s.7)

Olay zamanı, İmre'nin ıslahhanede talip olarak geçen süre, mahkemesinin devam ettiği ve romanda asıl vakanın anlatıldığı duruşma süresi olmak üzere ikiye ayrılabilir. Duruşma kış mevsiminin sonlarına doğru gerçekleştirilir. Mahkeme

heyeti yollardan topladıkları, baharın müjdecisi olan kır çiçekleri ile ıslahaneye gelirler:

Şubat'ın ikinci haftasında hava aniden ısındı. Trakya'da her yıl böyle olur, sahte bahara aldanan erikler martta yeniden kar altında kalmak üzere tomurcuklanırdı.

Dünya Anti-Nihilist Sivil Toplum Örgütleri Birliği Mahkeme Heyeti, böyle bir Pazar günü öğleden sonra, ellerinde yollardan topladıkları gelincik buketleriyle geldiler...(Kâbus s.165)

Anlatma zamanında Türkiye bölünmüş, birbirinden bağımsız Anadolu devletçikleri kurulmuştur. Mahkemede anlatılanlardan, geçmişte meydana gelen olayların kronolojik sıralamalarından yola çıkılarak, anlatma zamanının yıl olarak 2020'li yıllarda olduğu tahmin edilebilir.

Asıl olay Türkiye'nin ve İmre'nin ailesini parçalanıp dağılmaya götüren süreçtir. Olay zamanı kozmiktir. Kronoloji takip edilmeden kendisine has bir anlatımla romanda karşımıza çıkmaktadır. 1960'lı yıllardan başlayarak Türkiye'de meydana gelen önemli siyasi ve toplumsal olaylara, kişilere değinilir. Birbirleriyle ilişkili ve birbirinden bağımsız pek çok olay işlenir. 2010 yılında devlet iflas eder ve gelişen süreçte Türkiye bölünür. Zaman takibi daha çok romanda anlatılan olayların, kahraman üzerinde bıraktığı tesir ve izlenimlerle anlaşılabilir. Zaman çizgisinde sıralama takip edilmeden, adeta zamanda tüneller açılarak, konuyla ilgili Türkiye'de ve dünyada meydana gelen olayların zamanına gidilir. Takvime bağlı kalınmaz.

7-6. MEKÂN

Kâbus romanında asıl olayın geçtiği mekân; Doğu Trakya Cumhuriyeti'nin başkenti Andrianople'deki ıslahhanedir. Edirne'de, eskiden II. Beyazıt Külliyesi olarak bilinen, roman kahramanın İmre Kadızade'nin *yeniden arınmak* ve koalisyonun bir parçası olmak üzere eğitim almak için getirildiği yerdir. Andrianople'deki ıslahhanesi, Koalisyonun kurduğu pek çok ıslahhanelerden birisidir. İmre ıslahhanede tutuklu aynı zamanda, talip konumundadır. Bir yandan

eğitim görür bir yandan da mahkeme sürecini bekleyerek ıslahhanede günlerini geçirmektedir. Duruşması da bu binada oluşturulan bir mahkeme salonunda geereştirilir. Olaylar da daha çok mahkemede İmre'nin anlattıkları üzerine tertiplendiği için ıslahhane romandaki en önemli mekândır.

Islahhane'nin tasviri okuyucunun bilincinde somutlaştırılacak derecede yapılır. Genel zellikleri ile anlatılır. Islahhanenin eski Beyazıt Kllyesi olduğuyla ilgili verilen bilgi meraklı okuyucuya mekân hakkında daha fazla bilgi edinebilmek için araştırma olanağını sağlar. Islahhane üzerinde yaşadığımız dünyadan alınan, geek bir mekândır. *Mimesis*⁵² esaslarına göre kullanılarak romanda yeni bir hüviyet kazanır:

Gece hava çok soğudu. Yataktaneye dönüştürülen Kışlık Dersane'nin pencereleri, akmaktan vazgeçmiş gibi duran Tunca Nehri'ne bakıyordu. Nehirle Kllye arasında kalan toprak donmuştu. Az ilerideki mezarlıkta, bir yıl kadar önce intihar eden üç Talip gömülüydü. İmre Kadızade, mezarlıkta bitki namına birkaç böğürtlen alıından başka bir Şey olmadığını gözlemledi. Çıplak alılar rüzgârın her arpışında nöbet geçiriyormuş gibi kendilerini oradan oraya atıyor, yerlere yapışıyordu. Portatif karyolasına döndü, gözlerini yumdu, uyumaya, ertesini günkü yoğun program için gücünü toplaya çalıştı...(Kâbus s.7)

Kışlık Dersane'yi mahkeme salonuna dönüştürmüşlerdi. Savcı V. Clodia Roth, Tunca'ya bakan pencerelerin birine arkası dönük oturuyordu. Adrianople Islahhanesi talipleri arasında kura ile seçilmiş on iki jüri yesi Roth'un karşısında, Polonya ve Ukraynalı yargıçlar, araya kurulmuş krsdeydiler. İmre Kadızade'nin iskemlesi yargıç kürsüsünün karşısına yerleştirilmişti (Kâbus s. 172)

Bir başka önemli ve işlevsel değeri olan mekân İmre'nin çocukluğunun geçtiği, Osman Kuran'ın Körkuyu'daki evidir. İmre, bu ıssızlığın ortasındaki kk evde çocukluğunu geçirir. Mekânın kişi üzerindeki psikolojik etkisini en iyi gösteren mekân bu kerpiç evdir:

⁵² Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ, Ankara 2000, s.127.

İnsanlardan uzak, çok uzak, ıssızlık içinde bir evdi. Sessiz mi sessizdi. Dışarıda kar fırtınası kuduruyodu, evin içinde çıt yoktu...

Benim zamanımda tavandan asılı bir lüks lambası ile aydınlanırdı. İs kokardı. Duvarda Kâbe desenli bir halı, onun yanında rengi solmuş bir kese içince Kuranı Kerim asılıydı. Duvarlar çivit mavisi kireçti. Yalap şalap boyanmıştı. Fırçanın izleri belliydi. Yer yer kılları yapışmış kalmıştı. Tipik bir Mağdur eviydi! Dünyanın her yerinde rastlanabilecek bir Mağdur evi! (Kâbus s.203)

Bozkırın lodos nedir bilmediğini öğrenmem uzun sürmedi. Oralarda rüzgâr zehir yeşili esiyordu ve her zaman borandı. Acı ayazın tadını bilmeyenler, nasıl bir çaresizlik duygusunu anlayamazlar. Bana öyle gelirdi ki, yüzükoyun yere yatıp, tırnaklarımı geçirsem toprağa, yine de söker atardı beni. Bütün gece rüzgârın boğuk çığlıklarını, taşların iniltilerini, iç çekişlerini, ‘Allah!’ diye haykırmalarını dinler, tarif edilemez şekilde tedirgin olurdum. Devrim karayelin yolunun üstünde ne var ne yoksa silip süpüren canlı bir varlık olduğunu söylediğinde ne demek istediğini çok iyi biliyordum. Ona itiraf etmedim, asla, ama rüzgârın Kuzey Kutbu’ndan, Sibiry’a’nın buzlu bozkırlarından çılgın naralar atarak geçtiği iddiasını yadırgamamış olmama bundandır.

Körkuyu gibi yegâne heyecanın korku olduğu bir ortamda en masum doğa hareketini özel anlamlar yüklenmesinin şaşırtıcı bir yanı yoktu. Kötü havalarda ben de Devrim gibi aşırı uyarılmış olur, rüzgârın ulumalarını, yakınmalarını dinlemekten, umutsuz çığlıklarını paylaşmaktan benim de gözüme uyku girmezdi. Benim ruhum da o zehir yeşili mahlûkla birlikte ağlar, inlerdi. Çok iyi hatırlıyorum bir gece, karayel öyle bir çığlık attıydı ki, Osman Kuran bile duydu,

“Bu ses, ruhunu çalmak isteyen şeytanın sesidir!” buyurdu (Kâbus s. 204)

İslahhanenin penceresinden baktığında, İmre, çocukluğunun geçtiği Körkuyu’daki evi ve korkularını tekrar yaşar. İki mekân arasındaki benzerlik noktaları ıssızlık, yalnızlık ve korkudur. Bu yönüyle İslahane İmre üzerinde

hatıralarını ve korkularını canlandıran sembolik bir mekân olarak *tedric*⁵³ esası çerçevesinde ele alınır:

Mezarlık, çalılar, hatta Tunca, beyazın altında kaybolmuşlardı. Görebildiği tek şey, girdaplanan tipi oldu. Kar, sanki adının orada, o yatakhane olduğunu bilmiş, üşenmemiş, çocukluğunun en korkutucu, en bunaltıcı oyunlarından birini yeniden sahneye koymuştu. “Çekil git! Çekil git!” diye fısıldadı, geçen yüzyıldan kalma bir dileği hayretle hatırlayarak,

“Boğuluyorum, anneciğim, kurtar beni! Topuğumu geçti kar! Boğuluyorum anneciğim kurtar beni! Dizlerimi geçti kar! Kurtar beni! Kurtar!” (Kâbus s.7)

İmre'nin mahkemede anlattıklarıyla, Türkiye'nin parçalanmadan önceki dönemi ve aile bireylerinin yaşamları hakkında bilgiler verilir. İstanbul, Kuran ve Kadızade gençlerinin Çankırı'dan sonra eğitimlerini sürdürmek için geldikleri, daha sonra mesleklerini icra ettikleri şehirdir. İstanbul'un çeşitli kesimlerinde geçen hayatları, kişilerin toplumsal statülerini belirlemek için kullanılan mekânlardır. Örneğin Bekir Kuran ilk önce Gültepe'de bir gecekondu semtinde otururken daha sonra Kozyatağı'nda daha lüks bir apartman dairesine taşınır. Bu mekân değişiklikleri aynı zamanda kişilerin ekonomik ve toplumsal statülerindeki değişimlerin de göstergesi olarak kullanılır.

İstanbul aynı zamanda Türkiye'nin parçalanması ile son bulacak olayların roman kahramanı tarafından gözlemlendiği şehirdir. Türkiye parçalanmadan önce İmre, Büyük Dere Caddesi'nde bir apartman dairesinde yaşamaktadır. İmre ilk olarak elektrik kesintisiyle başlayan, halkın sokağa dökülmesi ve kaosla devam eden, ülkenin parçalanışıyla son bulan bu süreci İstanbul'da meydana gelen olaylar ve çatışmalar ile anlatır.

Romanda olayların yaşandığı, bar, işyeri, okul, fabrika, yazıhane, makam odaları, toplantı salonları, kişilere ait evler gibi anlatımın vazgeçilmez bir parçası olarak çok sayıda mekâna yer verilir. Simgesel değerleri anlatılan olaylar ile sınırlı

⁵³ A.g.e., s.127

bu mekânlar da Postmodern romancılık geleneğinin tesiri ile sadece okuyucunun muhayyilesinde canlandırabileceği ölçüde, fazla tasvire yer verilmeden anlatılır.

Kâbus ürkütücü, korkutucu, dehşete düşürücü kurgusuyla bir trajedi romanıdır. Entelektüel bir Türk aydınının feryadını yansıtır. Türkiye’de tartışma konusu olan veya olması gereken pek çok mesele ele alınmış, ülkenin meselelerinin üstüne gidilmiştir. Okuyucuyu bu meseleler üzerinde düşünmeye yönlendirir. Meseleleri felsefi bir yaklaşımla ele alır. Batı dünyasının hâkimiyetini eleştirir. Adından da anlaşılabilir gibi *Kâbusun* romanıdır. İçinde bulunulan durumu yazar kâbusa benzetir. Bilge Ercilasun’nun teşhisiyle, *bir devir romanı, mesele hatta felsefe romanıdır*⁵⁴.

⁵⁴Bilge, Ercilasun, “Schrödinger’in Kedisi Hakkında”, *Şinasi Tekin Anısına Uygurlardan Osmanlıya*, Simurg Yayınları, İstanbul 2005, s.350-362.

8- RÜYA⁵⁵

Schrödinger'in Kedisi dizisinin 431 sayfadan oluşan ikinci kitabıdır. Mucizeler Diyarı'nda geçen *Rüya*'da, Onarımcıların hikâyesi ve onların gözüyle kutsal Koalisyon'a karşı verilen mücadeleler, çatışmalar anlatılır.

Serinin ikinci kitabı "Rüya", yine ilk kitapta olduğu gibi kendi içinde alt başlıklara ayrılan yedi ana bölümden oluşur.

Birinci bölüm: "*Kutsal Koordinatlar*" sekiz alt başlıktan oluşur. Bu başlıklar şöyledir: "*Önüm, Arkam, Sağım, Solum, Sobe*" (sekiz alt bölüm), "*Kâinat'ın Poyrası*" (on üç alt bölüm), "*Adres*", "*Gökküre'nin Rölevesi*" (yedi alt bölüm), "*Yıldız Fidanlığı*" (dokuz alt bölüm), "*Turnalar, Dağlar ve Seher Yıldızı*" (yedi alt bölüm), "*Yıldız Cetvelleri*" (dokuz alt bölüm) ve "*Murat*" (dört alt bölüm) tır.

İkinci bölüm "*Eril Ruhun Dergâhı*" beş alt başlıktan oluşur. Bu başlıklar şunlardır: "*Deniz Piyadesi*" (beş alt bölüm), "*Beyaz Turna Yasaları*" (dokuz alt bölüm), "*Tünel*" (altı alt bölüm), "*Feleklerin İlmî*" (sekiz alt bölüm) ve "*Çargâh*" (beş alt bölüm) tır.

Üçüncü bölüm "Kuantum Yosması" da bir önceki bölümde olduğu gibi beş alt başlıktan oluşur. Bunlar: "*Kâbus*" (yedi alt bölüm), "*Schrödinger'in Denklemi*" (sekiz alt bölüm), "*Sanal Sürtük*" (on üç alt bölüm), "*Gaia'nın Yolu*" (on iki alt bölüm) ve "*Yıldız Tozu Süvarileri*" (altı alt bölüm) dir.

Dördüncü bölüm "*Önü ve Ardı Devrânın*" dört alt başlıktan oluşur. Bunlar: "*Sıfır - Toplam Oyun*" (beş alt bölüm), "*Reddi İlhak Simulasyonu*" (on bir alt bölüm), "*Kapan*" (on altı alt bölüm) ve "*İncili Kaftan*" (dokuz alt bölüm) dir.

Beşinci bölüm "*Mahkûmun İkilemi*" üç alt başlıktan oluşmaktadır. Bunlar: "*Yeni Memlûklar*" (sekiz alt bölüm), "*Kriz*" (on alt bölüm) ve "*Leylek Hastanesi*" (dokuz alt bölüm) dir.

⁵⁵ 5. Basım, Alfa Yayınları, İstanbul Ekim 2001. Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

Altıncı bölüm “*Kara Kalpaklı Adam*” üç alt başlıktan oluşmaktadır. Bunlar: “*P. K. 8712, Phonix, Arizona*” (on iki alt bölüm), “*Madrid, İspanya*” (beş alt bölüm) ve “*Lofoten, Norveç*” (on altı alt bölüm) tir.

Yedinci ve son bölüm “*Yeni Ergenekon*” dört alt başlıktan oluşmaktadır. Bunlar: “*Onarımcılar*” (on iki alt bölüm), “*Kayıp Halka*” (altı alt bölüm), “*Hayat Oyunu*” (iki alt bölüm) ve “*Günün sonunda*” (dört alt bölüm) dır.

8-1. TEMA

8-1.1.Eğitim

Eğitim, Mucizeler Diyarı'nın var olma sebebidir. Mucizeler Diyarı bir okuldur. Koalisyon'a karşı mücadele edebilmek ve onların bilgi tekeli kırabilmek için yeni nesiller yetiştirilir. Gençlere ve afazi mağdurlarına eğitimler verilir. Gençleri, nedenini içlerine sindiremeyecekleri hiçbir kurala uymayacak şekilde eğitmek politikası güderler. “Akıllı hür vicdanı hür nesiller” yetiştirmek için çabalarlar. “Kökü mazide olan bir ati” onarımcıların sloganıdır. Kökü geçmişten gelen arada kopukluk olmayan bir gelecek inşa etmek isterler. Bunun için tarih bilincini gençlere aşarlar. Bilimi ve doğruyu hiçbir zaman reddetmeyen İslam Dini'ni kendileri için bir avantaj görürler ve modern fizik ile İslam bilginlerini bir arada içselleştirirler (Rüya s.205) Teknoloji yardımıyla geliştirdikleri benzetim cihazlarında birbirleriyle çelişen, birbirlerini nakseden unsurları aynı anda bir araya getirerek çok değişkenli sistemler kurarlar, çözümler ararlar.

Onarımcılar kendi geliştirdikleri bir başka yöntemle de uygulama yaparlar. Geçer, alanında uzman bilim ve fikir adamlarının yerine geçerek onlar gibi davranır, onların savunduğu görüş ve fikirleri, tiyatro sahnesindeymişçesine temsil ederler, diğer gençlerle paylaşırlar. Klonlama olarak tabir edilen bu yöntem aslında bir çeşit oyundur. Böylelikle eğitim sürecini severek sürdürmeleri sağlanır ve bilgi paylaşımını, bilgi aktarımını birinci elden sağlamaya çalışırlar. Romanda daha küçük yaştaki çocukların eğitimlerinin, saklambaca benzeyen bir çeşit oyun yardımıyla yapıldığı görülür. Amaç gençlere ve çocuklara onların hoşlarına gidecek yöntemlerle eğitim verilmesidir. Bütün bu yöntemler, Türkiye için uygun görülen eğitim modelini oluşturur. Eğitim meselesinin önemine dikkat çekilir:

“Ben geldim!” dedi, küçük kızlara özgü işveyle.

“Hoş geldin!” dedi, Şirazlı, çocuğun coşkusuyla karşılaşan sıcak bir sesle, “Önün Batı, arkan Doğu, soğan Kuzey, sarımsak Güney. Öyle mi? Sobe mi, canım?”

“Sobe değil! Arkam Kuzey, sarımsağım Doğu!”(Rüya s.23)

8-1.2.Bilim

Mucizeler Diyarı’nda Onarımcılar, kendilerine yol gösterici olarak bilimi seçerler. Özellikle Heyet Bilimi diye adlandırdıkları astrolojiye büyük önem verirler.Evrenin kurulduğundan beri nasıl bir sistemle işlediğini anlamaya çalışırlar Ezeli ve Ebedi Gerçeklik’e ulaşmak için heyet biliminden faydalanırlar, öğrenirler ve öğretirler. Bilimin önderliğinde mücadele teknikleri geliştirirler. Yeni Dünya Düzenin’e karşı savaşı kazanacak gücün bilgi olduğuna inanırlar. Devir artık bilgi çağıdır ve çözüm bilimden geçmektedir. Gücü elde etmek için bütün insanlığın yüzyıllar süren bilgi birikiminden faydalanırlar. Yeni kızıl elma bilgidir (Rüya s.393)

Ve yine biliyorum ki, bundan böyle savunmamız Koalisyon Silâhlı Kuvvetleri’nin önüne etten duvar gibi diktiğimiz gençlerimizden oluşmayacak, çocuklarımıza verdiğimiz emeği yansıtacak. Barışta maişetimizi ‘bilgi’den temin ederken, savaşta en üstün silâhımız yine ‘bilgi’ olacak. Kendi kısmi gerçeğimizin üzerine bina ettiğimiz ve mükemmelen savunabileceğimiz bilgi!

Mucizeler Diyarı’nın sahip olduğu bilgi, hasımlarını vuruşmadan bertraf ederken, Kâinat’ın arsız çocuğu olmaktan kurtaracak bilgidir, biricik Mavi Gezegenimizi. Minnettarım, siz, aziz ecdadım, ONARIMCILAR’a.” (Rüya s.392)

Koalisyonun numaralarından birisi de Asya kavimlerinin heyet bilimine yaptıkları katkıları yok saymalarıdır. Onarımcıların amacı ise Euro-Amerikan bilgi tekeli kırarak, onların doğrularının tek doğru olmadığını kanıtlamaktır:

“Eeee, Asya Kavimleri, ‘Mağdurlar’ Hanımefendi,” dedi, adam, “Bizimkiler Asya Kavimleri, ‘Mağdurlar.’ Hep birlikte ölüm kalım savaşı veriyoruz burada.(Rüya s 82)

8-1.3.Dil

Türkiyeli Onarımcılar Türkçeyi bilim dili olarak kullanırlar. Türkçe yapısı ve özellikleri itibariyle matematiksel bir dildir ve bilim yapmaya en müsait dildir. Bilim

“Türkiye’de yapılacaksa Türkçe yapılmalıdır” fikrini savunurlar. Bilim yapabilmek için bilim yapılan dili kullanmak gereklidir. Bilimsel terimlerin yapacağı çağrışımlar bilimi anlamayı gerçekleştirir. Çağrışım değerleri olmayan kelimelerin kullanıldığı bilim dili kalıcı olmaz. Bilimsel anlamda ilerlemeyi sağlamaz. Bilim ile ilgili kelimeler içi boş anlam ve çağrışım ifade etmeyen kelimeler olmaktan öteye gidemez. (Rüya s.73)

Türkiye’de yaşanan büyük bir yanlışlık olduğundan bahsedilir. İngilizceye saplanılıp kalınması eleştirilir. “Bilim uluslararasıdır, uluslararası bilim dili İngilizcedir, o halde eğitimi İngilizce yapalım!” düşüncesi aslında büyük bir aldatmacadır. Oysa türetim gücünden yoksun olan İngilizce, Latince ve Yunancaya mahkûm bir dildir. Uluslararası olan, bilimin dili değil, bilimin yöntemi olduğu vurgulanır.

Bilim onarımcılar tarafından *yeni kızıl elma* olarak kabul edilir ve bilim dilinin ana dilimiz olan Türkçe ile yapılması gerektiğini savunurlar. Türkçenin bilim yapmaya uygun bir dil olduğu; cebir, trigonometri, fizik, kimya, matematik gibi bilim dallarından örnekler verilerek ispatlanır:

“Türkçe, yeryüzünde eşi olmayan, harika bir dil! Sanki bir takım matematikçiler oturmuşlar, şöyle matematiksel yapısı olan, kurallı, düzgün bir dil icat edelim diyerek Türkçeyi bulmuşlar! Bir dilin büyüklüğü matematiğe olan yakınlığı ile ölçülüyor,” diye sürdürdü, “ne kadar matematiğe yakınsa, o dil, o kadar büyüktür. Türkçe böyle bir dil. Bir iddiamız vardı, Hüseyin’le benim, eğer matematik gibi olan anadilimizle bilim yapar, yanımıza bilgisayar teknolojisinin olanaklarını da alırsak, harikalar yaratırız diye. Bu iddiamızı gerçekleştirdik...”

“Hatırlar mısınız, mucizeler Diyarı’nın kuruluş günlerinde bir sloganımız vardı. ‘Türkçe en büyük icadadır Türklerin!’ diye...”

“Hatırlamaz mıyım?!” dedi, Sinanoğlu, Fazıla Denктаş’a, Kadızade’ye döndü, ‘ Hangi dil, ‘solvophocubic’ gibi bir terimi ‘çözgen- iter kuvveti’ diye bir nefeste anlatabilir? Ya da ‘özişler’ diye ‘outomatic’ kavramını hiç bilmeyene bile açıklayabilir? Terimlerin bilimsel karşılıkları kolayca türetmeye elverişli, mükemmel bir matematik dili Türkçe.”(Rüya s. 400-401.)

8-1.4.Mücadele

Onarımcılar'ın mücadelesi onurlu bir mücadele olarak ele alınır. Onların mücadelesi Türkiye'nin de meselesidir. Mücadele kudretini yitirmiş Türkiye muhakkak bir gün çökecektir, parçalanacaktır, yok olacaktır. Onarımcılar milli mücadele dönemimizi ve şahsiyetlerini gençlere anlatırlar. Tarihte, benzer durumlarda Türklerin bütün insanlığın saygısını kazandığı bağımsızlık savaşı anlatılır. Kutsal Koalisyon, Düvel-i Muazzama'nın coğrafya değiştirmiş şekli olarak tarif edilir. Onarımcıların yaptığı savaş da Kurtuluş Savaşımıza benzetilir. Kurtuluş Savaşı'nın daha zor şartlardaki insanlarımız tarafından daha büyük yokluklar içinde yapılmış olması vurgulanır, mücadele azmi ve ruhu canlandırılmaya çalışılır. Haysiyetle ve gururla mücadele etmenin gerekliliği anlatılır:

“Kendinize güvenin! Akranlarınızın, çağınızın, Ezeli ve Ebedi Gerçek'ten payınıza düşenin hakkını verin. Dil, din, ırk, cinsiyet ayrımının tuzağına düşmeden, zamanınızın en yetkin bilginleriyle, sanatçı ve filozoflarıyla dostluk kurun. Mahrem düşüncelerinizi aşkın zekâlarla paylaşın. Sizler, anneleri tarafından sakınılmak durumunda olan özürülüler ya da çocuklar değilsiniz. Kavminizin kaderini eline almaktan kaçınan korkaklar değilsiniz. Sizler, Mağdurların kefareti ödeyecek, kâbustan uyandıracak yetişkin erkeklersiniz. (Rüya s. 112)

Onarımcılar Beyaz turna savunması olarak tarif edilen bir yöntemle mücadele ederler. Bu yöntemin amacı kesinlikle hasmın ölümünü hedeflemez. Sakatlamak başvurulacak en son çare olarak görülür. Beyaz Turna Savunması; saldırıyı geçiştirmek, hasmı dengesini bozmak suretiyle kontrol altına almak, yaşam alanının muhafaza etmek esasları üzerine kurulu bir savunma sistemidir. Beyaz Turna kuşunun düşmanı ile mücadelesinden esinlenilerek adlandırılmış bu savunma sistemi Onarımcıların, Koalisyon'a karşı mücadelede kullandıkları yöntemdir. Tıpkı turna gibi çevik olmak düşmanın bir adım önünde, hızlı olmak, saldırganın darbesinden daha hızlı rüzgârlar yaratarak saldırganın hamlesini boşa düşürmek esasları üzerine kuruludur (Rüya s.113)

Beyaz turna tekniği Shaolin rahiplerinin yüz yıllar önce kullandıkları bir kungfu tekniği olarak savunma amaçlı bir dövüş sanatıdır:

“Kung”, enerji; “fu”, zaman,” dedi, Mehmet Kuşçu, sorunun sorulmasını bekliyormuş gibi, “‘Kung Fu’, enerji ve zaman, yani sabır, sebat ve murat.’ Sabır isteyen adanmışlık,

süreklilik, ince ayar isteyen herhangi bir hüner, yetenek, amaç ya da teknik, kungfu Koalisyon karşısında toplam savunma stratejimizin bir özeti... ”(Rüya s.115)

8-1.5.Din

Hıristiyanlık Koalisyon'un amaçlarını gerçekleştirmek sıkı sıkıya savunduğu bir araç olarak kullanılmaktadır. Kutsal Koalisyon, Hıristiyanlık temelleri üzerine kurulup şekillenmiştir. Kendilerinden olmayanları kabullenmezler. Eserde Müslüman kimliği ile Avrupa'da kabul görmeyen Türkiye'ye de gönderme yapılır. Yeni Dünyacılar'ın karşısında yer alan Onarımcılar ise İslami değerlere bağlıdırlar. Bu bağlılık gerçek İslam'a, bilim ve doğrunun yanında yer alan, insanlar arası eşitliği ve özgürlüğü savunan İslam'a bağlılıktır. Onarımcılar Ezeli ve Ebedi Gerçeklik'e ulaşmak isterler. Ezeli ve Ebedi Gerçeklik Allah değildir. Hadlerini bilirler çünkü sadece Allahın kendilerine verdiği, Allah'ın algılayabilecekleri miktarda kapısını araladığı Ezeli ve Ebedi Gerçekliğin peşindedirler. Allah'ın insanoğlunun algılamalarının çok ötesinde başka gerçeklikleri vardır.(Rüya s.222) Bu arzuları doğrultusunda bilimin sınırlarını zorlarlar.

Romanda Şamanizm de önemli bir yer işgal eder. Yeryüzünün ilk dini olan Şamanizm dünyanın pek çok farklı bölgesinde ortak olan bir inanç sistemiyken tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmasıyla yok olmuş bir inanç sistemidir. Şamanizm bütün öğretileri ve ritüelleriyle romanda kullanılır. Avrupa, Afrika, Kuzey Amerika ve Asya kıtalarındaki Şamanist inançlardan bahsedilir. Hıristiyanlığı kendi keyifleri doğrultusunda yorumlayıp yönlendiren Koalisyon'a karşı insanlığın en eski ortak değeri Şamanizm gösterilir. Şamanist uluslar Koalisyon saflarında yer almayı reddederler onlarla savaşır:

“Batı medeniyeti, kana bulanmış Haç'a teslim oldu. Kanlı Haç, tanrıları katletti, formatlarımızı dağıttı, tarihi değiştirdi. Çöl Bedevilerini 'seçilmiş halklar' ilan etti. Develerin otlandığı çorak 'kutsal topraklar' oldu.” Barbarların dilinde kaleme alınan kaba saba metinler, 'kutsal yazılar!' 'Kötü huylu bir çöl ilahı', 'Kâinat'ın yaratıcısı'! Yetmedi, bir ağaçta aşağılık bir ölümle ölen başarısız bir asi peygamber, milyonların kurtarıcısı! Gizemli koşullar altında hamile kalan basit bir köylü kızı, ilahi bir ana, kutlu bir bakire! Ustasını korumaktan aciz cahil bir balıkçı, cennetin kapılarını kollayan bilgisi mutlak bir aziz! Galile'li, fethetti, dostum! Ama kurtuluş başladı! Onlar isteseler de, istemeseler de başladı! Gelecek, geçmişe dönüş olacak!”

“Bizler, ’tek bir tanrının varlığına inanç’ şeklinde ifade edilen monoteizmi, akla ve tabiata mugayir ve saçma buluyoruz. Her ne kadar taşıyorsa da dış izlerini Hıristiyanlığın, beş asır önce kurduğumuz Odin Kardeşliği, yaşayakalmayı başarmıştır. Sayımız azdır ama biz her yerdeyiz.”

...

“... Odinst Şamanizm, tanrılara düşünce, cesaret, onur, ışık ve güzellikle ulaşanların dinidir.” (Rüya s.381-383)

8-1.6.Aşk

Romanda İmre ve Adsız arasında yaşanan aşk şairane bir üslupla işlenir. İmre Adsız’a aşk mektubu yazar, ondan çocuk sahibi olmak ister, onun yanında çok mutlu olur. Adsız’ı başka kadınlarla paylaşmanın acısını yaşasa da onu olduğu gibi kabullenmeyi bilir. Adsız olağan üstü özelliklere sahip soyut bir karakterdir. Onun somutlaşmış şekli Kara Kalpaklı Adam’dır. İdeal erkek tipidir. Sadece İmre değil bütün kadınlar ondan çocuk sahibi olmak isteyeceği bir kişiliktir.

8-1.7.Afazi

Onarımcıların en önemli hedefi, yeryüzünün emniyet sübabı olan ulusal kimliğin kodlarını korumak, ulusal kimlikten uzaklaşmamak, afaziye sürüklenmemektir. Gençleri afaziden uzak tutmak, onları evrensel bilince yönlendirmek ve bu şekilde Yeni Dünya Düzeni’ni alt etmek için mücadele ederler.

İlk kitap *Kâbus*’ta anlatılan yönlerinden başka afazi ile ilgili başka bilgiler de verilir. Afazi en temel meseledir ve kurtulmanın çözüm önerileri olarak, Onarımcılar tarafından bulunan, onları bir arada tutacak ortak değerler anlatılır. Akıl, Ahlâk, Adalet, Adap ve bu değerlerin bir arada tutulmasını sağlayan Aşk ile Mucizeler Diyarında insanları afaziden uzak kalmayı başarırlar. Bütün bu değerlerin ortak bilinçle algılanabilmesi için Türkçenin en önemli değer olduğu belirtilir.

Kitapta öğretici unsur olarak kullanılan çok sayıda çatışmaya da yer verilir. Bu çatışmalar Onarımcıların klonlayarak kimliklerine büründükleri bilim, felsefe ve sanat insanların birbirleri ile aralarına görüşlerini paylaştıkları, tartıştıkları, eğitim amaçlı

çatışmalardır. Onarımcı'lar bu yöntemle beyin fırtınası yaparlar. Bilgi paylaşımında bulunurlar.

8-2. OLAY ÖRGÜSÜ

Birinci bölüm, İmre'nin Mucizeler Diyarı'nda gözlerini açmasıyla başlar. İmre Yıldız Fidanlığı'ndadır ve etrafında yabancı olduğu şeylerin şaşkınlığı içerisinde. Bu bölümde Onarımcılar ile tanışır, kendisine, ilk olarak getirildiği Yıldız Fidanlığı'nın amacı işlevi anlatılır. Onarımcılar'ın kendileri için çağrışım değerini yitirmeyen, Dağlar, Tunalar ve Seher Yıldızı'nı kendilerine slogan olarak seçip mücadeleye nasıl başladıkları öğrenir İmre. Tunalar gururlu ve vakurdurlar asla boyun eğmez kuşlardır. Dağlar ise dünya kurulduğundan beri var olan sığınaktır. Mağdurlar hep dağlara çıkarlar. Seher yıldızı yol göstericileridir. Dağların yolunu tutma vaktinin geldiğini seher yıldızı haber verir onlara.

Onarımcıların bağlı oldukları değerleri, *murat* anlatılır, onları yakından tanıması sağlanır. Hazırlık niteliğindeki ilk bölümde birinci kitap *Kâbus*'un ilk bölümünde olduğu gibi kurgulanan dünyayı okuyucuya tanıtmak maksadıyla verilen birçok bilgi ve terimin varlığı söz konusudur. Yıldız fidanlığında kâinatın oluşumu canlandırılırken çok sayıdaki astroloji, coğrafya ve mitoloji terimleri okuyucunun kafasını karıştırırsa da, *Kâbus*'un ilk bölümüyle kurgu olarak benzerlikler gösterir.

İkinci bölümde Onarımcıların düşmana karşı nasıl bir savunma sistemi geliştirdikleri anlatılır. Kendilerini bir arada tutan değerlerden Akıl, ahlâk, Adap ve Adalet tanımları yapılır. Kendileri için oluşturdukları “beyaz turna yasaları” ve hiyerarşik düzenlerinin işleyişi hakkında bilgiler verilir. Mucizeler Diyarı çeşitli yönleriyle tanıtılır.

Üçüncü bölüm İmre'nin Türkiye'de bölünme öncesi meydana gelen kargaşayı ve Devrim'in bu kargaşada öldürüldüğünü gördüğü *kâbus* ile başlar. İnsanların birbirlerini linç etmelerini, kimsenin başkasının canını umursamadığını görür. Burada anlatılmak istenen İmre'nin hala *Kâbus*'tan kurtulamadığıdır. Mucizeler Diyarı'nda olsa da İmre hâlâ ilk kitabın sonunda yaşadığı, kendisini Koalisyon'a teslim ettiği yılğın ruh haline benzer bir durumdadır:

“Ne anam ne babam ne erkeğim var! Ne evim ne ülkem ne Kitap'ım var! Ne bu gezegen'de ne de bir başkasında geleceğim, umudum var! Kızıl Dev kavuracakmış, umurumda değil!” ellerini yüzüne kapadı,

“Nedir ki, mağduriyet zaten,” diye hıçkırdı, “ Yüz milyar galaksiden birinin varoşlarında sıradan bir yıldızın etrafında dönen daha da sıradan bir gezegenin üzerindeki kimyasal cüruftan başka! Ağzıma bir parmak bal daha çalmayın! Eylemeyin beni, oyalamayın beni yıldızlar!”

“Geçti, canım,” dedi, alnını okşayan General’in sesi, “Geçti!” (Rüya s.158)

İmre, kendisine gelince Onarımcılar tarafından verilen eğitim devam eder. Bu bölümde ilk kitaptaki bölümlerle uyuşan Schrödinger’in Kedisi ve Kaos teoremi hakkında ve bu teoremlerin var olan düzende nasıl uygulanıp Türkiye’nin kurtuluşunun sağlanacağı üzerine karşılıklı diyaloglar yer alır.

Onarımcılar yaptıkları mücadeleyi küçümsemezler. Zorlukların bilincindedirler ancak mücadele ettikleri Koalisyon’un da aslında içten içe yaşadığı kaosun farkındadırlar. Kısmi gerçeklik, hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığı ilkesi uyarınca Koalisyon’un da aslında görüldüğü kadar güçlü olmadığı, kendi içinde aslında ne kadar zayıf olduğu, bünyesinde barındırdığı insanların mutsuzlukları gösterilir.

İmre Adsız’ın bir *yıldız tozu süvarisi* olduğunu öğrenir. Bu maceraperest insanlar canları pahasına inandıkları için mücadele eden, bir mekâna ya da kişiye bağlı olmayan insanlardır. İmre, Adsız’a mektup verir ona olan aşkını itiraf eder Adsız’dan da karşılık bulur. Ancak onu yolundan ayrı koyamaz, onun tüm insanlık için yaptığı olağan üstü mücadelenin bilincindedir. Adsız’ın atını hazırlayarak onu yolcu eder. Bu bölümde Adsız’ın destansı bir kahraman olduğu anlaşılır. Zaman ve mekân sınırı tanımayan Adsız’a binek olan at da Feres-i Ekber⁵⁶’dir.

Dördüncü bölümde İmre Kadızade de onarımcılardan biridir artık. (Rüya s.231). Bu bölüm, Koalisyon’un Onarımcılar gözünden tanıtıldığı bölümdür. Yeni Dünya Düzeni Tarikatı’nın insanlar arasında afazi yaygınlaştırması ve Türkiye üzerinde oynadığı oyunlar anlatılır. Onarımcılar Koalisyon’un yayılmacılığına Milli Mücadele Dönemi’ndekine benzer bir oluşumla “Reddi İlhak” cemiyetlerine benzer bir örgüt kurup yer altına çekilmeleri anlatılır. Koalisyon’a karşı ellerindeki sınırlı imkânları ile nasıl mücadele ettiklerini,

⁵⁶ **Feres_i ekber**, diğer adıyla **Feres_i âzam**: Semânın kuzey yarım küresinde Keykâvüs ile Elfâris burçları yakınında parlak yıldızlardan oluşmuş bir burç.

uyguladıkları savaş yöntemlerini tarihten örneklendirerek gösterirler. Koalisyon'un uyguladığı vahşeti öğrenen İmre daha fazla dayanamaz ve Karakalpaklı Adam'ın yanına kaçır. Kara Kalpaklı Adam tarafından kendisine Yeni Dünya Düzeni'nin kuruluşu, dünyayı nasıl ele geçirdikleri anlatır.

Beşinci bölüm, Tarikat'ın insanları nasıl kendi saflarına çektiklerinin, yayılışının anlatıldığı bölümdür. Koalisyon'un kendilerine sunduğu maddi imkânlar ve yapay mutluluklarla esareti kabul etmiş insanlar, *yeni memluklar* anlatılır. Yeni Dünya Düzeni Tarikatı'nın uyguladığı insanları köleleştiren yönetim sisteminin tanımlanması yapılır:

“Bir çelik kapan,” diye onayladı, Priz Ali, “Frédéric'in dediği gibi, insanın insana egemen olduğundan beri ilk kez, karşısında özgürlüğün bile işe yaramadığı bir egemenlik sistemi oturttular. Tersine, sistem bütün kozlarını özgürlük üzerine oynuyor. En büyük buluşu da bu zaten. Her türlü eleştiri yararına oluyor. Her türlü yergi, yılış yılış hoşgörüsünün yarattığı yanılsamayı güçlendiriyor. Size kibarca boyun eğdiriyor. Her şey serbest. Affedersiniz, kerhaneyi düzseniz kimse gelip küfretmez. Yukarıda, hedeflerine ulaştılar: itaatsizlik bile bir itaat biçimi haline geldi.” (Rüya s.315)

İmre Koalisyon'un *öldürücü olmayan silah* teknolojisini geliştiren bilim adamlarının Onarımcılar tarafından canlandırılan klonlarıyla karşılaşır, onlarla konuşur, tartışmaya girer. İnsanın psikolojisi ve beyni üzerinde etkili olan bu silahların mucitleri, aslında icatlarını insanlığın hizmeti için yapmış bilim adamlarıdır. Para ve güç hırsı, başarılarından dolayı duydukları haz onların ilerisini düşünmeden Koalisyon saflarında çalışmalarının sebebi olarak gösterilir. İmre bu bölümde daha önce karşılaştığı Elmas Gözlü Çocuk ve Altın Gözlü Kız'ın, Adsız'ın çocukları olduğunu öğrenir, büyük bir hayal kırıklığı yaşar. O'nun başka kadınlarla olan ilişkisini kıskanır. Adsız'ın hayatındaki tek kadın olabilmeyi arzular ancak Adsız bir zaman gezginidir. Başkalarıyla onu paylaşması gerektiğinin farkındadır.

Adsız altıncı bölümde Amerika'da Koalisyon'a karşı mücadele edip Amerika'yı bu güçlerin elinden kurtarmak isteyen bir gurupla buluşur. Koalisyon sadece dünyayı değil varoluşunun sembolü niteliğindeki bu ülkeyi de sömürmekte, insanları mağdur etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasi, kültürel ve toplumsal yapısı anlatılır. Ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal karmaşıklıklardan söz edilir. Dünyayı yöneten düzenin içerisinde var olan çökmüş düzen anlatılır. Amerika'da yaşanan iç karmaşa Türkiye'de yaşananlardan

çok daha fazladır. İnsanların özendikleri, bir bütün olmak istedikleri sistemin, kendi yaşadıkları ülkenin sisteminden daha kaotik olduğu çarpıcı örneklerle gösterilmeye çalışılır:

“Amerika, özgürlükçü bir demokrasi değil artık. Amerika, bir askeri sıkıyönetim. Yüce Pir’in bir numaralı hedefi kendi ülkesiydi.” (Rüya s.296)

Amerikalı yurt severler Adsız’dan destek alarak Koalisyon yönetimine karşı mücadeleye başlarlar. Vampir Öldürme Harekâtı olarak adlandırılan bu planda, Koalisyon insanlığın kanını emen bir vampire benzetilir. Adsız daha sonra İspanya, Norveç gibi başka ülkelerdeki koalisyonun muhalifleri olan yer altı örgütleriyle de buluşur ve koalisyona karşı yapılacak savaşta onlara destek olur.

Yedinci bölüm sonuç bölümüdür. İmre Onarımcılar’ın amaçlarının ve mücadelelerinin idrakindedir artık. Onarımcılarla birlikte, Kaosla kavga etmeden, kaos ortamının oluşturacağı yeni oluşumlarla barışık bir düzen için mücadele etmeye hazırdır. Sahip olduğu değerlerin farkındadır:

“Kaos’la kavga etmeyen, bizimki gibi başı bulutlarda ayağı yerde bir ulus, emniyet sübabıdır güzelim Mavi Gezenimiz’in.” (Rüya s.392)

Mücadele için seçilen yöntem bilimdir. Gençleri etten duvar örerek Koalisyon’un önüne sürmek, silahla mücadele etmek yerine çocuklara verilen emekle oluşturulacak savunma sisteminin bilgi olduğu anlatılır. Çocukların yetiştirilmesinin Türkiye geleceği için önemi üzerinde durulur. Onları afaziden uzak tutacak, birebir yaşayarak öğrenme üzerine kurulu bir eğitim sisteminden bahsedilir (Rüya s.420). Bilim vazgeçilmez yol göstericidir. Bilim dilinin ana dille yapılması görüşü sunulur. Türkçenin bilim dili olduğu savunulur, ispatlanır. Türkçenin önemi üzerinde durulur, gençlerden dillerine kültürlerine sahip çıkmaları, afaziden kurtulmaları istenir.

“Ey, Türk gençliği! Birinci vazifen afaziden kurtulmaktır!” (Rüya s.408)

Roman sonunda İmre özenle paketlenmiş ruhunu Adsız’a hediye eder, onu, “kirlenmemiş bir dünyanın nasıl bir yer olabileceğini çocuklara gösterebilmek için” çıktığı kutsal yolculuğuna uğurlar.

Rüya diyaloglar üzerine kurulmuş bir romandır. Bölümler birbirinden bağımsızdır. Çok sayıda ansiklopedik, belgesel nitelikli bilgilere yer verilir. Tarihi ve efsanevi parçaların eklenmesiyle bu bilgiler zenginleştirilir. Başka metinlerden alıntılar yapılır, post modern romanın imkânları olabildiğince kullanılır. Zengin bir hayal gücünün ürünüdür. Ütopik bir dünyayı anlatır. *Kâbus*'takinin aksine bu kitapta kurgulanan dünya umut, inanç ve mücadele dünyasıdır.

Geçmişte yaşamış alimlerin ürettikleri bilgiler klonlanıp gelmiş geçmiş tüm zamanlara iletmek görevindedirler onarımcılar. Kişilerin klonlanması değil. Bilginin klonlanmasını bilgi alışverişini geçmiş dönemlerde yaşayan bilim adamlarını temsil eden kişiler tarafından yapılır.

Bunun için her ulusun bireylerini bir arada tutacak, ortak çağrışım değerleri olan kültürel değerleri bir araya getirirler. Türkiye için bu ortak değerler *turnalar, dağlar ve seher yıldızıdır*, Onarımcılar, kendi yaşam biçiminden başkasına boyun eğmeyen vakur turnaları örnek alarak, seher yıldızını rehber edinip, dağlara çıkarlar. Dağa çıkmak ifadesi eski Türk kültürü ve töresince başkaldırı anlamı taşımaktadır. Onarımcılar bu başkaldırıları yeraltında kurdukları *Mucizeler Diyarı*'nda yönlendirmektedirler. Akıl, ahlak, adalet ve adap... Bu dört temel kavrama büyük bir Aşk ile bağlı kalarak mücadele etmektedirler. Onarımcılar mücadelelerini, kendilerine *bilimi* yol gösterici, *yeni kızıl elma*, olarak alırlar ve yeni nesillerini, çocukları, gençleri yetiştirerek bu yeraltındaki *Ergenekon*'da çoğalmaya çalışırlar:

“ (...) *yeni Kızıl Elma'nın* “bilgi” olduğu açıktı da, nereden başlayacaktık? Dünyayı öğrenmeye ulusumuzu çözümlenmekten başladık...” (Rüya 393)

İkinci kitap *Rüya*'da reçeteler oluşturulur ve ümitlenmek için var olan gerçekler sunulur.”Onarımcılar” bu düzene karşı harekete geçen bir aydın grubu olarak ümit bağlanacak tek kapıdır. Romanın sonlarında kurtuluşun kapıları aralanır.

8-3. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI

Romanda anlatıcı, her şeyi bilen ve gören, olaylara ve kişilere hâkim bir bakış açısıyla bakan yazar anlatıcıdır. Yazar anlatıcı roman boyunca tarafsızdır. Kişiler ve olaylar hakkında hiçbir şekilde yorum yapmaz, olduğu gibi okuyucuya aktarır. Roman özelliği itibarıyla pek çok meselenin ele alındığı, eleştirilerin ve yorumların yapıldığı bir romandır. Bu yorum ve

eleştirilerde söz roman kahramanlarına bırakılır. Anlatıcı bir kenara çekilir olayları akışına bırakır.

8-4. KİŞİLER

Rüya da karakterler yönünde oldukça zengin bir romandır. Karakterler gerçek karakterler, sanal karakterler ve masalsi karakterler olmak üzere üç grupta toplanabilir. Elmas Gözlü Çocuk ve Altın gözlü Kız masalsi karakterlerdir. İmre gerçek karakterdir. Klonlama yöntemiyle birden fala kişiliği temsil eden sayısız sanal karakter eserin şahıs kadrosunu zenginleştirir.

8-4.1. İmre

İlk Kitap *Kâbus*'ta olduğu gibi *Rüya*'da da başkahraman İmre Kadızade'dir. Olaylar İmre'nin gözlemleyebildiği ya da etrafında gelişen boyutları ile işlenir. *Rüya*'da her zaman varlığını hissettiği Adsız'a ilk görüşte âşık olur. Altın Gözlü Kız ve Elmas Gözlü Çocuk'un Adsız'ın çocukları olduğunu öğrenir ve büyük hayal kırıklığına uğrar. Adsız'ın olağan üstü yaratılışını kabullenir kendisine olan sevgisine inanır ve güveni yerine gelir. Adsız'ın yaptıklarını görüp, verdiği mücadelenin imkânsızlık ölçüsünde zorluğunu anlar. Ona bir kutu içine koyduğu ruhunu teslim ederek her şeyiyle onun yanında olduğunu hissettirir Adsız'ı mücadelesine uğurlar:

“Bir erkek tarafından sevilme, çok güzel bir şeydir. İyi bir erkek tarafından sevilme, onur verir. Ama dünyanın tezgâhından geçmiş bir erkek tarafından sevilme, işte o muhteşemdir! Hakkını vermek gerekir.” (Rüya s.389)

8-4.2. Yüce Pir

Yüce pir *Rüya* romanında da karşı güç olarak karşımıza çıkar. İlk kitap *Kâbus*'tan farklı olarak, kitapta fazla yer işgal etmez. Temsil ettiği Kutsal Koalisyon ile Onarımcılar arasındaki mücadeleden eserde varlığı her zaman hissedilmektedir.

8-4.3. Kara Kalpaklı Adam

Kara Kalpaklı Adam'ın diğer adı “Adsız”dır. Eril Ruh'un temsilcisidir. Kutsal Koalisyon'a karşı Onarımcıların başında mücadele eder. *Adsız* mucizeler diyarının

kurucusudur ve başka ulusların, Yeni Dünya Düzeni'ne karşı kurduğu örgütlerle birleşerek Kutsal Koalisyon yönetimini sona erdirme çabasındadır.

İmre ile aşk yaşar. Onunla olan konuşmalarında seven bir erkeğin inceliği hissedilir. Altın Gözlü Kız Eylül'ün ve Elmas Gözlü Çocuk'un babasıdır.

Adsız bir “yıldız tozu süvarisidir.” Yıldız tozu süvarilerinin boyun eğmez coşkulu ruhları vardır. Kendilerine mekân olarak kâinatın bütününe seçerler. Eziyet ve ölüm tehlikesine rağmen karşı konulamaz keşfetme ve bilme çağrısının, Ezeli ve Ebedi Gerçeklik'in peşinden koşarlar. Marco Polo, Macellan, Piri Reis, Colomb ve daha niceleri birer yıldız tozu süvarisi olarak romanda zikredilir.

Adsız karakteri, olağan üstü kişiliği ile adı bilinmeyen bir kurtarıcıdır. “*Türk Tarihinden sayfalardan kopup geldiği düşünülen tarihimizde yok olmaya yüz tutan ulusumuzu kurtarmayı yeniden diriltmeyi başaran kahramanlarla*”⁵⁷ ortak değerler taşır. Kara kalpak giymesi, yıldız süvarisi olarak adlandırılması doğa üstü yetenekleri olan bir ata (feresi ekber) binip zaman ve mekân boyutlarını aşması özellikle destan geleneğimizde var olan alp tipleri ile özdeşleştirilebilir. Öze dönerek yeniden var olma kalıbı çerçevesinde değerlendirilirse Adsız'ın temsil ettiği değer umuttur, kurtuluştur.

Romanda İmre'nin yanında yer alan, Mucizeler diyarında onu yalnız bırakmayan, olayların ve konuların gidişatına göre sık sık ortaya çıkan başlıca karakterler; Priz Ali Fazıla Denktaş, Namık Tekin, Selçuk Urallar, Remzi ve Feli Generaldir. Bu kişiler Mucizeler Diyarı'nı ve Onarımcıları tanıtırken bilgilerine, hatıralarına ve görüşlerine başvuru, İmre'ye yürüttükleri mücadelenin her yönüyle bilgilerini veren yardımcı güçlerdir. Romanda kurgulanan kimlikleri ile değişmeden kalan kişiler olarak yer alırlar. Hatları ve kişilik özellikleri hakkında ipuçları verilerek tanıtılırlar.

Bunlardan başka çeşitli dünya uluslarından çok sayıda kişiye de yer verilir. Türkiye'den ve dünyadan siyaset, bilim, ekonomi ve fikir adamları da romanda ya isimleri anılarak bir olayla ilişkilendirilirler ya da klonlandıkları kişiler tarafından roman kişilerinden biri haline getirilerek görüşlerinin onun ağzından okuyucuya aktarılması sağlanır. Oktay

⁵⁷ Mehmet Kaplan, *Tip Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s.11.

Sinanoğlu, Namık Tekin, Bülent Seyidoğlu, Abdullah Kızılırmak ve daha pek çok kişi romanda bu şekilde karşımıza çıkar.

8-4.4. Elmas Gözlı Çocuk-Altın Gözlı Kız

Elmas Gözlı Çocuk ve Altın Gözlı Kız romanda karşımıza çıkan masalsı karakterlerdir. Kızın Adı Eylül'dür. Fiziksel özellikleri romanda verilir. Mucizeler Diyarı'nın haylaz, sevimli çocuklarıdır. Okuyucuda sempati uyandırırılar. Babaları Adsız gibi zaman ve mekânla sınırlı olmayan masallardan kopup gelmiş izlenimi uyandıran karakterlerdir. Hocaları Şirazlı onların eğitimiyle yükümlüdür. Romanın başında, özellikle Türk ve Asya tarihinin, mitolojisinin, gökyüzü bilimlerinin anlatıldığı bölümlerde İmre'ye yönünü bulabilmesi için kılavuzluk ederler. Mucizeler Diyarı'nda verilen eğitim sisteminin model gözler önüne serilmesinde, örnek oluşturan öğrencilerdir.

8-4.5. Sanal karakterler

Romanda Yeni Dünya Düzeni Tarikatı'ndan kaçarak Mucizeler diyarına sığınmış çok sayıda kişi mevcuttur. Bunlar dekoratif kişiler olarak mekâna canlılık kazandırırılar. Bu kişiler, mucizeler Diyarı'nda kurulu dev bir ekrandan tek tek adları ve klonladıkları kişilerin isimleriyle yansıtılırlar. Sanal karakterler olarak tasnif ettiğimiz bu karakterler Mucizeler Diyarındaki insanların eğitimleri çerçevesinde kimliklerine büründükleri kişilerdir. Geçmişte yaşamış veya hala hayatta olan kişiler temsil ettikleri ya da savundukları görüşler doğrultusunda romanda karşımıza çıkarlar. Romanda bu karakterleri klonlayan kişilerin birinci kimlikleri de mutlaka verilir.

Rüya romanı Onarımcılar'ın klonlama yöntemiyle oluşturdukları bu karakterler de göz önünde bulundurulduğunda sınırsız sayısız fon karakterlerle doludur. Onarımcılardan başka, yeryüzünde yaşayan başka uluslardan da pek çok kişi fon karakter olarak kullanılır.

Romanda ele alınan konuların çokluğu, kişi sayısının da orantılı olarak çok olmasına neden olur. Pek çok mesele ele alınır ve bu meselelerin yansıtılmasında inandırıcılığı arttırmak adına zengin şahıs kadrosundan yararlanır.

8-5. ZAMAN

Rüya zaman kavramı olmayan zaman dışı bir eserdir. Ancak anlatma zamanı olarak belirlenebilecek bir ipucu zaman mevhumunu yok saymamıza engel teşkil eder.

İnsanlar, burada hayata hâkimdirler. Kapitalist sistemin dayattığının aksine burada dakikalar kovalanmaz, hiçbir şeye yetişme telaşı yoktur. Zaman olabildiğine üretken kullanılır, boşa geçirilmez, gereksiz eğlencelerle harcanmaz. Geçirilen anlar, insan doğasına uygun olduğu için huzur ortamı sağlanmıştır. İnsanlar, ümitsiz değildirlir. Hepsini bir amaç için yaşadıklarından, kendilerini başkaları tarafından ayarlanmış bir hayat akışının oyuncağı haline getirmekten kurtulmuşlardır:

“General güldü, En son ne zaman yemek yedin, hatırlasana?”

Dün akşam yadim. İslahhane’de... ‘Aman Tanrım!’ gözleri büyüdü.

‘Daha yirmi dört saat bile olmamış!’ (Rüya s.34)

Bu tür bir fantastik zaman kullanımı, Türk romanında çok kullanılmış bir tarz değildir. Gelecekte olanların anlatılma biçimi de farklıdır. Hayal ürünü veya düşsel bir zaman dilimi yerine, bilimsel verilerden yararlanılarak bilim kurgu havasında bir süreç kullanılmıştır

8-6. MEKÂN

Rüya’da mekânı Mucizeler Diyarı olarak adlandırılan Onarımcıların yer altında inşa ettikleri bir yerdir. Kendilerine göre dünyanın merkezinin Edirne olarak belirlenmesi, İslahhaneye ait *talip* mezarlığına yakın konumu, Onarımcıların merkezinin de Edirne’de olduğunu gösterir. Onarımcıların irtibat sağladıkları, eğitimlerini ve simülasyonlarını yaptıkları, Koalisyon’dan kaçarak sığındıkları yer altında oluşturdukları bir “Ergenekon’dur”.

Onarımcılar Mucizeler Diyarı’nın içinde oluşturdukları “yıldız fidanlığı” ile doğumdan ölüme gök cisimlerinin evrimlerini izlerler, sürecin hızlı bir şekilde canlandırmasını yaparlar.

Onarımcılar, İmre’ye mücadelelerini, anlatırlar. Mucizeler Diyarı’na yeni geldiği için ona simülasyonlar yardımıyla kendilerine ve savaştıkları Kutsal Koalisyon’a dair bilgiler verirler. Adsız, İmre’yi Şeytan Sofrası’na götürür. Orada kendisine dünyayı yöneten

“yuvarlak masa” gurubunu, oluşumlarından bir araya gelerek Kutsal Koalisyonu oluşturdukları sürece kadar neler yaptıklarını, dünyayı nasıl yönettiklerini anlatır. Seçilen bu mekân çağrışımlar uyandıracak anlamlar yüklenen tedric esasına göre oluşturulmuş bir mekândır. Burada dünyayı hâkimiyetleri altına almış bu kişilerin şeytanî planları anlatılır.

Adsız’ın Koalisyon yönetimine karşı olan diğer ülkelerdeki topluluklar ile yaptığı görüşmeleri İmre bir teknede özel cihazlar yardımıyla izler. Kuruçeşme’de Adsız’a aşkını ilan ettiği mektubu verir, Adsız’ın katıldığı toplantıların birinde son derece lüks bir otel odasında onunla beraberdir. Adsız’ı, Koalisyon’a karşı yaptığı mücadeleye Bursa’da yolcu eder. Bu mekânlar arası hızlı geçişler Mucizeler Diyarı’nda her şeyin mümkün olması ile açıklanır.

Eserde kullanılan coğrafi bölgeler vardır. Romanda, Altaylar, İskandinavya, Amerika, İspanya gibi geniş bir coğrafi alana yayılan yer adları geçer. Bu yer adları bir mekân olarak kullanılmaktan ziyade, beşeri değerlerin sembolü olarak kullanılırlar.

Romanda önemli hususlardan birisi de ironidir. Yazar meselelere ironik ve trajik bir biçimde yaklaşır. Yeni Dünya Düzeni Tarikatı’nın değerleri hiciv boyutlarına varan ironik bir tarzda anlatılır. Tarikatın başındaki Yüce Pir alaya varan yaklaşımlarla tanıtılır. Yüce Pir, eşitlikçidir, özgürlükçüdür, seksidir, kindardır (Kâbus s. 71).

Bölüm başlıklarında “the” ibaresi Türkçe ile birlikte kullanılmıştır. İngilizcede belirleyici özellik taşıyan bu ibarenin Türkçe kelimeler ile birlikte kullanılması iki dile ait unsurların bir arada kullanılmasından doğan tezat ve oluşturduğu ironidir. The Nal, The Mıh, The At, The Yol... Kurgulanan dünyaya ait terimler de genellikle İngilizce ve Türkçe kısaltmalardan oluşan ironik terimlerdir. Ekonomik akıl, Koalisyon Cihazı, head start, TSVHR, HİFS, GCAT, VIRD...

Yazar, romanda pek çok kere ele alınan olayları, fikirleri, temaları daha iyi anlaşılabilmesi ve takip edilebilmesi endişesiyle tekrarlar. Bu tekrarlardan leit motif oluşturacak ibareler ve anahtar kelimeler dikkat çeker:

Tek bir mıh yitirdikti, naldan olduk,

Tek bir nal yitirdikti, attan olduk,

Tek bir at yitirdikti, atlıdan olduk,

Tek bir atlı yitirdikti, zaferden olduk,

Tek bir zafer yitirdikti, ülkeden olduk! (Kâbus s. 190-233-259...).

Bu ibare romanın ana temasını da veren bir ibaredir. Önemsenmeyen küçük değerlerin Kaos Paradigması uyarınca ne tür sonuçlar doğurabileceğinin göstergesi olarak kullanılır. Ağıt temposu ve tadında bir türkü olarak ifade edilen bu ibarenin İmre için temsil ettiği değerler şu şekilde ifade edilir:

“Bize gelince. Biz, Issız’ı yitirdik, nizamı âlemden olduk; nizamı âlemi yitirdik, Hak’tan olduk; hakkı yitirdik, benliğimizden olduk; benliğimizi yitirdik, ideolojimizden olduk; ideolojimizi yitirdik, ülkeden olduk“ (Kâbus s. 684)

Schrödinger’in Kedisi adlı roman, edebiyatımızda ustaca kaleme alınmış nehir romanlardandır. Yazarın entelektüel bakışı ve konular üzerindeki felsefi derinlik romanda da ilk olarak göze çarpan özelliklerdir. Adlarından da anlaşılacağı gibi iki romanın kurgusu birbirlerine zıt kurgulardır. *Kâbus*’ta kötülük ve insani değerlerin yoksunluğu, *Rüya*’da ise iyilik ve insani değerler hâkimdir. *Kâbus* trajik, ironik bir romandır, *Rüya* ise sembolik değerler taşıyan ütopyik bir eserdir. Hem dünyamızı, hem de ülke olarak bizi yakından ilgilendiren güncel sorunları ve bunun bize olan etkisini tarihsel, güncel ve fütüristik bir perspektif içinde, kurtuluşu kendi özgün varlığımıza bağlı olmak koşuluyla mümkün gösteren ilgi çekici bir eserdir.

9-GOGOL'UN İZİNDE

Dört kitaptan oluşan bir nehir romandır. İlk kitap *Aydınlanma Değil, Merhamet!* 2004 yılında; ikinci kitap *Dünya Nöbeti*, 2005 yılında; üçüncü kitap *Eyy Uhnem! Eyy Uhnem!* 2008 yılında; Everest yayınları tarafından yayınlanmıştır. Dördüncü kitap henüz basılmamıştır. Üçüncü kitabın sonunda, dördüncü kitaptan kısa bir bölüm yer almaktadır. Dördüncü ve son kitap *Düşünce Dalkavukları*; olayların birbirine bağlanması, kurgunun tamamlanması, hızla değişim gösteren Rusya'daki toplumsal, ekonomik ve siyasi durumun, Alev Alatlının bakış açısıyla irdelenmesi ve okuyucuya sunulması bakımından önem taşıyacaktır.

Dizinin yayınlanmış olan üç kitabında; özellikle glasnost⁵⁸ döneminin ardından, bize çok yakın ama haklarında sınırlı bilgi sahibi olduğumuz Rus toplumunun; genel yapısı, geçirdikleri büyük değişim süreci, bu süreç öncesi ve sonrasında yaşanan ekonomik ve siyasi sıkıntılar başta olmak üzere, Rus halkının *yaşayakalma* mücadelesi, tarihten güncel her yönüyle tarafsız olarak irdelenmiş; bir roman kurgusu içinde sanatsal bir dille anlatılmıştır. Eserde, Rusya ve Rus halkının genel özellikleri ve yaşanan süreç anlatılırken, Türkiye'ye dair serbest çağrışımlar yaptırabilecek pek çok olay ve düşüncelerin yer alması; Türk okuru için ayrı bir önem ve işlev taşımaktadır. Yazar Rus halkını ve kültürünü doğru olarak özümsemiş, adeta Türk halkına Rusya örneği ile bir mesaj vermek istemiştir. Prof. Dr. S. Seyfi Ögdün kitapla ilgili yorumunda "*Rus ruhunun söylediği şeyler ve kendisiyle yaptığı hesaplaşmalar Türk ruhunda yankılanıyor.*"⁵⁹ sözleriyle, romanın Türkiye ve Türk toplumunun kendisini daha iyi tanıması bakımından önemini belirtmektedir.

⁵⁸ Glasnost: "Açıklık", Sovyetler Birliği'nin son döneminde Mihail Gorbaçov'un liderliğinde, ülkede demokratikleşmeye doğru değişim amacıyla uygulanmış politikaların tümüne verilen addır. Glasnost, bir anlamda fikir ve ifade özgürlüklerinin bir bileşkesi olarak görülebilir. Bu politikadaki amaç, özellikle Çernobil faciası sonrası yaşanan infialin ardından Sovyet toplumunda devlete ve yöneticilere karşı güven duyulmasına aracı olmaktır. 1985'te uygulanmaya başlamış, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla son bulmuştur.

⁵⁹ Alev Alatlın, *Aydınlanma Değil, Merhamet!*, "Kitapla İlgili Baskı Öncesi Yorumlar", Everest Yayınları, İstanbul 2005, s. V.

Gogol'un İzinde romanıyla yazar, 2006 yılında Moskova'da düzenlenen Mikhail A. Şolokhov⁶⁰ 100. Yıl Edebiyat Ödülü'nü almıştır. Alev Alatlı'nın, yabancı olduğu bir coğrafyayı ve toplumu, ne kadar güzel incelediği, gözlemediği ve tespitlerini romanlaştırarak edebi bir eser ortaya koyduğu, bu ödül ile birlikte tescillenmiştir. Bir röportajında; “*Beni oraya çılgınlık itti. Rusların ayakkabısını giyerek onları anlamaya çalışıyorum*”⁶¹.” diyen yazar Rusya’ya yönelme nedenini yine aynı röportajda “*Ne zaman ki Lalelide fizik mezunu kadınların fuhuş yaptıklarını gördüm, bu nasıl bir gereksinimdir ki böyle yaptırır dedim.*” diyerek açıklıyor. Alev Alatlı kendisiyle yapılan röportajlarda; Rusya’yı çalışmaya “*gönlünü kapatarak ve hiçbir önyargı koymayarak*”⁶² başladığını ifade ediyor ve içine girdikçe düştüğü şaşkınlığı da gizlemiyor. Edebiyat eleştirmenleri ve okuyucuların yaptığı yorumlardan, eleştirilerden ve romanın satış oranlarından yola çıkılarak Alev Alatlı'nın bu işin üstesinden başarı ile geldiğini söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır.

Romanda, Rusya hakkında; tarih, edebiyat, toplumsal yapı, ekonomi, siyaset, din, coğrafya ve güncel bilgilerle dolu; adeta turistik bir katalog oluşturacak geniş bir tanıtım yapılır. Bu özelliği ile *Gogol'un İzinde*; okura “Rus ruhunu” anlatmaya çalışan, Rus halkını ve Rusya’yı tanıtmaya görevi üstlenmiş bir kitaptır.

Roman, bir cenaze merasimi sonrasında müteveffanın yakınları ve arkadaşlarının hep birlikte toplanmaları ve topluluğun aralarında geçen konuşmalarla birlikte başlar. Aslında bu cenaze merasimi romanın son bölümüdür. Güloya'nın Rusya'da tanıştığı “aziz dostu” Aleksî'nin intihar etmesi ile romanın son bulduğu, ilk kitabın başında anlaşılmaktadır. Roman kişileri arasında geçen tartışmalar ve oldukça karışık diyaloglar ağı, roman kahramanı Güloya'nın Rusya'ya nasıl geldiğini anlatmaya başladığı bölümle birlikte yavaş yavaş açıklık kazanır. Kişiler ve olaylar arasında ilişkiler yumağı örülmeye başlar.

⁶⁰ Mihail Aleksandroviç Şolokhov , (1905-1984). Sosyalist gerçekliğin dünya çapında eserleri olan yazar.

⁶¹ Zaman Gazetesi, Kültür- Sanat Köşesi, “Eyy Uhnem! Eyy Uhnem!”, Hüseyin Sorgun'un Röportajı, 18 Şubat 2008

⁶² A. g. y.

İstanbulu Güloya Güreli, sevgilisi tarafından terk edilmiştir. Kendisi için bir çeşit ruhsal çözümlene olacağına inandığı Rusya seyahatine karar vermesinin, onun kişiliğinde büyük değişikliklere yol açacağına farkında değildir. Bu yolculuğun kendini yeniden bulmasını sağlayacağını ve umduğunun çok ötesinde bir yolculuğun; -“insan olmanın acısını hissetmeye” doğru bir yolculuğun- başlangıcı olacağına farkına sonradan varır. Altı yıl süren Rusya seyahati boyunca Rusya hakkında bilmediği gerçekleri öğrenir. Kültürleri, inançları, siyasi ve toplumsal olaylara bakış açılarıyla, çökmüş sistem içerisinde tutunmaya çalışan insanların mücadelelerine ve yaşadıkları büyük trajediye tanık olur. Rus halkını daha yakından tanıma fırsatı bulur. Rusya’yı ve Rus insanını tanıdıkça, kendi geçmişiyle ve ait olduğu toplumla, Türk toplumu ve Türkiye’nin yaşadıklarıyla, benzerlikler kurar, gelgitler yaşar.

Romanda iki aydın kişinin duyarlılığında Rusya merceğe altına alınmaktadır. Güloya, tarafsız bakış açısı ve kendini yeniden bulma arzusunda, Rusya’yı yakından tanıma isteğindeki bir yabancı olarak; Aleksî ise yıllarca ülkesinden uzak kalmış, Rusya’yı dışarıdan takip etmiş; ancak ülkesinin gerçekleriyle yüz yüze gelmeye daha önce cesaret edememiş bir Rus aydını olarak, Rusya’yı birlikte yeniden keşfederler.

Romanda aynı zamanda büyük bir dostluk hikâyesi işlenir. Birbirine yabancı olan iki kişi; Güloya ve Aleksî’nin birbirlerini daha yakından tanıdıkça oluşan ve Aleksî’nin ölümünden sonra da baki kalan dostlukları anlatılır.

9-a) AYDINLANMA DEĞİL, MERHAMET!⁶³

Serinin birinci kitabı “Aydınlanma Değil, Merhamet!”, on altı bölümden oluşmaktadır. Bu seride diğer romanlardan farklı olarak, her bölüm rakamlar yerine, ayrı bir konunun ele alındığı başlıklar görülür. Bunlar: “*Kızıl Ateş Dilleri*”, “*Aydınlanma Değil, Merhamet!*”, “*Efsuncu*”, “*Sütlü Sis*”, “*Hız. İsa İçin Son Çağrı*”, “*Önlüksüz Mason*”, “*En Başından*”, “*Aleksî Kristoviç Zelenski*”, “*Balta ve Hafıza*”, “*Kumbaya, My Lord! Kumbaya!*”, “*Bitmeyen Hesaplaşma*”, “*Eyy, Uhnem! Eyy, Uhnem!*”, “*Blatnoy Mir*”, “*Bir Rus Üç Yahudi*”, “*Kayıp Halka*”, ve “*Akılla Gönül Arasında*” dır.

⁶³ 8. basım, Alfa Yayınları, İstanbul Mayıs 2005. Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

9-b).DÜNYA NÖBETİ⁶⁴

Serinin ikinci kitabı olan “*Dünya Nöbeti*”, ilk kitapta olduğu gibi yirmi bir bölümden oluşur. Bunlar: “*Dünya Nöbeti*”, “*Boş Beyaz Levha*”, “*İlk Bolşevik Büyük Petro’ydu*”, “*Kafkasa Hükmet*”, “*Priyut 11*”, “*Kavkazski Plennik*”, “*Yüceltilmiş Ölüm*”, “*Sonu Zorlayanlar*”, “*Gökyüzü de Güvenli Değil*”, “*Batinî Devrim*”, “*Eylem Değil Hareket*”, “*Elveda Aral!*”, “*Narodniki*”, “*Bolşevikçi*”, “*Demirci Dükkanı*”, “*Yüzbaşı Zelenski*”, “*Cinnet Yazı*”, “*Lânetli*”, “*Theresa’nın Sırrı*”, “*Urallar Temiz...*”, “*The ‘Kurtuluş Ordusu’*” ve “*Aklımla Başım Dertte*” dir.

9-c).EYY, UHNEMM!, EYY, UHNEM!⁶⁵

Serinin son kitabı “*Eyy, Uhnem!, Eyy, Uhnem!*” diğer iki kitapta olduğu gibi on altı bölümden oluşur. Bunlar: “*Altın Gençlik*”, “*Bush’un Butları*”, “*Gayrimenkul Oligark’lar*”, “*Cehennem Güzel Olabilir mi?*”, “*Hoşgörü Saldırısı*”, “*Kol Kırılır, Yen İçinde*”, “*Ölenler Göreve Çağırıyorlar*”, “*Yasallaştırılmış Bencillik*”, “*Serbest Pazar Bolşevikleri*”, “*Harvard’ın Yobazları*”, “*Kurnaz Volode, Huysuz Saşa*”, “*Ruslar Islık Çalmazlar*”, “*Hayatın Hesabını Doğru Tutmak*”, “*Dostoyevski Hayatımın Yegâne Neşesi*”, “*Seksî Rus Mafyası*” ve “*Hikmet İsimli Kedi*” dir.

9-1. TEMA

Gogol’ün *İzinde*, Rusya’ya ışık tutan bir romandır. Alev Atlı, Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla son bulan ekonomik ve siyasi sürecin ardından ülkede meydana gelen toplumsal drama ilgisiz kalamaz ve Rusya’yı mercek altına alarak kendisine has duyarlılığıyla ülkedeki meseleleri irdeler.

Rusya’nın içinde bulunduğu durum geniş bir çerçeveden bakıldığında sadece Rusya’yı değil; benzer toplumsal ve siyasi yapıya sahip olan Türkiye’yi de yakından ilgilendirmektedir.

⁶⁴ 1. basım, Alfa Yayınları, İstanbul, Ocak 2005. Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

⁶⁵ 1. basım, Alfa Yayınları, İstanbul, Şubat 2008. Metindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir..

Yazar, Rusya örneğiyle Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu gözler önüne serer. Türkiye'nin geleceğine dair taşıdığı kaygıları okurla paylaşır. Bu endişesini romandaki şu cümlesiyle dile getirir:

“Rusya’da Türkiye tarihinin bir sonraki sahnesini izliyor gibiyim Aleksî. Ve bu beni korkutuyor.” (D.N. s.166)

9-1.1. Ekonomi

Sovyetler Birliği'nin dağılmasındaki en önemli etkenlerden birisi de uygulanan yanlış ekonomi politikalarıdır. Çökmüş bir ekonominin mirasçısı Rusya'da da ülkeyi kurtarabilme çabaları içerisinde benzer yanlış politikalar uygulanmaya devam edilmiştir. Avrupa ve Amerika'dan para yardımı alabilmek adına ülkenin yer altı ve yer üstü zenginliklerinin hızla sömürülmesine izin verilmiş; ekonomik refah sağlanması için yapılan özelleştirmeler sonucunda ülke kaynakları yabancı ülkelere ait sermaye guruplarının eline geçmiştir. Devletin adeta yağmalandığı bu dönem Rus halkı için tam bir felaket olmuş, insanların yoksulluk ve sefalet içine sürüklenmesine ve toplumsal bir dram yaşanmasına yol açmıştır.

Ekonomik temelli meseleler romanın en önemli konularından birisini oluşturmaktadır. Ülkede yoksulluğun artması ve siyasi istikrarsızlıktan faydalana yer altı guruplarının çoğalması, devlet yöneticilerinin karıştığı yolsuzluklar, Rus hükümetlerinin uyguladığı para, tarım ve sanayi politikaları romanda geniş bir biçimde dikkate sunulur.

Romanda hükümetin uyguladığı tarım politikalarından mağdur olan bir Rus çiftçisinin söylediği sözler, ekonomide milli değerlerini göz ardı eden, dış yardımlara bağımlı kalmış bir ülkenin halkını yoksulluğa sürükleyeceğinin ve yok oluş noktasına gideceğinin göstergesi niteliğindedir:

“Batının sübvansiyonla ucuz tutulan ürünleriyle rekabet edemiyoruz. Avrupa Birliği sosis tazminatını yirmi beş eurodan kırk euroya çıkardı. Salama yirmi sekiz euro verilerdi şimdi elli veriyorlar. Hayvancılığımız, sütçülüğümüz mahvoldu. Gıda yardımı Amerikalı ve Avrupalı çiftçileri zengin ediyor ama bizler için bir felaket. Moskova gibi büyük şehirlerde tüketilen etlerin yüzde doksanı ithal. Kıtık bir gerçek ama ithalata bağımlı kalmak bir çözüm değil. Bu ülkenin daha fazla utanca tahammülü yok, Gaspodin Zelenskî bize Rus tarımını yeniden yapılandıracak bir hükümet lazım.” (E.U. s.33-34)

Aynı zamanda ekonomik sıkıntılar beraberinde yoksulluk ve toplumsal yozlaşmayı da getirmiş, yasadışı işler hızla artmıştır. Uyuşturucu trafiği ve kara para aklama işlemleri ve beyaz kadın ticareti Rusya gündeminde sıradan olaylar olarak görülmeye başlanmıştır:

“(…) Dünyanın her ülkesinde seks köleliği küresel ekonominin en hızlı gelişen sektörü. Satıcıları polisler, yardım kuruluşları hepsi aynı şeyi söylüyor: bugün artık sektörün en revaçtaki malları Ukrayna ve Rus kadınları. Ukrayna İçişleri Bakanlığı’na göre, son on yıl içinde yurt dışına çıkan otuz yaşındaki kadın sayısı dört yüz binden fazla. Moskova’daki Tayland sefaretine günde binden fazla vize başvurusu yapılıyor. Kaçak oldukları için sayıları tam belli değil ama Birleşmiş Milletler toplam dört milyon civarında olduklarını bildiriyor. Batı Avrupa’nın yıllık tüketimi yaklaşık beş yüz bin kadın.” (A.D.M. s. 422)

Rusya’da halkın yaşam standartları düşmüş, insanlar yaşamak için gerekli asgari ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiştir. İnsanlar alışıktıkları bir idari sistemin içinde bocalamaktadırlar. Sovyet sistemi ile birlikte mülk edinebilme hakları/olanakları olmayan Rus halkı, sistemin çöküşü ile birlikte açıkta kalır. Askerler memurlar ve çalışanlar maaşlarını alamaz ülkenin büyük bir bölümünde yoksulluk baş gösterir. Güloya’nın Rus insanının bu çilesine dair tespiti romanda şu şekilde dile getirilir:

“Rusya’daki yoksulluk, Afrika’dan resimlerde gördüğümüz açlıktan karınları şişmiş çocuklar, çölde susuzluktan telef olmuş hayvanların cesetleri gibi bir yoksulluk değil; daha çok, ihtiyaçların karşılanmaması haline benziyor ki, bu benim Sarıkamış çocukluğumda eski sandaletlerin kesilip terlik yapılması gibi normal karşıladığımız hallerimizi hatırlatıyor.” (D.N. s.19).

Rusya’nın ekonomik sebeplerden kaynaklanan sıkıntılarının ve toplumun farklı kesimleri üzerindeki etkilerinin romanda hemen her yönüyle örneklendirilerek verildiği görülmektedir. Çiftçiler ürün üretmez veya ürettiklerini satamaz hale gelmiş, işçiler işsiz kalmıştır. Bilim insanlarını başka ülkelere göç etmek zorunda kalırlarken, iyi eğitim almış Rus genç kızları *yaşayakalmak* adına fuhuş batağına sürüklenirler. İnsanlar geleceklerinden ümitsizdirler, yarınlarını görememekten yakınacak halleri bile kalmamış bir topluluğa dönüşmüşlerdir. Kısacası Rusya’da insanlar yaşam mücadelesi vermektedirler. Dünyanın en önemli ülkelerinden birisinin, bir Süper Güç’ün, içine düştüğü ekonomik buhran, romanda ibret alınmasına gereken bir örnek olarak ortaya konmaktadır.

9-1.2. Siyaset

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünyada meydana gelen kutuplaşmanın bir ucundaki Sovyetler Birliği ve A.B.D.'nin başını çektiği diğer uçtaki Batı Avrupa Ülkeleri arasında dünya tarihinde *soğuk savaş* dönemi olarak adlandırılan hızlı bir silahlanma ve rejim yayma mücadelesi yaşanmıştır. Sovyetler Birliği dünyaya yaymaya çalıştığı komünist rejimini kendi topraklarında ve nüfuzu altındaki ülkelerde başarıyla uygulayamamış, hızla ve çok yönlü gelişen dünya siyasetine ayak uyduramamıştır. Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla son bulan *soğuk savaş* döneminin ardından dünya siyasetinde, kaybettiği itibarını kazanmak ve yeniden söz sahibi olabilmek adına, Rusya, hızlı bir demokratikleşme sürecine girer. Yıllardır komünist rejim altında yaşayan insanlar yeni siyasi düzene uyum göstermekte zorlanırlar. Rusya'da siyasi karmaşalar baş gösterir.

Gogol'un İzinde, Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin dönemini ve sonrasını kapsayan siyasi süreci içine alan bir zaman dilimini anlatmaktadır. Güncel politik olaylar, siyasi liderlerin görüşleri, ülkede yaşanan demokratikleşme çabaları ve Rus halkının devlet yönetimi ve yöneticilerine bakışı, romanda ele alınan en temel meseledir.

Rusya'nın demokratikleşme süreci pek çok siyasi yolsuzluğun ve çıkar ilişkisinin olduğu bir dönemdir. Birbirlerine rakip olan siyasi partiler aynı çatı altında bir araya gelebilmekte, kişisel çıkarları uğruna devlet yöneticileri birbirleriyle mücadele etmekte veya ittifaklar kurmaktadır. Liderler kendilerine rakip olabileceklerine inandıkları başarılı politikacıları ve bürokratları görevlerinden uzaklaştırmaktadırlar. Politikacılar kendi kariyerlerini güven altına almak için çıkar gurupları ile yasadışı ortaklıklar kurmakta, siyasi oyunlar oynamakta, birbirlerine karşı entrikalar düzenlemektedirler. Ülke yöneticileri halkın güvenini kazanmak ya da dikkatlerini başka yönlere çekip yaptıkları yolsuzlukları veya başarısızlıklarını ört bas edebilmek için dalavereler çevirmektedirler. Romanın anlatıcısı Güloya'nın, Rus politikacılarına yönelik tespiti, Rusya'daki durumu ortaya koyması açısından iyi bir örnek teşkil etmektedir:

Ne şimdi, ne Bolşevik ne de Çarlık dönemlerinde hiçbir Rus politikacısının niyeti icraatına bakarak kestirilemezmiş. Verilen demeçlerin, yapılan işlerin satır aralarını okumak, resmin bütününe görmek gerekirmiş. Tıpkı, 19 Ağustos darbesinin Gorbaçov'un bilgisi ve onayıyla, tamamı KGB tarafından düzenlenen bir oyun olduğu gibi. (A.D.M. s.304-305)

Yolsuzluk, rüşvet ve entrikalarla dolu bu siyasi dönemde, Rus halkının beklentisi; yaşam kalitelerini arttıracak siyasi iradeye ve yetkinliğe sahip, Ruslara eski gücünü kavuşturabilecek bir liderdir. Ancak ülkede sık sık hükümet değişiklikleri yaşanmaktadır. Siyasi istikrarsızlık siyasi ve ahlâki yozlaşmaya da neden olmakta, ülkenin yağmalanmasına ve devlet çıkarlarının göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Rusya, bir çift çorabın olmadık kapıları açtığı (A.D.M. 201) rüşvet ve haraçla idare edilir bir ülke haline gelmiştir.

Ülke yönetiminde yaşanan ahlâki yozlaşma toplumsal yozlaşmayı da körüklemiştir. Yöneticilerine güven duymayan halk, adalet kavramını yitirmiş, kendi bireysel çıkarlarının peşine düşmüştür. Aleksî'nin toplumun içinde bulunduğu durumu özetleyen görüşleri durumun vahametini ortaya koymaktadır:

“Baskıcı bir rejimin altında doğmuş, baskıcı bir rejimin altında ölecek birisi olarak, sana, adalet terazisi hileli olan bir toplumun çok korkunç bir toplum olduğunu söyleyebilirim,” dedi tane tane ve kısık bir sesle. “Ama yegâne terazisi, laik yasalardan ibaret olan bir toplum da insanoğluna layık bir toplum değildir. Göreceli ahlâk ve radikal bireysellik; bunlar birleştiklerinde insanoğlu vicdanının dayatmalarından azat oluyor. Allah’a ve topluma karşı sorumluluklarını unutuyor. Hayır, lubimaya, devletin veya çetelerin veya Aydınlanma yasalarının harfi üzerine bina edilmiş ve daha yükseğe asla uzanmayan bir toplum, insanın yüksek niteliklerinden nasibini almayan bir toplumdur. “ (A.D.M. s.347)

Rusya, iç politikasında yaşadığı bütün olumsuzluklara ve siyasi çalkantılara rağmen dünya meseleleri karşısında geri kalmamış, karar veren ve yetki kullanabilen güçlü bir devlet olma özelliğini sürdürmüştür. 1999 yılında, NATO kuvvetlerinin Bosna’ya müdahalesinde, Rusya Sırbistan’ın yanında yer almış; en zayıf olduğu dönemde bile büyük bir devlet olduğunu, dünya devleti olduğunu göstermiştir. Rusya’nın Sırlara arka çıkması, Kuzey Irak’ta Türkmen soydaşlarımızın yaşadıkları sıkıntılara bakılır ve Türkiye’nin uyguladığı dış siyaset göz önünde bulundurulursa daha iyi anlaşılacak ve ders alınması gereken bir örnek olacaktır:

Ne zor, ne bitmek tükenmez bir yıl bu ‘99. cinayetler, bombalamalar, iflas eden ekonomi, pula dönene ruble, İkinci Çeçen Savaşı derken bir de yıllar yılı kendilerini korumak/kollamakla yükümlü hissettikleri Sırbistan’a arka çıkmak gibi bir mecburiyetle karşı karşıya buldular. Göz ucuyla Aleksî’ye bakıyorum, ‘Kim görevlendirdi bizi, kim verdi ‘kardeşlerimiz’i koruma, kollama görevini? Doğrusunu istersen, hiç kimse!’ demişti. Amma

velâkin... velâkin, Sırbistan halkının büyük çoğunluğu Slav. Bu koşullar altında bile Sırlara yardım eli uzatamayacak kadar güçsüz görünmeyi kaldıramazdı Rusya. Tereddüt, ancak bir savaş başlatılmadan önce kabul edilebilir bir şeydir. Ya dünya devleti olmaya hiç sıvanmayacaksınız, ya da Keşanlı Ali Destanı'nı sonuna kadar oynayacaksınız; kendiniz gidemese bile namınız gidecek. (E.U. s. 40 41)

Yıllarca süren Çeçenistan Savaşı ve Rusya'nın uyguladığı politikalar, Çeçenistan'da yaşanan insanlık dramı ve bu savaşta en çok etkilenen sivil halkın çektiği eziyet, ülkenin çeşitli bölgelerinde yaşanan terör olayları da romanda anlatılmaktadır. Rusya'nın Çeçenistan meselesi, Türkiye'nin Güney Doğuda yaşadığı terör olaylarına da çağrışımlar yaptıracak niteliktedir. Romanda Rusya'nın uyguladığı iç ve dış siyaset Türkiye açısından da ders ve/veya örnek alınması gereken konular olarak dikkat çekmektedir.

9-1.2. Aşk ve Cinsellik

Romanda aşk temasına, Güloya'nın iç dünyasındaki gelgitlerde rastlanır. Güloya, âşık olduğu adam, Aytunç, tarafından ihanete uğramış, terk edilmiştir. Güloya'ya göre aşk kutsal ve evrensel bir değerdir. Onun aşk anlayışı; sadakat gerektiren bir ibadet biçimidir. Ancak Aytunç, onun kutsal değerlerini hiçe saymıştır. Güloya, Aytunç'a duyduğu saf ve temiz aşkı, insanlar için kutsal olan dini değerleriyle örtüştürerek şöyle tanımlar:

"...Aytunç Parmağını kestiğinde yakalayıp emen benim. Terin incecik bir örtü gibi satdığı enfes sırtına, güzel göğsüne yumulduğumda dünyadaki tüm yaşamla bir ve tek olduğumu hisseden benim. İnanalar İsa'nın kanını ve bedenini günahlarından arınmak ve ölümsüzlüğe kavuşmak için içlerine alır, böylece O'na iştirak ederler. Aytunç'a iştirak etmek için yanıp tutuşan benim. Sevgilinin yanı başında olmasının bile bile gidermediği bir özlemdir ki çektiğim, ancak kanına ve etine duhul etmek istemi gibi bir muammaya atfedilebilir."

(...)

"...Aytunç'un içime bıraktığı menisini asla silmediğimi hatırlamam gerektiği doğrudur. Ekmeğe ve şaraba iştirak ettikten sonra dudaklarını sildiği beze üzerinde İsa'nın bedeninden parçacıklar vardır diye gösterdiği özenin, Aytunç'un tek bir spermi zayi olmasın, tek biri savrulmasın diye çırpınışımı hatırlattığı da doğrudur. (A.D.M. s. 86)

Güloya gibi Aleksî’de aşkın kendisine âşıktır. Aşk anlayışları tensel değil, Tanrısaldır, koşulsuz adanmışlık gerektirir. Aşkın gerekleri romanda şu sözlerle anlatılır:

“Orucunuz ayrılık, kavuşmanız iftar sofranızsa, aşka şirk koşmaz, sofraya tok oturmazsınız. Fani dünyanın prangalarından kurtulur, kendinizi tümüyle âşığına hasredersiniz. Başkalarına kuşak çözmez, ibadetinizi gevşetmezsiniz. Hayatın rastgele olmadığına iman, bu dünyadan olmayan yasalara riayet, yolun Yaratan’a gittiğine güven, adanmışlık, disiplin, sabır, direnç, cesaret, yaratıcılık... Aşk, ibadettir. Aleksî ile ben aşka âşıktır, iftar sofrasına tok oturmazdık, asla.” (A.D.M. s. 88)

Cinsellik teması, özellikle gençler arasında yaygınlaştığı görülen eşcinselliğin, toplum tarafından duyulan rahatsız edici yönü vurgulanılarak işlenir. Çarpık cinsellik ve sapkın eğilimlerin, özgürlük ya da sanat kisvesi altında toplumun genel değer yargıları hiçe sayılarak alenileştirilmesi romanda eleştirilir:

“Mesele, eşcinsellik meselesi değil,” demiştim. Gerçekten de değildi. Mesele, benim hoşlanıp hoşlanmadığım meselesi de değildi. Ama bir mesele vardı ve bence o mesele toplumların insanoğlunun aşağılık dürtülerine karşı duracak donanıma sahip olup olmadıkları meselesiydi. Yıkıcı ve sorumsuz özgürlüğe terk edilen alanın sınırlarının nerede çizileceği, özgürlüklerin suisitimali, genç ruhların ihlali, porno, dehşet, tecavüz üzerine kurulu gösterilerin yaygınlığı, sanat’ın bunlara mazaret olması. Ben bunların ciddi meseleler olduğunu düşünüyordum. (A.D.M. s.223-224)

9-1.3. Bireysellik

Rusya’nın ekonomik ve siyasi anlamda çökmüş bir devlet olması, yoksullukla boğuşan halkı da umutsuzluğa sürükler. İnsanlar *yaşayakalmak* için bencilce hareket etmek zorundadırlar. Kişi toplumu umursamaz hale gelir ve bu durum geleceğe dair hiçbir beklentisi kalmayan halkın iyice karamsarlığa düşmesine neden olur:

“Demokrasinin de, kapitalizmin de yıldızı söndü. Yeltsin’den bıktık. komünizmi istemiyoruz. Sorunlu bir Rusya da istemiyoruz. Ama nasıl bir Rusya istediğimize dair bir fikrimiz de ok. Kimilerimiz dine dönüyoruz. Boynumuza haç takıp, dinsel broşürlerden alınma basmakalıp cümleleri tekrarlayıp duruyoruz ama İncil’i okuyamamız yok. Kimilerimiz radikalizmin albenisine takılıyor birtakım yeni moda sosyopolitik akımlara dalıyor. Romanyik

davaları seviyoruz, gerçekçi programlar üretmiyoruz. Nereye dönsek ellerimiz boş kalıyor, duygularımız iflas etmiş.” (E.U s.29)

Küreselleşmenin getirdiği bireysellik kişiyi ait olduğu toplumdan uzaklaştıran onu yabancılaştıran bireyselciliktir. Bireysellikten kurtuluş için sunulan öneri ise, ‘barıştırmacılık ruhu’ olarak adlandırılan “sbornost”tur. Bu tanım romanda şöyle anlatılır:

“barıştırmacılık ruhu,” diye açıkladı, “Ne Katolik’in hiyerarşisi, ne Protestan’ın bireyselliği, sbornost, egemenlerin şekillendirmediği, bireyin toptan kuşatılmadığı, lakin yapayalnız da bırakılmadığı, ben’in biz olarak görüldüğü toplum. Modernitenin ve bireyselliğin karşısındaki yegâne alternatif... Gönüllü birliktelik.” (D.N. s.195)

9-1.4. Aydın

Romanda batı karşısında tutunmaya çalışan iyi niyetli Rus aydınlarının durumları ortaya konur. Batılıların gerçek niyetlerini göremeyen ve onlara karşı savunma yapamayan Rus aydınları şu sözlerle eleştirilir:

“Büyük Petro’dan bugüne, ülkelerini Batılılaştırma mücadelesi veren, görkemli oldukları kadar da fedakâr Rus aydınlarının masumiyetleri, iyi niyetli romantikleri burnumu sızlatıyor. Bir yandan Batılıların diledikleri gibi yönlendirdikleri dünyaya var güçleriyle ayak uydurmaya çalışırken, öte yandan hayatın anlamı üzerine ölümüne kafa patlatıyor olmaları ağrıma gidiyor. Hıristiyan dünyası İsa Mesih’in öğretilerinin tümüyle dışında yapılanmış çağdaş Sodom Gomorra’yı yaşarken, Rus Ortodokslarının muhalifmiş gibi yapıyor olmaları canımı acıtıyor.” (A.D.M. s. 161)

9-1.5. Din

Rusların büyük bölümü Hıristiyan Ortodoks mezhebindedirler. Ortodoksluk ve Katoliklik arasındaki farklılıklar, Ortodoksluğun Rus halkı üzerindeki bağlayıcı etkisi romanda uzun uzun anlatılır. Din, insanları bir arada tutan en önemli değerlerinden birisidir. Din insanın manevi gıdasını oluşturur. Yeterli gıda alınmadığında maneviyat ölür. Romanda Rusya’daki durum şu örnekle verilmektedir:

“Gençler kendi içlerine kapandılar. Politikayla da ilgilenmiyorlar. Oysa zaman bir sonraki Mc Donnalad’s hamburgerinin ya da blucinin nereden geleceğini düşünmenin çok ötesinde, hayatımızın anlamını düşünme zamanı. Manevi gıdaya belki de hiç olmadığı kadar

9-1.6. Çevre

Yeryüzü tarihinin en büyük çevre felaketlerinden birisi olarak kabul edilen Aral denizinin yok edilmesi ve küçük bir bataklık haline dönüştürülmesi, bilimin yanlış kullanılarak çevre üzerinde nasıl olumsuz etki yarattığını göstermesi bakımından önemlidir. Çevreye karşı duyarlı olmanın gerekliliğine iyi bir örnek olması açısından Rusların Aral gölü ve çevresini tarım amaçlı sulama projesi romanda her yönüyle ele alınır. Aral felaketiyle sonuçlanan süreç, proje aşamasından uygulama safhalarına, yapılan uyarılara, alınan veya göz ardı edilen önlemlere kadar, âdete bilimsel bir çalışma gibi romanda incelenmiştir. Aral projesini gerçekleştiren ve projenin mimarı ziraat mühendisi Trofim Denisoviç Lîsenko roman kişilerinden Aleksî’nin öz babasıdır ve bu yönüyle de romanın kurgusu ilgi çekici bir gerçeğe bağlanır:

Bu ülkeye gelinceye kadar doğanın talan edilmesine bilinçsizlikten kaynaklı bir ihmalden öte bir anlam yüklememiştim. Şimdi artık doğada açtığımız yaraların fetih ve egemenlik tutkumuzun cismanileşmesi olduğunu anlıyorum. (D. N. S.166)

9-1.7. Kadın

Rusya’da kadın olmanın zorluğu, Türkiye ile benzerlikler göstermektedir. Ataerkil bir düzene sahip iki toplumda da kadın, erkekten daha değersiz görülmektedir. Kadın dünyanın her yerinde kadındır, anadır. Erkeğinin, çocuklarının arkasında evini yurdunu kollayan, gözetken varlıktır. Kadını değersiz bir nesne olarak görmek ataerkil bir toplumdan gelmeleri ile bağdaştırılamayacak derecede haksızlıklarla dolu bir yargıdır.

Türkiye’de, Atatürk zamanında kadına verilen önemin artması gibi; 1870’li yıllardan itibaren Rusya’da kadının da erkekle eşit statüye yasal olarak kavuşmasına rağmen; toplumun geleneksel değer yargılarında hala ezilmekte ve acı çekmektedirler. Rusya’da kadına verilen değer 19. yüzyılın sonlarından sonra ardından eşitlikçi bir yaklaşımla arttırılma çabaları Rusya’da yeni kadın tipolojisini yaratır. Bu süreç romanda şu şekilde anlatılmaktadır:

“1870 ve 1880’li yıllar, Rus yaşamındaki yeni kadın tipolojisinin en parlak örneklerini sundu. O yıllara kadar Rus kadını bir eştir, kocasının gölgesi, uzantısı, parçasıdır. Yeni kadın, tek başına yaşayan, yalnız kadın. Erkeğin bir refleksinden ibaret olmayı, yardımcı aktris rolünü reddeden kadın. Kendisine ait bir iç dünyası olan, coşkulu, bağımsız, özgüven sahibi, yalnız kadın. Bu kadın, rus toplumunun her basamağında rastlanabilecek birisiydi. Sabahın kör karanlığında işçi mahallelerinden fabrikalara akan solgun kalabalığın arasında da görürdün, mütevazı bir tezgâh arkasında da, laboratuvarında da, devlet arşivinde de, hastane koğuşunda da. Aşkları çok başarılı evliliklerle sonuçlanan, el değmemiş iyi kızlar değillerdi bunlar. Kocalarının ihanetinden dolayı acı çeken evli kadınlardan olmadıkları gibi, intikamlarını zina ile almaya kalkışanlardan da değillerdi. Ne mutsuz aşk hikâyesinin yasını tutan yaşlı bakire, ne de bir aşk tanrıçası. Yeni kadın, sefil yaşam koşullarına ya da kendi sefil kişiliğine kurban gitmeyi reddeden, hayattan özgün talepleri olan, devletin, ailenin, toplumun hizmetine verilmeyi reddeden, hemcinslerinin haklarını savunan kadın. (D.N. s.257)

9-1.8. Edebiyat

Dünyanın önemli edebiyatçıları arasında pek çok Rus yazarı vardır. Rusların dünya edebiyatına katkıları küçümsenemez. Edebiyat Ruslar için bir yaşam biçimidir. Hayatiyeti olan bir unsur olarak algılanır. Edebiyata karşı bizim de Ruslar gibi bir duyarlılık oluşturmamız gerekmektedir. Romanda Ruslar için edebiyatın önemi ve saygınlığını şu alıntıyla açıkça ortaya koymak mümkündür:

“Rusya’da edebiyat, bizdeki gibi bir tür ekstra, kişinin hayatı ve temel meşguliyetleri çerçevesinde bir aksesuar değil, Rusların derin bir tutkuyla bağlı oldukları yaşam/yetişme biçimleridir. Nazım ve nesirle olan ilişkileri platonik bir aşk şeklindedir ve temelinde mükemmeliyete duydukları huşu dolu saygı yatar... Ünlü edebiyat dergileri Noviy Mir’in editörü Aleksandr Tvardovski’nin 1961 yılında bir gece yarısı, Soljenitsin’in henüz basılmamış romanı olan İvan Denisoviç’in Hayatında Bir Gün isimli romanını okumaya başladığında müthiş etkilendiği için kalkıp takım elbise giydiği, kravat taktığı bilinir.” (A.D.M. s.10-11)

9-1.9. İşkence

Rusya’da yaşanan işkence olayları romanda dile getirilen konulardan biridir. Rusya’da, bazı dernek ve kuruluşlar işkenceye karşı mücadele etmektedirler. Romanda bu

çalışmalar ayrıntılarıyla anlatılır. İşkence insanlık suçudur ve işkenceye müsaade edilemez. Rusya tarihinde yaşanmış olan insanlık dramlarının, Rusya anayasasında dahi tanımının olması işkencecileri yaptıklarında meşru kılmaktadır:

“1988’de SSCB’nin ne anayasasında ne de ceza kanunlarında işkencenin tanımı var, Rus Ceza Yasası’na kötü muamelenin suç olduğu maddesi 1997’den sonra ekleniyor. (D.N. s.315)

9-1.10. Misyonerlik

Rusya’da yaşanan misyonerlik faaliyetlerinin benzerleri Türkiye’de de yaşanmaktadır. Misyonerlik faaliyetleri batıların, ülkeyi toplumun rızasını alarak yavaş yavaş ele geçirme çabasından başka bir şey değildir. Yabancı dernek, vakıf ve kuruluşların ülkede yaptığı misyonerlik faaliyetlerine karşı mücadele edilmelidir. Aksi takdirde bağımsızlığın kaybedileceği açıktır. Romanda bu durumun tehlikesine şu sözlerle dikkat çekilir:

“(…)Batılı misyonerler ülkemizi işgal ettiler. Yardım teşkilatları kuruyorlar, radyoyu, televizyonu ele geçiriyorlar. Ve bütün bunlar, ‘fırsat eşitliği’ adı altında yapılıyor. Fakat Rus Ortodoks Kilisesi’nin onlarla mücadele edecek parası yok. Bütün bunlar zamanla Rusya’yı halkı Rus Ortodoks olmayan bir ülke haline getirecek. (A.D.M. s.41)

9-2. OLAY ÖRGÜSÜ

Serinin ilk kitabı *Aydınlanma Değil, Merhamet!*’ de; Aleksî’nin uluslararası bir mesele haline gelen cenazesi öncesi ve sonrasında yaşananlar anlatılır. Diğer kitaplar, *Dünya Nöbeti* ve *Eyy Uhnem! Eyy Uhnem*”de de Güloya ve Aleksî arasındaki dostluk ve bu iki kişinin Rusya’yı ve Rus halkını tanıma süreçlerinin devamı anlatılır.

Aleksî ve Güloya, altı yıl boyunca, Rusya’nın çeşitli bölgelerine yolculuklar yaparlar, farklı insanlarla birlikte olurlar. İkisinin bakış açılarından Rusya ve Rus halkı bütün yönleriyle romanda işlenir. Sadece Rusya’yı ve Rusları ilgilendiren meseleler değil, duyarlı iki aydının gözünden insanlığın evrensel meseleleri de romanda sohbet havası içerisinde ele alınır. Aleksî ve Güloya arasındaki sohbetler insanlığın genelinden kendi özlerine doğru yapılan birer yolculuk olma özelliği de taşır. Aleksî, Ülkesinin ve halkının sıkıntılarını kendi öz meselesi haline getirmiş duyarlı bir Rus aydınıdır ve kendisi için en onurlu yolu seçip intihar eder.

Roman, Aleksî'nin uluslar arası bir sorun haline gelen cenazesinin kaldırılmasının ardından, cenaze evinde toplanan yakınları ve dostları arasında geçen diyaloglarla başlar. Aleksî'nin ölüm şekli olarak, kendisini ateşe atmayı seçer, romanda bu durum "ateşe yürümek" tabiriyle kullanılır. Ateşe yürümek çaresizlik içerisinde kalan Rus aydınlarının geçmişte de yaptıkları ve Rusya'da örnekleri bulunan bir eylemdir. Ateş Rus geleneğinde kutsal bir kavramdır ve en temiz en saf nesnedir. Ruslar ateşin kutsallığına inanırlar. Rusya'daki kiliselerin çatılarının Ateş dilleri şeklinde olması, Mesih'in kızıl ateş dillerine binerek, insanlığı kurtarmak için yeryüzüne ineceği inancı, ateşin Ruslar'da ne kadar önemli olduğunu vurgulamak için romanda anlatılır. Ancak Ortodoks Hıristiyan inancına göre intihar eden kişi lanetlenir ve cenazesi kaldırılmaz. Bu durum Aleksî'nin cenazesinin ortada kalmasına neden olur. Aleksî'nin Amerikan vatandaşı olması nedeniyle olaya Amerikan Ortodoks Kilisesi el atar ve cenazeyi kaldırmak görevini üstlenir. Amerikan ve Rus Ortodoks kiliselerinin birbirinden farklı tavırları, Aleksî'nin cenazesinin uluslar arası bir mesele haline gelmesine neden olur:

"Kiev Moskofları ölünün ruhunun beslenmesi gereğine inanır, mezara saplı tuttıkları kamıştan yiyecek gönderirlermiş. Günümüzde, geride kalanlara definden sonraki dokuzuncu, on ikinci ve kırkıncı gün ziyafet veriliyor. Biz bunu yapamadık çünkü Rus Ortodoks Kilisesi 17 Ağustos 2000'de aldığı bir kararla, 'intiharın, hem intihar hem cinayet olan ötenazinin, kürtajın, eşcinselliğin, yapay döllemenin, taşıyıcı anneliğin ve genetik mühendisliğinin günah olduğunu' bir kez daha onayladı." (A.D.M. s.40-41)

Şamanist inançlara sahip olan Aleksî'nin annesi madam Zelenskaya' da oğlunun cenazesine gelmez. Oğlu için kendi inançları doğrultusunda farklı bir merasim düzenler. Anlatıcı ve başkişi konumundaki Güloya'nın, Rusya'ya ilk gidiş hikâyesini anlatmaya başlamasıyla romanın asıl başlangıca gidilir:

" En başından başlamalıydım diyorum ama en başı diye bir şey yok. Ne Aleksî, ne Rusya ne de Aytunç ruhumda birden bire oluştu. Yine de serüveni ardışık kılma adına, TK1413 sayılı uçuşta benim koltuğumun koridor tarafında olduğunu söyleyerek başlayayım. (A.D.M. s. 168)

Güloya uçakta Theresa ve Şennur Hanım'la tanışır. Şennur Hanım Moskova'da kalacak yer bulması için Güloya'ya yardım eder. Tesadüf eseri aynı günün akşamı kaldığı otelin restoranında sevgilisi Aleksî'nin doğum gününü kutlayan Theresa ile tekrar

karşılaşırlar. Theresa kutlamaya onu da masalarına davet eder. Güloya, masada yeni tanıştığı kişilerle Rusya üzerine derin sohbetler etmeye başlar. Aleksî ile tanışıp arkadaş olması bu vesileyle gerçekleşir.

Şennur Hanım ona Rusya’da yardımcı olur. Başlangıçta dilini kültürünü ve insanını hiçbir şekilde tanımadığı Rusya hakkında, Şennur Hanımdan genel bilgiler alır. Edindiği arkadaş çevresiyle, Rusya’nın güncel meseleleri üzerine sohbetler eder, Rusya’yı daha yakından tanımaya başlar. Güncelden tarihe, ekonomiden siyasete, dini inançlardan kültür ve sanat anlayışına kadar edindiği bilgileri okuyucu ile paylaşır.

Güloya’nın artık Rusya’ya iyice alışır samimi arkadaşlar edinir. 1996 yılında ülkedeki başkanlık seçimleri öncesi yaşanan politik süreç Rusya gündemini meşgul ederken Güloya içinde ülkeyi tanıma adına fırsat doğurur. Güloya’nın çevresindeki insanlar ülkedeki siyasi çekişmeleri yakından takip edip, yorumlar getirirken; Güloya, Rus siyaseti üzerine onlardan bilgi alır.

Geçen zamanla birlikte Güloya Rusya’ya uyum sağlarken, bir yandan da romanda Rusya’nın güncel konuları işlenmeye devam eder. Çeçenistan savaşı iyice kızışmıştır ve ülkenin çeşitli yerlerinde bombalar patlamaktadır. Çeçen meselesi ve Rusya’nın Çeçenistan politikası üzerine değerlendirmeler yapılır sorunun tarihi arka planı işlenir. Kafkaslarda bir araştırma istasyonunda çıkan yangından dolayı, Aleksî, Kuzey Osetya’ya gitmek zorunda kalır. Güloya da onunla birlikte gitmek ister. Çünkü İstanbul’dan tanıdığı, Madam Aleksandra Vasilyevnaya’ya, onun babasının mezarını ziyaret edeceğine dair söz vermiştir.(D.N. s. 88)

Aleksî ile birlikte Kafkasya’ya giden Güloya verdiği sözü yerine getirir. Kafkasya’da Aleksî ile sabaha kadar süren, Rusya’yı ve tüm insanlığı ilgilendiren meseleler üzerine sabaha kadar sohbet ederler. İnsanlar uykularındayken onların insanlık meseleleri üzerine sabaha kadar ettikleri sohbetleri “dünya nöbeti” olarak adlandırırılar.

Güloya ve Aleksî Rusya’nın çeşitli coğrafyalarına giderler. Gittikleri yerlerde “dünya nöbeti” tutmaya devam ederler. Aralarındaki dostluk pekişir. Bu yolculuklarda Rusya’nın pek çok meselesi üzerine konuşurlar, tartışırılar. Rusya’nın güncel olaylarını değerlendirirler. Rus tarihine giderler.

Romanda Gogol başta olmak üzere pek çok Rus yazar ve aydınının hayat hikayesine, dünya görüşlerine yer verilir. Gittikleri bölgelerin hemen hemen hepsi, Güloya’nın hayranlık

duyduğu, dűşüncelerini benimsediği, ünlü Rus yazar Gogol'un bir şekilde hayatının belirli dönemlerini geçirdiği ve eserlerine ilham olan şehirlerdir. Bu yüzden roman *Gogol'un İzinde* adını taşır.

9-3. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI

Romanda tercih edilen anlatıcı birinci tekil şahıs anlatıcıdır. Bilinç akışı, iç monolog ve iç diyalog tekniklerine müsait olan bu anlatıcı tercihi, romanın anlatıcısı konumundaki Güloya'nın karakterine de uygun düşmektedir. Güloya, Rusya'ya kendisini yeniden bulmak için gelmiştir. Kendisiyle iç hesaplaşmalar yaşamaktadır. Onun iç dünyasında yaşadığı çalkantıları aktarabilmek için birinci tekil şahıs anlatıcı tercihi, yazarın kurgu dünyasında yarattığı karakterine de inandırıcılık sağlaması açısından uygun düşmektedir.

Romanda, Aleksî'nin ölümünün ardından Güloya'nın Aleksî ile yaşadıkları Rusya serüveni, Güloya'nın ağzından anlatılır. Anlatıcı olayların içinde de yer alan kahraman anlatıcıdır. Ancak kendisini gizlemeyi başarır. Anlatıcının varlığını bölümler arası geçişlerde görülebilir. Anlatıcı yer yer okuyucuyla diyaloga girer. O an hissettiklerini okuyucu ile paylaşır.

Ele alınan konula işlenirken kişiler tiyatrodaki olduğu gibi sahne tekniği ile verilmiştir. Hazırlanan mizansenlerle kişilerin kendi kendilerini tanıtmalarına da olanak hazırlanmıştır. Yine de anlatıcı kişiler hakkında daha ayrıntılı bilgileri okuyucuya vermeyi ihmal etmez.

Olaylar ve kişiler Güloya'nın bakış açısından izlenebilmektedir. Ancak ele alınan meselelere anlatımın diğer üyeleri de, kendi fikirlerini söylemek için katkıda bulunur. Kişiler kendi fikirlerini kendi psiko sosyal kimliklerine ve entelektüel birikimlerine göre dile getirirler. Bu durum roman da peşin hüküm vermeyen, esnek bir tavır sergilenmesine neden olur ve okurun kendi fikirlerini konular üzerinde tartabilmesine olanak verir.

9-4. KİŞİLER

9-4.1. Güloya

Gogol'un İzinde romanında, Güloya Güreli'nin içine girdiği veya etrafında meydana gelen olaylardan etkilendiği yönleriyle Rusya'nın temel meseleleri ele alınır. Romanın başkişisidir. Okurun iç dünyasını tanınmasına izin verilir, hisleri, düşünceleri okuyucu ile paylaşılır. Romanın içinde yer alan kişilerle olan etkileşimleri, edindiği tecrübeleri ve bu tecrübelerin üzerinde bıraktığı izlerle yaşadığı ruhsal değişim ve dönüşümler, Güloya'da her yönü ile gözlemlenebilir.

Kişilerin Güloya'ya Rusya hakkında anlattığı tarihi olaylar, Güloya'nın içinde bulunduğu zaman parçası ve gerçek dünya zamanı ile örtüşmektedir. Meydana gelen siyasi, toplumsal ve ekonomik olayların takibi yapılabilmektedir. Bu gerçeklik Güloya'nın da gerçekliğini pekiştirir. Yazar başkişisine gerçeklik kazandırarak inandırıcılığını ortaya koymuştur. Eserde yer alan diğer kişiler Güloya'ya hayat vermek için var edilmişlerdir.⁶⁶

Güloya güreli çok yönlü, kendi iç dünyasında meydana gelen değişim ve gelişimlerin, duygusal iniş çıkışların, diğer kişiler ile iletişimde gözlemlenen dikkatli ve ölçülü tavırları ile göze çarpan *yuvarlak*⁶⁷ bir karakterdir.

Güloya sevgilisi Aytunç tarafından terk edilir. Yaşadığı hayal kırıklığı onun ruhsal çöküntüye düşmesine neden olur. Benliğini kaybettiğini düşünür ve kendisine yeniden hayat vermek için insan acılarının yoğun olarak yaşandığı yerlere gitmek ister. Mekân değişikliğinin kişiliğini de olumlu yönde değiştireceğine inanır. Kendisinden daha kötü durumda olan insanları görürse; onların, hem acılarını paylaşabileceği, hem de kendi sıkıntılarından kurtulabileceği umuduyla Filistin'e gitmeye karar verir. Ancak oradaki savaş ortamından dolayı bu mümkün olmaz. Güloya da, başka bir ülkeye, Rusya'ya gider. Bu düşüncelerini ve içinde bulunduğu ruh halini yansıtmaları bakımından Aleksi ile aralarında geçen şu diyalog önemlidir:

⁶⁶ J.Harvey, "*Romanda Sosyal Ortam*", Roman Teorisi içinde, s.182-184

⁶⁷ E.M. Forster, *Roman Sanatı*, (Çev. Ünal Aytür) Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1985 s. 108-109

Ben Rusya'ya, bana hiç olduğumu öğretmesi, anlamsızlaştırılmışlıkla uzlaşmamı sağlaması için geldim Aleksî. Kendi gözlerimle görmeyi umduğum katliamın-yanlış anlama, umduğum katliam görmek değil, bir vakia olan katliamı kendi gözlerimle görmekten bahsediyorum- ölmeden ölmemi sağlayabileceğini ümit ediyorum. Aslına bakarsan, tahsile gidebileceğim bir ülke daha vardı: Filistin. Filistin, ikisi tankların altında ezilmek, ikisi ölmeyecek kadar gıda temin etmek, ikisi yedek, altı erkek doğuran kadınlar ülkesi.”

“Kafkaslar gibi...” dedi Aleksî.

“Kafkaslar gibi... Ölmek, öldürmek, öldürülmek üzere inatla döllen, elden ebede dölenen sonsuz insan'ın ülkesi. İntihar etmeyeceksem, ölenlerden boşalan yeri doldurmaya ve acı çekmeyi sürdürmeyen için ve nasıl bu kadar hevesli olunabileceğini onlardan öğrenebileceğimi, en azından öğrenmeyi denememin şart olduğunu biliyordum. Ne yazık ki uygulamada mümkün değildi çünkü Filistin işgal altında. Savaşçı imparatorlar içeri sokmuyorlar. Orada öyle çok acı görecektim, öyle büyük, öyle çok düş kırıklığına şahit olacaktım ki, gönlüm yorulacak, akan zamanla, sen buna lineer zaman diyorsun- ve galiba bu daha iyi bir tanım- kavga etmekten vazgeçecek, hatta belki Aytunç'un beni gözden çıkarmış olmasını kurtuluş olarak görebilecektim.

“Neden kurtuluş?...İnançtan kurtuluş, ülküden kurtuluş, vizyondan, hayatımdan üstün bir gerçeklik, pravda arayışından kurtuluş. İnancı, ülküyü, vizyonu idame ettirmek için gösterilen o aslında mesnetsiz çabadan kurtuluş. Mukadder bir olguyu, manen ve maddeten hükümsüzleşmeyi hitamına erdirmek, bu en büyük meydan okumayı göğüslemek, dibe vurmamak... En kötü kötüyü yaşamak istiyordum Aleksî.,En karanlık karanlığı, en soğuk soğuğu, en geniş genişliği, en yüksek yüksekliği, en yalnız yalnızlığı, en kayıp kaybolmuşluğu. Hepsini görmek, hepsini geçirmek ki, geride sürpriz olasılığı, bir umut kalmasın...”

“Bogoiskatelstvo” diye mırıldandı, “Tanrı arayışı.”

“Bogoiskatelstvo mu?! Ben bir Müslüman'ım Aleksî, Allah'a inanırım!”

“Allah'a inandığını biliyorum, lübimiya, ama Müslüman mısın?” Başını salladı, “Hayır, Müslüman olduğumu sanmıyorum Güloya. En kötü kötüyü yaşamak istiyorsun, en karanlık karanlığı, en soğuk soğuğu, en geniş genişliği, en yüksek yüksekliği, en yalnız yalnızlığı, en kayıp kaybolmuşluğu... Görmüyor musun ki, bu nefesine eza ettirmek duygusu, suçluluk buhranından öte bir şey değil?”

Sırtımdan ter boşandı, başım dönmeye başladı ama biliyorum, bu defa panik atak değil! Bu defa sahici!

“İzdirap dileniyorum, öyle mi? Volga dilencisiyim! Gorkî'nin o kitabındaki? ‘Ey müminler, beni çiğneyiniz! Beni eziniz! Ben günahkârım!’”

Gülümsedi, “Demiurge’ye tapmışlığının kefareti ödeme çabası...”

“Demiurge mi?! Saçmalıyorsun! Ben bu memlekete gelmeden önce demiurge diye bir... Bir mahlûk duymamıştım bile!”

“Aytunç, sevgilim,” dedi, kırılmasını istemediği bir çocukla konuşur gibi, “Senin demiurge’n Aytunç. Sahte Tanrı. Sahte Tanrı’yı aşır Allah’ı bulmaya çalışıyorsun. (D.N. s.131-132-133)

9-4.2. Aleksî

Prof. Dr. Aleksî kristofoviç Zelenskî. Anne tarafından soylu bir aileden gelmektedir. Eğitim almak için gittiği Amerika’da uzun yıllar kalır. Yangın söndürme teknolojileri alanında uzmanlaşmıştır. Kendi ülkesinden ve insanından uzak kalmanın acısını yaşar. Ülkesine borcunu ödemek için Rusya’ya geri döner ve Rusya’da çalışmaya başlar. Güloya ile tanışır ve onunla birlikte Rusya’yı dolaşır. O da Güloya gibi kendi kimliğini bulabilme arayışı içindedir. Güloya, onu şu sözlerle tanımlar:

“(…) Aleksî Kristofoviç Zelenskî’nin Rusya’nın en iyi hasatının en iyi ekini olduğunu düşünüyorum; çok çok iyi okumuş, bilgili, derin, zeki, sezgili, esprili ve kronik depresiv. Kısacası, sahici bir ‘ Rus entelektüeli.’ (E. U. s.331)

Aleksî Edebiyata düşkündür. Başta Rus yazarları olmak üzere pek çok edebi eser okumuştur, şaşırtıcı tespit ve yorumlar yapabilecek yetidedir. Tolstoy üzerine yapılan bir konuşmada Tolstoy’un ölümü anlatırken kullandığı “ *bedenin geçici bir misafirhane olarak kullanılması*” algılamasını anlatır ve Hacı Murat romanı üzerinde ölüm ile ilgili yorumlarda bulunur. Güloya beklemediği derecede bilgili olan Aleksî karşısında şaşkınlığın gizleyemez:

“Hayretle dinliyordum, bir mühendisten edebiyata dair böylesi bilgi dökülün!” (D.N. s. 126)

Aleksî, Başkahramanın yanında yer alan ve Rus aydınını temsil eden bir karakterdir. Başkahramana yabancı olduğu Rusya'da, ona yardımcı olma görevini üstlenmiştir. Bu yönüyle olumlu yardımcı güç olarak roman boyunca Güloya'nın Rusya'yı çözümlemeye çalışmasında yardımcı olur. Romanda ele alınan meseleler Güloya ve onun diyaloglarıyla tartışılır, tespitler yapılır hükümlere varılır. Yazarın kurgu dünyasında yaratmış olduğu örnek aydın modelini oluşturan bir norm karakterdir.

9-4.3. Theresa

Theresa D. Kornblatt Amerikalı bir akademisyendir. Aleksinin kız arkadaşıdır. Gorbaçov sonrası Rusya'da *popüler kültür, seks ve toplum araştırmaları* yapmaktadır. Rusya'dan Amerika'ya göçmüş Yahudi bir aileden gelir. Romanda babası gibi, kendisinin de Amerika adına çalışan bir ajan olduğu okuyucuya hissettirilir. Başlangıçta Güloya ile iyi ilişkiler kurar ancak erkek arkadaşının onunla yakınlaşmasını kabullenemez. Romanda olumsuz karşı güç olarak başkahramanın karşısında yer alır. Yine de işlevselliği sınırlıdır.

9-4.4. Madam Zelenskaya

Oksana Dimitriyevna Grinkova Zelenskaya Aleksî'nin annesidir. Soylu bir aileden gelen asil bir kadın olarak romanda yer alır. Romanda, Güloya, pek çok Rus aydınını onun sayesinde tanır. Güloya'nın Rus siyaseti ve Rus inançları üzerine edindiği bilgilerin çoğunu madam Zelenskaya'dan edindiği bilgilerdir. Rusya'nın politik, kültürel ve entelektüel çevresinin başkahramana tanıtılması ve değerlendirilmesi bakımından işlevi olan bir norm karakterdir. Rusya'nın çarlık yanlısı aristokrat kesimini temsil eder.

Romanda baş kahramanın etrafında şekillenen, olayların onun ve okuyucunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak için belli bir amaçla romana serpiştirilmiş fon karakterler mevcuttur. Bunlardan birkaçını romanda üstlendikleri işlevlerle şöyle sıralayabiliriz.

Kızıl Winkler: İkinci Dünya Savaşı sonrası Sovyet Rusya'da yaşanan *insanlık suçlarını* araştıran Amerikalı araştırmacı. Başkahramana Sovyet döneminde yaşanan savaş suçlarını, sürgünleri ve mağdurların durumlarını anlatır.

Nade İvanova: Halka gulag⁶⁸larda yaşananları anlatmak ve devletin gulag mahkûmlarına tazminat ödemeleri için çalışır. Başkahramana gulaglarda yaşananları anlatır

Şennur Hanım: Bulgaristan Türklerinden. Başkahramana Rusya’da yardımcı olur ve Rusya hakkında genel bilgiler verir.

Olga Şved: Başkahramana Rus halkı ve Rus kültürü hakkında bilgiler verir.

Ken Schwartz: *Dünya Kiliseler Konseyi*’nin Kanadalı *İnsan Hakları Avukatı*. Yeni Dünya Düzeni ülküsü çerçevesinde kurulması mukadder dünya devletinin ruhani temellerini oluşturmak amacı Rusya’da çalışıyor. Başkahramana Rusya’nın sosyal durumunu anlatır

Soljenitsin: Rus Ayetullahı, olarak tanınan ve Rus halkı tarafından çok sevilen Rus yazar ve düşünür. Başkahraman ile yaptığı sohbetlerde onun dünya görüşünü sorgulamasında yardımcı olur.

9-5. ZAMAN

Güloya’nın Rusya’ya gelişi ve Aleksî’nin ölümü arasında geçen süre altı yıldır. Romanda, bu altı yıl içinde yaşanan olaylar anlatılır. Romandan çıkarılabilecek ipuçları sayesinde yaşana olayların kronolojik sırasını yapmak mümkündür. Zira anlatımda kronolojik sıra takip edilmemekte, pek çok tarihi ve güncel zaman unsurları kullanıldığı için, ilk bakışta olay zamanının sıralamasının takibi yapılamamaktadır:

“Mekân, Rossiya otel’in restorani. Rossiya’ya Aleksî’nin doğum gününden bu yana ikinci gelişim. Aradan altı yıl geçmiş! 1995’te kırk birinci yaşını kutlamıştık aziz dostumun. O gün artık kırk yedi.

Son yaşı kırk yedi” (E.U. s.136)

1996 başkanlık seçimleri dönemi (D.N s. 15) ,gibi Rusya’nın gündemini oluşturan politik ve sosyal olaylar da zaman unsuru olarak romanda yer alır.

⁶⁸ Sovyetler döneminde kullanılan sürgün kampları

Barents denizinde 118 mürettebatıyla batan Kursk nükleer denizaltı faciası, Havarosk bölgesinde çıkan büyük yangın(A.D.M. s.9) gibi,. Sadece Rusya’da değil, dünya çapında etkiler uyandırmış önemli olayların romanda nesnel zaman unsurları olarak kullanıldığı görülür.

Anlatıcı bazen, okuyucuya hatırlatmalarda bulunmak için kesin zamanlar da verir:

“Rusya’ya geldiğim yıldan bahsediyor. 1995. Goldovskaya’nın dairesine henüz taşınmamışım.” (E.U. s.4)

Romanda geçen olayların okuyucuya sonradan aktarıldığı anlaşılmaktadır. Olayların anlatma zamanı Aleksî’nin ölümünden sonraki bir zaman içinde yer alır.

“Bir anneyle oğlunun cenazesi hakkında böyle bir konuşma yapabildiğime bugün bile inanmakta güçlük çekiyorum ama yaptım.” (A.D.M. s.97)

Şimdi düşünüyorum da, keşke deseymişim tovariç çünkü sonunda öyle oldu. (A.D.M. s. 378)

9-6. MEKÂN

Romanda olayların geçtiği mekân, dünyanın en geniş sınırlarına sahip ülkesi olan Rusya’dır. Romanda, Rusya’nın geniş sınırları içinde dört bir yanına yapılan yolculuklar anlatılır. Güloya ve Aleksî altı yıllık dostlukları süresince Rusya’nın farklı şehirlerine giderler. Romanda açık mekânlar sadece şehirler ve coğrafi bölgelerle sınırlı değildir. Göller, düzlükler, ormanlar, nehirler ve dağlar Güloya üzerinde bıraktıkları ruhsal etkiler ölçüsünde tasvir edilirler. Güloya’nın kendini Rusya ile özdeşirdiği şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

“Rusya ve ben, ya toprağa iltisaklı o dilsiz ve dayanıklı bitkiye dönüşecektik, ya da birikimimizi korumak için savaşacaktık; birikimimizi, yani vizyonumuzu, yani daha üstün bir hakikate duyduğumuz hasreti, yani aşkımız.” (A.D.M. s.94)

Güloya’nın mekân değişikliğiyle birlikte kişilik değiştirme arzusunda olduğu da görülür. Bu yönüyle mekânın Güloya üzerinde psikolojik etkileri vardır:

“Bugün buradan baktığımda, Rusya serüvenimin o günlerde kendimden bile gizlediğim bir nedeninin de bilgisizlenmek, dünyanın doğup büyüdüğü coğrafyasında biriktirdiklerimin boyunduruğundan kurtulmak, benim için bir muamma olan bu ülkeye göçerek yeni bilgi'ye yer açmak, yeniden yapılanmak hatta bir başka Güloya'ya ihtida etmek olabileceğini anlıyorum.” (A.D.M. s. 95)

“Avrasya'nın korunmasız iç steplerine, Kuzey 60. paralele doğru karanlık ormanlara, tayga dedikleri bodur çamların, köknarların serpiştirildiği ıssıza yol veren topraklara, eksi elli derecenin şaşırtmadığı, güneşin bir batı mı bir daha doğmadığı ıssıza çekilmek istiyordum. Bu tekinsiz deneyim için en uygun coğrafyanın dünyanın bu en büyük kara kitlesi Rus toprakları olduğu muhakkaktı. Anadolu değil. Anadolu'da umut tükenmez ve ben umutla oyalanmak istemiyordum - artık istemiyordum.” (A.D.M. s.93)

Uçsuz bucaksız Rus stepleri romanda kullanılan açık mekânlardan birisidir. Issızlığın ortasında kişinin yaşadığı; yalnızlık duygusunu, korkuları, endişeleri ve olumsuz ruh hallerini, Güloya'nın da yaşadığı görülür:

“Rus ovasının ruhta uyandırdığı ilk tesir, bir genişlik duygusudur. Öyle bir genişlik ki, bir ormanın küçük bir boşluğunda kaybolup da birkaç yüz metre ilerinizdeki ağaçlıkların bir adım ötesini görmesiniz bile kendinizi gene de, içinde milyonlarca insanın kaynaşan uçsuz bucaksız bir enginliğin ortasında hissedersiniz.

“Bu enginlik hem çokluk, hem yalnızlık duyguları uyandırır. Hatta ruhunuza melankolik bir hürriyet arzusu da verir. Bu hürriyet arzusunda ancak ekstremlere yer vardır: Ya toplumdaki tamamen çekiliş, bir ormanın sessizliğinde ömür boyunca kaybolmuş, bir meçhul, hatta bir hiç olma arzusu. Mutlak yalnızlık, mutlak bir başıboşluk hevesi. Yahut da tamamen bunun aksi: Kendini topluma veriş, cemiyete terk ediş. Milyonların içinde, milyonlardan birisi olarak fakat o milyonlar için mihnet çeken bir çöl ermişinin mistik duygusu...

“Hulasa her duyguda, uçsuz bucaksızlık sezinin uyandırdığı ekstremler. Ya kendinden tamamen geçiş yahut kendine tamamen bağlanış. Din ve mutlak dinsizlik. Mutlak şikâyetsiz itaat yahut vahşi bir isyan.

“Bunun içindir ki, Rus ovası halkının tarihinde muvazene veya itidal yoktur. Rus tarihinde insanlar, cemaatler ve fikirler daima bir uçtan diğer uca atılırlar. Daima iki kutup arasında yaşarlar.

“Mesela, hayata gelişi kaderin en bedbaht tecellisi ve dolayısıyla en büyük günah sayarak, bu lekeyi temizlemek için kendini yakmak dini Rusya’da doğdu. Hem de bu ateşe atılış, bütün aile, bütün çoluk çocuk, hatta yeni doğan masumlar ve bütün dünya malıyla beraber olurdu. Evet, bu din yalnız Rusya’da doğdu ve yalnız Rusya’da yaşadı. (Aleksandr Tolstoy, Büyük Petro romanında bu mezhebe geniş yer verdi.) Yıllar ve yıllarca devlet istediği kadar takip ve tedip kitaları göndersin, bu dine kendilerini verenler dünyaya gelmiş olmak günahının hem de bütün çilelerini çektikten sonra vakit ve saat gelince kendilerini ve yakınlarını tereddütsüz ateşe attılar.” (A.D.M. s. 179-180)

Romanda geçen kapalı mekânlar; insanların sosyal konumlarını yansıtmak, roman dünyasında gündelik hayatın sürdürülebilirliği göstermek için kullanılırlar. Açık mekânlarda olduğu gibi, insan psikolojisi üzerinde, olumlu ya da olumsuz değişikliklere neden olabilecek işlevleri yoktur. Madam Zelenskaya’nın evi, Rotarlar’ın çiftliği, konaklanan otel odaları gibi kapalı mekânlar kurgulanan dünyanın gerçekliğini yansıtmak amacıyla tasvirlerle okuyucunun muhayyilesinde canlandırılmaya çalışılır:

Theresa’nın “Dünyaya dönük olan yüzü muhteşem bir seyirlik, gerisi yalapaşap” şeklinde bir Sovyetler Birliği tanımı vardı. 1990 kışında, Nataşa sayesinde, Bolşoy’un kulisini görmüş, “görkeminden hâla bir şey kaybetmemiş olan sahnenin seyirciye dönük yüzündeki gösteriyle, labirent- benzeri kulisinin döküntülüğü, pisliği, ucuzluğu arasındaki uçurum akıl alır gibi değildi,” demişti, “Bence, Bolşoy, Sovyetler Birliği’nin mükemmel bir örneğidir: yalapaşap temeller, sefalet ve yalan üzerine inşa edilmiş, dünyaya dönük yüzü muhteşem olan bir seyirlik!” Aynı gözlem, Nalçik Rossiya Otel için de geçerliydi. (D.N. s.90-91)

Romanda çok uzun hikayeler, konudan konuya sıçramalar, ya da uzun diyaloglar nedeniyle, olay örgüsünde yaşanan kopukluğu gidermek için Mekân unsurundan da yararlanıldığı görülmektedir:

“Bir süre susuyor, dikkatini önüne çıkan çukura veriyor, BMV’nin altını çarptırmadan ve içine düşmeden sağ salim geçiyoruz. (E: U. s.247)

SONUÇ

Bu çalışmamızda Alev Alatlı'nın romancılığını değerlendirmeye çalıştık. Alev Alatlı, romanlarında ele aldığı konuları ve iletmek istediği mesajları, kendisine özgü kurgu dünyasında okura yansıtan bir yazardır. Yazar bunu yaparken gösterdiği ustalığıyla, Türk romanının önemli isimlerinden birisi olduğunu kanıtlamıştır.

Yasemeninler Tüter Mi, Hâlâ? adlı romanıyla yazın dünyasına adım atan Alev Alatlı, Eleni/Naciye karakteriyle aynı coğrafyada yaşayan insanların göz ardı edilen yönlerini, insanı merkeze alarak ortaya koyar. Yazar ilk romanında, iki toplumun ortak sorununu, Kıbrıs meselesini ele almış, sanatçı olarak toplumsal meselelere karşı duyarlılığını yazdığı ilk romanda göstermiştir. Daha sonra yazdığı romanlarda da benzer duyarlılık ve yaklaşımlar görülür.

Eleni/Naciye'nin dramatik yaşam öyküsü, Alev Alatlı'nın daha ilk romanında karakterlerini ne kadar ustaca yarattığının da göstergesidir. Yazar'ın diğer roman kahramanları; Günay Rodoplu, İmre Kadızade ve Güloya Güreli'de de aynı başarıyı sürdürdüğü görülür.

Alev Alatlı, *İşkenceci* romanıyla Türkiye'nin karanlık sayfalarına geri döner. Bambaşka bir kurguyla işkence ve işkencecilerin iç dünyası, romanda bütün boyutlarıyla ele alınır.

Alev Alatlı'nın en çok ses getiren romanı, *Or'da Kimse Var Mı?* dörtlüsüdür. Yazar Türkiye'nin meselelerini ortaya koyarken, insanlara seslenir. Kendisi gibi düşünen insanların olup olmadığını anlamak ister. "Or'da" pek çok kimsenin olduğu roman yayınlanıktan sonra gelen tepkilerden anlaşılmaktadır. Bu nehir romanla birlikte, Türk aydınının Türkiye'ye bakışının ve yaklaşımının değiştiği görülür. Alev Alatlı, Türkiye'nin mevcut sorunlarına değinirken, bütün ideolojilerle hesaplaşan tarafsız bir aydın imajı ortaya koyar.

Or'da Kimse Var Mı?'da, kişinin kendi toplumuna yabancılaşması, Batı kültürünün etki alanına girmesi, kişilerin bireysel çıkarlarının toplumun genelinden önce tutulması halinde, sonu felakate sonuçlanacak bir duruma, yok oluşa, sürüklenileceğinin uyarısı yapılır.

İkinci nehir romanı *Schrödinger'in Kedisi*'nde, *Or'da Kimse Var Mı?* serisinde, ortaya konan tehlikenin farkında olmayan Türkiye'nin gelecekteki hali gözler önüne serilir. Sınıfsal ayrılıklar, afazi ve yabancılaşma, kültürel emperyalizm gibi tehlikelerin kıskacından kendisini kurtaramayan Türkiye, bağımsızlığını kaybetmiş, parçalanmıştır. Alev Alatl, Türkiye'nin geleceğinde etnik bir ayrımın olacağına inanmamaktadır. Mevcut durumda var olan etnik kökenli çatışmalardan çok, birbirleriyle iletişim olanaklarını yitiren insanların, Türkiye'nin parçalanmasına neden olacağına inanır. *Schrödinger'in Kedisi*'nde, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu tehlikeler ortaya konarken, kurtuluşun da reçetesi verilir. Kurtuluş ancak bilimin yol göstericiliğinde, kendi öz benliğine dönüşmesiyle mümkündür.

Bir diğer nehir roman olan *Gogol'un İzinde*'de, sadece Türkiye'nin değil, yanı başımızdaki bir dünya devleti olan Rusya'nın da benzer sıkıntıları ortaya konulur. Rusya'da, Türkiye'nin gelecekteki halini gördüğünü söyleyen yazar, Rusya örneğiyle Türkiye'yi ne gibi tehlikelerin bekliyor olabileceğini gün yüzüne çıkarır.

Alev Alatl, romanlarında sadece insanın değil bütün toplumun hatta insanlığın ortak meselelerini ele almıştır. Bireyin sorunu, aynı zamanda toplumun da sorudur. Yazar bireyden yola çıkarak toplumun, toplumdaki yola çıkarak da insanlığın ortak endişelerini romanlarında anlatır.

Yazar romanlarında daha çok kadın karakterleri ön plana çıkarmıştır. Kahramanları, Alev Alatl ile benzer niteliklere sahip, kültürel zenginliği olan, olayları kadın hassasiyetiyle değerlendirebilecek bilince ve güce sahip karakterlerdir. Ancak, cehaletine karşın, insancıl yönü ve masumiyetiyle ön plana çıkan Eleni bu kadın karakterlerden ayrı tutulmalıdır.

Romanlar, yakın tarihte meydana gelmiş, toplumun bilincinde hâlâ sıcaklığını koruyan, kahramanların etrafında gelişen ve onların hayatını etkileyen yönleriyle kurgulanır. Gerçek olayların, kurgulanan dünyanın ana meselelerinden birisi olması, Alev Alatl'nın romanlarında sıkça karşılaşılan bir özelliktir. Olaylar gerçektir ve romanda yaşananlar, gerçek dünyada karşılaşılabilecek durumlardır. Böylelikle yazar, okuyucuya vermek istediği mesajı kurgu dünyasının gerçekliğiyle örtüştürür ve inandırıcılığı sağlar.

Alev Alatl, eserlerinde, sanatsal kaygıları ön plana taşımaktan çok okuyucuya mesajlar vermeyi amaç edinmiş bir yazardır. Buna rağmen romanlarında estetik unsurların da azımsanamayacak kadar çok olduğu görülür. Roman tekniklerini kullanmadaki başarısı ve

üslubundaki incelik romanlarında gözlemlenebilmektedir. Ancak, sanatı toplumsal duyarlılığının gölgesinde kalmış bir yazardır.

Alatlı, hâlâ hayatta olan ve yazmaya devam eden bir yazar olduğu için romancılığı hakkında kesin bir hükme varmak mümkün değildir. Ancak yazmış olduğu eserlerden yola çıkarak, kültürel bilgi birikimini ve felsefi derinliğini romanlarına yansıttığı rahatlıkla söylenebilir. Belirli bir başarı yakalamış, kendisine has bir okuyucu kitlesi edinmiştir.

Biz bu çalışmada, Alev Alatlı'nın romanlarının yapısal yönlerini ve romanlarında ele aldığı konuları inceledik. Amacımız onun romancı yönüne ışık tutabilmektir. Bu çalışmayla birlikte gördük ki, Alev Alatlı'nın çok yönlülüğü, farklı çalışmalara da ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Disiplinler arası yapılacak çalışmalarla yazarın daha iyi anlaşılabilmesi mümkün olabilecektir. Alev Alatlı hakkında şüphesiz daha pek çok araştırma/inceleme yapılacaktır. Bu çalışmamızın yazarla ilgili yapılacak başka çalışmalara yardımcı olmasını diliyoruz.

KAYNAKLAR

1-Alev Alathı'nın Eserleri:

Romanları:

Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?, Birinci Basım 1984 -, Alfa Yayınları, İstanbul.

İşkenceci, Birinci Basım; Ekim 1987 -, Alfa Yayınları, İstanbul.

Kadere Karşı Koy A.Ş., 1-4. Basım; 1995.- 2000, Boyut Yayınları, İstanbul. 5. Basım -, Nisan 2003 -, Alfa Yayınları, İstanbul.

Or'da Kimse Var mı?

I. *Viva La Muerte!*, Yaşamın Ölüm!, Birinci Basım; Mart 1992 -, Alfa Yayınları, İstanbul.

II. *'Nuke' Türkiye!*, Birinci Basım; 1993 -, Alfa Yayınları, İstanbul.

III. *Valla, Kurda Yedirdin Beni*, 1-4. Basım; 1993-2001, Boyut Yayınları, İstanbul. 5. Basım -, Nisan 2003 -, Alfa Yayınları, İstanbul.

IV. *O.K. Musti, Türkiye Tamamdır.*, Birinci Basım; Kasım 1994 -, Alfa Yayınları, İstanbul.

Schrödinger'in Kedisi

I. *Kâbus*, 1.-13. Basım; 1999-2001, Boyut Yayınları, İstanbul. 14.-15. Basım; 2001-2003 Alfa Yayınları, İstanbul. 16. – Basım; Mayıs 2005, Everest Yayınları, İstanbul.

II. *Rüya*, Birinci Basım, Ekim 2001 -, Alfa/Boyut Yayınları (Ortak Üretim), İstanbul.

Gogol'un İzinde

I. *Aydınlanma Değil, Merhamet!*, Birinci – Basım; Temmuz 2004, Everest Yayınları, İstanbul.

II. *Dünya Nöbeti*, Birinci – Basım; Ocak 2004, Everest Yayınları, İstanbul.

III. *Eyy Uhnem Eyy Uhnem!*, Birinci – Basım; Şubat 2008, Everest Yayınları, İstanbul.

Şiirleri:

Eylül 1998, Birinci Basım -; Kasım 1998, Boyut Yayınları, İstanbul.

Yazılarından Derlenen Kitapları:

Şimdi Değilse Ne Zaman?, Birinci – Basım; 2002, Zaman Kitap, İstanbul.

'Hatırla!' geçmişin Geleceğindir, Birinci – Basım; 2004, Zaman Kitap, İstanbul.

'Hayır!' Diyebilmeli İnsan, Birinci – Basım; 2005, Zaman Kitap, İstanbul.

İncelemeleri:

Aydın Despotizmi, Birinci Basım -; 1986, Alfa Yayınları, İstanbul.

Çevirileri:

Haberlerin Ağında İslam, Edward Said, Babil Yayınları, İstanbul 1984.

Filistin'in Sorunu, Edward Said, Aram Yayınları, İstanbul 1985.

En Emin Yol, Tunuslu Hayrettin Paşa, Ufuk Kitapları, İstanbul 2004.

Söyleşileri:

Alev Alathı ile Türkiye ve Dünya, Zafer Özcan, Ufuk Kitapları, İstanbul 2003

2-Alev Alathı Hakkında Hazırlanmış Lisans Üstü Tezler:

Mustafa Ayyıldız, *Alev Alathı Örneğinde, 1980 Sonrası Türk Romanında Entelektüel Popülizm ve Sosyal Değişme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 1996.

Tuğba Çelik, *Alev Alathı'nın Romanlarında Modernizm ve Postmodernizmin Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002.

Aysun Seçkin, *Schrödinger'in Kedisi 'Kâbus' ve 'Rüya' Eserlerinde Alev Alatlı'ya Göre Türkiye'de Toplumsal Değişim*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2002.

Sonay Kaleci, *Alev Alatlı'nın Eserlerinde Türk Kadını*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2004.

Mehmet Sevgili, *Oğuz Atay ve Alev Alatlı'nın Romanlarında Aydın ve Yabancılaşma Sorunu: Karşılaştırmalı Bir Edebiyat Sosyolojisi Çalışması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2005.

Mehmet Güngör, *Aleksandr Soljenitsin ve Alev Alatlı'da Özgürlük (Analitik Bir Karşılaştırma)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2006.

3-Alev Alatlı Hakkında Seçilmiş Kaynaklar:

Türk Edebiyat Tarihi:

Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyat Tarihi (Ansiklopedik)*, C.1, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, s.77

T. S. Hamlan-Osman Horata-Yakup Çelik, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C.IV, KTB Yayınları, İstanbul 2006, s.275-374

Ansiklopedik-Biyografik Sözlük:

Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Eklerle 13. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul 1989 s.32.

İhsan Işık, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, C.1, Gen.3. Baskı, Elvan Yayınları, Ankara 2004, s.126-127

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, C.1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s.69

Kitaplar:

Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, C.5, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s.215-235

Mehmet Aydın, *Ne Yazıyor Bu Kadınlar?* İlke Kitabevi Yayınları, Ankara 1995, s.204-205

Mehmet Nuri Yardım, *Romancılar Konuşuyor*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2000, s.193-196

Nesrin Tağızade Karaca, *Edebiyatımızın Kadın Kalemleri*, Vadi Yayınları, Ankara 2006-s.41-50

N.Ziya Bakırcıoğlu, *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2004, s.260

Makaleler-Söyleşiler:

Mustafa Küpüşoğlu, "Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?" Varlık Kitap Eki, S.1022, Kasım 1992,s.22

Cafer Şen, "Alev Alatlı'nın Or'da Kimse Var Mı? Nehir-Roman Serisinin Eleştirel Kurgusu Üzerine", Son Duvar, Nu.6, Eylül1997, s.18-21

Mustafa Öneş, "Alev Alatlı'ya Yanıt" (Yılmaz Erdoğan'ın Kentin Yakışıklısı Adlı Eleştirisi Üzerine), Milliyet Sanat Dergisi, S.486, Ağustos 2000, s.43-45

Alev Alatlı İle Konuşma (Kon. Belkıs İbrahimhakkıoğlu), Türk Edebiyatı, S.174, Nisan 1988, s.55-56

Bilge Ercilasun, "Schrödinger'in Kedisi Hakkında" Şinasi Tekin Anısına Uygurlardan Osmanlıya, Simurg Yayınları, İstanbul 2005, s.350-362

4-Yararlanılan Diğer Kaynaklar:

- ARMAĞAN, Mustafa, *Gelenek ve Modernlik Arasında*, İz Yayıncılık, İstanbul 1998
- AKTAŞ, Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ, Ankara 2000
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Suyu Arayan Adam*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006
- AYTAÇ, Gürsel, *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Gündoğan, Ankara 1990
- AYTÜR, Necla, *Amerikan Romanında Gerçekçilik*, Ank. 1987
- ÇETİN, Nurullah, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Basımevi, Ankara 2004
- DEMİR, Yavuz, *İlk Dönem Türk Hikâyeciliğinde Anlatıcılar Tipolojisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2002
- ECEVİT, Yıldız, *Türk Romanında Post Modernist Açılımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2002
- ECO, Umberto, *Anlatı Ormanında Altı Gezinti*, (Çev. Kemal Atakay), Can Yayınları, İstanbul 1996
- FORSTER, E.M. *Roman Sanatı*, (Çev. Ünal Aytür), Adam Yayınları, İstanbul 1985 Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989
- ISSI, Ahmet Cüneyt, *Bahaeddin Özkışı'nın Öykücülüğü*, Turkish Studies Yayınları, Ankara 2008
- KAPLAN, Mehmet, *Tip Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991
- KAPLAN, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005
- KORKMAZ, Ramazan, *Sabahattin Ali*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997
- KURUKAFA, Vedat, *Kemal Tahir'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1997

- MERİÇ, Cemil, *Bu Ülke*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001
- MORAN, Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış C.3*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007
- NARLI Mehmet, *Roman Ne Anlatır*, Akçağ, Ankara 2007
- ORWELL, George, *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, Can Yayınları, İstanbul 2007
- ROLAND, Bourneur-Réal QUELLET, “*Bakış Açısı*”, *Roman Dünyası ve Roman İncelemesi*, (Çev. Doç. Dr. Hüseyin Gümüş), Ankara 1980
- STEVİCK, Philip, *Roman Teorisi*, (Çev. Selim Katrancıoğlu), Ankara 2004
- TEKİN, Mehmet, *Roman Sanatı (Roman Unsurlar,)*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2004
- TEKİN, Mehmet, *Romancı Yönüyle Peyami Safa*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2006

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Kubilay ÜNSAL

Doğum Yeri : Kırşehir

Doğum Yılı : 1978

Medeni Hâli : Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1992-1995 : Marmaris Sabancı Lisesi

Önlisans 1995-1998 : Muğla Üniversitesi Ortaca Meslek Yüksek Okulu Turizm ve Otelcilik Bölümü

Lisans 2001-2005 : Muğla Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2006 - : Muğla Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevliliği